A közösség szolgálatában

*

In memoriam Kiss István
(1939 - 1993)

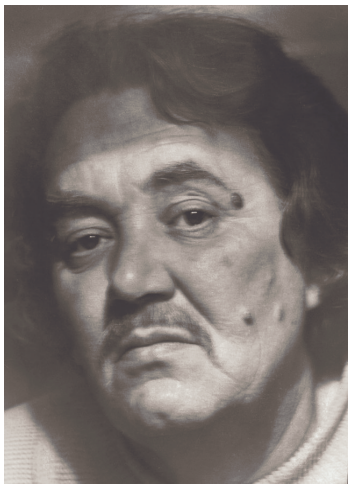

A fotót Markovics Kálmán készítette 1992 őszén

*

Válogatta és szerkesztette: **Török József**

*

A kötet kiadását támogatta:

NEMZETI KULTURÁLIS ALAPPROGRAM

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG MINISZTÉRIUMA

Balástya Község Közművelődéséért és Fejlődéséért Közalapítvány
2003

TARTALOM

Előszó *(Török József)* 3

•

Kiss István: Klubnapló 1966 (részlet) 4

"Az igazi élmény forrása a közösség" *(Sz. Lukács Imre)* 27

Kiss István: A klub szerepe a falusi fiatalság életében 29

Az utolsó reneszánsz ember *(Szémann Béla)* 49

Volt egyszer egy ember (részlet) *(Angyalosi László – Hegyi Imre)* 51

Kiss István: Volt! Van… lesz… egy klub Balástyán? 54

Balástya és népművelője *(Borzák Tibor)* 57

Többek ügye *(F. Almási Éva)* 59

Kiss István: Tények, adatok egy falusi népművelő szakmai életéből (részletek) 67

Szolgálni az embereket *(Horváth Dezső)* 82

"Csak" népművelő *(Mátraházi Zsuzsa)* 84

3300 színes papírkocka *(K. B.)* 86

Az ötletmester *(Horváth Dezső)* 88

Kiss István*:* Mire ösztönöz a helyi társadalom? 90

"Hazudtunk évtizedeken át…" (*Török Erzsébet)* 93

Kispista *(Pacsika Emilia)* 95

Névjegy *(Hegyi Imre)* 97

•

Kiss István halálára (*Horváth Dezső)* 107

Nekrológ *(Kruzslicz Pál)* 108

Balástyai Kiss Pista *(Balipap Ferenc)* 109

Előszó Kiss István: Balástyai képek c. könyvéhez *(Török József)* 111

Előszó

Tíz éve már, hogy Kiss István elment közülünk, itt hagyva családját, hivatását, 29 évig igazgatott művelődési házát, fotóit, filmjeit, rajzait, megannyi barátságra emlékeztető vízilovait és még oly sok mindent, hogy számba venni is lehetetlen. Itt hagyott egy egész életművet. Hatalmas formátumú ember volt, tele szebbnél-szebb tervekkel, világfordító gondolatokkal és indulatokkal.

"A közösségi ember eszményként való vállalása hosszú folyamat, s mindig is éltető közösséget feltételez. Mi csak indítani tudunk, a klubban eltöltött néhány év azonban jó irányba lendít; az innen kikerülő fiatalok bárhová kerülnek, keresik a közösséget, ha nem találják, teremtenek maguknak." - *írta 30 évvel ezelőtt (!), 1973-ban, tanítóképzős szakdolgozatában.*

S lám, e kötet maga is szavait igazolja, hisz megszületése is a művelődési házban és a klubban felnőtt és közösségi létre szocializálódott egykori fiatalok munkájának eredménye. Kell-e ennél hitelesebb igazolás egy életműnek, annak a balástyai három évtizednek, amelynek néhány dokumentumát veheti most kezébe a Kedves Olvasó.

Tisztelői – sokan voltak – a legkülönfélébb jelzőket aggatták rá: nevezték polihisztornak, ötletmesternek, reneszánsz embernek. Önmagát azonban "csak" népművelőnek tartotta. A maga által írt idézőjel azonban önérzetesen és pontosan érzékeltette életformaként élt hivatásának fontosságát, nagyszerűségét. Nem halmozott föl soha semmit, nem volt más kincse, csak a méltósága, arra azonban érzékenyen vigyázott. Ez néha sikerült, néha nem - néha kitüntették, néha fegyelmezték (volna).

Öntörvényű személyisége és gondolkodása hol a hatalom, hol a sajtó érdeklődését vívta ki. Utóbbi eredménye az a vele és róla készült számtalan riport és interjú, amely a megyei és országos lapokban, rádióban és televízióban megjelent. Ezekből válogattuk a kötet egyik részét. Munkásságát jól jellemzi, hogy róla *sokkal több írás jelent meg, mint* tőle. *Nem volt teoretikus alkat, 8 évet felölelő önfelmérését sem a tudománynak írta: maga akart meggyőződni arról, hogy nem* "lusta disznó" *és* nem "éli világát". *S bár szakírásokban nem bővelkedik hagyatéka, jó szívvel minősíthetjük annak szinte valamennyi klubnaplóját, mint ahogy a közreadott részlet is ezt bizonyítja. Kötetünk legyen a tisztelgő emlékezés dokumentuma.*

Török József

Kiss István

Klubnapló 1966

(részlet)

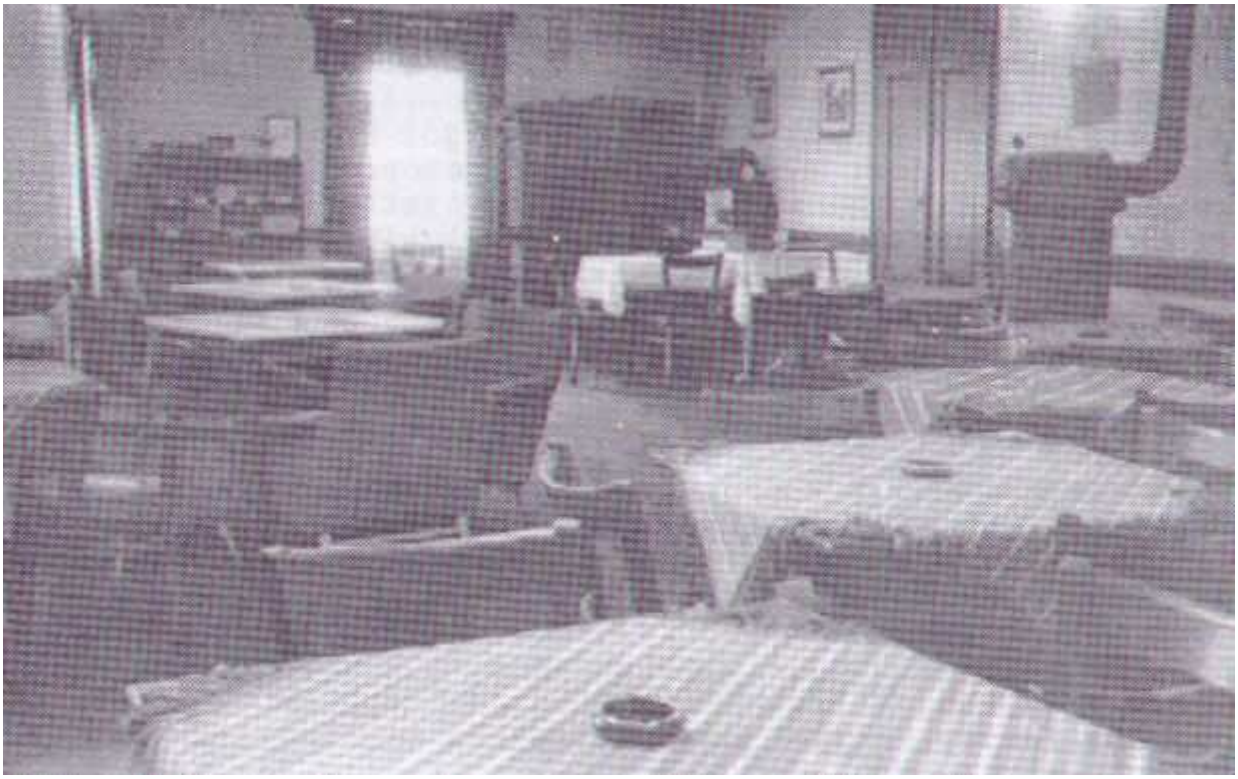

Klubunk megalakulása uj fejezet a müvelődési ház munkájában. Gyökeresen megváltozott feltételek mellett fogunk hozzá a klubélet kialakitásához. Ugy határoztunk, hogy KRÓNIKÁT irunk. Semmivel kezdünk, s a valahová eljutás utjára - hisszük - tanulságos lesz majd visszatekinteni. Talán túlzott önbizalommal fogunk munkához, de az vesse ránk az első követ, ki - ha részese lehetett rendkivüli eseményeknek - nem volt büszke is kicsit. Kerüljön klubunk históriájába minden esemény, mely céljainkhoz visz közelebb; a község fiataljainak sokoldalu ellátásához.

KLUBTANÁCS

1966
JULIUS
9

Megalakultunk!

Hosszas szervezőmunka után ma birtokba vettük a művelődési ház "görbe"-termét, mely eddig büfével a középkoru lakosság szórakozóhelye volt. Első nagy feladatunk a büfé kiköltöztetése volt. Igy, szeszmentesen fogunk hozzá. Bizunk benne, hogy a fiatalok sör és pálinka nélkül is jól fogják magukat érezni. Ugy gondoljuk; a művelődési ház csoportjainak, szakköreinek és a Alkozmány Tsz KISZ-szervezetének fiataljai megfelelő alapot képeznek szervezett klubélet megvalósításához. Ugy történt ugyanis az egész klub-ügy, hogy a müv. ház igazgatója néhány nap alatt megbarátkozott R á c z F e r e n c üzemgazdásszal. A táncpróbák után a Kecskemétről hozzánkkerült fiu lázasan beszélt az otthon megszokott klubéletről, amit itt nem talált meg. A lehetőségek számbavétele után megkezdődött a szervezés: Rácz Feri meghivta TSZ-e fiataljait, s ünnepélyes KISZ-taggyülésen, a művelődési házbeli gyerekekkel együtt felavattuk a klubot. A hivatalos részben Gera József KISZ-titkár tartott beszámolót, majd Kiss István müv. ház ig. szólalt fel, adta át a klubszobát a jelenlevőknek. Megválasztottuk a klubtanácsot. A klubvezető személye nem volt vitatéma, Ferkó rövid idő alatt népszerü lett a fiatalok körében, fanyar, egyéni humora, lelkes tenni-akarása kedvezően hatott mindenkire. Klubvezetőnk tehát Rácz Ferenc. A klubtanács tagjai: Virágh László /Cila/, Eperjesi Ilona /Ilus/ Kiss Istvánné /Mari/, Móczó Sándor /Mócus/, Török Imre /nyenyere, igazg haragszik érte/ Borbola Klára /Baba/, és Terbe Klára /Kaja/.

Első foglalkozásunkon 36-an voltak. Kezdésnek nem rossz! Sokat játszottunk. Kitünő hangulatban telt el a délután. Sajnos a lányoknak nagyobb része korán hazament. Rácz Ferkó üvöltéseit fél óra alatt megszoktuk. Kiss főnök behozta az uj filmfelvevőt. Kézről-kézre járt a masina, sokan jelentkeztek az ősszel induló filmszakkörbe.

JUL. 1o. Ma nem sokan voltak. Kötetlen szórakozás; ping-pong, társasjátékok, tánc.

JUL. 16? Sokat játszottunk együtt. Kicsit még szokatlan, hogy Rácz Ferkó intésére hol gugulunk, hol ordibálunk, hol énekelünk. Azért mindenki "bedobja" magát. Nagyon jó a hangulat. Csendesfoglalkozásként ki-ki azzal foglalkozott amivel akart. /Sakk, kártya, társasjátékok, hanglemezek, rádió, ujságok stb.,/

JUL. 17. Nagyon sokan - negyvenketten - voltak ma. A játékoks táncverseny nagyon tetszett mindenkinek. Ma is sokat játszottunk.

JUL. 21.

Négy KISZ-szervezet szellemi gondviselője

Művelődési munka Balástyán

A balástyai művelődési ház függetlenített igazgatója, Kiss István négy és fél éve vezeti gondját a község fiataljainak. Ez pedig nem kis dolog, hiszen a belterületen mintegy 370-en élnek, míg a nagy kiterjedésű tanyavilághan közel ötezren. Ez a szét szám magasan minden programot, kultúrmunkát és összejövetelt. Hogyan, miképpen tudja mégis megnyerni a fiatalokat, mozgósítani a különböző szakkörökre, előadásokra? Ezt a kérdést joggal tehetjük fel elsőiljében.

— *Sajnos, a község fiataljaira nemigen támaszkodhatom, mert eljárnak a falubál táncolni, dolgozni. Művelődésükről, szórakoztatásukról azonban gondoskodnom kell. A négy KISZ-szervezet fiataljai itt élnek egyes, de munkahelyük távol esnek a községtől. Ötet másodszor, előszörben, hogy részt vegyenek azokon a szakkört foglalkozásokon, amelyekben megtalálják művelődésük mellett szórakozásukat is.*

Kultúrális szempontból már eddig is jelentős eredményeket értek el a fiatalok, hiszen a fiú és a leány táncegyüttes arany és ezüst oklevelet szerzett, a színjátszók pedig kétszeres „aranyérmesek". A táncegyüttes, a színjátszó és hárcsoport, a filmszerűtkai szakkör mellett a művelődési házban zeneházon és vasárnap ifjúsági klub is működik.

Harminc üveg sör nem lesz az asztalon!

Rácz Ferenc, az Állomány Tsz ifjúságpolitikai személyében új klubvezető irányítja a foglalkozásokat. A programot — a kutatólépés segítségével — a fiatalok érdeklődésének megfelelően állíthatta össze. A művelődési ház igazgatója mellő segítőtársra akadt. „Az új klubvezető direkt mértékben nem előtt nyitja a fiatalok érdeklődését és hemény, meggyőző vitája után éppen ezért „látatták ki" a klub fiatalvezetőségéből a szeszfogyasztást. A hűtő „trónfosztása" természetesen nem valamilyen előzetes intézkedés értelmében végrehajtása, hanem abegyan az igazgató mondja:

— *Arra semmi szükség sincs, hogy harminc üveg sör legyen az asztalon, az ifjúsági klub nem kocsma. Az alapszabály kimondja, hogy a művelődési házak a fiatalok és az idősek közös szórakozását kell megoldania. Az ilyen mérvű italozás többet árt, mint amennyit használ.*

Filmet csinálunk, gyerekek!

Kiss István szigorúan betartja az „önkéntesség" elvét. A fiatalokat saját elképzeléseik, tervek megvalósítására hívja a művelődési házba. Akik már járnak, azok egyesek jó kollektívát alkotnak, akik pedig ezután beszélnek majd be-be járogatni, azoknak sok érdekességet kínál.

Az Állomány Termelőszövetkezet fiataljainak például az egyik klubfoglalkozáson kezdte gyurnia a filmfelvevő gépet. A fiatalok örömmel ismerkedtek a „forgatás" izgalmával és nem sokan sokan jelentkeztek az ősszel újra induló filmszerkesztési szakkörre.

A község egymástól távol eső négy KISZ-szervezetének fiataljait ilyen olóre „érvényre" gyűjti meg az igazgató, aki maga is fotózik, fest, esetről esetre kerámiával, versek ír, játszik a színjátszócsoportban és énekszó dalosban hálókore. A hétköznapi munkából tehát alaposan kivesz részét. Vajon miért...

— *Jól érzem magam a fiatalok között és örülök, hogy önmagam kifejezésére minden eszközt kipróbálhatok. Még fiatal vagyok még ahhoz, hogy ami mellett végül is döntök, az mögé kiforrom.*

POLNER ZOLTÁN

Ujságba kerültünk! A DÉLMAGYARORSZÁG cikke kicsit hizelgő, azért "elviseljük".

JUL. 23. Rendkivüli klubestünk volt! - Egyrészt sokan voltak, másrészt kedves vendégeket láttunk vendégül. Vermesi Sanyi bácsi bátyja volt itthon családjával /5 gyerek/ Hollandiából. Percek alatt megbarátkoztunk Helivel, Györgyivel, Tibivel és Gyuvival /Gyuri/. A hét éves Lalit a család teljes mértékben le- kötötte.A "holland" fiatalok még jól beszélnek ma- gyarul, igy hát "megmeséltettük" őket. Érde- kes dol- gokat tudtunk meg olója a fiatalok szó- rakozásáról: mozi, TV, könyvtár, sport, és semmi más. Tibi szerint ez éppen elég. Igaz, a sportolásnak nagy kultu- sza van. Kérdésünkre elmondta, hogy vannak Hollandiában un. "rossz" fiatalok is, ezek életét nem ismeri.- Gyuvi beleesett a magyar lányokba, ugy láttuk "halálosan" bele- szeretett minden balástyai kislányba. Kézről-kézre járt a lányok között. Nagyon jól érezte magát. Majd egész délután fényképezkedtünk. Este Gyurka bács is eljött.- Sokat beszélgettünk vele is. Nagyon érdekes volt bi- zalmasan elmondott véleménye a mi tár- sadalmi rendsze- rünkről. Hollandiában van jólét, van kultura is, de a társadalom nem törekszik a mu- kára nekivalósra, meg le- het élni spekulációval, ügyes- kedésekkel, ezért ott a munkakerülés a legnagyobb prob- léma. A mi rendszerünkben Gyurka bácsi azt tartja legtöbbre, hogy mun- ka az alapja az egyéni boldogulásnak is.Ezt nagyon igazságosnak véli. Meg a fejlődés üteme is nagyobb nálunk. Mindezt furcsának tartottuk az ő szájából.Láttuk; Hollandiában is magyar maradt, éppoly büszke eredményeinkre, mint mi magunk. Elmondta még, hogy ő nem kommunista, de látja; Magyarország gyorsan fejlődik, s alig várja, hogy itthon készült diáit Hollandiában levetitse, mert ott nagyon furcsa elképzelések vannak hazánkról. Gyurka bácsi aztán elfilmekért és levetitet- te nekünk a klubban küldött a diaszebb tájain, otthon- ban készült felvéte- Hollandia legmagyarázta a képeket. Nagyon szép este volt. - leit. Közben

AUG. 14. Kukta-bukta vetélkedő, babbiivás, ki a gyilkos? - Tánc, egyéni játékok.

AUG. 2o. Kötetlen foglalkozás. /Rácz, Móczó, Vetró, Kissné, Kaja, Baba, Ági összekaptak a klubéleten. Vitájukba többen belebeszéltek. A vita lényege: a klubvezetőnek mi a dolga? - az-e, hogy látványos müsorokat szervez, rendez, vagy az, hogy a tagságot ügyes kezdeményezéssel közös foglalkozásokba bevonja? - Rácz Ferkó mérges, mert azt látja; mindenki tőle várja a sztorikat, pedig az igazi klubéletet csak a tagság együttesen, a személyek lelkes aktivitásával produkálhatja. Ferkó azt sem fogadja el, hogy a táncteren csak néhányan mernek kiállni, többen szégyelik botlábuságukat, szorongásaik miatt passzivak maradnak, pedig egy közösségen belül ez nem lehet magatartás. Kéri a klubtagokat; találjanak ki maguk is közös játékot, foglalkozást, hiszen amit ő összeállit minden alkalommal, az nem biztos, hogy tetszik mindenkinek./

AUG. 21. Tréfás tánc/fakanál/, közös játékok, semmi rendkivüli. Elég jó a hangulat. 38-an voltunk.

AUG. 27. A szokásos program; egyéni játékok, közös foglalkozás. Érdekes vendégünk volt; Domonkos Mari bátyja, a Moszkvában tanuló pilóta. Sok érdekeset mesélt a repülők életéről, Moszkváról. Nagyon jól érezte magát körünkben, pedig már nem "mai" gyerek, 27 éves. - Más nem történt

AUG. 28. Szabad foglalkozás.

SZEPT. 3. Jó hangulatban sokat játszottunk./32 Fő/

SZEPT. 4. "Felfedeztük" a társasjátékokat. Játékos táncverseny. Rácz Ferkó kanasztázni tanitotta a lányokat.

SZEPT. 1o. Sokan - 39-en - voltak a foglalkozáson. Uj játékokat játszottunk. /Gondolkodj, Akela mondja./ A bátrabja táncolt is.

SZEPT. 11. Rácz Ferkó ujra vitát provokált ki a klubéletről. Faggatni kezdte a társaságot; mit kellene még csinálni; hiszen vége a nyárnak, a csak szórakozás jellegü programot, ugy érzi, már unják. A többség persze nem unja, inkább azt látják problémának hogy az uj kisvendéglő "elviszi" a fiuk egy részét, igy egyre kevesebben leszünk a klubban. A komolyabb program kidolgozását szükségesnek tartják, de nem mondanak semmit, ami kézzelfogható. Látszik, hogy nem éltek még ilyen közösségben. Még a klubtanács tagjai is csak a vállukat vonogatják. Milesz velünk? /23-an voltunk./

SZEPT. 17. Kezd hirünk lenni! - A Szatymazi müvelődési ház igazgatója Ocsovszky László átüzen annyit hall /szatymazi fiuk is járnak ide/rólunk, menjünk már át egy tapasztalatcserére! - Ki hitte volna, hogy már csináltunk valamit?! Hiszen annyi bajunk van! Még munkaterv nélkül létezünk, komoly tervet őszre kivánunk készitení. A bejelentés osztatlan lelkesedést váltott ki; 14-en ültünk vonatra délután.
Ressszkesssetek SZATYMAZIAK! Majd mi megmutatjuk milyen az a frányá klubélet! - Hát meg is mutattuk! - Aktiv klubéletet éltünk a nagyteremben, mert a szatymazi klub - TV-terem! /Hát ez nem valami fényes dolog./ Igy hát fértünk. Jól sikerült a "hancur", percek alatt feloldódott a feszélyezettség. Kár, hogy a szatymaziak nálunk is kevesebben voltak. Az éjféli vonattal jöttünk haza. A társaság mindenáron énekelni akart. Persze a kocsiban mindenki aludt.A legkuncogósabbjából a WC-b kellett zárni néhányat /persze lányokat/, hohy megmentsük a "mai" fiatalok becsületét. Ma kétszer mentettük meg.

AUG. 14. Kukta-bukta vetélkedő, babbiivás, ki a gyilkos? - Tánc, egyéni játékok.

3.1

AUG. 2o. Kötetlen foglalkozás. /Rácz, Móczó, Vetró, Kissné, Kaja, Baba, Ági összekaptak a klubéleten. Vitájukba többen belebeszéltek. A vita lényege: a klubvezetőnek mi a dolga? - az-e, hogy látványos műsorokat szervez, rendez, vagy az, hogy a tagságot ügyes kezdeményezéssel közös foglalkozásokba bevonja? - Rácz Ferkó mérges, mert azt látja; mindenki tőle várja a sztorikat, pedig az igazi klubéletet csak a tagság együttesen, a személyek lelkes aktivitásával produkálhatja. Ferkó azt sem fogadja el, hogy a tánctéren csak néhányan mernek kiállni, többen szégyelik botlábuságukat, szorongásaik miatt passzívak maradnak, pedig egy közösségen belül ez nem lehet magatartás. Kéri a klubtagokat; találjanak ki maguk is közös játékot, foglalkozást, hiszen amit ő összeállit minden alkalommal, az nem biztos, hogy tetszik mindenkinek./

AUG. 21. Tréfás tánc/fakanál/, közös játékok, semmi rendkivüli. Elég jó a hangulat. 38-an voltunk.

AUG. 27. A szokásos program; egyéni játékok, közös foglalkozás. Érdekes vendégünk volt; Domonkos Mari bátyja, a Moszkvában tanuló pilóta. Sok érdekeset mesélt a repülők életéről, Moszkváról. Nagyon jól érezte magát körünkben, pedig már nem "mai" gyerek, 27 éves. - Más nem történt

AUG. 28. Szabad foglalkozás.

SZEPT. 3. Jó hangulatban sokat játszottunk./32 Fő/

SZEPT. 4. "Felfedeztük" a társasjátékokat. Játékos táncverseny. Rácz Ferkó kanasztázni tanitotta a lányokat.

SZEPT. 1o. Sokan - 39-en - voltak a foglalkozáson. Uj játékokat játszottunk. /Gondolkodj, Akela mondja./ A bátrabja táncolt is.

32

SZEPT. 11. Rácz Ferkó ujra vitát provokált ki a klubéletről. Faggatni kezdte a társaságot; mit kellene még csinálni; hiszen vége a nyárnak, a csak szórakozás jellegü programot, ugy érzi, már unják. A többség persze nem unja, inkább azt látják problémának hogy az uj kisvendéglő "elviszi" a fiuk egy részét, igy egyre kevesebben leszünk a klubban. A komolyabb program kidolgozását szükségesnek tartják, de nem mondanak semmit, ami kézzelfogható. Látszik, hogy nem éltek még ilyen közösségben. Még a klubtanács tagjai is csak a vállukat vonogatják. Milesz velünk? /23-an voltunk./

SZEPT. 17. Kezd hirünk lenni! - A Szatymazi müvelődési ház igazgatója Ocsovszky László átüzen annyit hall /szatymazi fiuk is járnak ide/rólunk, menjünk már át egy tapasztalatcserére! - Ki hitte volna, hogy már csináltunk valamit?! Hiszen annyi bajunk van! Még munkaterv nélkül létezünk, komoly tervet őszre kivánunk készitení. A bejelentés osztatlan lelkesedést váltott ki; 14-en ültünk vonatra délután. Resssszkesssssetek SZATYMÁZIAK! Majd mi megmutatjuk milyen az a frányá klubélet! - Hát meg is mutattuk! - Aktiv klubéletet éltünk a nagyteremben, mert a szatymazi klub - TV-terem! /Hát ez nem valami fényes dolog./ Igy hát fértünk. Jól sikerült a "hancur", percek alatt feloldódott a feszélyezettség. Kár, hogy a szatymaziak nálunk is kevesebben voltak. Az éjféli vonattal jöttünk haza. A társaság mindenáron énekelni akart. Persze a kocsiban mindenki aludt.A legkuncogósabbjából a WC-b kellett zárni néhányat /persze lányokat/, hohy megmentsük a "mai" fiatalok becsületét. Ma kétszer mentettük meg.

SZEPT. 18. Szabad foglalkozás.

SZEPT. 24. A szokásos program; játékok, tánc.

SZEPT. 25. Szabad foglalkozás.

OKT. 1. Ping-pong háziverseny, magnóhallgatás, játékok.

OKT. 2. Szabad foglalkozás.

OKT. 8. Első komolyabb foglalkozásunk: Kiss István igazgató előadást tartott Divat és korszerűség címmel. Az előadást vita követte. Csak 17-en voltunk.

OKT. 9. Szabad foglalkozás./12-en/

OKT. 15. A klub zárva.

Ketten jöttek Szegedről motorral. Esett az eső, az ut nagyon sikos. Leálltak az ut szélére, nehogy bajuk essen. Egy teherautó pótkocsija lecsuszott az utról, Hódi Jóska meghalt. Barátja sulyosan megsérült.

Adj egy puszit - mondta Jóska a lányoknak.Kedves, mosolygós fintorai, lelkes ügybuzgalma nekünk is őrizni való emlék.

Kiss István rajza

OKT. 16. I G Y K E Z D Ő D Ö T T !

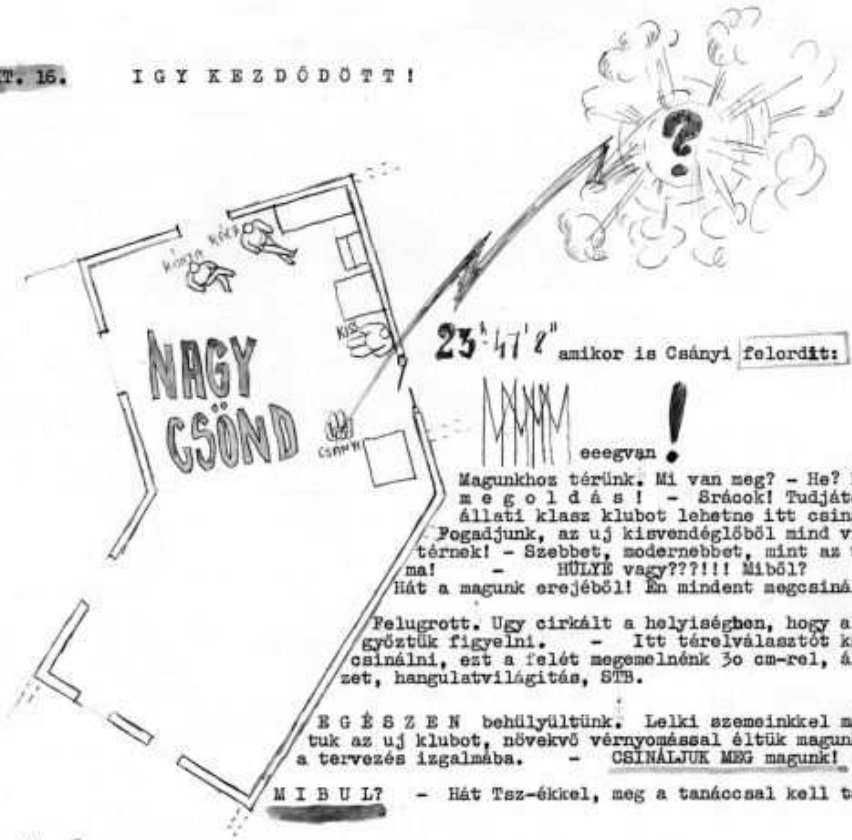

23h 47' 2" amikor is Csányi felordít:

eeegvan !

Magunkhoz térünk. Mi van meg? - He? HÁT a m e g o l d á s ! - Srácok! Tudjátok milyen állati klasz klubot lehetne itt csinálni? Fogadjunk, az uj kisvendéglőből mind visszatérnek! - Szebbet, modernebbet, mint az uj kocsma! - HÜLYE vagy???!!! Miből? - Hát a magunk erejéből! Én mindent megcsinálok!

Felugrott. Ugy cirkált a helyiségben, hogy alig győztük figyelni. - Itt térelválasztót kellene csinálni, ezt a felét megemelnénk 30 cm-rel, álmennyezet, hangulatvilágitás, STB.

E G É S Z E N behülyültünk. Lelki szemeinkkel már láttuk az uj klubot, növekvő vérnyomással éltük magunkat a tervezés izgalmába. - CSINÁLJUK MEG magunk! -

M I B U L ? - Hát Tsz-ékkel, meg a tanáccsal kell tárgyalni

S Megkezdődtek a T Á R G Y A L Á S O K,
a TERVEZÉSEK,
a TÁRSADALMI MUNKÁSOK szervezése,
az á l m a t l a n é j s z a k á k,
a F O G C S I K O R G A T Á S O K,
a P L E T Y K Á K.

TEHÁT: Nekivágunk!

OKT. 22. E L É R K E Z E T T A N A G Y P I L L A N A T !
Első teendőnk a kipakolás volt. Az üres klub Kossuth utcai felének padozatát fel kellett szednünk. / A 3o cm-es megemelésről Csányi nem mondott le./ A bontás nehezen indult; békebeli munkát kellett megsemmisítenünk. Fél óra alatt három szál deszkát szedtünk föl, pedig ugyancsak erőlködtünk jónéhányan, - Valaki eltalálta, hogy vegyük fel az egész padozatot egyszerre. Micsoda??! - Hát, maga a klubépítési ötlete is rázós dolog; s ha annak nekivágtunk, nyugodtan nekifekhetünk a padozatnak is. Nekifeküdtünk. Felemeltük. A 32 négyzetméteres padozat deszkáit így könnyelmesen elértük, haladtunk is vele rettenetesen. Jóizűt pusztítottunk. - Leszedtük a falon körülfutó deszkaszegélyt is. Három fickó a főbejárat ajtaját intézte el; kiszedték a falból mindenestül. /Be lesz majd falazva./ Néhányan a bátrabbjából a falikarokat szedték le lámpástól, kapcsolóstól, bergancsövestől. Mára elég is lesz. A háborus emlékeket idéző klub végérvényesen elindult szépülése utján. Visszacsinálni már NEM lehet. /Még nincs egy fillérünk se!/ Lesz ami lesz! /A zárójelben lévő számok az aznap ledolgozott társadalmi munkaórák száma./

DOLGOZTAK: Rácz /3/, Csányi /2/, Kiss /3/, Móczó /1/, Papdi J. /1/, Szőke A./1/, Horváth A. /2/, Kócsó J. /1/, Kasza I. /1/, Molnár I. /1/,Török /1/.

OKT. 23. Csöndes nap. Csányi egész nap a rajzasztalnál ült. Elkészültek az építkezés főbb rajzai. - Pájszli /Csányi Imre/ egyébként építésztechnikus, a Móra Tsznél dolgozik. Amolyan mokány magyar. Édesanyja - Bözsi néni - a művelődési ház gondnoka. Itt laknak a műv. házban.

OKT. 24. Kerékpártura a Móra Tsz lankáin. Csányi és Kiss főnök arcpirító helyzetekben, a kérés-könyörgés színészi eszközeit végigjátszva végül is megmagyarázta Becsey Károlynak /a Tsz főagronómusa/, hogy a szocializmus elleni merénylet lenne támogatásunk megtagadása. /Félreértés ne essék; Becsey Karcsi nagyon szereti a fiatalokat, terveinkkel is lelkesen egyetért, csak azt fogta fel nehezen, hogy miért éppen a Móra Tsz-től kellett anyagot kérni./ - KAPUNK anyagot! - Igaz, pénzért de ez is valami. /este aztán mégis lebeszéltük Karcsit a fizetésről./ - Hátszéllel karikázunk haza, no meg jó érzéssel; valami már van! - Lelkesen vágjuk magunkat a rajzasztal /Csányi fabrikálta/ mellé, még hat órát tervezgetünk. Este szerzünk zetort az Egyetértés Tsz-től a holnapi fuvarozásra. J Ó A B O L T !

OKT. 25. Délelőtt 9-kor megérkezett a vontató.Csányi és Kiss indult el. A majorban akadt segitség a pakolásnál, igy aztán haladtunk. SZERZEMÉNYÜNK: 3oo db tégla, 1 q oltottmész, 3oo db vályogtégla. Ez utóbbit hazafelé jövet a "gyárából" irásra kaptuk meg. Itt termeltünk ki még o,5 köbméter szikföldet. - Délre értünk haza. Gyorsan kajáltunk. Lerámoltuk az anyagokat, s hozzá is fogtunk a munkához. Megérkeztek a többiek is. Lázasan dolgozott mindenki. Cila szerzett pelyvát is. Csányi a főbejáratot falazta, többen a büféablakot szedték ki kemény munkával. Lebontottuk a volt büfé pultját is. Egy ötlettel a kivett büféablakot bárszekrénynek alakitottuk át, s befalaztuk az ajtó helyére. Ez nem is szerepelt terveinkben.A lányok a téglát pucolták. /A Tsz-től kapott tégla bontásból való./ - Kitünő a hangulat, mindenki mocskos, poros. Ilust édesanyja az ablakon át erélyes hangon hazaszólitja. Ilus morogva ugrik ki az ablakon, elviszi a jókedvünket is. A lányok rövidesen szétszélednek. Mi éjjel egyig dolgozunk.

DOLGOZTAK: Csányi /16/, Kiss /16/, Rácz /4/, Virágh /4/, Borbola K. /1/, Ági /1/, Kaja /1/, Ilus /1/, Gombos P. /2/, Berta L. /3/, Török /2/.

OKT. 26. Főfeladat az emelés kőpadkájának falazása. Csányi munka után hozzá is fogott. Befalaztuk a büféablak helyét, de is pucoltuk. Cila a villanyszerelést /fenét, a falak, a menyezet szétverését/ kezdte meg. - Csöndes nap. "Csak" dolgoztunk. Igaz, Török Imre a helyiségben szükségszerüen ropködő egész és féltéglák között balettozva az egyik egész téglával konfliktusba került. A könnyü testi sértést Imre azonban jól elviselte.A tégla sem pofázott vissza.

DOLGOZTAK: Csányi /6/, Kiss /6/, Virágh /5/, Rácz /5/, Gombos /1/, Fekete I. /3/, Kócsó J. /3/, Ilus /1/, Török /3/.

OKT. 27. Délután Cila papájával /Wartburggal/ Kisteleken voltunk. Vettünk egy csomó drótot, kapcsolókat, meg vagy 6o méter bergmancsövet. JÓ A BOLT! - Este Csányi a padkát épitette, Cila a villanyt szerelte. A lelkes segédmunkások pedig kipakolták a sok bontási anyagot.

DOLGOZTAK: Virágh /8/, Kiss /5/, Kócsó J. /3/, Csányi /4/.

OKT. 28. Csöndes nap. Cila vésett. /Porolt!/ - Hideg van. Nem sokan voltunk, apróbb munkákat /tiplihelyek kőpadka misungozása/ végeztünk.

DOLGOZTAK: Csányi /3/, Rácz /4/, Virágh /2/, Kiss /4/, Kissné /1/.

OKT. 29. Kiss főnök szólóban kirámolta a koszt; beállitotta a kályhát. Csányi lebontotta az általa épitett padkát és ujrarakta. /Van ilyen./ A többiek tipliket és a körpadot szabták ki gerendából. Mogorva hangulat, de dolgoztunk. Szürke nap.

OKT. 3o. Délelőtt szállitási munkák. Az Alkotmány Tsz-től kaptunk vontatót. Vezetője Szanka Pista is velünk dolgozott. /De hogy ! Irtózatosan erős karjai vannak, tenyere egyszerüen hatalmas./ A szomszéd utcából 1 köbméter törmeléket, a külterületről 5 köbméter homokot szállitottunk be az emelés feltöltésére. Be is hánytuk az ablakon. Undoritóan hideg volt. Kiss főnök délbe jött meg lakodalomból, a megfagyott legények jelentését hullafáradtan, "jó a bolt"tal konstatálta, átöltözött, kőpenye zsebébe tett néhány rántottcsirke darabot, s elindult a brigád a Móra Tsz majorjába SÖDER-ért. A zetor annyira rázott, hogy Kiss alig találta meg a száját. Bályos sztori volt, amikor a zetor teljes sebességgel /miért is ment volna lassan/ belehajtott az utmenti pocsolyákba, s a kerekek felvágta hideg, mocskos viz zuhanyként hullott a platón ülőkre. /Szanka, meg Csányi elől ültek, s kimondottan istenien szórakoztak szenvedésünkön./ Kiss furfanggal a pótkocsi elejére hasalt, de igy még jobban elázott. A hátsók is röhögni kezdtek. - Kiértünk végre./Kb.6 km. Először a vermelt sárgarépának estünk neki. Az éjjeliőr / pedig nappal volt /kedvesen biztatott a répaevésre, csak éppen sódert nem akart adni. Persze papirunk nem volt, Csányi végülis kimagyarázta az öregből a másfél köbméter sódert. Hazafelé már nem rázott ugy a vontató, viszont a vizes sóder, a jéghideg szél belénkfolytotta a hülyéskedést. Nedves üleppel, bedugult orral értünk haza. Munkás nap volt. Szépséghibája csak az, hogy 21-en igérkeztek s nem jött senki./Nyilván a rossz idő miatt./ Aki mégis dolgozott, azokat Csányi verte ki az ágyból személyesen.

DOLGOZTAK: Csányi /7/, Kónya /7/, Kiss /3/, Virágh /7/, Móczó /2/, Szanka I. /7/.

OKT. 31. A belapátolt töltőanyaghegyet szétrámoltuk. Saját gyártmányu döngölőinkkel pedig ütni, verni kezdtük az ártatlan törmeléket. Kiss főnöknek egyszerüen csak sétálni kellett a terepen./12o kg-ja a magyarázat./ Este elutazott Gyulára népmüvelési tanácskozásra. Asztalosmunkákkal négyen foglalták el magukat.

DOLGOZTAK: Csányi /6/, Rácz /5/, Virágh /11/, Kasza I./4/, Kiss /3/, Ági /3/.

NOV. 1. Egész nap esett az eső. Csányi, Virágh, Rácz dolgoztak csak. Megforditották az uj bejárati ajtót, ujragyalulták a szegődeszkákat. Cila a villanyt szerelte. Bejelölték az álmennyezetet tartó deszkák tiplijeinek helyét is. /Nagyon pontos munkát kellett végezniük. Miután kész lettek, jöttek rá, hogy a büfé felüli rész menyezete egy darabon 28 cm-t behajlik, emiatt lejebb kellett hozni az egészet./ Ugy látszik az ellenség megmozdult! - Cila és Pajszli kerékpárját valaki a park egyik bokrába vágta. Sajnos nem diákhecchből. Mindegy. - A klub épitésének hire, miután gyorsan szétfutott a faluban egykettőre két táborra osztotta a lakosságot. Egyik tábor ránk-kacsintva, lelkesen igult értünk, a másik rész hitetlenkedve, idegenkedve, felnőttes fölényességgel nevetett szembe bennünket. Egyszerüen képtelenségnek tartották az átalakitást; gunyosan kiabálták be az ablakon a fiataloknak: "...mi a fene, uj klub épül? - Tán az unokám megéri, hogy kész lesz..." - Le vagytok.....!

DOLGOZTAK: Csányi /9/, Virágh /1o/, Rácz /6/.

NOV. 2. Halottak napja. Na bumm. Dolgozunk; villanyszerelés, salak-kubikolás, parketta átrakása a nagyteremből / a müv. ház összes helyiségét parkettázzák/. Az emelés lépcsőjét zsaluzás után betonnal töltöttük ki. Török Imre "meglátogatott" bennünket. Behozott egy fotelt, leült, s bársonyos, meleg hangon érdeklődött lelkiállapotunk felöl. A válaszokat nem áll módunkban közölni. Éjjel Kiss főnök hazaérkezett Gyuláról. A klubban még dolgoztak, igy, rendesen felöltözve csak egy másfél órás vitát provokálhatott ki. A vita tárgy a világitás volt.

DOLGOZTAK: Csányi /11/, Virágh /11/, Rácz /3/, Fekete I. /2/, Zsemberi F. /3/, Kónya F. /2/, Szána S. /1/, Pálinkás I. /1/.

NOV. 3. Kiss és Rácz Szegeden. Vásárolni akartak sok apróságot. Semmit nem kaptak. /Van ilyen./

NOV. 4. Vakoltunk. Meg a tipliket gipszeltük helyükre. - Kiss és Rácz csrbenhagyták társaikat; moziba mentek /ez is az épületben van/, mire a társak szabvány módon bepörögtek. Isten azonban nem ver bottal; áramszünet miatt a mozinak csak kétharmadát játszották le. Kiss meg Rácz bünbánóan visszatért a sötét klubba. Ha nem is látták Cilát meg Pajszlit, a káromkodásokat tisztán hallották. - Szent a béke.

NOV. 5 - 6. Bolond nap. Csányinak halálhangulata van. Összeveszett a Tsz-ben a főnökkel, édesanyjával is összezördült. Kincs kedve semmihez. Azt mondja nem dolgozik többet, a klubban sem. Kiss meg Rácz "munkatervet" késsit Csányi "megmentésére". Ugy találják, legjobb lesz, ha munkába csalják. S igy lőn. Igaz, Pajszli gyülölettől izzó szemekkel, csupa indulattal ölte magát a munkába. Ráadásul névnapja van. Lassan feloldódott a hangulat. Rácz keménykalapot rakott a fejére. Kissné "piros" italt, csokoládét, kávét hozott. Toppantó néni /igy nevezte el Csányi Kissnét harcias modora miatt/ most gyöngéd és anyáskodó, a két pszichológust is figyelmességre inti. Kiss meg Csányi pertut iszik. Ünnepi pillanatok. - Feszt dolgozunk M e g j ö n Csányi kedve. Ordit. JÓKEDVŰ!!! - Meggyógyitottuk! Énekelni kezdünk, bolondozni. Nem is a klubban dolgozunk. A müv. ház irodájának egyik ajtaját falazzuk be, a kivett ajtót egy másik falon kivágott helyre berakjuk. Állati meló. Küzködünk a betonnal meg a porral. Csak azért is megcsináljuk! /Mire egy kisiparos ezt megcsinálná, addigra tényleg nemzedékek nőnének fel!/ Megcsináljuk! Nem nézzük az órát. Dolgozunk. Dolgozunk. Dolgozunk. Hatodikán reggelre befalaztuk, bevakoltuk az ajtó helyét, átraktuk az ajtót uj helyére. Az ajtószárny aljából Rácz és Kiss 4 cm-t levágott ugy, hogy az semmivel nem egyenesebb az ökör vizelésénél. Hullák voltunk. Igy fogtunk hozzá a szinpad dekorálásához.

DOLGOZTAK: Csányi /21/, Kiss /21/, Rácz /19/.

tunk semmit. - A betonozást be kell fejezni! - Gyerünk Nagy Jóskához!/ Ő is maszek fuvaros, két erős lova, gumikerekes kocsija van./ Már alszik. Felverjük. Egy szál ingben áll az ajtóban, miközben Kiss főnök ékesszólóan magyarázza a szituációt. Nem hagyjuk szóhoz jutni. Azt gondoljuk hazafelé menet; Tán ő maga se tudja, miért kapott magára nadrágot, hiszen aludt. - V A N szállítóeszköz! - Örjöngve rohanunk haza. A gárda már megfogyatkozott, Csányi, meg Rácz várnak bennünket. - Lapátokat vállra! Irány a Szövetkezet utca sarka! Itt ugrálunk fel Nagy Jóska kocsijára. Leszállt az éj. Az ég szép csillagos. Hideg van. Vihorászunk. Nagy Jóska megnyugtat bennünket; a kocsi nagyobb terhelést is elbir; mint egy köbméter söder. Megnyugszunk. - Kinn simán megy minden. Jól felpakolunk. /Legalább 1,7 köbméter!/ - Fázunk a nedves söderen. - Itthon szenvedélyesen durjuk le a kincset. Nagy Jóskának loo Ft-ot nyomunk a kezébe. / Van ilyen./ - Mint az őrült, fogunk a beton keveréséhez. Háromán keverjük, Csányi betonoz. Kissné házi likőrjét /a piros italt, ami most zöld volt/ lelkesen felszámoltuk. Kiss egész nap nem evett Késő este Atlasz Henrik és Horváth Dezső főnökök látogatnak be hozzánk. Budapestről jöttek autóval. A népmüvelési felügyelő és a tanácsadó főelőadója csak néhány percre tart fel bennünket, igaz erre erélyesen fel is szólitottuk őket. Elégedett arccal szállnak kocsiba. - Betonozunk, betonozunk. Hajnal háromra kész az emelés. Hozzáfogunk a főbejárat lépcsőjének zsaluzásához. Keverjük a betont. Lapáttal hordjuk a lépcsőhöz /kb. 8 m/. Cilát kétszer elrántja a lapát; Hullák vagyunk. Csányit hasmenéssel lepi meg a hajnal. - Végre készen vagyunk. Bemegyünk a klubba. Husz percig ülünk szótlanul. Cigarettázunk. Csányi szólal meg: Ugye, csak mi vagyunk ilyen hülyék? - Összenézünk. Rácz kéménykalappal a fején a földön fekszik, alig él, Kiss széken ül /a hasa miatt/, szuszog, Cila kedélyeskedik, Csányi töprenge, renge, reng, renge. Elkezdünk nevetni. Néhány másodperc és mi a négyen a a földön vagyunk. Fetrengünk a koszban, s nevetünk istenigazából. Nem tudjuk mit, hull a könnyünk, egymásra mutogatunk. Reggel fél hatkor zártunk.

Dolgoztak: Csányi /lo/, Virágh /lo/, Kiss/lo/, Rácz /lo/, Kónya /1/.

Este /9-én/ az Épitőipari Vállalat villamos csiszológépével 34o széklábat csiszolunk le a nagyteremben, mert a parkettára nem lehet letenni az olajos lábu székeket. Sokan vagyunk, sok a játék. A parkettán hagyott rozsliszt tésztába többen belelépnek, Rácz Ferkóval a lányok feltörlik a nagytermet.

S Z É P N A P V O L T !

Csiszolt, port nyelt, pakolt: Kiss /2/; Kissné /2/, Borbola /1/, Terbe /1/, Mariska /1/, Vékesné /1/, Rácz /2/, Szána S. /2/, Hegedüs J. /2/.

NOV. 7. Megkezdtük az emelés betonozását. A szigetelést bitumennel, kátránypapirral oldjuk meg. Takaritás, salakhordás /12 taliczka/. Apropó taliczka! - Ezt ugyanis loptuk. / Az egyik utcában épitkezés van, onnan./ Perszel később visszavittük. A betont az udvaron keverjük - lapáttal. Szélli Sanyi bácsi adott kölcsön egy bádoglemezt - azon./Szép mondatok, nem?/ - Hülye nehéz egy vödör nyers beton! /Az ablakon adjuk be Csányinak./ - Beveszed Csányi?! - orditja Cila. - Be, mondja Csányi. - Oltári röhögés. Csányi nem érti, ő csak betonoz, betonoz, betonoz.Cila és Döme másodpercek leforgása alatt megromlik; egymásnak esnek. Több müfajban próbálják ki maradék erejüket. Segédeszközök: homok, bitumen, gipsz, beton /nyers!/, sóder. - Csányi megkér bennünket; legyünk szivesek törjük el - a lábát. Hátha nem viszik el katonának. Szegény Pajszli! - Nagy esemény!: Kondász Ferenc épitészmérnök /Budapesten dolgozó falunkfia/ meglátogatott bennünket. Neki is tetszik a klub ! ! ! Néhány tanáccsal ellát bennünket, megigéri, hogy a falszinekre küld majd kikevert mintákat. - Várkonyi Zoli is betéved. /Ő nős ember./ Sok ötlettel rukkol ki./hamutartók, szökőkut, szines világitás./ Felajánlja segitségét. JÓ A BOLT ! - Csányi Horváth, Móczó különleges feladatot oldanak meg: megdrótozzák Bözsi néni malacait. Este Török Imre látogat meg minket. Most érkezett haza Jugoszláviából, ahol a munkáskórussal szerepelt. Sokat ivott - meséli - és keveset aludt. Néhány szóra futja erejéből: "Szép ez.... szép...." - s maradék erejével hazatántorog. A betonkeverés tényleg nem finomkezü hegedüsöknek való.
O R I Á S I DÖBBENET ! - Mig Cila, Kiss, Csányi és Rácz Kisséknél vacsorázott, addig rablás történt a klubban! -A falon nagy betükkel a felirat: A kombinált fogót /Cila két hete vette/ és a csavarhuzó készletet elvittem. Olvashatatlan aláirá - Persze, nyitva hagytuk a klubot! - Hülyék! - Ki lehet a tettes? - Huszonhárom óra harminc perctől hajnali kettőig; M u n k a é r t e k e z l e t. /Gyönyörködés a betonba, megbeszélések, tervezgetések.

DOLGOZTAK: Csányi /14/, Virágh /11/, Kiss /10/, Rácz /6/, Gombos /5/, Móczó /5/, Horváth /7/, Kordás J. /7/, Kónya P. /7/,

NOV. 8-9. Elfogyott a SÓDER ! /Elszámoltuk magunkat./ Meglett a betörő: Kónya Döme fél órát várt a parkban, hogy aljas tervét végrehajtsa. Néhány fenékberugással megusztta. Szóval nincs sóder! - Körtelefon: ISKOLA: Igen, volt sóder, de az egyik tanár kirostáltatta a gyerekekkel /?/, és a homokjából feltöltötték az ugrógödröt /?/, a kavicsot pedig széthordták. - Paff! - TANÁCS: Az iskolánál van 4 köbméter sóder, abból el lehet vinni másféllel. - Óriási! - A Felsőgajgonyai Tsz vontatója két órát késik. /Előző napon kértük a zetort, azt hittük, hogy csak a szállitás lesz a problémánk!/ - A srácok türelmetlenek. Végre felugrálhatunk a vontatóra. Beállunk az iskola udvarába. Hatalmas sóderhegyet pillantunk meg. Odaállunk, s szédületes iramban pakolni kezdünk. Jókedvüek vagyunk. Egy középkoru férfi tart felénk. Ránkordit: - Hová viszik azt a sódert?! - Megmondjuk. - Elvörösödik. - Mi sárgulunk. - Tovább ordit; azonnal pakoljanak le, mert ez a Mélyépitő Vállalat tulajdona, semilyen VB-titkár ebből nem dirigál! /Ami azt illeti finom modoru ember./ Paff!!! - Lerámolunk. - Telefon az iskola irodájából. TANÁCS: Menjünk ki az uj temetőbe /talán ássuk el magunkat?!/, hátha ott van sóder. - Kimegyünk. NINCS. - A vontató vezetője egyre idegesebb /jópofa!, azt hiszi, mi IBUSZ-sétán vagyunk?/, mert vontatóját másnap cserélik ki egy autóval, s neki még rendbe kell hozni a gépet. - Hová menjünk? - Vissza a tanácshoz. Semmi eredmény. Késő délután van. A vontatót elküldjük. - Mi az uristent csináljunk? - Gyerünk a pártirodába, ott marxista középiskola van, hátha lesz ott valaki, aki megoldja bajainkat! - S LÓN ! Kordás Péter, a Felsőgajgonyai Tsz elnöke jóságos arccal tölti ki a kis noteszlapot: Egy köbméter sódert a müv. ház igazgatójának kiadható. Aláirás. - Óriási öröm! Az elveszett nap már senkit nem érdekel. V Á N sóder!- De N I N C S jármü! - A Tsz majorja kb. 2,5 km-re van. - Rácz motorra ül, kivágtat az Alkotmány gépparkjába. Izgatottan várjuk vissza. Egy óra mulva jön vissza lógó orral, káromkodva. Egyik traktoros sem vállalta a fuvart. - Mit tegyünk? - Kiss meg Cila felugrik, irány: Nógrádi Sanyi gépkocsivezető. - Rácz még egyszer kimegy a gépparkba. Semmi eredmény. Kiss, Cila is eredménytelenül jár Nógrádinál. Tovább mennek Király Gyurka bácsihoz / ő maszek fuvaros/, de ősem vállalja. Este 9 óra van. Még nem csinál-

NOV. 10. A főbejárat lépcsőjét módositjuk; ujrazsaluzzuk; betonozzuk. - Kószó István agronómus egy db. féltéglát beletett a lépcsőbe. - Munkaértekezlet.

DOLGOZTAK: Csányi /6/, Rácz /7/, Virágh /7/, Kiss /7/, Kócsó J. /2/.

NOV. 11. Kiss főnök szerzett DESZKÁT! /Honnan? - Ne firtassuk!/ - A régi befalazott ajtón másfél négyzetméter vakolást hajtott végre Csányi /1/, Virágh/1/ és Rácz /1/. Az olvasóterem felöl.
Utána ünnepi munkaértekezlet vacsorával./Halászlé, sülthal, csusza/ - Más nem történt.

NOV. 12. Tapasztottunk. / A kapcsolók helyeit, falsérüléseket stb./ Kitakaritás után beállitottuk a térelválasztó deszkalapjait. Klőtte persze meggyalultuk. Az irodaajtót bevakoltuk. Török Imre ujra balettozott Kiss köpenyében, ezuttal balese nélkül. Kilenckor takarodó.

DOLGOZTAK: Csányi /6/, Rácz /3/, Virágh /5/, Szőke A. /3/, Török I. /3/.

NOV. 13. Irodaajtó körültapasztása, klubban apróbb tapasztások, tervesések. Boldizsár Ferenc VB-titkár látogatása. Budapesti program megbeszélése. Cila tüzoltóebéden

DOLGOZTAK: Csányi /4/, Rácz /3/, Kiss /1/.

NOV. 14. Kiss Szegeden egész nap. - Tanulmányut az üzletekben. Itthon villanyszerelés, takaritás, szerszámkészités, zsaluzás leszerelése a külső lépcsőről.

DOLGOZTAK: Kiss /6/, Csányi /2/, Virágh /2/.

NOV. 15. Belső emelés misungozása, asztalosmunkák. Kiss légoelőadása után Pajszlival másfél órát zongorázik, énekel.

DOLGOZTAK: Csányi /3/, Virágh /2/, Rácz /1/, Kószó I. /1/, Kiss /3/.

NOV. 16. Kiss Szegeden a Kiegészitő Parancsnokságon. Semmi biztatás. A KISZ-Bizottság sem tud semmit tenni. Horváth Dezső sem. - Itthon közben: Csányi, Kószó, Kónya megkapja a katonai behivót! - Pánik. - "Főmérnökünk" katonának megy. Pajszli le van törve. / Csak a klub miatt./ Kónya nem. Kószó uriember módjára leissza magát. - Mi lesz velünk? - Még csak 64o óránk van a klubban!

NOV. 17. Csányi és Kiss ujratervezik az álmenyezetet.

NOV. 18. Üres nap. Senkinek sincs kedve dolgozni.

NOV. 19. Üres Nap

NOV. 20. Üres nap.
Megjött Kondász Ferenctől
a szinminta.

NOV. 21. Virágh /8/, és Kiss /8/ hozzálát. Áthelyezzük a tipliket, a kályha kémény-nyilását lejjebb rakjuk, tapasztunk, tervezgetünk. Egy üveg bor is elfogy. Feltakaritottunk. "Müszaki fejek" voltunk Csányi nélkül! - Este nyolckor kezdtük, hajnal 4-kor hagytuk abba. Fog ez menni. Rácz Ferkót is elviszik.... - Mi lesz a négyesfogattal?

NOV. 22. Üres nap. /Szaladgálunk./

NOV. 23. "Táncpróba" az étteremben. Csányi, Rácz, Kónya, Szána B U C S U Z I K.

NOV. 24. Csányi Imre BEVONULT! - Érzékeny bucsu az állomáson. A lányok is kijöttek. Legyél jó katona Pajszli, a klubot igérjük: befejezzük! - Délután Rácz Ferkó leszerelése ügyében Malatenszky Mihály Tsz-elnökhelyettes, Bárkányi József párttitkár és Kiss főnök Kecskemétre utaznak a kieg. pkg.-ra. Elintézik, hogy Ferkót csak tavasszal viszik be katonának. Örömmel keresik fel Ferkót és szüleit Kecskeméten a jó hirrel.

NOV. 25. Rácz, Kónya BEVONULT! - Őket is bucsuztatjuk. - Megjelentek a festők. MUNKA: villanyszerelés /festés alkalmával/, 6 db /3oox16x2cm-es/ deszka abrich tolása géppel /iskola pol. technikai műhely./, tartóvasak kivágása 1,5 mm-es lemezből /1o db/, ezek kifurása /4o lyuk/, vascsapok levágása 14 mm-es szögvasból /15 db./, fenti deszkák finomgyalulása, /6,48 m²/, menyezet kifurása a térelválasztóhoz, vascsapok hegesztése /15 db/. - Hegesztés Széll Sanyi bácsinál. /Ő maszek kisiparos./ A munkabér: "A fiatalok helyes viselkedése a klubban." - Ez jólesett! - Munkaértekezlet éjjel fél kettőkor. /Virágh, Kiss/

Dolgoztak: Virágh /11/, Kiss /1o/, id. Virágh J. /2/, Széll S. /2/.

NOV. 26. Ferkó levele: ANGYALBŐR M A R A D! - / A laktanya parancsnoka NEM engedte el! Aki közgazdász, zenész, futó, táncos, kulturfelelős, gépkocsivezető, az nem jöhet vissza a honvédségtől. Hát ebben igaza van a parancsnoknak, de hát nekünk is éppen ilyen fickók kellenek. - Majdnem sirunk. Nem dolgozunk.

NOV. 27. Üres nap. - Sokat káromkodunk.

NOV. 28. Ujra dolgozunk. Kiss Szegeden fakiutalásért. Semmi eredmény. Délután ötkor kezdünk munkához: ablakpucolás, kályhabeállitás, térelválasztó deszkák beillesztése, betonozása, misungozás. - Temesvári Jocó itthon. /Tiszti növendék Bp.-en./ Sérve miatt van itthon betegszabadságon. Borért küldjük haza. Fürgén ugrik ki az ablakon. - Kiértékeljük a népművelés-szakos egyetemisták délelőtti látogatását, kétórás vitát rendezünk a nemi életről, fafuróval furjuk a betont. A festők ma eltolták a szint! - Rosz helyen van a szintörés. - Kár. - Azt mondják, holnap kijavitják. Majd meglátjuk.

DOLGOZTAK: Kiss /8/, Virágh /9/, Temesvári /8/, Kaja /5/.

NOV. 29. Kiss főnök ujratervezi az álmenyezetet. Puffokat is tervez. Megérkeznek az első katonalevelek: Csányi, Szána, Sutka. Munka nem folt.

NOV. 30. Kiss vásárolt Kisteleken; dekoritlemezeket, egyéb felszerelést a bárszekrénybe. /4o percig állt a hidegben buszra várva./ Szána Sanyitól lapot kaptunk.

DEC. 1. Délután egykor hozzálátunk. Van munka bőven; dekoritlemezek leszabása a lépcsőhöz; emelés oldalfalához, bárszekrény beboritása, lépcső oldalának leverése, emelés függőleges falának leverése, ujramisungozása, ablakok, ajtók takaritása, abalkok lemosása. /Lemezkivágás kb. 4,5 m²/ - Csányi Imre édesanyjának irott levelében is a klubról érdeklődik. CSINÁLJUK Imrus! - Szilveszterre kész kell lenni! - ha a fene fenét eszik is. - Uj hangok az ablak felöl; /Nem függönyöztük be az ablakot, hogy a falu figyelemmel kisérhesse munkánkat!/ - "No csak, kialakul ez.... "Szép ez, nagyon szép..." - JÓ A BOLT!

DEC; 2. Az Egyetértés tsz gépkocsijával Szegeden. Megvettük az uj kályhát! Dr. Olasz Sándorné és Tóthpál József könyvtárvezetők megnézték a klubot. Nagyon tetszett nekik. Kiss egyedül faragcsikálta az emelés függőleges falát, takaritott. A parkettás fiuk éjjel is dolgoztak, hogy kész legyenek. Cila bejött szétnézni. Rácz Ferkótól megjött a második levél.

DEC. 3. Kiss muzsikálni volt. Cila betegen fekszik. Kész a csiszolás. Csányi irt.

DEC. 4. Cila fekszik. Csönd.

DEC. 5. Kiss Makón lámpatesteket nézni. Cila még beteg. Lap Szána Sanyitól.

DEC. 6. Cila megjelent. Kiss Szegeden csavargott egész nap. Semmit nem kapott. Este munka: dekoritlemezek ragasztása. Beállitottuk az uj kályhát. Irtó jól néz ki. Cila és Kiss munkaértekezletet tart. Huszonnyolcadszor tervezik át az álmenyezetet. Kávéfogyasztás a szokásos.

DOLGOZTAK: Cila /4/, Kiss /4/.

DEC. 7. Telefon Makóra a lámpák ügyében. JÓ A BOLT!; kiadják közületnek is. Ma sokan dolgoztak. Sokfélét. A nagy öntöttvas kályhát átvittük a TV-termebe /a klubból/, az ottlévő kályhát meg az öltözőbe. Kemény munka volt. A lányok kitakaritottak. /Volt mit./ Kiss önállóan kivéste a klubajtóból a zár helyét, be is szerelte a zárat. Stimmelt. A fiuk asztalosmunkákat végeztek. Éjfél után 1o perccel zártunk. Cila Terinél volt Szegeden. Az éjfélivel jött haza. Kiss a temető szélénél megijesztette, majd jelentette a napi eseményeket. Cila eljött, átvette a munkát. Munkaértekezlet. Török kinálta magát szombatra. Rácztól levél jött.

DOLGOZTAK: Vékesné /2/, Mariska /2/, Ági /2/, Kaja /2/, Ilus /2/, Babu /2/, Kissné /2/, Kiss /6/, Szanka L. /2/, Répás P. /2/, Kecskeméti P. /2/, Feketü G. /2/, Feketü M. /2/, Katona A. /2/, Piku /2/.

DEC. 8. Telefon Szegedre mübőr ügyben. /Álmenyezethez./ Adnak. JÓ A BOLT! - Levél Reményik Pistától a KISZ járási bizottságáról.

DEC. 9. Kiss Szegeden értekezleten. Ebédszünetben megvette a mübőrt. VAN anyag!

DEC. 10. Kiss Makón megvette a világitótesteket. Itthon CIRKUSZ: Kiss főnök egyszerüen elfelejtette, hogy este légó előadása van, ész nélkül utazott Makóra. A légóparancsnokon belül kitört a háború.

DEC. 11. Üres nap.

DEC. 12. TERVEZÉS. /Az eddigi tervek ujratervezése./ Cila és Kiss este Bárkányi asztalosnál. Munkaértekezlet.

DEC. 13. Cila felmérte az ablakok, ajtók üveghiányát. Szép kis terület m²-ben. /Egy ablakba ő lépett bele! - Stilszerüen az ÍM-t olvasta állva, majd elindult. Egyenesen a földön fekvő ablakok felé. A zajra megállt. Ha süket, végigmegy mind a nyolc száradó ablakon. Ilus is kitérdelt egy ablakszemet./

DEC. 14. "Séta az esőben". - Persze nem táncoltunk, nem énekeltünk. Semmi hangulatunk nem volt hozzá. Budai Jani bácsit végre megleljük az iskolában. /Maszek kőmives/. Megbeszéljük a deszka-ügyet. Körtelefon. Délután 4-re az Alkotmány Tsz küld autót Cila és Török átmennek az autóval Kistelekre faanyagért. Egyenesen Bárkányi asztalosho viszik. - Kiss délután Kisteleken megvette a festékeket. Munka: ajtók, ablakok festése olajjal / 9 m² /, bárszekrény boritása, lépcső misungozása piros cementtel, előtér takaritása, homokhordás. Délelőtt 9-től éjjel egyig 12-en dolgoztak. - Munkaértekezlet.

DOLGOZTAK: Kiss /8/, Virágh /12/, Török /6/, Kissné /4/, Babu /3/, Vékesné /3/, Mariska /3/, Kaja /3/, Ilus /2/, Kecskeméti P. /2/, Feketü G. /2/, Szanka I. /1/.

DEC. 15. Kiss /2/ egyedül festeget olajjal. Levél Pajszlitól.

DEC. 16. Leverjük /van ilyen/ a lépcsőről a piros misungot. Azért, mert nem piros. Uj szakemberünk Tóth Pista ujramisungozza. Eláll a lélegzetünk. Neki tükörfényes, sima lesz. JÓ A BOLT ! - Festünk még olajjal is. /Sose fogy el!/ - Elfogyott a cement! A TÜZÉP-telepen nincs. Kócsó Joci papája szán meg bennünket; két zsákkal ad. - Munkaértekezlet.

DOLGOZTAK: Virágh /7/, Kiss /4/, Tóth I. /5/.

DEC. 17. Kiss egész délután a faanyagot méricskélte Bárkányinál. Kócsóéktól "kérünk" marosi homokot és sódert. Tóth Pista a fekete misungot is felrakja. Szép. - /Még összel kértünk egy kétágu létrát Marostóiéktól. Elfelejtettük visszavinni. A gazda erősen felindulva indult el létrájáért. Persze a klubban volt. Bőszi néni nyitotta ki neki az ajtót. Mikor meglátta, hogy szép barna létrája csupa mész - a piktorok lelkesen becsapkodták - még jobban elöntötte a düh, s száradó, uj lépcsőnkre dobbantva /oda is, vissza is/ elvitte a létrát. - Mi ezt persze nem tudtuk. Mikor megláttuk a leomlott /lerugott/ misungot rosszul lettünk. Merényletnek néztük. Nem az volt. Kijavitottuk. /Annyi ideig, mint amennyi alatt az egészet csináltuk. - Van ilyen./

DOLGOZTAK: Tóth /4/, Kiss /3/.

DEC. 18. Délelőtt 9-re Bárkányihoz megyünk. Mester uram lakodalomban volt az éjszaka; lo-kor kezdjük a fűrészelést. Fél egyig vágjuk. Elkezd esni az eső. Hál' istennek! Délután a deszkákat gyalulni akarjuk, nem találjuk szerencsésnek a deszkák elázását. Géza bácsinál sem fér el tető alatt sehol. Fejvakarás: Hazavisszük! - Hogy? - kérdi Géza bácsi. - Vállon - feleljük. Géza bácsi csóválja a fejét. Mi is. De felpakolunk, 6 -7 méter hosszú pakkunk jócskán nehéz. Ráadásul hozzuk a kiszabott üvegtáblákat is. Háromszor fordulunk. Úgy megyünk már, mint a csipőficamosok. De végre, a klubban vannak a deszkák és a lécek. Útközben szerzünk autót hétfőre a műbőrt és a Makóról közben alkalmi kocsival Szegedre vitt világítőtesteket hazahozni. Van tehát; 35 m deszkánk és 65 m lécünk. JÓ A BOLT! - Délután munka: deszkák /5,25 ㎡/, lécek /2,36 ㎡/ gyalulása, előszobafal léceinek leszabása, üvegezés /3 ㎡/. - Éjfélkor be is fejezzük. Egy óráig munkaértekezlet. Megbeszéljük a Szegedi vásárlást. - Jó éjszakát. Szép nap volt.

DOLGOZTAK: Virágh /12/, Kiss /12/.

DEC. 19. Virágh Kiss Szegeden. Bevásárlás: szegek, gipsz, tükör, szegőléc, fenyőfa. Felpakoljuk a két nagy csomagot is. Ötre érünk haza. MINDEN ITTHON! - Kónya Döme lapot írt.

DEC. 20. Kiss Szegeden értekezleten. Ebédszünetben ajándékvásárlás Cilával Terinek. Este tánciskola. Munka este 8-tól; ablakok, ajtók festése zománccal, álmenyezet tartólécеinek szerelése, bárszekrény világításának beszerelése. Kiss 2,5 kg-os kalapáccsal sulyos csapást mért - balkezére. Cila elismerőleg nyilatkozott az ütésről. A kalapács sérülés nélkül meguszta.

DOLGOZTAK: Virágh /7/, Kiss /5/, Kissné /4/, Katona A. /4/.

DEC. 21. Két lány majdnem egész nap festi az ajtókat, ablakokat /zománccal/. Be is fejezik. Majd kitakaritanak. - Csepi Mihály és Balogh Ödön ujságirók látogatása. Egy szál deszka /4m/ hiányunkat Boldizsár Ferenc /VB-titkár/ a sajátjából pótolja. - Cilaéknál disznóvágás. Cila este viziten. Átvette a munkát.

DOLGOZTAK: Mariska /7/, Kelemen R. /7/, Kiss /1/.

DEC. 22. Kész/ az előszobafal. Az első szelet műbőrt felraktuk. Az álmenyezettel valószínüleg megszenvedünk. -HEJ Csányi! - Kisané ujabb házi likőrjét hagyományos lelkesedéssel beszopjuk. - Végre a nagyokos Virágh is elfüreszeli az ujját. Éjjel kettőkor abbahagyjuk. - Lap Csányitól, Rácztól.

GOLGOZTAK: Virágh /12/, Kiss /12/, Berta L. /7/, Török I. /9/, Móczó /1/, Horváth /2/, Hegedüs J. /2/.

DEC. 23. Álmenyezet. Villanyszerelés. /Menyezeti lámpák./ - Horváth Andris a klubban aludt egy fotelben. Erős nap volt. Éjjel fél háromkor hagytuk abba.

DOLGOZTAK: Virágh /12/, Kiss /14/, Horváth /6/, Fekete I. /2/, Kordás J. /4/.

DEC. 24. Mindenki családi körben.

DEC. 25. Üres nap. /Illetve teli, csak nem munkával./ Levél, lap Rácztól.

DEC. 26. Üres nap.

DEC. 27. Kiss Szegeden vásárolt. - Álmenyezet, bárszekrény világitásának leszerelése /van ilyen/ majd visszaszerelése. - Egy műbőrszeletet le kellett szerelni; későn vettük észre, hogy hosszában csunya fehér csik van az anyagon. Fog ez menni. - Cila a kályhán állva szögezte a léceket. Lebecsülte a kályha melegét /a tüz már nem égett/, igy csak akkor orditott fel, amikor már füstölt a vastag bakancstalp. Leugrott. Persze a bőr átvette a meleget s a leugrástól az változatlanul égette a lábát. Amig ordibálva rohangászott, addig Kisst majd a fene ette meg a nevetéstől. Ami érthető is. - Izgalmas, szép munka ez az álmenyezet....

DOLGOZTAK: Virágh /11/, Horváth /9/, Kiss /6/, Móczó /6/, Berta /6/, Eperjesi /5/, Török I. /1/.

DEC. 28. Állati hajtás. Uj munkás érkezik; Kiss főnök öccse, Mihály. ÁLMENYEZET. VILLANYSZERELÉS. TAKARITÁS. Délelőtt Kiss másfél órán át vitatkozott Horváth Andrissal a Tiszatáj decemberi "csemegéjén". - Éjjel egykor villanyoltás.

DOLGOZTAK: Virágh /1o/, Kiss /6/, Móczó /4/, Horváth /7/, Kiss M. /5/, Borbola /2/, Terbe /2/, Eperjesi I. /2/.

DEC. 29-30. H o s s z ú n a p. Feszt ÁLMENYEZET. VILLANYSZERELÉS. /4,5 órás hülyülés a bekötéssel. A két Kiss délelőtt lo-kor hozzáfog. Cila délután 2-re jön. Kapkodás. Takaritás. Csinositás. Éjjel tizenegykor a két Kiss és Cila marad csak, a többiek fáradtan hazamennek. A három fickó fellelkesiti egymást s dolgoz nak másnap késő délutánig. 3o-án délre kész az álmenyezet. Az este hazamentek dé előtt visszajönnek. Elámulnak a nagy előrehaladáson. Cila egész éjjel müsort adott. Énekelt, szavalt, bolondozott - s közben fürgén dolgozott! - "Sulyemelő gombócbajnok, fürge, mint az aprómajmok." - Meg ehhez hasonló rigmusok. No meg s népdalfeldolgozások! Sajnos nem idézhetjük Cila dalait, mert belőlük csak a névelők és a kötőszók szalonképesek. Azért jó a bolt! Talán ki sem birtuk volna Cila nélkül. Valahogy igy elmult a borzalmas éjszaka. /Fejenként 6 erős dupla - 16 dkg. kávé! - és 3 doboz cigi fogyott el!/ - 3o-án reggel KOCSMÁBA mentünk. Egy deci pálinka fejenként, no meg 2-2 doboz cigaretta feltöltésnek. Visszatértünk; "Gyorsan fürgén kedveskéim!" - "Óriás van a parkban!" - Félhülyén, zsibbadtan, de e bályos szavakra vigyorogva folytattuk. Délelőtt a kipakolás után bepakoltu A foteleket Vékesné varta meg. A lányok igazi nagytakaritást csináltak. A mai Dél-Magyar-ban cikk jelent meg rólunk. Csepi József irta. - Estére minden a helyén!!!!!!!! - Nagyjából /Rácz "levelet" irt./

KÉSZ a KLUBI

DOLGOZTAK: Virágh /25/, Kiss /29/, Kiss M. /29/, Móczó /4/, Horváth /6/, Berta I /1/, Ilus /5/, Ági /2/, Kaja /7/, id. Virágh J. /1/, Kócsó J. /1/, Pekete S. /9/, Vékes M. /4/, Vékes S.-né /3/, Baba /2/, Kordás J. /1/ Katona A. /3/.

Ifjúsági klub Balástyán

Bizonyos, hogy szilveszter éjjelén minden fiatal megtalálja majd a módját a jó szórakozásnak. De boldogabbak aligha lehetnek, mint azok a balástyai KISZ-isták, akik ezen a napon avatják fel saját ifjúsági klubjukat. Örömüket pedig az okozza, hogy ez a klub a szó legigazibb értelmében is a miénk. Negyvennégy fiatal — lányok, legények — október 22-én fogtak munkához, s azóta mindennap dolgoztak. Egy régi elavult épület helyiségeit alakították át, újították fel saját terveik, elképzeléseik szerint. A műszaki rajzokat hosszú esténként az összes szükséges munkát, még persze a takarítást is maguk végezték el. Második otthonukat szerették klubjukat. Olyan szép és modern, hogy bármelyik nagyvárosnak, új művelődési házának dicsére válhatna. A gyönyörűséget keménykő szőlőkerti borfiúnak, s az álmenyezet mögötti helyeiket el a sok ötlettel, jó tanácsai szerkesztő rejtett világitást. Felszedték az elavult olajos padlót, és parkettát raktak a helyébe. A klub bútorait önkiszolgáló módszerre tervezték. S a büfében kizárólag szezonzöldet, italokat árusitanak. A klub tagjai maguk gondoskodtak szakerről is, zoroltak alkalmi munkát. Amikor megátcsaltam munkás klubban a fellelhető lábegítőket, önkéntelenül is az jutott eszembe: mennyivel tudtak volna ez az építkezés akkor, ha nem is csináltak ... amig különféle első és felső fórumokon beterveznek a munkát, megszavazzák, aztán kiosztják rá a pénzt. Vőrül még hiányzik a kapacitást is berendezés. Hiába: ifjonc csak a mai fiatalok". Ezer munkaórával mindent előteremtettek, ami csak kellett.

Az 1966 október 22-től december 3o-ig tartó klubépités munkásai összesen 4o.519 Ft. értékü társadalmi munkát végeztek. KRÓNIKÁNK megörökiti nevüket:

CSÁNYI IMRE /169 óra/
RÁCZ FERENC /1o8 óra/

VIRÁGH LÁSZLÓ /271 óra/
KISS ISTVÁN /29o óra/

HORVÁTH ANDRÁS
KISS ISTVÁNNÉ
MÓCZÓ SÁNDOR
BERTA LÁSZLÓ
KÓNYA FERENC
EPRES ÁGNES
KASZA ISTVÁN
FEKETE ISTVÁN
PÁLINKÁS ISTVÁN
KORDÁS JÓZSEF
SZŐKE ANTAL
TEMESVÁRI JÓZSEF
KECSKEMÉTI PIROSKA
FEKETŰ MIKLÓS
NAGYNEMES ISTVÁN
TÓTH ISTVÁN
KISS MIHÁLY
FEKETE SÁNDOR
SZÁNA SÁNDOR

TÖRÖK IMRE
TERBE KLÁRA
VÉKES MÁRIA
EPERJESI ILONA
KÓCSÓ JÓZSEF
BORBOLA KLÁRA
GOMBOS PÁL
SZANKA ISTVÁN
ZSEMBERI FERENC
HEGEDŰS JÓZSEF
KÓSZÓ ISTVÁN
RÉPÁS PÉTER
FEKETŰ GIZELLA
KATONA ANNA
KELEMEN ROZÁLIA
KORDÁS JÁNOS
BERTA FERENC
PAPDI JÓZSEF

FELNŐTTEK:

VIRÁGH JÁNOS
SZÉLL SÁNDOR
VÉKES JÁNOSNÉ
VÉKES SÁNDORNÉ
CSÁNYI JÓZSEFNÉ

KLUB
BALÀSTYA

„Az igazi élmény forrása a közösség”

"Nehezen szoktam meg a falut. De most már elmondhatom, hat év alatt gyökeret eresztettem. Jól működik a művelődési otthon is. Ősszel az ifjúsági klubunk elnyerte a legjobb megyei ifjúsági klub címet és az országos versenyben is jól szerepeltünk. Hétezer forintot kaptunk.

Nehezen indult meg az értelmes munka itt a művelődési házban. Személyes kapcsolatokat kellett teremteni. Enélkül nem boldogultam. Most már jobban megy minden. Igaz, a 32 helyiségből csupán csak négy áll rendelkezésünkre. Építkezni kellene. Egyelőre azonban nincsen anyagi fedezetünk.

Ez itt a klubhelyiségünk. Magunk építettük, csinosítottuk. Nyáron ifjúsági park lesz körülötte, egy kis pódium, terasszal és tánctér. Hogy jól érezzük magunkat. Mert ez a legfontosabb. Most, ha jönnek hozzánk, akkor beszorulunk a szolgálati lakásba. Van olyan este, amikor huszonketten vitatkozunk.

Mit szeretek a klub munkájában a legjobban? Az összetartozást, az összetartást. Csányi Imre nemrégiben bevonult katonának. De ott sem tagadta meg magát. Leveleket írogatott a klubtagoknak, sőt, Amerikából rendelt két szakkönyvet. Építész technikus, munkájával kapcsolatosan szüksége volt erre a könyvekre. Úgy gondolta, a zsoldjából majd kifizeti. De az kevésnek bizonyult. Levelek jöttek, levelek mentek, összeadták a pénzt. Később majd visszafizeti.

A klub tagjai leveleznek Makóra, Szegedre, Sopronba. És időszakonként eljönnek onnan is hozzánk. Beszélgetünk, vitatkozunk. Ezt tartom a klub legfőbb értelmének.

Persze más munka is akad itt bőven. Évek óta fáradozok azon, hogy egy rádiós szakkört összehozzak. Eddig nem sikerült. Talán az idén. Jelenleg barkács szakkört szervezek. Csak hát a végén mindig oda lyukadunk ki, kevés a helyiség. Hiába, nem új művelődési ház ez a balástyai. Sokat mondhatnék a munkámról. Nagyképű sem akarok lenni és túlzottan szerény sem. Ha azt mondjuk, hogy 64 ezren fordulnak meg egy évben nálunk, a művelődési házban, akkor igazat mondunk. De ez csak szám. S a számok mögött mindig emberek vannak. Ez a lényeg.

Epizódok. Egy este jött a műkedvelő zenekar próbálni. Évek óta járnak már ide. Széll András, Nagy Mihály Mátyás, Tóth István, Halász Antal és Zsemberi Péter. Az udvaron elkezdtünk beszélgetni. Csak úgy, mindenről. Napi gondokról, politikáról. fogták kezükben a hangszert és vitatkoztunk. Az idő meg elszaladt. Késő estig vitatkoztunk. Önmagukat adták az emberek, őszinteségüket, emberségüket. Ez felér egy minőségi változással.

Vagy egy másik. Nagy a balástyai határ. Sok tanya van benne. Hat év alatt sokfelé megfordultam. Néha bántottak is. Szóval kimentünk vetíteni. Jól esett, mikor láttam az érdeklődő arcokat. Betévedtünk egy tanyába. Elbeszélgettünk pár órát. Az öregasszony utána átölelt és kedves szavakkal köszönte meg a látogatást. Ez viszont már erő. Ezért érdemes csinálni. Ezért érdemes népművelőnek lenni.

Nem félünk ettől az évtől sem. A fizikai munkától sem. Ha egy kis időnk lesz, építünk, csinosítjuk a művelődési házat. Olyan klubot akarunk berendezni, hogy mindenki otthon érezze magát. Ital nélkül. Azt vallom, minden igazi élmény forrása a közösség. Ez a legnagyobb erő. Tavaly a klubot tíz hét alatt megépítettük. Erről krónikát is vezettünk. Hiteles, pontos írást. Jöttek tanárok, értelmiségiek. Hordtuk a téglát, kevertük a maltert. Mikor mit kellett csinálnunk. De önmagunkat adtuk. És elértük a célunkat.

Virág Laci és Tóth Éva búcsúzott tőlünk. Elhatároztuk, hogy az étteremben ünnepeljük meg ezt. Jó volt. Kimaradt a társaság. Jó klubfoglalkozás volt. Persze ezek olyan látványosabb dolgok. A sikertelenségről kevesebb szó esik. Pedig olyan is van. És mennyi, de mennyi munka van egy-egy ilyen produkcióban. Mondjuk, készülünk egy színdarabbal, egy műsorral, és akkor három emberünket behívnak katonának. Ilyen az élet."

*

A balástyai művelődési ház ifjúsági klubja tavaly az ország 93 (versenyben levő) klubja közül a legjobbak között szerepelt. Elnyerte a Kiváló Címet és jelentős anyagi támogatást is kapott. De ez csak a kezdet. A nagyobb munka még hátra van. Ez évre vár. Többet adni, többre vinni, többre jutni, hiszen ez minden közösségi foglalkozás értelme, lényege. **Kiss István,** a művelődési ház igazgatójának vezetésével bizonyára ez is sikerül.

Sz. Lukács Imre
(Délmagyarország, 1968. január 4.)

Kiss István

A klub szerepe a falusi ifjúság életében*

„A jelen a kifelé való terjeszkedés végső fázisa:
a nukleárisnál nagyobb energiák nincsenek,
a fény sebességénél gyorsabban már nem repülhetünk,
semmiféle háború nem rombolhat szét többet, mint magát a Földet.
Ami most elkezdődik, a befelé való terjeszkedés lesz.”
(G. Siebers)

A gyakorló népművelő – úgy is mint forradalmár, úgy is mint a társadalmi munkamegosztás baklövése – csak kölcsönvett gondolatokba vetítheti magát teljes biztonsággal, hiszen nem szociológus, nem szociálpszichológus még csak nem is pszichológus – csak népművelő. Élete, munkája azonban abban a társadalmi közegben teljesedik ki, amelyet a TUDOMÁNY is vizsgál, hát az évek gondolkozássá, szakmai öntudattá szerveződő megtapasztalásait a maga egészséges dilettantizmusával íme, még rögzíteni is bátorkodik.

Témánk kibontásához gondolati alapozás kell. Faggassuk hát a tudományokat:

„Juventus ventus – az ifjúság szél – vallották a rómaiak, s századunk hatodik évtizede, úgy látszik, látványos módon igazolja az antik gondolkodók tetszetős hasonlatát. A világ szinte valamennyi fontosabb központjában az ifjúság friss forgószélként kavarja fel maga körül a kedélyeket. Az indítékok, amelyek a fiatalokat mozgásba hozták, sok mindenben eltérőek; különböznek vállalt értékrendjeik, céljaik, szokásaik. Ám minden eltérő mozzanat ellenére tény, hogy az utóbbi évtizedben hatványozottabban vált közüggyé, lelkesedés és megdöbbenés tárgyává az ifjúság.” (Ifjúság szociológia, bevezető: Huszár Tibor – Sükösd Mihály.)

S mit mond A. G. Kovaljov (K. D. Usinszkij szavaival): *„Az ifjúkor lelkes lendületében formálódik az ember jelleme. Ezért nem szabad ezt a tüzet sem eloltani, sem félni tőle, sem úgy tekinteni, mint ami veszélyes a társadalomra, sem visszaszorítani szabad lángolását, hanem csak arról kell gondoskodni, hogy az a tudásanyag, amely ebben az időben az ifjú lelkébe áramlik, jó minőségű legyen.”*

Pataki Ferenc (a Csoportlélektan bevezetőjében) a csoportról mond érdekeset: *„Az ember tevékenységei, társadalmi aktivitásának formái meghatározott módon lokalizálódnak, „sűrűsödnek” s összekapcsolódnak más emberek tevékenységével. Ezeken a kontaktus – és tevékenység – „sűrűsödési” pontokon mindig rábukkanunk a legkülönfélébb csoportalakzatokra.”*

A népművelőnek Makarenkó még izgalmasabb: *„Véleményünk szerint a közösség kontaktusban élő egység, amely az egyesülés szocialista elvén alapul.”*

„A közösségnek csak akkor van létjogosultsága, ha az embereket olyan tevékenység feladataiban egyesíti, amely nyilvánvalóan hasznos a társadalomnak.” (Csoportlélektan 122. old.)

Érdekel bennünket a szabadidő is: *„A XX. század eredménye, hogy a szabadidő megszűnt a vezetőréteg privilégiumává lenni.”* (A. Kaminsky)

Testre szabottabb Heleszta Sándor megfogalmazása: *„Magyarországon elég kevés rendszeres vagy előre végiggondolt kísérlet történt arra, hogy akár az iskolai, akár a művelődési szervek valamilyen programszerű és átgondolt tevékenység alapján próbálják a fiatalok szabadidejét befolyásolni. Milyen eszközökkel és milyen módokon lehetne mindezt megvalósítani?”* (A TIT nemzetközi konferenciájának jegyzőkönyvéből.)

---

* *A szerző 1973-ban írott szakdolgozata.*

Ha nem is válasz, de iránymutatás Kovalcsik József, Sipos Zsuzsanna és Szász János tanulmányának egyik megfogalmazása: *„Az otthon igenlése nem kizárólagosan csak a művelődési funkcióhoz, hanem – legalább olyan, ha nem nagyobb mértékben – a társas élet kialakításának vágyához is kapcsolódik. Ettől várják a helyhez, a településhez, az „ide" kötődést (ez különösen az ingázókra utal) várják a szabadidőben a fiatalság kocsmán kívüli szórakoztatását, a csellengők, a kallódók szervezethez kapcsolódását, az együttélés kulturált formáinak elsajátítását, az egyéni kulturális szenvedélyek a kíváncsiság felkeltését és kielégítését, várják a felelős pályaválasztási tanácsadást, ha kell a továbbtanulók szakmai felkészítését. Többen a fiatalság belső erőforrásaira alapozott eleven, dinamikus ifjúsági klubokban, művelődési intézményekben látják a jövő útját.*" (Művelődés és közösség, N. P. I., Bp. 1972.)

A fenti idézetek alapján több irányba is indulhat a gondolkozás, ezért fegyelmezzük csak témánk szolgálatába a nagyszerű gondolatokat: tekintsük nyilvánvalónak, hogy a témában jelölt problémakör – ha népművelő asztalára kerül – feladattá, gonddá, kíváncsisággá, tevékenységgé mint *ifjúság*, mint *pedagógia*, mint *csoport*, mint *közösség*, mint *szabadidős tevékenység* válik. Természetesen sem az ifjúságot, sem intézményemet, sem magamat nem szakíthatom ki társadalmunk mostani valóságából, ezért hangsúlyozom, hogy a falusi ifjúság élete, művelődése, mozgalmai, a közművelődés eszközei, módszerei, s mindezek vizsgálata korunk fő tartalmainak, szocialista társadalmunk gazdasági, politikai, kulturális realitásainak jelenvalóságát feltételezi. A társadalom nemcsak „háttere" e dolgozattal célba-vett tevékenységnek, hanem sorsot, mozgalmat, közösséget meghatározó értékrend, amely nemcsak lehetőségeket, de ideálokat, eszméket is termel, hiszen az emberi szükségletek egyre tökéletesebb kielégítése bölcs előrelátást, tervszerű, céltudatos tevékenységet igényel.

A társadalom „legszebben" az 1971. évi IV. törvényben summázza az ifjúsággal kapcsolatos gondolkodni- és tennivalókat. Ide csak az 1. §. 2. bekezdését írjuk le. *„A Magyar Népköztársaság ifjúságpolitikájának célja az ifjú nemzedék szocialista nevelése, annak elősegítése, hogy az ifjúság felkészüljön feladataira és hivatására, részt vegyen a szocializmus teljes felépítésében és védelmében, megtalálja képességének és munkájának megfelelő helyét és boldogulását a társadalomban"*

Témánk feldolgozása ingerlően sok szempontú, bár így is csak a fontosabb vonatkozásokban tárhatjuk fel a falun élő fiataloknak a közművelődéssel, a község közéletével való kapcsolatát, világíthatjuk meg az ifjúsági klub szerepét életünkben. A sokféle nézőpontot a szakmai, a közművelődési aspektusnak kell egységbe fogni, ezért tárgyunk nem lehet szaktudományi. Bármennyire is csábító a lehetőség ifjúságkutatásra, szabadidő-kutatásra, mindez csak önáltató tudományoskodás lenne. Lendüljünk inkább neki a *népművelő* indulatával, hogy szóbahozott ideáinkat, eszményeinket, tudományos igazságainkat a valósággal, a gyakorlattal szembesítjük!

A feldolgozás módszere sem egynemű, hiszen az alapító, a csináló, az irányító megfigyeléseiből, a személyes részvételből adódó ismeretek adják bemutatásra kerülő anyagunk nagyobb részét, de hogy ne lehessen szubjektív vallomás az anyag, igyekeztem a fellelhető dokumentumok tényanyagát a feldolgozás középpontjába helyezni. Fő módszer tehát a *leírás*. A vizsgálódás főbb aspektusairól már szóltam, itt csak annyit hangsúlyoznék ismét, hogy legizgalmasabb mégiscsak annak feltárása: hogyan, mi módon, milyen mértékben felel meg a klub egyrészt a társadalmi elvárásoknak, másrészt a falusi fiatalok igényeinek. A felhasznált összes módszer e probléma plasztikussá tételét szolgálja. Az őrzött dokumentumok (saját feljegyzések, klubnaplók, klubkrónikák, fényképek, filmek, magnószalagok, oklevelek, Bede Kornélia volt főiskolás klubunkról szóló dolgozata, jelentések, beszámolók) lehetővé tették a *kronológiai* áttekintést. A megalakulástól a napjainkig követhetjük nyomon a klub fejlődését; a tárgyi feltételek állandó javulását, a tartalmi munka viszonyainktól függő hullámzásait. A dokumentumok számadatai a *statisztikai* összegzést is lehetővé tették. Az időrendi áttekintés két kiter-

jedésű; nemcsak lineáris, de mélységében is igyekszik tények feltárásra, ezért került sor a klub egy időszakának (1971. IX. 11. – 1972. XII. 31.) részletesebb elemzésére. Egy-egy részprobléma tisztázására a felmérések különféle módjait is felhasználtam (kérdőív, „langyos interjú", szociogram).

A balástyai művelődési ház ifjúsági klubjának megalakulását a klub történetének „első lapja" az első krónika így örökítette meg:

„1966. VII. 9. Megalakultunk! Hosszas szervezőmunka után birtokba vettük a művelődési ház görbe-termét, mely eddig büfével a középkorú lakosság lakóhelye volt. Első nagy feladatunk a büfé kiköltöztetése volt. Így, szeszmentesen kezdünk hozzá, bízunk benne, hogy a fiatalok sör és pálinka nélkül is jól fogják érezni magukat; úgy gondoljuk; a művelődési ház csoportjainak, szakköreinek és az Alkotmány tsz KISZ-szervezetének fiataljai megfelelő alapot képeznek a szervezett klubélet megvalósításához. Úgy történt ugyanis az egész klub-ügy, hogy a műv. ház igazgatója néhány nap alatt megbarátkozott Rácz Ferenc üzemgazdász-gyakornokkal. A táncpróbák után a Kecskemétről hozzánk került fiú lázasan beszélt az otthon megszokott klubéletről, amit itt nálunk nem talált meg. A lehetőségek számbavétele után a módszer is ki lett dolgozva; Rácz Ferenc meghívta mára tsz-e fiataljait, s ünnepélyes KISZ taggyűlésen a művelődési házbeli gyerekekkel együtt felavattuk a klubot. Az első foglalkozáson 36-an voltak. Kezdésnek nem rossz. "

Ezen az estén sokat játszottunk, s megválasztottuk a klubtanácsot is. Rácz Ferenc lett a klubvezető. Hát igen; Rácz Ferenc. A városi fiatalember lelkesedése tenni-akarása elképesztő munkatempója, következetessége, szívóssága, fanyar humora és áldozatvállalása nélkül nem 1966. nyarán kezdődik el Balástyán a klubélet! Nagyszerű „katalizátort" csapott hozzánk a véletlen. Indulattá, megszállottsággá, tettekké robbantottuk egymást. Rácz Ferenc embersége tényleg fáklya volt a soha nem járt úton; személyisége rányomta bélyegét a klubélet minden szférájára.

Vessünk egy pillantást a helyiségre is: Az enyhén görbülő terem 52 m^2 területű. A falak kopott-füstös ezüstmintázata már-már idegesítő. Olajozott, korhadó padozat. A mennyezet a terem egyik végében „hasas"; 28 cm-es a belógás. 6 db kétágú falikar és a mennyezeten két (!) egyszálas neoncső világít. A berendezés 10 kopott barna asztal, egy hatalmas, otromba vaskályha, 12 fotel, 30 db barna szék, 2 állófogas, 1 rádió, 1 lemezjátszó, 1 barna üvegszekrény és néhány pakli kártya. Ez – nem több – az induló készlet. A klubélet vidám nyara után borongós ősz következett: Megnyitották a Vadásztanya vendéglőt. A fiúk nagyrésze átpártolt a „reprezentatív" szórakozóhelyre. De nézzük a krónikát…

„1966. IX. 11.: Rácz Ferenc vitát provokált újra a klubéletről. Faggatni kezdte a társaságot, mit kellene még csinálni, hiszen vége a nyárnak. A csak szórakozás jellegű programot – úgy érzi – már unják. A többség nem unja, inkább azt látják problémának, hogy az új kisvendéglő elviszi a fiúk egy részét, így egyre kevesebben leszünk a klubban. A komolyabb program kidolgozását szükségesnek tartják, de konkrétan nem mondanak semmit. Még a jelenlévő klubtanács-tagok is csak a vállukat vonogatják. Mi lesz velünk? (23-an voltunk)".

Október 8-án hangzott el az első előadás a klubban, én tartottam Divat és korszerűség címmel. 17-en voltunk. Október 9-én 12 fő „látogatta" a klubot. Ebben a nyomasztó kiuttalanságban, a töprengések, az önmarcangolás feszült időszakában, aztán hatalmas bomba robban: Csányi Imre (a gondnok néni legkisebb fia) október 16-án, mint egy eszelős felugrott a fotelből és elüvöltötte magát: Srácok, megvan!!! Építsünk egy új klubot! Rácz Ferenc, Kónya Ferenc és én úgy néztünk a bepirosodó építész-technikusra, mint sült hal a szakácsra: Miből te marha? Csányival nem lehetett bírni. Persze fél óra múlva velünk se. Döntöttünk. Nekivágunk!

Csak aki épített már Sztálinvárost, az értheti meg az elkövetkezendő tíz hét heroikus, gyönyörű küzdelmét! A semmiből való teremtés lázában égtünk; Naponta oldottunk meg meg-

oldhatatlan feladatokat. Október 22-től dec. 31-ig 46 klubépítő, 42.000.- Ft-os társadalmi munkában megteremtette a község első ifjúsági klubját! Az újjávarázsolt klub azóta is községünk legreprezentatívabb helyisége. Szívesen másolnám ide a klubépítés minden egyes napjának történetét, de erre nincs is talán szükség. Ízelítőül azonban nézzük a 4. nap történetét:

„1966. X. 25. Délelőtt 9-kor megérkezett a vontató. Csányi és Kiss indult el, a majorban akadt segítség, így gyorsan haladtunk. Szerzeményünk: 300 db tégla, 1 q oltott mész, 300 db vályog tégla. Az utóbbit hazafelé jövet a „gyárából" írásra kaptuk meg. Itt termeltünk ki még 0,5 m^3 szikföldet. délre értünk haza. Kajáltunk gyorsan, lerámoltuk az anyagokat, s hozzá is fogtunk a munkához. Megérkeztek a többiek is. Lázasan dolgozott mindenki, Cila (Virág László) szerzett pelyvát. Csányi a főbejáratot falazta „segédmunkásaival", többen a büfé-ablakot szedték ki kemény munkával. Lebontottuk a volt büfé pultját is. Egy ötlettel a kivett büféablakot „bárszekrénynek" alakítottuk át, s befalaztuk az ajtó helyére. ez nem is szerepelt terveinkben. A lányok a téglákat pucolták. (A téesztől kapott tégla bontásból való!) – kitűnő a hangulat, mindenki mocskos, poros. Ilust édesanyja az ablakon át erélyes hangon hazaszólítja. Ilus morogva ugrik ki az ablakon, elviszi a jókedvünket is. A lányok rövidesen szétszélednek. Mi éjjel 1-ig dolgozunk."

A lendületes társadalmi munka közösséggé kovácsolta a társaságot, 1967 így a kibontakozás éve. Munkaterv készült, kialakult a klub közösségének házirendje, működési szabályzata. (Rácz és Csányi katona.) A foglalkozások is egyre szervezettebbek, a taglétszám 50 fölé emelkedik. – Csatát nyertünk; a Vadásztanya vendéglő elé kerültünk! A krónika 1967. VII. 23-ig rögzíti az eseményeket. Az alakulás lendülete, a klubépítés, majd a szépen kibontakozó klubélet megtette a hatását; megyei első díjat és az országos pályázaton kiváló címet nyertünk. Az első díj 18.000.- Ft-ja új berendezést (fotelek, ülőkék, asztalok) jelentett számunkra. A kiváló címért Budapesten kapott 7.000.- Ft-ból pedig függönyöket és szőnyegeket vettünk.

Következő korszakunk (1967. VII. 29. – 1968. X. 6.) is a felfelé ívelés időszaka. Csányi „szelleme" (katona még mindig) ezt a korszakot is besugározza: megalakul a „cimborák" társasága. Imre meginvitál közénk egy csomó „jó hapsit", vidékieket, külföldieket (!), s nagy álmunk, a Sziget-üdülő terveivel tömi őket. A több milliós beruházás megálmodása gyönyörű feszültségek forrása, a törzsgárda majd egy évig dolgozik a terveken. (Csányi a fél országgal levelezésben áll.) Építőtábort, országos ifjúsági munkaakciót tervezgetünk. (A Sziget-üdülő bejáratának perspektivikus rajzát lásd a mellékletekben.) A klub programja változatos, egye szervezettebb a klubélet, a közösség a maga törvényei szerint tovább erősödik. Ismét elnyerjük a kiváló címet. (Most rádiót, lemezjátszót és magnetofont veszünk a díjból.)

1968. X. 6-tól 1969. VIII. 31-ig krónika nem készül; nem versenyezünk. Szerencsénk is. A régi törzsgárda szétszéledt, Rácz Ferenc 1969. márciusában végképp lemond a klubvezetésről, okt. végéig nincs klubvezető, novemberben Nagy András, decemberben Horváth András kerül a klub élére. Hatalmas szervező munka kezdődik ismét. Újra el kell érni a régi szervezettséget, új közösséget kell építeni. Horváth András 1970-ben végig kitart, s a „nagy elődök" nyomdokain újra fényes napokat ír a klub történetébe: harmadszor is elnyerjük a kiváló címet. 1971-ben ismét mélyponton vagyunk. 5 hónapon át ismét nincs klubvezető. Az igazi fellendülés az év őszén kezdődik el, de erről a korszakról részletesen szólok még, a 4. kiváló cím elnyerését közelebbről is megismerjük.

A klub életének legutóbbi négy évét a számok tükrében is áttekinthetjük. Először a taglétszám alakulását elemezzük. (Minden évben az év folyamán beiratkozott tagok számát vesszük figyelembe.)

	1969.		*1970.*		*1971.*		*1972.*		
	Fiú	*Lány*	*Fiú*	*Lány*	*Fiú*	*Lány*	*Fiú*	*Lány*	*Össz.:*
Szakm. munkás, tech.	16	3	19	7	17	5	23	8	*98*
Ip. tan.	2	2	10	2	8	2	13	3	*42*
Középiskolás	8	7	6	2	4	10	8	17	*62*

alkalmazott	6	1	2	3	2	3	4	3	*24*
Főisk. egyetem	2	–	1	2	1	–	1	1	*8*
Összesen:	34	13	38	16	32	20	49	32	*234*
Mindösszesen:	*47 fő*		*54 fő*		*52 fő*		*81 fő*		*234*

Táblázatunk első szembetűnő ténye a fizikai dolgozók, ipari tanulók részvételének magas aránya (60%!) A női emancipáció nem is akármilyen erősödését jelzi a lányok növekvő részvétele a klubéletben! (13, 16, 20, 32 fő) tudni kell ugyanis, hogy klubunk megalakulásának pillanatától a falu közvéleményének egy részében erős ellenérzés alakult ki: egyfajta szabadosságot, erkölcsi gátlástalanságot vetítettek bele a tényleg egyre felszabadultabban viselkedő fiatalok szerveződésébe. A piroslámpás jelző „szelíd” megjegyzésnek számított. A szülők bizalma a klub iránt 1971. őszén, a KISZ szervezet megalakulásával válik erőssé: a lányok létszáma ugrásszerűen megnövekszik.

A klubfoglalkozások statisztikája hű képet ad az évek hullámzó teljesítményeiről:

	1969.	*1970.*	*1971.*	*1972.*	*Mindössz.*					
	F	*R*	*F*	*R*	*F*	*R*	*F*	*R*	*F*	*R*
Kötetlen f.	94	2236	58	1125	64	1045	54	1580	*270*	*5986*
Szerv. fogl.	15	458	50	1248	29	781	50	1823	*144*	*4310*
Összesen:	*109*	*2694*	*108*	*2373*	*93*	*1826*	*104*	*3403*	*414*	*10296*

Elemzésképpen bontsuk fel a kötött foglalkozásokat:

	1969.	*1970.*	*1971.*	*1972.*	*Összesen:*					
	F	*R*	*F*	*R*	*F*	*R*	*F*	*R*	*F*	*R*
Egyéb	3	96	18	416	4	123	10	379	*35*	*1014*
ea. ank. vita	2	53	8	160	7	232	11	392	*28*	*837*
taggyűlés	2	66	5	186	7	204	10	399	*24*	*855*
Ifj. találkozó	2	74	4	79	1	23	4	134	*11*	*310*
Kirándulás	–	–	2	81	2	24	6	229	*10*	*334*
Játékest	1	27	3	77	4	81	–	–	*8*	*185*
Film, diavet.	2	41	4	94	1	30	1	41	*8*	*206*
Vetélkedő	1	35	3	83	2	45	1	42	*7*	*205*
Vacsora	1	34	2	44	1	19	3	77	*7*	*174*
Színház, mozi	1	32	1	28	–	–	4	130	*6*	*190*
Összesen:	*15*	*458*	*50*	*1248*	*29*	*781*	*50*	*1823*	*144*	*4310*

Egyéb címszó alatt a közösségi élet eseményeit (télapó-, karácsonyest, szépségverseny, gombócevő verseny, vicc-parádé, bevonuló búcsúztatása stb.) vettem fel. Nem meglepő, hogy az effajta szervező estek kerültek a lista élére, hiszen mindig is komoly erőfeszítéseket tettünk a közösség összekovácsolására. (Csak zárójelben: szokásos, szilveszteri reggelig tartó mulatságunk megtervezése, programmal való ellátása egymagában több munkát ad, mint 1 hónap összes programja. az egyórás klub-rádió-kabaré pl. hetek lelkes előkészítő munkájával áll össze! A szilveszter egyébként már két alkalommal szeszmentes volt.) Szembetűnő az 1972-es év mennyiségi és minőségi kiugrása. A formák rangsora is szigorúan minősíti a négy év munkáját. Az előadások ilyen „előkelő” helyezése némiképp meglepés, bár jelzi a pedagógiailag egyre alapozottabb, céltudatosabb, tudatformáló szándékosságot. A többi adat nem szorul magyarázatra.

Tényben, adatban, hangulatban és indulatban talán már rendelkezésre áll annyi információ, hogy egy falusi klub születését, megerősödését – ha nagyon hiányosan is, de – el tudjuk képzelni. (A rendelkezésre álló dokumentumok több ezer (!) oldalnyi anyagából szinte képtelenség néhány oldalon summázatot adni, ezért csak a legfontosabb tényeket sorakoztattam egymásután.) A klub legújabb korszakának részletesebb elemzéséhez, bemutatásához már úgy

foghatunk hozzá, hogy a tartalmi munka, a felhasznált módszerek a csoportban összegyűlő vágyak, indulatok, a fiatalok közelebbi megismerése visszafelé is fényt derít majd sikereinkre, kudarcainkra, hiszen a fejlődés nem egyenes vonalú volt, mostani életünk feltárása múltunkat is magyarázza. Történetünk fölvázolása egyébként is csak témánk összefüggéseiben való jó megértését szolgálta, a klub jelentősének ábrázolása plasztikusabb kép felrajzolását igényli.

A klub mint objektum, mint helyiség is erős vonzást gyakorol a fiatalokra, ezért ismerjük meg röviden a tárgyi feltételeket. A klubépítéssel feljavított terem a fiatalok számára készült. A kialakítás messzemenően figyelembe vette a klub iránti elvárásokat. A berendezés alig, a dekoráció azonban sokat változik. Az 1971. őszén hatalmas, 10 egynéhány ezer Ft-os munkával felújított klubbal ismerkedjünk meg.

A klub előszobájába nyíló ajtó narancspiros. (Hetekig a falu száján voltunk miatta). Az előszoba nem szép, de barátságos. Jobbra a „bungi" bejárata, balra a klub fehér üvegajtaja. A „bungiból" szolgáltatjuk a zenét, ez a raktár, a tárgyi feltételek társadalmi felelősének főhadiszállása. a két részre tagolt klub „lenti" része a beszélgetés, az olvasás, a csöndes foglalkozások színtere. Itt fotelok, ülőkék rex-asztal (kicsi), dohányzóasztalok találhatók. A padozat (parkett) egészében szőnyegezett.

„A fenti rész" a tánc, a játékok, a mozgás színtere. Itt van a falba épített bár is. Nagy hangfalakból árad a zene. az ablakon csipke – és sötétítő függöny. A műbőrből készült álmennyezetből kilenc modern világítótest tűnik elő, négy egység színes hangulatvilágításra alkalmas. Jobbra az első fal piros tapéta, majd nagy szürke fal következik. Fent narancs, piros a fal, a piros képekkel dekorált. A rózsaszín falrészlet oklevelekkel és a faliújsággal illeszkedik jól a színek hangulatához. Az olajkályha is elegánsan uralja a számára kijelölt helyet. a térelválasztó deszkarácsain újságtartó polcok, rajta újságok.

(Az előszobában lévő MTI Közművelődési Híradón felül az alábbi újságokra fizettünk elő: Magyar Ifjúság, Világ Ifjúsága, Ifjúsági Magazin, Élet és tudomány, Delta, Képzőművészet, Tiszatáj, Filmvilág, Film-színház muzsika, Figyelő, Műgyűjtők, Múzsák, Lakáskultúra, Magyarország.) A „BÁR" becsületkasszával működik, árukészletében csak üdítőitalok és édességek szerepelnek. Az áruk beszerzéséről társadalmi felelős gondoskodik. A berendezés sztereo lemezjátszóval 10 W erősítővel, 2 db magnetofonnal, megfelelő hanglemez- és magnószalagtárral egészül ki. A sarokban ülő plüss-kutya csak hangulatkeltést szolgál. Álló és asztali hamutartók természetesen megfelelő számban rendelkezésre állnak.

Érdekesebbnek ígérkezik a klubba járó fiatalokkal való megismerkedés.

A klub vezetője *Vetró István*. A Móra Tsz-ben dolgozó gépszerelő nagy tapasztalatú ifjúsági vezető. A mélyről induló, magasra törő munkásfiatal küzdelmes életét éli. Nyílt, őszinte, barátságos, természetes és következetes. Hatalmas energiákkal dolgozó ember. Ő is a KISZ egyik szervezője volt. Osztályöntudatos, akaratos, keménykezű, erős jellemű, dinamikus egyéniség. 28 éves. Marxista egyetemre jár. Vetró István a népművelés embere, de előbb a tagság demokratikusan megválasztotta, majd hivatalosan is megbíztam a klub vezetésével.

A *vezetőség* a KISZ szervezet vezetőségéből s a klubélet felelőseiből áll. A vezetőség havonta ülésezik; előkészíti a taggyűlés anyagát, összeállítja a programot, dönt a vitás kérdésekben. Én, mint intézményvezető, tagja vagyok a vezetőségnek. A klub és a KISZ viszonyáról néhány szó. A klubtagság nem jár együtt feltétlen KISZ-tagsággal is. A KISZ szervezeti életének csak otthont ad a művelődési ház, az ifjúsági klub munkája a szabadidős tevékenység keretében csak része a KISZ életének, bár jócskán hangsúlyos része.

A klub törzsgárdája a frissen alakult KISZ-szervezet, ezért a KISZ tagok jelenléte, az erős és spontán szervezettség a klub lazább szervezettségét is kezdettől erősítik. Normákat, elvárásokat, a KISZ nevében fogalmazunk, ezért a klub tevékenysége is eleve komolyabb, sokoldalúbb, mint a szórakozásra verbuválódott alkalmi csoportosulások tevékenysége.

A klub életének szervezése a tagság alapos ismeretét kívánja. Az alkalmazott módszerek, a tartalmi munka gyengéi, eredményei is csak úgy érthetők meg, ha közelebbről is megismer-

kedünk a klubba járó fiatalokkal. A bemutatáshoz az 1972. februárjában készült felmérésem adatait használom fel, meggyőződéssel állítva, hogy az 55 fős februári csoport a korszakot minden vonatkozásban jól reprezentálja. A felmérés adatai is csak hiányos mozaik-képet adnak az ifjúságról, de most meg kell elégednünk ennyivel. Az 55 megkérdezettből 40 fiú, 15 lány.

Életkoruk:

	Fiú	*Lány*
14-16 éves	5	8
16-20 éves	22	4
20 felett	13	3

Átlag életkor = 18,5 év
fiúknál = 18,9 év
lányoknál = 17,6 év

Foglalkozásuk:

	Fiú	*Lány*
munkás, szakm. techn.	17	1
ipari tanuló	9	1
alkalmazott	6	4
főiskolás, egyetem	1	–

Otthon 9 fiú és 1 lány dolgozik, vagy tanul, eljáró 31 fiú, 14 lány. (Az „ide" kötődése egyetlen jó lehetősége a klub az eljáróknak. A másik érdekesség: egyetlen mezőgazdaságban dolgozó sincs az 55 fő között.)

A klub vonzása (távolság a klubháztól):

	Fiú	*Lány*	*Összesen*
0-1 km-ig	24	12	36
1-2 km	5	–	5
2-4 km	7	1	8
4 felett	4	2	6
Összesen:	40	15	55

A legtávolabb lakó klubtag lakása 8 km-re van a műv. háztól.

Járműellátottság:

	Fiú	*Lány*	*Összesen*
Kerékpár	17	10	*27*
Motorkerékpár 50 cm^3	4	–	*4*
Motorkerékpár 125 cm^3	5	–	*5*
Motorkerékpár 250 cm^3	6	–	*6*
Motorkerékpár 175 cm^3	1	–	*1*
Összesen:	*33*	*10*	*43*

Zsebpénz: (nem válaszolt 8 fő)
Havi:
50 Ft alatt = 3 fő
51-100 = 7 fő
101-200 = 13 fő
201-300 = 5 fő
301 felett = 19 fő
A zsebpénz átlaga: 439 Ft

Saját szobája van: 19, testvérével közös szobája 10, nincs saját szobája 22 főnek (4 fő nem válaszolt)

Az érdeklődés feltérképezését szolgálta a kérdőív 43 témát kínáló kérdése, Íme a témák rangsora. (A téma iránt érdeklődők száma:) Beat-zene: 29, tánczene: 28; sport: 21, filmművészet: 18, táncművészet: 18, szexuális-nevelés: 16, irodalom: 16, barkácsolás: 15, divat: 14, fotó: 11, lakáskultúra: 11, elektronika: 11, önismeret: 10, történelem: 10, KRESZ: 10, műszaki ismeretek: 10, községünk élete: 10, űrhajózás: 8, hogyan viselkedjünk: 8, politika: 8, színház: 7, erkölcs: 6, nemzetközi kérdések: 6, komolyzene: 5, főzés 5, jog: 4, filozófia: 4, földrajz: 4, egészségügy: 4, pszichológia: 4, népművészet: 3, honvédelem: 3, szociológia: 3, közgazdaság: 3, matematika: 3, hazaszeretet: 2, képzőművészet: 2, marxizmus: 2, kozmetika: 1, kézimunka: 1, néprajz: 1, báb: –, Kémia: –.

A klubban alkalmazott *formák és módszerek* iránti elvárásokat olvashatjuk ki az alábbi táblázatból. A klubfoglalkozások népszerűségi rangsora: (zárójelben a foglalkozást igénylők száma.) Kirándulás (34), viccparádé (26), tábortűz (25), színész előadóestje (24), klubtalálkozó (23), filmvetítés (22), szalonnasütés (22), játék-est (20), disc-jockey (20), közös mozinézés (19), táncest (18), ismeretterjesztő előadás (16), vetélkedő (15), zenehallgatás (15), társasjátékok (15), közös vacsora (14), író-olvasó találkozó (13), szabadfoglalkozás (13), beszélgetés (13), színházlátogatás (12), rex-játék (10), élménybeszámoló (9), sakk (9), mulatság alkohollal (50), diavetítés (8), múzeumlátogatás (7), tárlatlátogatás (5), taggyűlés (5), politikai vitakör (5), hangverseny (3), újságolvasás (3), ankét (2).

A *hobby-adatok* is az irányultság, az érdeklődés beszűkölését jelzik: A megkérdezettek közül 29 fiúnak és 12 lánynak van hobbyja. (Egyetlen hobbyja 19 fiúnak, 8 lánynak, több hobbyja 10 fiúnak és 4 lánynak van.) A megnevezett 28 (!) hobbyból 12 a befogadást, 16 a tevékenységet hangsúlyozza. A nagy szóródás miatt csak az élre került hobbykat ismertetem.: Olvasás: 9, foci: 8, zenehallgatás: 5, motorozás: 5, magnózás: 4, barkácsolás: 3, fotózás: 3, sport: 3, horgászat: 3, tánc: 2, versírás (!): 2, bélyeggyűjtés: 2, táncdalénekesek képeinek gyűjtése: 2, kirándulás: 2.

Járs-e valakivel? – kérdezte a kérdőív. (4-en nem válaszoltak.) Az 51 főből 21 fő jár valakivel, 13 fő nem, 10 fő szeretne és 7 fő majdnem. 30-an tehát „nyitva" vannak még.

Balástyán akarsz-e élni felnőtt korodban? (2 fő nem válaszolt) igen: 25 fő (!), nem: 10 fő, talán: 18 fő

Főiskolán 16 fő szeretne továbbtanulni. (31 nem, 8 nem válaszolt)

KISZ-szervezet iránti igények: (a KISZ „feladat-rangsora") Közösség kialakítása: 29, sportélet szervezése (!): 23, általános műveltség emelése: 18, társadalmi munka szervezése: 17, politikai képzés: 13, szórakoztatás: 12, beleszólás a közügyekbe: 12, KISZ-tagok segítése: 11, művészeti csoportok szervezése: 11, párttaggá nevelés: 8, érdekvédelem: 5, honvédelmi nevelés: 2.

A *könyvtárnak* 30 fő beiratkozott tagja. (17 nem, 8 nem válaszolt.)

Moziba 26 fő jár rendszeresen, 5 fő nem, 21 fő csak jó filmeket néz. (3 fő nem válaszolt)

A *tv-nézés* heti átlaga 7 óra (!) (6 fő nem válaszolt.)

Mi indított arra, hogy klubtag legyél? Barátokra lelhetek: 37, jól szórakozhatok: 33, érdekes előadásokat hallgathatok: 28, klassz a klubszoba: 21, lányokkal ismerkedhetem: 17 fiú !, kielégíthetem kulturális igényeimet: 12, hová mennék máshová?: 11, politikailag fejleszthetem magam: 8.

Vallásos 8 fő (!), nem vallásos 43 fő. (4 fő nem válaszolt.)

Alkoholt fogyasztasz-e? Igen: 2 fő, alkalomszerűen 27 fő, nem: 21 fő (5 fő nem válaszolt.)

Szexuális kapcsolata 22 főnek volt, 28 főnek nem, 5 fő nem válaszolt.

Két éven belül az MSZMP-tagja akar lenni 24 fő (!!).

Az ismertetett adatokból kiderül, hogy klubtagjaink viszonylagos jólétben, kiegyensúlyozott anyagi körülmények között élnek. A kommersz-zene fogyasztásán túl egyetlen érdeklődési területet sem találtunk, ami a tagságnak legalább felét mozgásba hozná. (Fő feladat tehát az érdeklődés felkeltése, a késztetés!) Az sem lephet meg bennünket, hogy a formák közül is az érzékekkel „befogadható" kerültek a közös érdeklődés homlokterébe. A hobby-adatokkal sem igen tudunk mit kezdeni. Ez a magánélet szférája; csoportos kielégítésre aligha gondolhatunk. Meglepő a községhez való erős ragaszkodás. A főiskolára jelentkezők nagyobb részénél illúziórikus a szándék. A KISZ-feladat rangsora is jelzi a társas kapcsolatok iránti vágyat, de jelzi a község sportéletének állapotát is. Az általános műveltség hiányának tudatosodása már számottevő. A klubbal szemben is hasonló elvárásokat fogalmaztak meg a fiatalok, itt is dominál a kapcsolatok iránti igény. A felmérés igazi meglepetése az a 24 fő volt, aki két éven belül párttag akar lenni. Ebben a demokratikus, demagógiától mentes közéleti légkörben várható volt ugyan, hogy néhányan jelentkeznek, de ez a létszám minden elképzelést felül múl.

A klub tevékenységének elemzése két főbb szempontból válik fontossá; vizsgálnunk kell egyrészt magát a tevékenységet, másrészt utána kell járnunk, hogy a klub hogyan tükröződik a fiatalokban. Miután a kronológia itt már béklyóba köt bennünket, elhagyjuk. Könnyebb fajsúlyú, bár jelentőségében aligha marad el a szervezett klubestektől, a *szabadfoglalkozás*. A legkülönfélébb társadalmi munka-formákban tevékenykedő fiatalok a hétvégi felüdülés, kikapcsolódás jegyében keresik fel a művelődési házat. A *szabadidő* valamilyen felhasználására keresnek lehetőséget. Ez a spontán, természetes igény lehet csak az alapja a sokszínű, változatos, tartalmas klubéletnek. Minden fiatal sajátos élményvilágból, „inger-környezetből" érkezik. Hozza sérelmeit, vágyait, szorongásait, élményeit és elemi kíváncsiságát. Jóformán csak a *pszichológiai sajátosság* tekinthető csoportképző elvnek: egy-egy klub-korszak kezdetén. A jócskán heterogén „ember-halmazt" az életkori sajátosságokon túl nem tekinthetjük egységesnek.

Ha a klubélet a valahova tartás jegyében szerveződő, s a legkülönfélébb hatásokat fogadó *folyamat*, akkor könnyű belátni, hogy a klub önmagát a szabadfoglalkozásokkal teszi szimpatikussá a fiatalok előtt. Idétlen ez az antropomorfizmus, de a klub is, akár az ember; barátságos mosollyal, csinossággal, „testi gusztusossággal" hívja fel magára a figyelmet, ígér az alakuló kapcsolatnak tartalmat! A klubbal való *megismerkedésnek*, a talán névről ismert társakkal való feloldódásnak, a taszításokra és vonzásokra épülő csoport szerveződésének tehát a szabadfoglalkozás biztosít kedvező feltételeket. Természetesen nem az el-, hanem a *felszabadulás* jegyében engedi a klub a vágyak, indulatok, magatartás-formák szabad áramlását. Az emberi együttélés általános szabályai már az első pillanattól éreztetik a társadalom „jelenlétét", a rend- és a fegyelem – ha még kívülről is, de – hat, szabályoz, biztonságot ad. A klubélet nevelői ráhatások rendszerévé fejlődő folyamatában a spontán szimpátiára épülő csoport közösséggé válik. Ekkor már új tartalmat kap a szabadfoglalkozás is. A szorongásoktól a bizalmatlanság okozta görcsöktől szabaduló fiatal itt már erőpróbának tekintheti a társas-élet kellemes alkalmait: *magatartássá* (kiállássá, jópofasággá, lelkesedéssé, ügyességgé, stb.) *gesztusokká* (társait közvetlenül célzó, kapcsolatra invitáló figyelem-felkeltése) és *szerepléssé* (feladatvállalássá) lelkesítheti saját emberi értékeit.

A másokban való megfürdés, *tükröződés* szép lázáról, az önmagunkra ismerés katartikus öröméről (vagy akár tragédiájáról) van itt szó, olyan folyamatról, amely éppen itt (a klubban) éri el végre azt a minőséget, amelyben az érték értékrenddel ütközve öneszméléssé, *öntudattá* válik. A rá-, ki-, fel- és megismerés lendületes mozgalomba és pedagógiailag alapozott tevékenység-rendszerbe szövődik, hát természetes, hogy a mozgásba hozott emberi készletek összegződése alkalmasint szétfeszíti a közművelődés illedelmes „szervezeti" „keretét", és tőle a klubélet azzá válik, amivé lennie társadalmi szükség: a szocializmus irányába álló, a fiatalok önmegvalósítását programmá nemesítő lendületes *ifjúsági mozgalommá!*

A klubba lépő fiatal nemcsak értékrenddel találkozik. A hagyományok *szokás-renddé* fogalmazódó elvárásait is meg kell ismernie. Meg kell tanulnia a klub „használatát". Mindez a szabadfoglalkozások feladata elsősorban. A játékok, a névnapi megemlékezések, a társalgás, az újságolvasás, a zenehallgatás, a tánc, az évődés, a kedvessel való együttlét, a sakkozás, az ismerkedés, a rex-ezés, a spontán „ökörködés", a viták teszik kinek-kinek élménnyé vagy unatkozássá a szabadfoglalkozásokat. Bármit érez, gondol bárki is 1-1 „üres" estén, a harsogó zene, az ajtócsapkodás, a rohangálás, a cigarettafüst, a beszédfoszlányokból összeálló lárma jelzi: a klub él, az ifjúság jelen van.

Mielőtt a klub szervezett foglalkozásait áttekintenénk, tegyük plasztikussá a klub tagjairól eddig kialakított képet; nézzük meg csoportos önjellemzésüket. (Annak jobb megértését is szolgáljuk ezzel, hogy a klub programja miért alakult éppen úgy, ahogy alakult.) A kérdőív tíz főbb vonatkozásban kérdezett rá a személyiségre. az összesítés átlaga csak a főbb problémákra terelte rá figyelmünket, dehát éppen ezt akartuk. Az 55 fős csoport (mindenki válaszolt) 0-10 pontig értékelhette magát:

Első helyre az *őszinteség* került (8,8 pont). A további sorrend: testi egészség (8,7), humor, vidámság (7,8), az egymáshoz való klubon belüli viszony (7,6), megjelenés, öltözködés (7,4), társalgási képesség (6,7), általános műveltség (6,2), tánckészség (5,7), aktivitás a klubban (5,6), politikai tájékozottság (5,2).

Társaságunk tehát nyílt, őszinte, egészséges, vidám és jól öltözött. Tényleg az. A vezetés gondjává a kapcsolatteremtést, a műveltség növelését, a tánckészség fejlesztését, az aktivizálást és a politikai ismeretek emelését tették a fiatalok ezzel az őszinteséggel. Természetesen ezek a problémák nem egymás mellé sorjázó feladatok, a többlevés, az emberi kiteljesedés vágya a kérdőív miatt nevezte csak ennyire nevén a szorongások forrásait, mi egységében, összefüggéseiben vettük tudomásul, hogy „hol szorít a cipő".

Vizsgált korszakunk (1971., IX. 11. – 1972. XII. 31.) 137 foglakozásából 72 szervezett volt. (Itt ugrik ki, hogy a gyenge 1971-es év 9 szervezett foglalkozásából 22 az év utolsó negyedévében került megrendezésre!) A 137:72-es arány egy jó korszak aránya. A klub vegetációja, a szétesés állapota nem érdemel dolgozatnyi odafigyelést. A klub jelentőségét a fiatalok életében csak egy felfele ívelő időszak bemutatásával értékelhetjük, amikor valósággá szerveződik a mindig is jelenvaló lehetőség, amikor már mérhető realitás a klub és a fiatalok viszonya.

Nézzük hát, milyen szervezett foglalkozások voltak a klubban a vizsgált időszakban:

1971.

IX. 11. A Belterületi KISZ alapszervezet alakuló taggyűlése
IX. 19. Ismerkedési est
X. 2. Játék-est
X. 3. Kirándulás Szarvasra (arborétum)
X. 9. Ifjúsági találkozó (Alsógajgonyai KISZ-szel)
X. 16. KISZ-taggyűlés (újra megnyílt a BÁR)
X. 23. „Az ifjúsági törvény és az ifjúság". ea.: Szépkuti István
X. 24. Fejtörő-játék (amatőr-filmek vetítése)
X. 30. Ifjúsági találkozó (vetélkedő, vacsora az A.gajgonyai KISZ-szel)
X. 31. Klubtaggyűlés (KISZ és a klub viszonya)
XI. 6. KISZ-taggyűlés (KISZ-oktatás)
XI. 7. Játék-est
XI. 20. Ifjúsági találkozó (vetélkedő a szatymazi ifj. klubbal)
XI. 27. „Szerelem, barátság, házasság". ea.: Deák Gábor
XI. 28. „Ifjúság és közélet" Horváth Dezső újságíró estje
XII. 4. Télapó-est

XII. 11. „Népszokások, népviselet” ea.: Kovács Sándorné
XII. 12. Összevont taggyűlés (karácsony, szilveszter)
XII. 19. „A filmélmény befogadásának lélektani problémái” ea.: Kiss István
XII. 26. Karácsony-est (fenyőfadíszítés, ajándékozás)
XII. 31. Szilveszteri mulatság (szeszmentes!) reggelig

1972

I. 9. Vicc-parádé (mindenki részvételével)
I. 15. Ifjúsági találkozó A. gajgonyán (vacsora)
I. 16. Gyürki István színművész előadói estje.
I. 22. „Hogyan viselkedjünk?” ea.: Farkas Katalin
I. 23. Színházlátogatás Szegeden
II. 5. DISC-JOCKEY műsor
II. 6. Ifjúsági találkozó Szatymazon
II. 12. „Az élet értelme” ea.: Forró Anna
II. 13. Klubtaggyűlés (aktivitás a klubban, program)
II. 19. „Meddig vagyok fiatal?” ea.: Dr. Waldman József
II. 20. FÓRUM (találkozás a falu vezetőivel)
II. 26. Jelmezes farsangi mulatság
III. 5. Amatőr-filmek bemutatója
III. 12. Nőnap a klubban
III. 18. A februári felmérés adatainak megbeszélése I. ea.: Kiss István
III. 25. Ünnepi, műsoros KISZ-taggyűlés (Forradalmi Tavasz)
IV. 1. közös ünnepi KISZ-taggyűlés műsorral (nagyterem)
IV. 8. „Dózsa György a forradalmár” előadó: Bogdán Lajos
IV. 9. Kirándulás Alpárra (A. gajg. KISZ-szel közösen)
IV. 15. A februári felmérés adatainak megbeszélése II.
IV. 16. Beszélgetés Dr. Kovács Józseffel a Szeged járási Pártbizottság első titkárával
IV. 22. Ifjúsági találkozó a Kkdorozsmai ifjúsági klubbal
IV. 29. KISZ-taggyűlés
IV. 30. Szalonnasütés
V. 13. Rajzverseny (Pszichológiai teszt)
V. 14. gombócevő verseny (250 gombóc!)
VI. 4. (de.) KISZ-taggá avatás (du.) Motoros túra Gyopárosra
VI. 10. KISZ-taggyűlés
VI. 11. Egész napos ifjúsági találkozó (Vendégeink: Kkdorozsma, Szeged, (Ságvári-telep) Szatymaz és a balástyai Móra tsz ifjúsági klubjai)
VI. 17. Kerékpártúra Vedresszékre (Móra tsz KISZ-szervezete meghívására)
VII. 1. Motoros kirándulás Pécsre
VII. 2. Motoros kirándulás Pécsre
VII. 15. Közös zenehallgatás (Mungó Jery)
VII. 16. Kirándulás Gyulára
VII. 23. Vetélkedő (tréfás feladatok)
VII. 30. Járási ifjúsági találkozó Kkdorozsmán
VII. 31. Farkas Ildikó édesanyjának temetésén részvétel
IX. 2. Klubtaggyűlés (program, jutalmazás) szeptember 9. – október 8-ig a klub felújítása 450 óra társadalmi munkával.
X. 7. közös vacsora a klub építőinek
X. 14. összevont taggyűlés (KISZ és klub)
X. 22. közös színházlátogatás Szegeden (Maya)
X. 29. színházlátogatás itthon (Anyós ellen nincs orvosság)

XI. 5. Klubtaggyűlés
XI. 6. „A Szovjetunióban jártam” ea.: Virágh János
XI. 11. Chopin-est Kis Judit zongoratanárnő előadói estje
XI. 12. Közös mozi-nézés: Eper és vér A klubban: „A filmművészet mint társadalmi tudatforma ea.: Kiss István
XI. 26. Közös mozi-nézés: Még kér a nép A klubban: „A filmművészet formanyelve” ea.: Kiss I.
XII. 9. Télapó-est. Találkozó a Ruzsai Ifjúsági Klubbal
XII. 16. Ünnepi KISZ-taggyűlés (a KISZ-alapszervezet kitüntetése) Utána: „Cigánykérdés Magyarországon” ea.: Deák Gábor Utána: közös vacsora
XII. 25. Karácsony-est
XII. 31. Műsoros szilveszteri mulatság reggelig.

Tessék elképedni: a 72. szervezett foglalkozás „szinkronban” van az önjellemzésben megfogalmazott „hiányérzetekkel”! Nézzük csak sorjában: *politikai* ismeretek szerzésére 17 rendezvényünk volt leginkább alkalmas (Fórum, Dr. Kovács J. estje, a taggyűlések) – A fiatalok *aktivizálását* 23 klubest vállalta fő feladatának (játék-estek, kirándulások, vetélkedők, a társadalmi munka!) – A *tánckészség* kibontakoztatását a szabadfoglalkozásokra bízzuk, igazán jó eredménnyel. Az *általános műveltség* építését 17 foglalkozás szolgálta. A *kapcsolatteremtésre* 15 alkalmat biztosított a klub programja!

A korszak programja *arányaiban* tehát jól követik a feltárt szükségleteket. Természetesen utólagos ez a barátságos egybeesés. A klubélet szervezése, a program kialakítása nem egyszerűen a felmérés „követése” volt, hanem a lehetőségek, a spontán ötletek, a népművelő koncepciójának, a kívánságokba megfogalmazódott szükségleteknek olyan összejátszása, amelyen nevelési szándékaink mindig is csak tendenciaként érvényesültek, ahol minden eredmény harcban született!

Szembetűnő az 1971-es év októberének hatalmas lelkesedése. A komoly szervezőmunkával összehozott tagságot lendületbe kellett hozni. Különösen Vetró Pista volt azon, hogy az indulásnál ne hagyjuk magukra a fiatalokat. Vetrónak igaza volt; máig ez a lendület visz előre bennünket. Az is kiderül az ismertetett programból, hogy a változatos műsor kialakítása *felnőttek* részvételére, aktív közreműködésére is számít. Húsz felnőtt (ebből 10 balástyai) – mind jeles ember – segített bennünket!

A felnőttek közreműködése kapcsán hadd szóljak Rácz Ferenc tanácselnök (a hőskorszak első klubvezetője!) és Szépkuti István párttitkár szerepéről. Mindketten – külön-külön, s együtt is – jó kapcsolatban állnak a klubbal. Nagyrészt nekik köszönhetjük, hogy a közéletbe való bekapcsolódásunk eredményes volt, hogy ifjúságunk átérezhette saját szerepét, súlyát a község életében, hogy eredményeinket elismerték.

Ismerjük már a klub vázlatos történetét, a klubszobát, a fiatalokról is van már elképzelésünk, átfutottuk a klub tevékenységét is. Ha azonban témánk vezérgondolata annak bizonyításához akar „kifutni”, hogy az ifjúsági klub egyfelől a közösségi ember kialakításának *műhelye*, másrészt a felnőtté válás – ki, ki sem használt – *lehetősége*, akkor sem az indulatoknak, sem a tényeknek nem hihetünk igazán, amíg kívülről láttatják a valóságot!

A viccbeli Jean lehetett ilyen zavarban, mint most mi vagyunk. Jean nem tudott felvilágosítást adni grófjának az istállóban lévő lovak mennyiségéről, mert a lovak úgy ugráltak, hogy nem tudta megszámolni. A mi „istállónkban” (pardon!) több tíz (több száz) "szempont – aspektus ló” ugrál, ráadásul néhány „szamár”, "öszvér” is van közöttük, bár ezek is úgy csinálnak mintha „lovak” lennének. Alighanem mi sem tudjuk őket megszámolni.

Remélem sikerült összezavarnom kedves olvasóm tudatát. Mert ha a mozgalom iránti barátságos tiszteletből úgy őrizzük magunkban az ismereteket, ahogy én leírtam, akkor a klub jelentőségének jelentőségéről alighanem le kell mondanunk. De hát nem valóság az, amit nem

lehet megragadni! A klub és az ifjúság ugyanis nem tárgyak, mennyiségek és ideák fegyelmezett egymásutánja, hanem *minőségek* egymásba hatoló egymást megsemmisítő, egymást meghatározó, egymást föltételező, folyamattá szerveződő olyan *VISZONYA*, amelyben a tények csakugyan „strukturált" „viszony-rendszerré" akarnak „objektiválódni", de hát: a patak vize csak a pohárban henger alakú, 2 decis pohárba egy liter víz nem fér bele, a víz 0 fok alatt jéggé válik, hő hatására felforr, esetleg el is párolog, a víz lehet klórozott, egy cseppje viszont nem lehet zuhatag. A hasonlat bice-bóca ugyan, de az alkotó kínjának érzékelésére éppen megfelel.

Mi (a közművelődés társadalmi, tiszteletdíjas, főhivatású munkásai) ugyanis nemcsak kiszolgáljuk (kulturális szolgáltatásaink rendszerével) az ifjúságot, hanem szolgáljuk (neveljük) is. Ők (az ifjúság) sem csupán fogyasztják a javakat (az általunk kis kínált szellemi-kulturális „portékát"), hanem termelik is.

Mélyre induló fejezetünk most hát a nevelői ráhatások rendszerévé fejlődés felmutatását kockáztatja meg nemcsak a klub és az ifjúság, de a művelődési ház és a község összefüggésében is. Kezdjük az utóbbival. Az Európát átszelő E5-ös főútvonal falunkat is ketté hasítja. A húszezer holdnyi területen élő ötezeregynéhányszáz lakos 80%-a tanyán él. A hatalmas külterület községünk legátfogóbb realitása. Emiatt válik érthetővé, hogy klubtagjaink között egyetlen paraszt-fiatal sem található. (A klub megalakulásakor „behozott" tsz-KISZ szervezet paraszt fiataljai három hónap alatt lemorzsolódtak!) A község egyetlen művelődési intézményében működik a mozi és a könyvtár. Itt van a párt csúcsvezetőségének irodája is.

A nagyterem, a TV-terem és a klub hivatott „kiszolgálni" községünk ifjúságát. Ezenkívül a könyvtár és a vendéglátó-ipari létesítmények vehetők igénybe a szabadidő eltöltésére. (A község sportélete a labdarúgócsapat tevékenységével azonos, amely szintén a művelődési ház helyiségeiben „létezik".) A négy termelőszövetkezet által „birtokolt" lakosság kulturális ellátása nagyon hiányos. a belterületen megtalálható szolgáltatások a távolság miatt nem, vagy alig jutnak el a tanyasiakhoz. Az ifjúság majdhogy gazdátlan!

A művelődési ház vonzása gyakorlatilag csak a belterületre terjed ki. Kevés embert vonzunk, őket is felkészületlenül. (Az 50 00 Ft állami támogatás mellé 200.000.- Ft-ot magunk állítunk elő.) A közművelődés a LÉTÉÉRT küzd, a szellemi-kulturális javaknak sem mennyisége, sem minősége nincs eleve jelen, hát hozni, létrehozni, felfedezni kell a tudattartalmakat hordozó forrásokat.

Már tudjuk, hogy a klubba járó fiatalok zöme nem érdekelt közvetlenül a község termelési viszonyaiban, 90%-uk eljáró diák, vagy dolgozó. Emiatt azután még nehezebb az „emberség műhelyévé" nemesíteni ezt a hétvégi szórakozóhelyet! Egy iskolában dolgozó pedagógus bizonyára agyvérzést kapna, ha ilyen elképesztően „rendetlen" viszonyok közepette kellene felkészültségét gyakorlattá „tevékenykednie". (Különösen a tekintély-elvre, a dresszurára esküdő porosz-utasok sápadnának el.) A népművelő azonban nem nyafoghat. Egyrészt, mert bölcs belátásán túl senki nem kéri számon a *pedagógiát* tőle, másrészt a népművelő nem pedagógus. (Hogy mennyire nem, azt most nem deríthetjük ki.)

Nem kerülgethetem tovább, szóba kell hoznom a saját szerepemet. (Annál is inkább, mert ketten vagyunk ebben a házban a takarító nénivel, s az remélem, nem lep meg senkit, hogy kettőnk közül mégis csak én vagyok az a felelős, aki pedagógia-ügyben is autentikus. A szubjektivitásnak ez az ordenárésága igazán ne legyen ijesztő, hiszen a magamról való gondolkozást nem Kierkegard-tól, nem Enver Hodzsától, hanem négy fegyelmiből és egy felmondó levélből tanultam, amit 11 év alatt összeszedtem.) Szerénységem helyzetekben hitelesített furfangjaival sem tudom úgy középpontba tenni magam, hogy ez úgy tűnjön, mintha a szélén volnék. Szívesen *hiszem* magamról, hogy egy-egy akció, rendezvény, program személyemhez kötődő kiteljesedés, de nem így van. Be kell látnom, hogy én is csak egy testbe szorult társa-

dalmi tudatszilánk vagyok; csak a kő, a csiholóvas és a többi szikra viszonylatában van szerepem egyáltalán. Amúgy, önmagamban nincs is „értelmem”.

Asztalomra, a gondolkozásomba kerül hát minden pedagógiai probléma; az is, amit én találok ki, az is, amit elém hoznak. Nézzük, mit csinál a népművelő ha a személyiség-struktúrába akar behatolni, ha a fiatalok „sűrűsödéséből” közösséget akar teremteni. Nem feltétlenül azt, ami a következő lapon következik. (Még akkor sem, ha hol pohárnak, hol víznek érzem magam.)

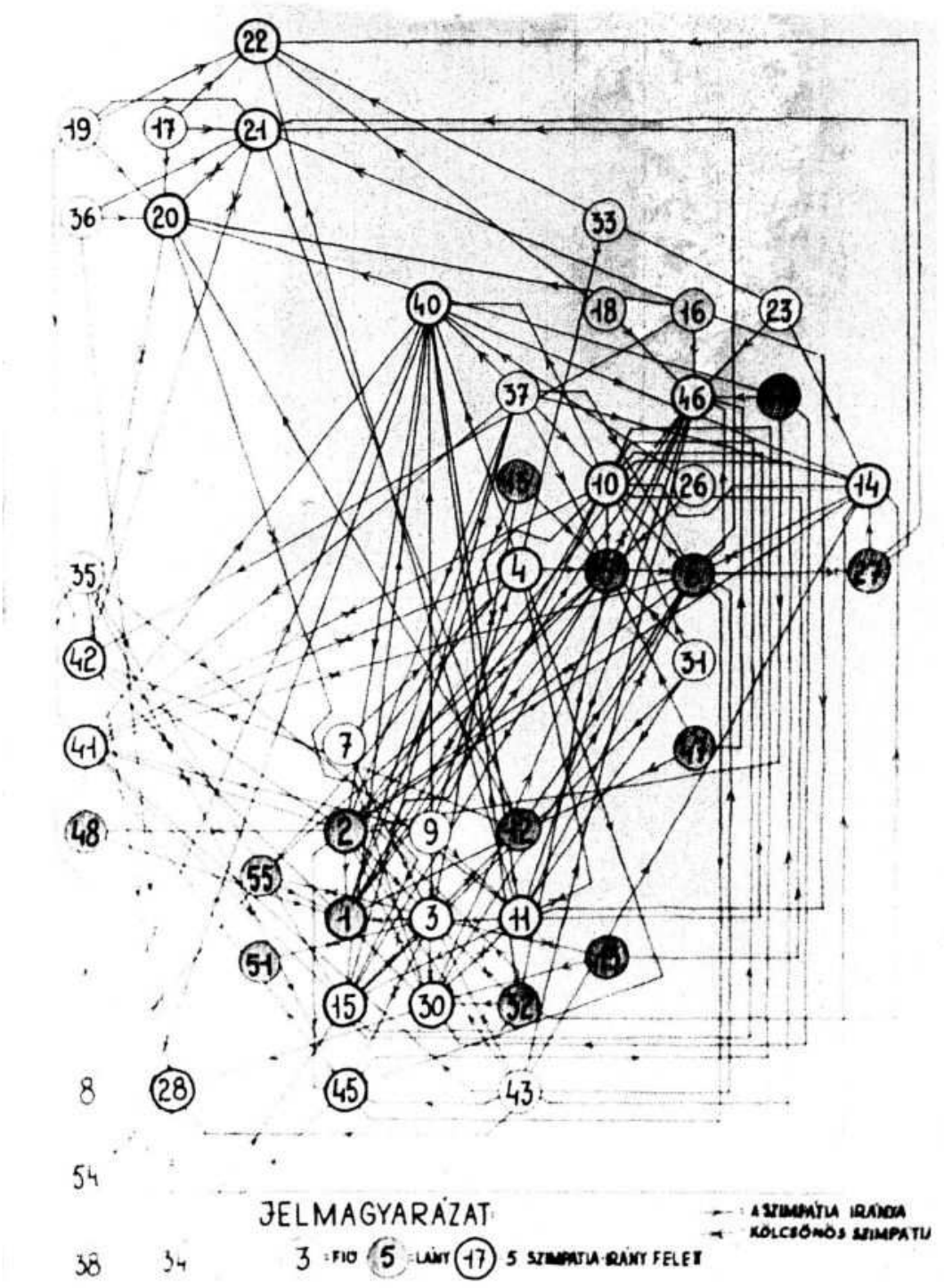

Ez a becsülettel összefirkált lap egy népművelő szociogramja. A rajz most készült el, hiszen a felmérés idején erre nem volt elegendő idő. Amit a csoportkutatás eredménye adott, azt grafikus ábrázolás nélkül is megértettem. A feltárt viszony-hálózatra tényleg szükségünk volt, hiszen ismerni akartuk a spontán szimpátiára épülő csoport per pillanat helyzetét, hogy a közösségi élet szerepeire biztonsággal választhassunk megfelelő fiatalokat, hogy felderítsük a klikkek számát, hogy ellenőrizzük a közösséggé válás folyamatát, hogy megtudjuk; ki van a periférián, hogy tisztázzuk; milyen eszményeket vetítenek egymásba a fiatalok.

Az előző lap csak annak a 20 főnek a szimpátia-viszonyát rögzíti, akik ötnél több érdeklődést „provokáltak" ki a közösség tagjaiból. Ismerjük meg őket. (Zárójelben a szociogramban használt szám.) Kiss László (3), Dékány Anikó (5), Vetró István (46), Nagy Mária (2), Kreisel Ibolya (6), Kreisel János (10), Báló György (40), Csányi Sándor (14), Csányi István (41), Frank Pál (15), Török László (20), Kern György (21), Balogh Aranka (1), Széll Pál (11), Tóth Tibor (30), Jenovai Imre (42), Vajger Imre (4), Horváth András (22), Béres Pál (28), Németh József (45).

Az általános érdeklődés középpontjába tehát ez a 20 fiatal került. Közülük 9 vezetőségi tag került ki. A „reflektorfénybe" való kerülésnek teremtettünk még más lehetőségeket is. Rákérdeztünk a csoport „menőjeire". A legokosabb Virágh Janó (egyetemista!) és Csányi Mária (KISZ titkár) lett. A legszebb Béres Pál és Újvári Ida, a legvidámabb Török Józsi és Kreisel Ibolya, a legjobb táncos Török Laci és Kreisel Ibolya, a legerősebb Kiss Laci és Kreisel Ibolya, a legszerényebb Széll Pali és Balogh Aranka, a legdivatosabb Béres Pali és Csányi Mari, a leglelkesebb Kiss Laci és Csányi Mari lett.

A fiatalok egymáshoz való viszonyának ilyen szintű feltárása is fontos információkhoz juttatott bennünket. A megismerés más forrásaiból származó ismereteinkkel együtt ez a felmérési eredmény alapja lett a közösségépítésnek. A féléves társas együttlét „következményeit" térképeztük fel. Meglepő, de egyben a gondolkodása jó ízű lehetőséget adó mozzanat volt annak felismerése, hogy Kiss Laci ilyen erős vonzást gyakorol a többiekre. (Őróla tudni kell, hogy 3-4 éven át nagy ívben kerülte a művelődési házat, nem volt bátorsága a belépésre. A barátságos biztatás feloldotta félelmeit, s nyilvánvaló, hogy a róla kialakult képet akarta megváltoztatni, amikor emberfeletti akarással, lendülettel a társadalmi munka szervezésébe vetette magát.) Az egészséges, markáns munkásfiú így azután nagy hatást gyakorolt a többiekre. Nemcsak munkások, ipari tanulók fordultak feléje, hanem a középiskolások is. Tizenöt klubtag vállalta barátjának februárban. (Ő „mindenki"-t írt a kérdőívre.) Lacit nemcsak kiállása, közösségi szerepe alapján helyezték maguk fölé a fiatalok, ő lett a legerősebb (férfiasság!) és a leglelkesebb is. Az ő „helye" tehát a közösség alakuló viszony-rendszerében stabil, többszörösen megerősített. Mindezek ismeretében megfelelő *feladattal* kellett őt megbízni, hogy a spontán módon kialakult, ösztönös aktivitás a közösség *tudatos* építésének is felhasználható eszköze legyen. Kitaláltunk (!) egy ilyen feladatot; Laci lett a társadalmi munka felelőse, s mint ilyen a vezetőség tagja.

Dékány Ani nyílt, barátságos természetességének ismeretében népszerűségét jól megértettük. Ő is aktív vezetőségi tag lett. Örömmel nyugtáztam Vetró Pista feloldódását, népszerűségét. Jól választottunk! Az általános érdeklődésnek ekkor még nem volt a fényében Csányi Mari, de ő lett a legokosabb, a legdivatosabb és a leglelkesebb lány. A KISZ-titkári teendők ellátáshoz mindhárom kiugró erényét jól felhasználhatja. Kreisel Ibi mint nő nyomta rá a bélyegét a klubéletre. A makk-egészséges, ordenáréságig menően felszabadult, vidám csinos lány jócskán felkavarta a fiúk érzelemvilágát. Ibi a legvidámabb, legerősebb és a legjobb táncos lett. Lelkesedését, lendületét azért mi is jól fel tudtuk használni a közösségi élet szervezése során.

Felmérésünkkel nemcsak szerepekre alkalmas fiatalokat fedeztünk fel. Tendenciák, általános helyzet-fezsültségek jelenlétét is megismerhettük. Első és egyben legfontosabb ténye volt a felmérésnek, hogy az ősszel alakult új tagság (KISZ-szervezet!) a *magja* a közösségnek.

Annak is örültünk, hogy ez a mag erős kohéziójával mozgásba tartja a periférián lévőket is, sőt a régi klubtagok sem klikkesedtek el. Nyitottnak, de erősnek találtuk a törzsgárda összetartozását, s ez a felismerés újabb lendületet adott a megkezdett munkának.

Külön gondot adott a periférián lévők helyzete; tizenegy klubtagunknak egyetlen „szimpátia irányát" sem viszonozták. (A korszak ismeretében már is ideírhatjuk: közülük négyen kerültek be a közösségbe, hét fiatal lemorzsolódott. Egyikük a nyugdíjasok klubjának rendszeres látogatója lett!) Minden viszonyát csak öt fiatalnak (mind 20 éven felüli!) viszonozták. Ők már kipróbált, legális barátságokat birtokolnak. Érdekes névsort adott a kezünkbe a felmérés másik vonatkozásának elemzése. Megismerhettük a legnyitottabb, a legtöbb irányba indulni akaró, vagy bíró fiatalokat is. Közülük négy fiatal helyzete tűnt ellentmondásosnak, hiszen sok „irányukat" alig viszonozták. (Személyesen megbeszéltem velük a problémákat.) A szimpátia egyéni értékeket „honorál". Kiss Laciban ugyan már a közösségért végzett munka is közös elismerésre talált, de nyilvánvaló, hogy még nincs igazi közösség a klubban. A közösségi nevelés három munkásának biztatás, kritika kellett, hát minősítettük magunkat a tagsággal! Csányi Mari KISZ titkárt 0-10 pontig terjedően öt főbb szempontból értékelte a tagság. Íme:

- titkári teendők ellátása: 7,9;
- kapcsolatai a klubtagokkal: 7,3;
- aktivitása a klubban: 6,9;
- általános szervezőképesség: 6,9;
- politikai képzettség: 6,7.

Vetró Pistát 42-en megbízhatónak, 33-an barátságosnak, 24-en ügyes szervezőnek, 16-an következetesnek, 15-en jópofának, 13-an önzetlennek, 12-en műveltnek, 11-en szigorúnak, 11-en jólelkűnek tartották. (Történőnek, elfogultnak 2 fő, önfejűnek 3 fő tartotta.)

Személyemet 10 vonatkozásban „vizsgáztattam". (De nagy izgalom volt!) Általános műveltség: 9,6; humor 9,6; politika 9,4; a közösség megteremtéséért végzett munka: 9,4, a klubtagokhoz való viszony: 9,4; ismeretterjesztő tevékenység: 9,3; klubon belüli modor: 8,7 (hm…); kulturált megjelenés: 8,6; irányító, ellenőrző tevékenység: 8,5; pontosság 7,9. Mindhárman okultunk, de biztatást is kaptunk a munkához.

Az interperszonális kapcsolatok kedvező alakulása jó feltételt teremtett a továbbjutáshoz. Az „összeverődés", vagy mint Vetró találóan jellemezte, a „bandásodás" tette lehetővé, hogy ideáinkat, céljainkat, az akciók, programok terveit szorongás nélkül vihettük a taggyűlések elé. Annál is inkább, mert a vezetőség több órás ülésein alapos vitában – demokratikus, jó légkörű vitában – alakítottuk ki a közös álláspontot. Fő jelszavunk volt; *helyzeteket* teremteni a tagság számára, hogy a már meglévő emberi értékek „megmutathassák magukat".

A közösséghez való viszony – erkölcs. A mesterségesen létrehozott helyzetekben az erkölcs nem fikció, nem hevület, érzelem, hanem *magatartás*. A közösség erkölcsének beépítése a személyiségbe sokféleképpen történhet. Egy egyetemista intellektuális úton is könnyen eljut fontos felismerésekhez. A mi munkásfiataljainknak nem „papoltunk" az erkölcsről, hanem a tevékenység, a munka „mögé" tettük tudatformáló szándékainkat. Társadalmilag hasznos tevékenység feladataira mozgósítania fiatalokat akár népszerűtlen feladat is lehet. Különösen, ha a szervezés színtere egy hétvégi felüdülésre berendezett ifjúsági klub. A jól megfogalmazott célok – amelyek nemcsak a társadalmi hasznosságot, de a fiatalok tettvágyát, egészséges kivagyiságát is magukba olvasztják – mégis megmozgatták a fiatalokat.

A taggyűléseken kertelés nélkül, nyíltan beszéltünk a kommunista erkölcsiségről, s céljaink világos, érthető megfogalmazására is nagyon ügyeltünk. Vállaltuk – póz nélküli természetességgel – a „cikis" politizálást, s azt is tudatosítottuk, hogy a társadalomba való beilleszkedést előkészítő „gyakorló-iskolának" is tekintjük az ifjúsági klubot. Hatalmas, ha kellett, többórás vitákban csaptunk össze a polgári, kispolgári, nyárspolgári (!) nézetekkel, élénken reagáltunk egy-egy klubtag közösségellenes magatartására. A rossz, hibás, zavaros nézetekkel

nem feltétlenül az elvont gondolkozás szféráiban találkoztunk; jól felismerhetővé vált egy-egy magatartásbanvagy gesztusban a torz gondolkozás. Érzékelni kellett az apró megnyilvánulásokban is a hamis tudatot, mert éppen így, „felöltözve", akár szimpatikus magatartásba ágyazva a legveszélyesebb, a fogyasztói társadalom csillogására kikacsintó mentalitás.

Vetró Pistával (ő különösen érzékeny „receptor"), Csányi Marival és a vezetőség többi tagjával a népművelő megsokszorozhatta „érzékelő apparátusát"; a jóltájékozottság, a szinkronban levés így a gyakorlatban is megvalósult. A vezetőknek (természetesen nekem is) példát kell mutatni. Ott kellett hát lennünk a munkában, a vígságban, a harcban, a pihenésben mindig is, hogy hitelt adjunk szavainknak, hogy tovább építsük az egyre mélyülő bizalmat. A közös játékok hab-könnyű, a taggyűlések fajsúlyosabb közös élményei, a közösen végzett munka, a munkával elért sikerekben való osztozás kinek-kinek öntudattá keményítette a felismerést: amilyen mértékben teszem magam mások (a közösség) számára hasznossá, kellemessé, fontossá, olyan mértékben a nő a felém sugárzó becsülés, vagy szeretet. A becsülés, a szeretet fényében élni pedig a létezés humánus örömeinek legszebbike!

Minden közös gondolkozás, minden akció, program annyi fiatalt fordított a közösség felé, ahányban *örömmé* tettük a közénk való tartozás élményét. A közösségi ember eszményként való vállalása hosszú folyamat, s mindig is éltető közösséget feltételez. Mi csak indítani tudunk, a klubban eltöltött néhány év azonban jó irányba lendít; az innen kikerülő fiatalok bárhová kerülnek, keresik a közösséget, ha nem találják, teremtenek maguknak.

A dicséret, a jutalmazás, az értékelés, minősítés, a közösségi nevelésben nagyfontosságú momentum. Vetró különösen figyelt erre; minden igazi tettet személyes vagy vezetőségi dicsérettel honorált, illetve honoráltatott. A kiváló cím, a KISZ kitüntetése, jutalmazása, a KISZ-titkár oklevele, a társadalmi munkások jelvényei mind újabb lendületet adtak a munkának, megismertették velünk a sikerélmény pszichés vonatkozásokban is jelentős, felszabadulást adó örömét. Ebben az egyfajta, sajátos eleve-elfokozottságban, ebben a sokszínű tevékenységben, ebben az egymásért folytatott küzdelemben sejlik elő néha (a fejlődés bizonyos szakaszában) a klubéletből a közösségi ember kovácsolásának folyamata, ebben a semmiből születő mozgalomban kap néha a népművelő saját sorsát is meghatározó lehetőséget; nyitott, eszmélésben lévő fiatalokba építhet erkölcsöt, jókedvet, világnézetet, válhat maga is a harcban közösségi emberré.

A társadalmi elvárásoknak úgy felel meg a klub, ahogy kiteljesedik: a nullától a megfelelésig futja be saját lehetőségeit. Ez a lüktetés, ez a hullámzás, ez a kiegyensúlyozatlanság mindig is a megküzdés kényszerével indítja harcba az illetékeseket. Műhely, pedagógiai műhely (szorongás nélkül írhassam le a szót) pedig akkor lesz a klub, ha van műhely-szoba, van berendezés, vannak szerszámok, van mester, inas, kisinas és van megrendelő. Amíg mindez nincs együtt, addig nincs hatékony behatolás a személyiségbe!

Van a klub tartalmi munkájának még egy vonatkozása, amit feltétlenül szóba kell hozni, bár a klub szakirodalma (van ilyen?), a társadalmi elvárások különböző szintű megfogalmazásai nem említenek. Miután azonban megélt élmények halmozódnak bennem, miután „fogható" valóságnak minősíthetem az egyéni sorsok miattunk jelentős irányváltozásait, a vizsgálódás tárgyává teszem a fiatalt mint személyiséget is. A személyiségstruktúrába való hatékony behatolásnak a közösségi, a csoportos nevelés biztosít ugyan jó alkalmakat, ám e bizalmassá, meghitté váló társas viszony az egyénekkel való foglalkozásnak is alapot teremt. E pszichológiai-pedagógiai aspektus segítségével arra is választ próbálunk keresni (tartozunk is ezzel), hogy a felnőtté válásnak tényleg olyan hangsúlyosan jó lehetősége-e a klub, s hogy tevékenységünk hogyan hat az ifjúságra.

Néhány szülő kiájulna az életformájából, ha tudná, hogy gyermeke milyen kérdésekkel, problémákkal keresi fel a község népművelőjét, aki aztán a tárulkozásnak, az őszinteségnek ilyen minősége láttán saját szorongásait elfelejtve, felelőssége homlok-gyöngyöztető tudatával

hozzáfog rendet rakni a lelki folyamatok, a gondolkozás sokszor pszichés zavarokkal „csomózott” gubancában.

Egy fiatalember megismerésének ez a „csak itt” és „csak így” való gyakorlata barátságos ugyan, de nem barátság. Ha a fiatal viszonyait tárom fel, a szociológiai „mély-interjú” módszerét is felhasználhatom, ha a személyiségjegyeket „leltározom”, a pszichés elfojtások szférájáig juthatok el, mert a bizalmon túl személyem egyfajta ismeret-forrásként is „objektiválódott” a fiatalok előtt. (Ez természetesen szintén folyamat; bizalom, jó viszony, hét évvel ezelőtt is volt közöttem és a fiatalok között. A népművelőt azonban – feltehetően haláláig – a „felnövés a feladatokhoz” jellemzi, hát így kaphat egyre nagyobb hangsúlyt saját közreműködése mozgalomban és nevelésben egyaránt.)

Nézzük csak: a vizsgálat 55 fiatalja közül 32 fővel alakult ki őszinte, bizalmas viszony. Tizenhárman közülük a „tudatalattijukat” is elém hozták. Harminchárom fiatallal kölcsönös tegeződésben vagyok. (Nem „automatikusan” tegeződöm!) Íme, nem 55 fővel valósul meg a pedagógiának ez a személyre lebontott gyakorlata, csak azok a fiatalok keverednek elém, akik érzik, vagy tudják, hogy választ, eligazítást kaphatnak tőlem, illetve azok, akiket én fedezek fel. (Akár úgy, mint kiegyensúlyozatlan személyiséget, akár mint alkotókészségek kibontatlan „tulajdonosát”.)

Könnyen megeshet, hogy épülő szakmai öntudatomat, pedagógiai tevékenységem túlfűtöttségét vetítem rá a klubéletre. Negyven-ötven esettanulmány világítaná meg hitelt érdemlően e naplóknak nem dokumentált, statisztikákban ki nem mutatott *szakmai* tevékenységet, de ez a dolgozat nem vállalkozhat erre. Ezt a témát egy elfogulatlan szakembernek kellene vizsgálni. Jómagam, mint negyvenszeresen hibrid „szakember”, itt a tudat- és személyiségformáló tevékenységet hangsúlyozom, de mint „lélektechnikus”, mint a közösségteremtés „üzemmérnöke” más szerepeket is vállalnom kell.

Arany Jánossal mondom én is: akarta a fene. Ideggyógyász, pszichológus, tanár, művelődéspolitikus, nőgyógyász, asztalos, SZTK-ügyintéző, gépírónő, tréfamester, zongorakísérő, szociológus, díszletező, elektroakusztikus, festő és mázoló, smink-mester, gitáros dalnok (!?), forradalmár és filmesztéta… – nem én akartam lenni: a közművelődés hebehurgya helyzetei ijesztették ki belőlem – sokszor nem is létező – készségeimet, a közösség szolgálatában széles látókörű, ismereteit mohón kiegészítő, művelődő emberré *kell* válnom. Innen egyfelől, hogy van *mit* mondanom a gyerekeknek.

De húzzam rá a vizes lepedőt a „társadalomra” is. Azért idézőjelben, mert nyilván nem a szocializmussal van bajom. (Annak embere volnék alighanem.) De elgondolkoztató tény, hogy a társadalmi munkamegosztás bonyolult feladataira – az ember humánus kiteljesedéséről nem is szólok – milyen alacsony szinten folyik a falusi fiatalok *felkészítése*. Anélkül, hogy a humán-genetikát is idecitálnám, számomra nyilvánvaló; a nevelői ráhatások társadalmi méretű rendszerében a falusi környezet inger-szegénysége, a munkáscsaládok egyszerű pedagógiai gyakorlata, a hatások esetlegessége, aránytalanságai miatt van, hogy fiataljaink döntő többsége majdhogy infantilis, a fejlődésben megrekedt személyiségű marad 14-18 éves életkorára is, s nem a hibás genetikai kód, nem a sérült DNS-láncok a ludasak abban, hogy fejlődésükhöz nem időben s nem harmonikus egységben kapták meg a megfelelő pedagógiai eligazítást. Iskolarendszerünk bírálatához sem bátorságom, sem lehetőségem nincs, annyit mégis megkockáztatnék; mi lehet az oka, hogy az irányultságnak, a késztetésnek, az elvont gondolkozásnak ennyire alacsony szintjét kell tapasztalnom az ipari tanulók, szakközépiskolások között? Miért, hogy az elsajátított – jól elsajátított! – ismeretek nem válnak logikus rendszerré a gondolkozásban, hogy önismeret dolgában a fiatalok (az érettségizettek is!) rémisztően tájékozatlanok.

Népem minden viszonya történelmileg kialakult realitás. Nincs helye sem a kesergésnek, sem a vádaskodásnak. Nem is vádaskodni akarok én! Csak annak bizonygatására hoztam szóba elmaradott falusi viszonyainkat, hogy miért kell családfők, intézmények, szervezetek,

mozgalmak, szövetségek *helyett* a közművelődésnek foglalkozni – többnyire jócskán megkésve – a fiatalok leírt minőségű nevelésével. A mozgalom, a személy is feltárja magát, ha ehhez feltételeket teremtünk. Már pedig a fiatalok „sűrűsödése", a közösséggé válás, a közös tevékenység igazi mélységekig enged bepillantást a személyiségbe éppúgy, mint a politikai szervezkedés organizmusa. A népművelő, a mozgalom a személy észlelt problémái láttán nem maradhat közömbös. Intézkednie kell. Igazán nem ő tehet róla, hogy tevékenységét a kézművesség, vagy legfeljebb a manufakturális szint, fok jellemzi.

Minden tudattartalom, amelyet rendezvény, akció, direkt és indirekt pedagógiánk befogadásra ajánl, csak a személyiségben már meglévő feltételek arányában épül be, válik a világértés kulcsává. A befogadás – külön dolgozattal is feldolgozható – folyamata a megismerés empirikustól induló fokozataiban válik előbb mennyiséggé, majd – ha az itt szerzett ismereteket a gyakorlat „visszacsatolja" – minőséggé: öntudattá, világnézetté! Az egyéni foglakozások tehát homorú tükröt tartanak elénk, ha a felnőtté-érés folyamatában keressük a klub szerepét: felnagyítják a képet, torzítanak. Az általános kép szerényebb. Azt azonban mély meggyőződéssel kell állítanunk, hogy az ifjúsági klub jól felismert társadalmi szükséglet kiszolgálója, a személyi és tárgyi feltételek megfelelő összejátszása igenis jó feltételeket teremt a személyiség kibontakozásának, a felnőtté válás konfliktusokkal teli időszakában. Falusi viszonyok között leginkább az ifjúsági klub a legsokoldalúbb lehetőség arra, hogy az ifjú fizikai, lelki, intellektuális értékeire, adottságaira ráismerjen, hogy helyét a társadalomban saját és a világ realitásaiba „belejózanodva" életvitellé programozhassa.

A klub mindig is csoportot, közösséget „vesz célba" saját lehetőségeivel, a népművelő azonban – mert akarja, s mert lehetőséget kap rá – a személyt is megközelíti, rombolja, építi saját és a világ lehetőségeinek lehetséges végső határáig. Meglehet; nem így *kell* az ifjúságot nevelni. De itt, most *így lehet*.

A dolgozatban föllelhető elméleti vagy elméletieskedő summázatok szinte feleslegessé teszik igazságaink összegzését. Anyagunk ismeretében azonban mégsem lesz haszontalan, ha vizsgálódásunk főbb szempontjai szerint átfutunk a tényeken és indulatokon.

Nézzük először az *ifjúságot*. Igazán az egyik szemünk sírhat, a másik nevethet. Nevethet, mert fiataljaink nagyobb része jól él, dolgozik, tanul, egészséges, nyitott és vidám. Annak azonban nem örülhetünk, hogy felkészítésük hiányos, hogy emberi, szakmai kiteljesedésüket kevesen kísérik a figyelem szükséges minőségével. A társas kapcsolatok iránti természetes igényt jól felismerve a közművelődés nagyszerű szervezeti keretet próbál teremteni, s próbálja e keretek között az ifjúságot társadalmi feladataira felkészíteni.

Ki kellett derülnie, hogy ifjúságunk (a balástyai) erőtlen önmaga jó megszervezéséhez. Az eszmék, célok, feladatok tudatosítása nagyrészt a klubban történik, hát természetes, hogy a fiatalok eredendő potenciálja megfelelő körülmények között felszabadítható. Az ösztönös „ráérzések" meggyőződéssé válása nyomon követhető egy-egy felfelé ívelő klub-korszakban, s ez jelenti azt is, hogy fiataljaink döntő többsége szocialista társadalmunk tudatos építőjévé válik.

A *szabadidő* dolgozatunkkal érintett vonatkozásai lehetnek lehangolók is. A művelődési szokások, a hobby-adatok, egyszóval a *szabadidős tevékenységek* alig jelzik, hogy ifjúságunk jól kihasználná – elsősorban humánus kiteljesedése érdekében – a rendelkezésre álló időt és lehetőségeket. A szabadidő a hét végére „halmozódik" olyan mennyiséggé, amit megfelelő tartalommal csak néhányan tudnak megtölteni. A csellengés, az unatkozás, egyszóval a programnélküliség jellemzi ifjúságunk nagyobb részét. Innen is, hogy ifjúsági klubunk ilyen sokoldalúan képes a fiatalokat aktivizálni. Fiataljaink sokat segítenek az otthoni munkában is, ezért „programnélküliségük" nem egyértelműen negatív jelenség. A szabadidő még az érzéki örömök beszerzésére szolgál elsősorban, esetleg egy-egy tevékenységi kör manualitásainak elsajátítására. Ifjúságunk – különösen a munkásfiatalok – a tömegkultúra értékrendszerével

minősítik saját és a világ erkölcsi és esztétikai jelenségeit. Az ifjúság mint *csoport* igazán úgy szerveződik, ahogy a „nagy könyvben írva vagyon". Ritkán adódik olyan feszültség-helyzet, amikor mesterségesen kell a csoport szerveződésébe beavatkozni. A fiatalok „sűrűsödése" spontán és természetes, ezért épülhet rá a klubélet „vasbeton szerkezete".

A *közösség* megteremtése sajátos körülmények között valósul meg. Ha a hangulatvilágításban rángatózó (táncoló!) fiatalokat nézzük, talán el sem is hisszük, hogy tevékenységük más vonatkozásaiban erkölcsöt, belső tartást, nyíltságot és aktivitást feltételező szocialista viszony-rendszer köti őket egybe. A klub egy rövid időszakában valóban társadalmilag hasznos tevékenység feladataiban egyesíti a fiatalokat az egyesülés szocialista elvei szerint, ezért röstelkedés nélkül állíthatjuk; az ifjúsági klub tevékenységének legfőbb gondja és eredménye – a klub saját létét is meghatározóan – a közösség megteremtése.

Hogy *pedagógiai műhely-e* a klub, aligha lehet az én feladatom eldönteni. Bede Kornélia volt főiskolás másféléves vizsgálódása alapján készült dolgozatából csak azért írom ide – szemérmetlenül – pedagógiai gyakorlatunkra vonatkozó megállapításait, mert népművelői pályám azóta is egyetlen szakmai minősítését ámulhatom benne:

„Milyen módszerekkel dolgozik a klub? – alapja a marxista pedagógia, mindent elkövetni, amit az iskolán kívüli népművelés elbír. Céljuk a személyes kapcsolatok kialakítása s a kölcsönös megértés, a tiszteletben tartás. A tanár–gyerek függőségi viszony nem mutatható ki. Ennek az eredménye, hogy olyan közvetlen és baráti kapcsolat alakult ki. Ezen az alapon tudja megvalósítani az igazgató, hogy a klubrendezvényeknél 80-90%-nál nagyobb hatást ér el egyénileg. (Lásd a volt alapító tagok állandó kapcsolatát, levelek és rövid látogatások alkalmával.) Szerinte (mármint szerintem) a klub nem szuperlények elkülönülése, hanem a zsenge lények alakítására alakult. Ezt csak a problémájukkal való azonosulás és a gyerekek szeretete révén lehet elérni."

Ha a megfogalmazás pongyolaságával nem is, a mondanivalóval azóta is lelkesen egyetértek.

Irodalomjegyzék:

1. Bede Kornélia: Mozaikok a balástyai ifjúsági klub életéből (Diákköri szakdolgozat, 1970.)
2. A pszichológia új útjai. (Gondolat. Bp. 1967.)
3. A. G. Kovaljov: Személyiséglélektan. (Tankönyvkiadó, Bp. 1972.)
4. Sz. L. Rubinstejn A pszichológia fejlődése. (Tankönyvkiadó, Bp. 1967.)
5. Durkó Mátyás: Felnőttnevelés és népművelés. (Tankönyvkiadó, Bp. 1968. március)
6. Dr. Karsai Károly: Az értelmi érdeklődés szerepe a megismerésben. (N. P. I. Bp. 1967.)
7. Szigeti József: a szocialista személyiség nevelésének tartalmi kérdései a népművelő munkában. (Stencil soksz. kiadó nélkül.)
8. Király József: A népművelési vezetés pszichológiai problémái. (Bp. 1972. Népművelési Intézet, Stencil 5409/72.)
9. Hidy Péter: Klub és közélet. (N. P. I. Bp. 1971., Klubvezetők Kiskönyvtára 1.)
10. Éljünk jól a szabadidőnkkel. (N. P. I. Bp. 1969. Szerk.: H. Sas Judit.)
11. Szabadidő és művelődés. (A Tudományos Ismeretterjesztő Társulat által 1971. ápr. 15-17. között rendezett nemzetközi konferencia rövidített jegyzőkönyve. Bp. 1972. TIT.)
12. Kovalcsik József - Sipos Zsuzsanna – Szász János: Művelődés és közösség. (Hatvan művelődési otthon 1970-1971. N. P. I. Bp. 1972.)
13. Dr. Rudas János: A szabadidő-tevékenységek társadalmi motívumairól. (N. P. I. Bp. 1969.)
14. Csoportlélektan. (Gondolat. Bp. 1969. Vál. és szerk.: Pataki Ferenc)
15. Mérei Ferenc: Közösségek rejtett hálózata. (Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp. 1971.)
16. Dr. Pataki Ferenc: Az ifjúság nevelésének néhány lélektani és pedagógiai kérdése. (Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Népművelési Tájékoztató, 1973. április)
17. Ifjúságszociológia. (Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp. 1969. Vál. és szerk. Dr. Huszár Tibor és Sükösd Mihály)
18. A szociológia felvételi módszerei. (Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp. 1971. vál. és szerk. Cseh-Szombathy László és Ferge Zsuzsa)

Az utolsó reneszánsz ember

Balástya világa

Falu az országút mellett. Körülötte a tanyák szétszóródott birodalma. Ötezer lélek. Bent a községben mindössze ötszáz lakik, a többiek kültelkiek. Távoli, magányos bolygókon élnek a homok és a dűlőutak világában.

A kultúra, a művelődés errefelé ezer színt hordoz magában. Az az ember, aki hivatásos harcosa a művelődésnek, kerek tizenkét évvel ezelőtt kapaszkodott meg a homoki világban. Itt él a hajdan katolikus népháznak épült kultúrotthon mögött, egy nem túlzottan rangos házikóban. Fura ellentmondás. A nép, a falu művelője, szellemi arculatának többé-kevésbé formálója a sűrűn szaporodó, mutatós házak között jóval mostohább viszonyok között lakik. Hanem a szobája nem mindennapi. Fotók, rajzok, vasmunkák, faragások, hangszerek, paraszti relikviák borítanak el mindent. A művészetet szerető ember otthona ez.

A polihisztor

A tárgyak és az ember kialakított harmóniája. Közöttük *Kiss István* szakállas, megragadó, izgalmas arca. Mozdulatlansága mögül csak később tör fel tiszta mosolya. *„Kicsoda ő?”* – kérdem. A festő, a fotós, a filmes, a szerelő, a tucatnyi hangszeren játszó zenész, a kályhajavító, a plakáttervező, az asztalos, a kabaréíró, a táncos, az énekes, a színész, a karikaturista és… Polihisztor. Vagy pontosabban, *Kiss István igazi falusi népművelő!* Nem a múltból maradt itt, de a jelen embere, a homoki birodalomé.

Vajon Balástya társadalma képes-e értékelni ezt a sajátos adottságú, polihisztor népművelőt?

Mint felhasított zsákból az áradó szem, jön belőle a szó.

*

– Lassan összeáll a szakmai öntudatom. Egyszer összeszámoltam, hetvenhét emberi foglalkozás teendőit látom el. Voltam asztalos és táncos komikus is. Furcsa személyiség vagyok, talán kicsit szánalmas is. Gyakran mondom, hogy én vagyok az utolsó reneszánsz ember.

– Munkásgyerekként, sok-sok próbálgatás után és több szakmával a hátam mögött jöttem ide Makóról népművelni, hasznosítani azt, amit tudok. Az a tény, hogy nem csupán egyhez értek, nem kerekíti egésszé becsülésemet a falu előtt. Túlfűtött vagyok, igaz. De ha ez nincs bennem, akkor nem tudom, mi vagyok. Munkásgyerekekkel, tanyasi gyerekekkel próbálok zöldágra vergődni. Gondolkodni, politizálni tanítom az embereket. Csakhogy itt a népművelésnek nincs frontja. Az értékeket nekünk kell megteremtenünk. A népművelő munkának mindmáig nem létezik minősítése.

Nem értékelték

– Felemelni a falu világát. De napnál világosabb dolgokat is képtelenek vagyunk megértetni. rossz a személyiségépítés. Szellemi tunyaság, restség és a megrekedt gondolkodás az uralkodó. Itt körös-körül a parasztok erejüket kizárólag a jobb megélhetésért való küzdelemre fordítják. Vannak segítőtársak, természetesen. A tanácselnök már tőlünk került ki. Vagy a gyógyszerész, aki ugyan bent lakik Szegeden, de részt kíván venni a község életében. A tanyákon ügyvezető pedagógusok működnek. Kis klubokat vezetnek. Ám mindezt havi háromszáz forintért? Az értelmiséget kellene megnyernünk, hiszen ők fejükben hordozzák az értékeket.

– Viccet is faragtam magamról, a népművelőről: állami alkalmazottként a munkásosztály öntudatával egy íróasztalnál forradalmat csinálok. Úgy, hogy mindent én csinálok. Annyira kifordult élet, mint az enyém… Nem véletlenül bomlott fel a házasságom. Saját magamat ugyanis elhanyagolhatom, de a világ felé nyitott vagyok. Mégis dühödten nekem kell bizonygatnom, hogy már tettem valamit a falu társadalmáért. Nem panaszkodni akarok, sérelmeim nem személyek ellen irányulnak. Bár négyszer nyertük el a kiváló klub címet, itt Balástyán

soha senki sem értékelte. Az ad erőt, hogy az emberek szeretetében és megbecsülésében tükröződöm. Nem nyugszom bele a kisszerűségbe, nem vagyok adminisztratív szervező. Számomra a népművelés a forradalmat jelenti.

Házasságkötő terem

– Ezért találtam ki most a házasságkötő terem építését is. Csongrád megye legszebb terme lesz. A saját kezünk munkájával az utolsó szegig. Kell ez nekem? – kiált fel. – A fenét. Mégis. Így építettük fel a klubot is. Nem öntetszelgés, nincs szükségem szereplésre. Csakhogy ez is népművelés. Meg kell ragadni a lehetőséget. Hiszen itt ma is az önzés határozza meg az embereket, a kisárutermelés! Ezernyi elfoglaltságom között elvégeztem a népművelési szakot Debrecenben. Nem azért taníttatott az állam, hogy kályhát javítsak. A falusi népművelést ma is manufakturális szint jellemzi. Nagy az elmaradottság, tehát van tennivaló!

– A faluban azt mondták, azért nem megy a népművelés, mert mindent én csináltam. De ha egyszer nincs szakember? Ez hőskorszak. Az én egyedi fejlődésem ugyanazt mutatja, mint a társadalomé. Régen a műkedvelést kérték számon. Ma összetettebb, problematikusabb. A falu egészét fogom át. Művelődéspolitikussá neveltek. Eredményeink? Nincs zenei oktatás, a gyerekek rosszul beszélnek, nem bontódnak ki a személyiségek. Embertelen küzdelmet folytatunk, hogy felmenjenek táncolni a dobogóra, hogy érzelmeiket kifejezzék. Emberi értékeikhez akarok hozzátenni valamit. A falusi, a tanyasi világ meghatározza ügyetlenségeiket, gátlásaikat. Mélységes tisztelettel vagyok mégis irántuk. Fel kell szabadítanunk értékeiket, hiszen minden gyerekben van valami.

Nem reménytelen

– A teljesség tett itt emberré. Teendőimet a feladatok határozzák meg. Tizenkét éve ágálok Balástyán. Nem sok változás történt, de azért nem reménytelen. Csakhogy a kritikátlanságot veszélyesnek minősítem. Nem elismerést, de a jó szót várjuk. A népművelés nagy problémája: „Becsüld meg magad, mert más úgysem becsül meg!”

– Több mint félszáz fiatal munkás és tanyasi gyerek jár ide. Meg kell állniuk a helyüket, itt már mércéje van a magatartásnak, az öltözködésnek, az ízlésnek és a szónak. Akik itt vannak, már valakik. Sajnos, a tanyasi gyerekek, a kültelkiek többsége ebből kimarad. Kevésbé állják a sarat.

Érik a gyümölcs

– Végül is jó falusi népművelő akartam lenni. Már felmértem, a falusi népművelés az igazi. Ez a falu, egyre jobban érzem, mindent megadhat számomra. Nem szűkültem be. Nem tudnak nekem ennél gazdagabb életet felmutatni. Szükségképpen a felszínt járom be, de sokféle képességemet beleadom a közösbe. Itt én vagyok a legjobb mindenben. Csakhogy szükségem van az emberek biztatására. Millió lehetőségem adódott pénzszerzésre, de így lettem emberileg több. Vállalom a falut, sok emberi érték van itt, csak kevés a katalizátor. Mégis, érik a gyümölcs. Most hagynám itt, amikor emberi rangra emelkedik ez a falu? Nem élek könnyen, ha nagyon szerencsés vagyok, negyvenéves koromban már emberi lakásban lakhatom. A pénz sem vet fel. Mégis, ezt a háromezer színt vállalom, ha nem is jutok el sehová. Égetem magam. Balástyát szemeltem ki fogódzónak. Gyerekesen szegény ez a kultúrház, én gazdagabb vagyok. Most bizakodom, hiszen két és fél millió forintot kapok átépítésre. Mennyit lehetne tönni még! Körülöttünk érintetlenül áll szinte a tanyavilág.

*

Ha az országban minden falura egy-egy Kiss István jutna! Mekkora indulattal, erővel lódulhatna előbbre a nemzet művelődése. Egyszer remélhetően Balástya népe is tudomásul veszi, milyen szerencséje van!

Szémann Béla

(Népszava, 1974. március 21.)

Volt egyszer egy ember
(részlet)

114 km^2-en 4300 lakos. Tanyavilág. Ezt lehet mondani a reménytelenség hangsúlyával éppúgy, mint romantikus nosztalgiával. A tanya 90%-a villamosított. A 4300 lakos még 5700 volt nem egészen másfél évtizede. A halálozások száma évente több, mint a születéseké. A takarékszövetkezetben 70 millió forint a betétállomány. Nagy az építkezési kedv, a belterületen falusi paloták sora épül, miközben elhagyatott öregek morzsolják a napokat régi házaikban. Vékony értelmiségi réteg, menet közben egyre fogyatkozó értelmiségi megnyilvánulásokkal. És egy, csak szorongva kimondható adat. A falu nevét listavezetőként emlegetik az emberek, ha a megyei statisztikákban az öngyilkosságokra terelődik a szó. Az ezektől az adatoktól behatárolt területet óvatosan szeli ketté az E5-ös főút. Balástya névvel látta el a történelem. Nem messze van ide Szeged. A falu művelődési háza 1936-ban épült. Akkor katolikus népháznak hívták. Több mint 40 évnyi ugrás. ***Ma – 1976-ban*** *– van itt társastánc és aerobic tanfolyam. Lehet karatézni, gépjárművezetői tanfolyamra beiratkozni, TIT-előadásokra, műsoros estekre járni, vagy az ifjúsági klubot látogatni. Ez utóbbit hatszor látta el kiváló címkével a legújabb kori történelem. Az intézmény vezetőjét, akit 24 évvel ezelőtt Angyalosi László kérdezett, Kiss Istvánnak hívták.*

*

– Az irodádból kijöttünk, mert azt mondtad, hogy ott biztosan sokan ránk nyitnának és zavarnának. Bár fél 8 van, de ilyenkor is nagy a forgalom a művelődési házban?

– Hát a hivatalos munkaidőm 6-tól este 11-ig, 10-ig van. Szóval az emberek a szabadidőben este járnak a művelődési házba, különösen a fiatalok, a gyerekeim, azok, akik minden este bejárnak.

– Tehát ez nálatok nem csak papíron van így.

– No hát én nem akarom minősíteni. Sok probléma keres meg. A mai nap is láthattad, hogy dobogóról szedtél le, mert dekoráltam a tűzoltóverseny dísztribünjét…

– …ami nem tudom, hogy kapcsolódik egy művelődési ház igazgató munkájához.

– Nagyon nehéznek érzem a kérdést, mert énszerintem ma egy művelődési ház igazgató munkájához mindez csatlakozik, amit a mi falusi életünk egyáltalán megtermel. Szóval nekem közöm van, azt hiszem, mindenhez. A szakosodás hiánya ez. A szervezetlenség jelenléte a mi szakmánkban, a közművelődésben.

– Talán azért ennek van jó oldala is, hogy egy falusi művelődési ház vezetője mindenes egy kicsit a faluban.

– Ez a szervezetlenség ugyan a lakosság szempontjából nézve nem szerencsés, de a benne a házban dolgozó népművelő szempontjából egy olyan emberi kiteljesedés lehetősége, egy olyan sokszálú kapcsolat az emberi civilizációval, kultúrával, amit semmilyen más foglalkozás egyöntetűleg nem tud biztosítani. Innen, hogy egy kicsit torznak is érzem a személyiségemet, nem rossz értelemben, hanem túlságosan elütő vagyok a többiektől, mert szinte a kultúra minden területével van aktív, vagy legalábbis valamilyen kapcsolatom. És az ügyek és az emberekkel való mindennapos találkozás, élmények, barátságok, viták. Így aztán az én életemben is ez a felfokozottság annyira, hogy szívgyógyszert kell szednem, de egyszerűen nem lehet ezt kibírni. Szóval nem lehet tétlenül maradni, ezt nem lehet szájtátva nézni. Vagy részese az ember, szóval vagy magára vállalja mindazt az ügyet, ami egyáltalán kitalálódik, vagy maga által, vagy mások által. De ha jó ügy, akkor odaáll. És én úgy éreztem, hogy ez a tűzoltó verseny a mi községünk életében mindenképpen egy erőpróba, egy reprezentatív nagy megmozdulás. Én ezzel tudtam segíteni, de jókedvűen és jó szívvel tettem, mert hát ez az én fa-

lum. Egy kicsit az én felelősségem is, mert ez a sokszálúság, az emberi kapcsolatoknak ez a mívessége, szóval ez a jóízűsége köt egyáltalán a szakmához. 15 éve vagyok a szakmában egyetlen helyen, a kinevezésem óta itt vagyok Balástyán. Kínáltak már nekem szakmai szempontból mindenképpen karriert jelentő beosztást, állást, de egyszerűen nem tudok elszakadni ettől a sokszínűségtől, ettől a leterheltségtől, mert ez nem csak egyszerűen öröm, meg mámor, meg jó feszültség, hanem ez rossz feszültség is, ez kudarc is, ez harcok sorozata is egyben. Na de olyan eredményekkel járó harc, amit nem lehet itthagyni.

– Az előbb azt mondtam, hogy nem az irodádban vagyunk. Ha ott lennénk, akkor könnyű lenne a helyzetem, mert csak olvasnom kéne a falról, így csak képzeletben visszaidézem, hogy az irodád falát szinte kitapétázhattad azzal a sok-sok oklevéllel, amelyeket az elmúlt tízegynéhány évben nyertél. Na nem mint művelődési ház igazgató, hanem mindenféle művészeti ágban.

– Elhiszi-e nekem valaki így élőszóban, ismeretlenül, hogy valamennyi művészeti ág kipróbált engem már, az amatőrség határán innen természetesen, így egészen a kisgyerek koromtól kezdve a színjátszással kezdtem, a néptánc, a zenélés mindenféle hangszeren. 20 fölött van azoknak a hangszereknek a száma, amelyekkel próbálkoztam.

– A faladon is van mindenféle, furulya, pengető hangszer.

– De a zene számomra talán az életem fele. Nagyon fontos, de befogadója vagyok a zenének. Aktív csinálója csak társaságban, de a játszás öröme, az számomra mindig is nagyon fontos volt. Olyan föloldódást, és olyan kapcsolatokat hozott be az életembe, ami nélkül nem lettem volna az, ami most vagyok. 10 évig voltam zongorakísérő, szimfonikus zenekarban bőgőztem, fúvós zenekarban trombitáztam, meg furulyázok, dobos is voltam tánczenekarban és most gitározok, női citeraegyüttest vezetek. Citerázok is.

– Szóval amiről egész sokan ismernek az országban, legalábbis amatőrfilmes körökben, hogy hosszú évek óta nyered a fesztiválokat, meg zsűrized a fesztiválokat, úgy hogy olyan megszállott és törzs-amatőrfilmes vagy például.

– Tényleg a szakma – már a közművelődés, a népművelés – az amatőr filmezést is behozta az életembe. Nem akarom elhárítani sem az érdeklődést. A sikerélmények is fontosak. És ne is nagyképűségnek érezd, de én falusi népművelőnek érzem magam. Valahol a filmezésnek is azon belül van jelentősége és értelme is számomra, egyfajta módszer arra, hogy emberekkel valamily módon kapcsolatba kerüljek, és a filmjeim is a humor, valahol a játék, a fölszabadulás, a fölszabadítás jegyében születnek. Innen, hogy én nem hobbys amatőrfilmesnek tartom magam, és nem egyfajta beteges pótcselekvés számomra. De úgy gondolom, hogy nem annyira látványos egy falusi népművelő munkája, hogy az ő összetett, sokrétű munkáját bárki is egyszer felmérné, befogná, értékelné, minősítené.

– Említetted, hogy leltárt, vagy nem emlékszem a kifejezésre, hogy valamiféle jegyzeteket vezetsz a saját életedről, munkádról. Hogy mondtad? Minek nevezted? Ennek mi a célja?

– Lényegében önmagam megismerése. A falusi közművelődés viszonyai a köztudatban, az ország közgondolkozásában valahol a periférián van, valahol nem ismert, vagy csupa ellentmondásokkal terhes. Még – elnézést, nem a közvélemény – a szakmai közvélemény is nagyon sok kérdésben elbizonytalanodik, hogy ítélje meg. Meg egyáltalán nem tudják, hogyan él ma egy falusi népművelő, de egyáltalán milyen konfliktusai, drámái vannak. Az életerőm hirdetője vagyok valahol, kicsit hedonisztikus az én alkatom. Örömre hangolt az életem, de drámai figurának tartom magam, mert az életem napi kis drámákban gördül tova. Mindig ellenállásba…

– S akkor… konfliktusod van?

– Mindig ellenállásba ütközök. Sokszor egy ártatlan gesztus jelzi, hogy erős tiltakozás van felém. Hát én voltam, vagyok talán az egyetlen felnőtt a faluban, akinek hosszú haja van. Az én nyakamban láthattak az emberek gumibékát

– Most meg egy majmot látok.

– Hát egy olyan figurát. Én kötöttem be a hajamat – mert befújta a szél a szemembe – egy kendővel, és hát ettől többen rosszul lettek, hogy hát mégis hogy nézek ki. Már a nagy hajat megszokták, azt már elfogadták, dehát mégis miért kötöm be. Hát amiért az indiánok. Zavarta őket. Filmezni voltam a tornavizsgán. Hát ott egyszerűen bohócnak néztek, de megszoktattam őket, én megszoktam, hogy ellenállás legyen, ezt a sokszor nagyon komisz, nagyon kemény ellenállást legyőzve teljesítettem ki magam. De ha mindezt nem vállalom, akkor az emberi tartásomat is elveszítem.

– *Na most, amiket elmondtál konfliktusok gyanánt, ezek külsőségek.*

– Az alapvető konfliktus az az, hogy talán nagyon magasra, talán nagyon gyorsan akarok fejlődni. Szóval én egyfajta kritikája, kérdőjele vagyok mindannak, ami nem azt akarja, amit én, ami nem úgy akarja, ahogy én. Hát ez alapvetően…

– *…egy fejlődést akar.*

– Hát igen. Szóval, aki nem akar menni, nem akar lépni, mozdulni. Mert nem akar csinálni semmit. Vagy egyáltalán megakadályozni akar valamit. Azzal óhatatlanul összeütközésbe kerülök, de ezt is vállalnom kell. Nem is vagyok azt hiszem népszerű figura. Az én munkám nem a vezetőket célozza, hanem az embereket. Engem nem érdekel, hogy kik a vezetők, csak annyiban, hogy a közművelődés ügyét vállalják-e, felvállalják-e, segítenek-e, vagy egyáltalán emberséggel fogadják-e a kultúrát, a civilizációt. A nép marad, ameddig én nyugdíjba nem megyek. Butaság lesz, de nekem dolgom, a 2000. évig biztos lesz, nem is kevés. Egy 15 éves lánynak én magyaráztam el a menstruáció és a peteérés összefüggéseit. Az udvarlójával jött már el hozzám, és nem tudta… Azon kívül, hogy én már milyen ügyekbe ártottam… hogy a Kócsó Tóni barátom megkért, hogy a hajcsatra… a nagynénje hajcsatjára tervezzek valami díszt… vagy hogy segítsek egy lakást berendezni… rajzoljak egy figurát. Szóval bármivel jönnek hozzám, én tényleg nem jövök zavarba, a zenei műsorszerkesztéstől az Úristen tudja meddig… Egy versmondó eljön hozzám, hogy István segítsen, vagy segíts, hát akkor én elküldöm, azt hiszed? Hát nem. Mondom, hogy nézzed a verset, és akkor kezdődik az, hogy hogy' jössz be a színpadra, levegővétel, hasi légzés. Nem ismered? Na, hát ez a hasi légzés…

*

– Ügyek keletkeznek. Most például a fotó amatőrök országos versenyére – talán érdekelni fog – átírtam a Für Elise-t. Beethoven szegény most megfordulna a sírjában, ha megtudná, hogy én fogom elénekelni a Für Elise-t. 45 hangból áll, ebből 29-et természetes hanggal tudok produkálni, elég nagy a hangterjedelmem, a többit gyorsítással, lassítással előállítjuk. Nem találhattam volna ki, ha nincs Kócsó Jóska, nincs Bozsó Pista, ha nincs Farkas István, nincs Longa Karcsi, akik ilyen magnós komák, ilyen discdzsokés műszaki emberek, meg ha nincs ilyen országos verseny.

Nekem eddig nem kellett kitalálni semmit se. Reggeltől estig az élet termeli. Ma bent voltam Szegeden, hűtőszekrényt vettem, délelőtt ide szaladtam, oda szaladtam. 56 ügy, ember, és így vége van egy napnak… (…)

Riporter: **Angyalosi László** – **Hegyi Imre**
Szerkesztő: Kovalik Márta
(Adás: Petőfi Rádió, 2000. szeptember 29.)

Kiss István

Volt! Van… lesz… egy klub Balástyán?

Mielőtt bárki a szívéhez, vagy mások szívéhez kapna… (hogy már megint Balástya…) hadd csitítsam háborgó önvédelmét; e cikk (ciki) megírására hidegvérű szerkesztőtársaim megfontolt szándékú nógatása késztetett. A büdös (klub)életbe nem jutott volna eszembe, hogy bárkit történetünk tényeivel riogassak.

Elismerem; e sorok (el)olvasása nem kis teljesítmény. Annyi más okos időtöltés csábít manapság a klubokban. (Mennyezetnézés, asztali foci, tökmag stb.) Igazán becsülhető vagy nyájas, olvasó, ha lapunkat választottad időd töltésére. Hogy veszed a lapot…

Ám; e sorokat… írni sem akármi! Úgy felbolydítottam lerakódott emlékeimet, hogy azt se tudom, milyen szellememet szabadítsam ki a palackból. (Egyébként piálásról szó sincs!) Mert klubunk címbeli állapotjáról – a világ immár első naiv tudósaként – én sokféleképpen gondolkozom. Nem a bőség zavara ez, hanem zavarom bősége; mit írjak? Hogyan? Mennyit? Hiszen ahol ifjúság van, ott biztosan van szociológia, ahol emberek sűrűsödnek, ott van szociálpszichológia is, ahol személyiségek vannak, ott lenni kell pszichológiának, s ha van művelődés, akkor van pedagógia, andragógia is. De végezhetnénk szabadidő-kutatást, citálhatnánk szociográfiát, meg szociometriát is, hiszen valamennyinek tág teret ad a klub.

Aspektus tehát van elég. Aki érteni, hinni, tudni akarja ezt a klubéletnek nevezett társadalmi jelenséget, aligha mondhat le az említett alkalmazott tudományokról. Aki csak csinálni akarja… beérheti velem is. Mert akár hisszük, akár tudjuk: a tárgyak, eszközök, a fiatalok, az ideák és szükségletek játékos összekeverése nem akármit hozhat létre; megteremtődHET egy nagyszerű mozgalom, amelyben a személy és a közösség éppúgy kiteljesedhet, mint a szolgálatukra szerveződött közművelődés a benne dolgozó népművelővel együtt! A darázs felépítésénél fogva nem alkalmas a repülésre, de ő ezt nem tudja, ezért – repül…

Vállaljuk együtt, hogy naivak vagyunk, mert hisszük, hogy tudunk, s tudósok vagyunk, mert tudjuk, hogy hiszünk. (A helyes megfejtők között e cikk honoráriumát sorsoljuk ki…) Egyszóval: félre az alkalmazott tudományokkal, én a közművelődés alkalmazottja vagyok!

Mert mi a klub? Emberi közösség, vágjuk rá automatikusan. S alighanem igazunk is van. Mert minden MÁS (helyiség, bútorok, program stb.) csak egy kialakult közösség életébe oldva kap értelmet, csak az emberi kapcsolatok élő rendszerében működik igazán a klub. Közösség nélkül a klubszoba csak díszlet, a berendezés leltározásra, selejtezésre váró fogyóeszköz, a program meg tiszteletkör a fenntartó szervnek, vagy az éppen soros klubpályázat zsűrijének. Ha a klub döntően közösség, akkor már csak azt kell tisztázni, hogy M I A K Ö - Z Ö S S É G ?

Valójában egy válasz van, de ezerféle módon lehet megfogalmazni. Makarenkó (ismeritek ezt a nevet…?) alighanem fontosat gondol a közösségről, ha azt társadalmilag hasznos célok jegyében történő szövetkezésnek tartja, ráadásul az egyesülés szocialista elvei szerint. Dehát… a hétvégi szórakozás könnyed alkalmai és a társadalmilag hasznos célok…? Nem utálja ez a két fogalom egymást? Nem a népművelő fontoskodása ez? Keressük erre e pár oldalon együtt a választ!

A klub – tárgyi viszonyok összessége is. Nézzük ezt először. Otromba szeneskályha, olajos padló, ezüstmintás hengerelt falak, ócska neoncsövek, kopott székek, asztalok. Ez volt a klubhelyiség 1966-ban.

Már a megalakulás évében elveszítettük tagságunkat. Az akkoriban megnyílt új étterem felvillanyozóbb külsőség volt, hát klubtagjaink hamarosan átpártoltak a vendéglátóiparhoz. Csányi Imre (Pájszli) azonban felbőszítette bennünk saját szunnyadó nagyszerűségünket.

Hogy visszaszerezzük a fiatalokat: nekifogtunk (pénz, anyag, engedély nélkül) a klub átépítéséhez! Keserves-gyönyörű küzdelemben (magunkat és másokat is meg- és legyőzve) 3000 órás társadalmi munkával létrehoztuk az akkori idők legnagyszerűbb klubját. (Első kiváló cím.)

Aztán berendeztük a klubot. Támogatásokból, díjakból. A 46 klubépítő végzetesen összeforrt. Az építés láza, a munka eredménye látványosan igazolta vissza az emberi értékeket, így elementáris élménnyé fokozódott a fiatalokban a klubhoz és az egymáshoz való viszony.

Később elnyűttük, meguntuk a klubot. Meg közben kicserélődött a tagság is. Újra az átalakítással tettük lázassá egymást. Újra bontottunk, szenvedtünk, dolgoztunk a klubért, hogy az új tagság is megélje a megélhető csodát: a társakkal, a haverokkal a világot (legalábbis a miénket) fordíthatják ki a sarkából, ha akarják. Akarták. Még két alkalommal építettük át a klubot (1000-1500 óra), hasonló indulatoktól vezérelve. Mindig pénzhiánnyal küszködve, de mégis mindig látványos eredményekkel. (Papírból hajtogatott burkoló elemek, fotóval, hungarocell.) Nem halványult bennünk az első építés jelszava: „A gyenge bírál, az erős: teremt!" (Dehogyis a bírálatot akartuk elfojtani! Csupán a tett elsődlegességét hirdettük – a dumával szemben.) Fanatizáltuk egymást. Repültünk boldogan, pedig szárnyunk sose volt…

Majd jött a felújítás. (1980) Újra bontás, munka, építés. Meg 3600 óra. (Ötödik kiváló cím.) És létrejött (2 év alatt) a mai idők legnagyszerűbb klubja, amit – 15 év óta először és ismét támogatásokból – tökéletesen berendezhettünk berendezési, felszerelhettünk felszerelési tárgyakkal, eszközökkel. (Aki látta, adja át.)

Ez volt a múlt és a jelen. A jövő? Nos, a klub nemes anyagokból épült (beton, lambéria, pirogránit stb.), reméljük hát, hogy tárgyi feltételek hiánya miatt hosszú ideig nem kell az ifjúság szabadidős tevékenységének szervezését elodázni, elhárítani. Előre megmondom, hogy Balástya község i f j ú s á g á n a k – mint a klubélet alig nélkülözhető másik mozzanatának – múltját, jelenét és jövőjét önmagán kívül nem veszélyezteti semmi. Ám, hogy milyen volt, milyenné lett és hogy milyenné lesz… az már erősen klubba vágó kérdés!

A mi klubunk nem a tanyai fiatalok lehetősége volt sohasem, bár 3-8 km-ről is jártak be néhányan. Döntően a belterületiek, a diákok és dolgozó fiatalok kérték felvételüket. A segédmunkástól az egyetemistáig szinte valamennyi réteg képviselve volt egy-egy korszak közösségében. A létező különbözőségek – műveltség, ízlés, anyagi helyzet, életkor (14-28 év!), világnézet, képességek stb. – ellenére a hőskorszak legfontosabb ténye volt, hogy a fiatalok nem a különbözőségeket hangsúlyozták kapcsolataikban, hanem az azonosságot. Valahogy minden fiatalnak fontos volt a klub, ezért meglehetősen toleráns volt másokkal szemben. (Még erősen deviáns viselkedésű fiatalok is a közösség tagjai maradhattak; a közösség nem kivetette magából őket, hanem megpróbálta megnevelni, átformálni sérült személyiségüket.) Nemcsak jól tűrték egymást, de – az aktív közösségi élet melegében – erős és tartós kapcsolatok alakultak ki olyan fiatalok között is, akik – klubközösség nélkül – közömbösek maradtak volna egymáshoz. Ebből éltünk hosszú ideig. (Ebből a bölcs egymásrautaltságból).

Az élet azonban „fejlődik". Napjainkban – ha él is a vágy a visszaigazolt kapcsolatok iránt – a szülői (jó-rossz) ideákról korán leszakadt fiatalok már nem elnézők egymással szemben .Önállóságuk (látszatönállóságuk), szabadságuk a döntésekben a másoktól való természetes és mesterkélt eltérés mozzanatait erősíti személyiségükben. A korábban is létezett különbözőségeket maga a társadalom is erősíti a fiatalokban, hiszen a pedagógiai hatásrendszer éppúgy nem egységes, mint a faitalok élet- és munkakörülményei. Szakosodunk. (Ötezer szakma.) Atomizálódunk. Ma i n k á b b versenypálya a társadalom, mint bármikor. Kitörni, felemelkedni, szerencsét csinálni ma többször végiggondolt idea, mint 15 évvel ezelőtt. az emberi „többlevés" vágya ma önzőbb formákat részesít előnyben, hiszen a személyesen (is) elérhető lehetőségek – anyagi jólétünk velejárójaként – megsokszorozódtak. Élményhez, ismerethez, kalandhoz, időtöltéshez, szórakozáshoz ma már a falusi fiatalok is hozzájuthatnak klub

nélkül is. (Ma 5-8 autó áll a klub előtt…) Hihetjük-e, hogy a klubnapjainkban is mindent pótló, egyetlen lehetőség a fiatalok számára? Aligha.

A „gyönyörűen berendezett" klub ma nincs igazán kihasználva. Nincs pezsgő élet benne, mert tagságunk nagyobb része csak be-benéz, de nem kötelezi el magát a jó klubélet megvalósításában. A klub ma egy lehetőség a sok közül. A kezdet kezdetén szinte az egyetlen volt.

Mindez nem a klubélet megszűnését jelenti. Új kihívást csupán, amely újragondolkozásra, tettekre indít fiatalokat éppúgy, mint a régi szövetségest, a népművelőt. Mert a klub azért változatlanul lehetőség, amit ki- és fel nem használni önmagunk épülésére – igazán badarság lenne. A klubszoba és az ifjúság együtt, szinte azonnal: k l u b é l e t. Ha szítják is a körülményeket, hát könnyen létrejön a fejlett közösségi élet és a tagság igényére épülő, gazdag, tartalmas program. A közösségi élet a szabadfoglalkozások spontán akcióiban, a közös cselekvésekben (társadalmi munka, játékest, karácsony, nőnap stb.) fejlődik ki, válik a jó klubélet megvalósításának nélkülözhetetlen alapjává. A programoknak mindig is összegzett szükségleteket kell kielégíteni. Fontos szakmai feladat ilyenkor az igények feltárása (ki mit szeretne) és az igények felkeltése (ki mit szerethetne). A „viszketésre" aztán már természetes válasz a „vakarózás": az aktív közreműködés felismert szükségletté válik. Bárki utánanézhet krónikáinkban: a fő energiák minden korszakban a kapcsolatteremtésre, a műveltségi hiányok pótlására, a kibontatlan képességek fejlesztésére irányultak. Mindezt olyan szocializációs folyamatnak tekinthetjük, amelyben a fiatal kapcsolataiban, önmagára (hiányaira, értékeire) ismer, a programokban választ kap gyötrő kérdéseire, a közösségben pedig gyakorolhatja majdani szerepeit, a közösség szolgálatában kifejlesztheti egyéni hajlamait.

A felnőtté válás izgalmas korszaka ez. Nem akármilyen a tét! Felnőtté ugyan klub nélkül is válhat fiatal, de a klub összegezheti a lehetőségeket, felgyorsíthatja személyiségfejlődését, sőt: új irányokat is adhat neki. A klubélet tehát a fiatal és a társdalom közös é r d e k e alapján teljesedik ki. A klub a szórakoztatás vállalásán túl háttere, műhelye akar lenni a személyiség sokoldalú fejlődésének, az értelmes élet megteremtéséhez, a társadalomba való beilleszkedéshez kíván sokoldalú segítséget adni. Mindezt a segítséget nem automatikusan, szolgáltatásként adja. A feltételek jó egybejátszása kell hozzá: fejlett közösségi élet, felszerelt klubszoba, jó program és aktív klubtagság. Az sem árt a klub ügyének, ha van a közelben aktív népművelő…

Bármelyik tényező hiánya legyengíti a klubéletet. Ha pedig az összes hiányzik; a klub halála következik. (De ifjúság, társadalom továbbra is lesz, hát biztosan létrejön majd valami új, ami újra közös nevezőre hozhatja a lehetőségeket és a szükségleteket.) Amíg azonban a klub képes egységbe fogni ideát, vágyat, tárgyat és embert, addig igazán dőreség lenne új formát kitalálni. A régi formát új t a r t a l o m m a l viszont bármikor meg lehet tölteni.

Jó (kiváló címes) korszakainkban – de máskor is – igazi közösségi élet alakult ki, amely szükségképpen igényelte a változatos, színes programokat. Gyenge korszakainkban – egyszer 11 hónapig nem működött a klub! – nem tudtuk egyidejűleg összehozni a feltételeket, hát hiába erőlködtünk, nem jutottunk eredményre.

Most takarékon ég a klubélet. Új vezető veszi át az irányítás és reméljük, lesz ereje új közösséget teremteni, új kapcsolatokat kialakítani. Annál is inkább bízhatunk ebben, mert a lelkes törzsgárda változatlanul kitart a klub mellett, tenni, cselekedni akar a klubélet jó megvalósításáért. Ha összerázódunk, biztosan lesz gazdag program is, hiszen a klub működtetője, a művelődési ház változatlanul szolgálni akarja az ifjúságot, és elsősorban az ifjúságot.

(Klubélet, 1981/1.)

Balástya és népművelője

Balástyán, e Csongrád megyei faluban nagy a mozgolódás az utóbbi években. Főleg az E5-ös út széli művelődési ház körül, ugyanis 1936 óta először újítják fel, csinosítják kívül-belül. Balástya művelődési házának vezetője, *Kiss István* huszadik éve, hogy igazgatja az intézményt.

– *Falusi népművelő vagy. Nehéz a feladatod?*

– Pályakezdőként nem határoztam el, hogy az ifjúságnak szentelem az életem. De mivel a fiatalok a legnyitottabbak, így közeli kapcsolatba kerültem ezzel a réteggel. Véleményem szerint igazi közösséggé kovácsolódni társadalmi munkák során lehet. Erre szép példát mutattunk a művelődési ház felújítása során. Balástyán az elkötelezettségem tart, itt ültettem diófát, itt akarom a termését is leszüretelni. Egyszemélyes intézménynek hívnak. Van benne valami. Vezettem citerazenekart, énekeltem, zenéltem. Fotóztam és szép sikereket értem el az amatőrfilmezés terén. Egy idő után azt vettem észre, hogy túl sokat csinálok, erőmet meghaladó feladatokkal találkoztam.

– *Mint most, a felújításnál?*

– Óriási esemény ez a korszerűsítés Balástya közművelődési életében. Saját terveim alapján újítjuk fel az épületet. Katolikus népházból korszerű közművelődési intézményt akarunk! Fontosnak tartom a jobb tárgyi feltételeket, esztétikus környezet, belső terek kialakítását. Azt mondanám: viskóból három szoba összkomfortot hozunk létre Láttad volna, hogyan nézett ki régen ez az épület… Eddig 700 ezer forint értékű társadalmi munkájukkal segítettek a fiatalok és idősebbek egyaránt, ez négyezernél is több órát jelent. Eddig a könyvtárunk és a klubtermünk van rendben, nagyjából elkészült a többi helyiség is, a külső tatarozással is végeztünk.

– *Azt mondják, te vagy a felújítás motorja…*

– Minden munkában megtalálható a kezem nyoma, a tervezésben, a szervezésben, de még a mész felpakolásában is segítkezem. Minden napom el volt eddig foglalva, mindent én tudok, hogyan kell csinálni, mivel az elképzelés tőlem származik. Most elkészülőben van az intézményünk, ha végzünk a munkákkal, az óriási esemény lesz nálunk. Hogy milyen áron? Akkor már nem lesz érdekes… Az életem mottója lett: csak nagyszerű feladatokban tudom magam elképzelni, olyasmi dologban, aminek tétje van, felbolydít. Iszonyodom a rutintól. Betegesen vonzódom az olyan tennivalóhoz, amivel még nem találkoztam eddig. S a népművelői mesterség biztosít ilyen feladatokat.

– *Azt mondtad, hogy igazi közösség a társadalmi munka révén kovácsolódik. Most erre lehetőség kínálkozott?*

– Barátokkal és a fiatalokkal nagy irammal kezdtünk a felújításhoz, lázas ügy lett számunkra. Amatőr módon, olcsóbban, széles társadalmi összefogással lebonyolítani a „nagy tettet”. Sokan jöttek dolgozni, a legpiszkosabb munkában is társakra találtunk. Persze, voltak problémák is, például négy hónapra találtunk ácsmestert, utána pedig három hónapig gerendát kerestünk… Az anyaghiány egyébként végigkísérte munkánkat.

– *Hogyan bővülnek a fiatalok helyi művelődési lehetőségei, ha átadják a megújhodott művelődési házat?*

– Félek, hogy fölélőttünk a célnak. Egyáltalán szükség van-e a szép külsőre és az esztétikus belsőre? Amikor terveztem, a csinosságot fontosnak tartottam, hogy Balástyán is legyen olyan létesítmény, ami visszaad valamit századunk jelenéből. Attól is félek, hogy a fiatalok nem becsülik majd meg igazán munkánk eredményét. A lehetőségek persze bővülnek, de ahhoz, hogy jól érezzék magukat, nekik is tenniük kell valamit. Napi 24 órára már nem lehetek a fiataloké, de hogy zárva legyenek a kapuk, én ilyet nem ismerek. Húsz év alatt csak karácsonykor tartottunk zárva. Más napokon mindig volt valamilyen rendezvény.

– Elismert a munkád, 1978-ban a Szocialista Kultúráért kitüntetést kaptál, 1980-ban pedig Ifjúsági Díjas lettél.

– Nem vágyom ilyen elismerésekre. Legfeljebb az önbizalomból ad vissza, visszaigazolja az értékeket. Inkább a balástyaiak mindennapos bizalmára, támogatására lenne szükségem.

– Milyen a kapcsolatod a fiatalokkal?

– Derűs, nyitott. a társadalmi munkások 85 százaléka fiatal. Most újabb közös feladatra vállalkoztunk, két tanyai kultúrcentrumot hoztunk létre.

– Egyszer a rádióban is beszéltél a falusi népművelés szép oldalairól. Gondolom, azóta negatív tapasztalatokkal is gazdagodtál…

– Most már felhőtlenül nem tudnék nyilatkozni. Persze a szakmám jelenti az életem értelmét, ebben váltam emberré, ezt sohasem tagadom meg. Azt sem, hogy rengeteg tüskével lettem teli… Az ifjúság nevelése a feladataim közé tartozik, de 1800 fiatal dolgába nem szólhatok bele. Gondjaikon, ötletekkel, javaslatokkal a művelődési házon keresztül segíthetek. De ez nemcsak rajtam múlik.

Mikor megjelentünk fotós kollégáimmal Balástyán, éppen nosztalgiakoncertet rendezett a nemrég feloszlott *Trikó* nevű helyi zenekar. Zajlott az élet a klubban. Kiss István megmutatja intézményüket, együtt néztük meg a felújított helyiségeket, a gyerekklubot, a stúdiót, az előadótermet, a nagytermet. Közben mindenhol elégedetlenkedett is egy kicsit, itt még ez meg az nincs rendben, ide még ezt szeretnénk…

Borzák Tibor

(Magyar Ifjúság, 1982. március 12.)

Többek ügye

Látogatóban Balástyán Kiss István népművelőnél

Egész életemben nincs egy egész mozzanat, amelyik igazán megkérdőjelezte volna azt, amit és ahogyan csináltam. Tehát az igazam teljes tudatában élek így, és nem vagyok hajlandó tudomásul venni, hogy a világ, amely körülöttem a maga objektivitásával létezik, az nem pont ilyen. Hát nem érdekel. Vállalom ennek a következményét, hát vállaltam minden falnak menést, sárba esést, mindent vállaltam, de ha én ezt feladom - mert lehetne praktikus okok miatt föladni ezeket -, akkor az önértékelésem, vagy az önmagamról való gondolkodás akkora csorbát szenved, hogy akkor viszont nincs semmilyen alapom, se erkölcsi, se szakmai alapom arra, hogy emberi ügyekbe avatkozzak bele. Akkor csapódjak ki anyagkönyvelőnek, ott még lehet lenni meghunyászkodva, de itt ezen a helyen, ahol ugyan bohócként az ember végzi az emberek szórakoztatását is… De ránk van bízva a kutya szentségit az emberek közérzete is, hát az pedig valahol nem bohóc feladat, az valahol forradalmár feladat.

*

– Találtam egy 1961-ből származó újságcikket, amelyben arról tudósítanak, hogy a Szegedi Járási Művelődési Ház vezetősége rendkívüli körültekintéssel, ízlésesen berendezett klubhelyiséget bocsátott a falusi fiatalok és természetesen a felnőttek rendelkezésére. Az ízlésesen piktorolt falakra hangulatos fényt vető modern falikarok, az ablakokon függő csipkefüggönyök, a falakról mosolygó rézkarcok a berendezők jó ízléséről tanúskodnak.

– Őrület. Ez az a klub, a mostani klubteremről van szó, egy ormótlan vaskályhával, ezüsthengeres falakkal, roppant ízléses falikarokkal akkor alakult, amikor ide kerültem. Én 62 január 16-án léptem le a buszról Balástyán. Ez egy elit klub akart lenni törekvésében, a tanultak, vagy a jobb ízlésű, erkölcsű, vagy urak klubja, nem tudom én, mindenképpen a jobb embereknek a klubja akart lenni, ahol büfé is működött. Csakhogy ez nem ment, ez nagyon rövid idő alatt lezüllött, kocsma lett belőle, ebbe ifjúság nem járt egy darab se. A mostani tanácselnökünk 66 nyarán mint néptáncosunk - fiatal üzemgazdászként került ide - fölvetette, hogy ő Kecskeméten volt klubban, nem lehetne-e itt is megszervezni. Hát dehogynem lehet. Mert mi ezt a klubot nem is nagyon ismertük, ezt a fogalmat, ez akkor született az országban is, ez a klubmozgalom. És akkor kezdődött el a második élete ennek a helyiségnek, ennek a görbe teremnek. 66-ban 3000 órás társadalmi munkával szétszedtük a nagyon ízléses falikarokat, a neon armatúrákat leszedtük, és aztán még több - azt hiszem négy - alkalommal építettük vagy alakítottuk át.

Korábban sokféle ifjúság volt itt békében és nyugalomban egymással. Emlékszem Csicsára, egy segédmunkás srác, jópofa gyerek volt, Virág Janó, egyetemista, matematikus, most tanársegéd. Nagyon jól elvoltak egymással. Ez a klub önmagában áthidalta és nagyon normális emberi kapcsolatban léteztek egymással. Pedig hát volt némi különbség közöttük. Most azért jó néhány réteg kívül van a klubon, mert akik bent vannak, azok másfajták. Kicsit hobós a mostani társaság, rendkívül aranyos, értékes gyerekek. Nincs is a hobóságnak ott semmi keresnivalója. Ez egy… hogy mondjam, nyitottak, modernebbek, egyre nehezebb a hagyományos klubélet formáival, módszereivel egybetoborozni fiatalokat. Ez az atomizálódás, vagy ez a rétegekké bomlás, ez azért létezik, és hát előítéletek is létrejönnek egyik csoportban a másik iránt, ezt itt még a klub áthidalja. Voltak válságai, hát ’66 óta létezik a klub, tehát azóta szakadatlanul működik.

Önmagában egy nagyon nagy tény, hogy egy művelődési ház képes volt erre, hogy a fiatalokat kiszolgálja, szolgálja, és tényleg nekem ráment az életemnek egy jelentős része, mert én most is megyei, járási klubtalálkozóra megyek, irigyelnek is a szakmabeli kollegáim. A poli-

tikus Sebe Jancsi néz rám, hogy irigyellek, hogy te mindig ilyen helyekre jársz. De hát mit csináljak? Ez az életem. Nekem az ifjúság marad ebben a házban nyersanyagként. Az ő ügyeikre kell nyitott lennem, az ő ügyeikre kell fogékonynak maradnom. Én nem játszom magamat, hát 43 éves vagyok persze, de hát engem ez nem akadályoz meg abban, hogy megyei klubtalálkozón aktívan részt vegyek. 43 éves népművelőként vettem részt, és nem csináltam úgy, mintha tinédzser lennék. Támadtak engem ezért szakmai körökben: jó hogy megy a klub, hogyha te is csinálod. Így! Hát én se köpni, se nyelni nem tudtam. Ez a hivatásom! Ezért vagyok ott! Ezért fizetnek! Most is hallani egy kollégáról, hogy kizavarja a fiatalokat. Hogy teszi, hát azért van ott, hogy szolgálja őket. Szóval azért nekem… érted, ilyen magától értetődő dolog, hogy tényleg kiderül, hogy nem mindenki így gondolja. De hát nem érdekel. Én így gondolom, és meggyőződésem, hogy ez így van jól.

*

Én 21 évesen kezdtem a szakmát. Lényegében velem született ez a szakma, és ha a szakmát kutatnád, mondjuk kutatóként, akkor mindezt az egyéni sorsomban is fölszednéd, ami ennek gyönyörűsége, vagy butasága, esetlensége volt. Az öntevékenység volt hosszú időn át a vezényszava ennek a szakmának. A könnyed szórakozás szervezése. Hogy mondjam… Én magamnak is csak megszenvedve, csak megkínlódva, csak csetlésekkel-botlásokkal tarkítottan lehetett valahová eljutnom, hiszen nem a friss diploma gőgjével kezdtem a szakmát, hanem képesítés nélkül, és csak az utóbbi években lehettem én, válhattam én partnerévé a humánusan képzett értelmiségieknek. Nem önlebecsülés ez, bár mint kiderült, nagyon sokat hittem a pedagógusi elhivatottságról a pálya presztízséről. Hosszú ideig én magam sem tartottam magam értelmiséginek. Most is sok kérdőjel van bennem, de annyian mondják, hogy értelmiségi beosztásban dolgozom, lassan kezdem elhinni.

Szóval ezzel a folyamattal akarom jelezni, hogy egyáltalán nem diadalmenet volt, hogy az emberi kapcsolataim éppen a munkás származásom miatt engem a munkásokhoz, ha tetszik ipari tanulókhoz, ha tetszik a fizikaiakhoz kötött, nem is igen volt itt értelmiségi. A később megszaporodó agrárértelmiségiből is csak a nyitott, a barátságos emberekkel tudtam elmélyültebb kapcsolatba keveredni, a többiek, a vezetők pedig nem igazán értelmiségiek, most sem még. Nem véletlenül állunk 21 éve fasírtban egymással, napi konfliktushelyzeteket létrehozva, megszenvedve, átvészelve valamilyen módon. Az emberi kapcsolataimban én mindig tisztaságra törekedtem, a közösség szolgálatában telik el az életem. Ezek frázisok, csak egy szépséghibájuk van, hogy förtelmesen igazak. A gyerekkorom óta ha hárman beszélgettek, akkor én biztos odamentem negyediknek, mert rém kíváncsi voltam, hogy miről van szó. Ahol emberek sűrűsödtek, én ott megtalálható voltam. Makón kollégiumba mentem, hogy kollégista lehessek, pedig nem kellett volna. Sokan irtóznak a kollégiumtól, én meg a kollégiumi éveimet tartom a diákéveim legszebb két évének, mert ott egy nagybandának a tagjaként éltem meg, amit megéltem.

Én nem tudok a saját nagyszerűségem tudata nélkül élni, és a saját nagyszerűségemet lábmosás közben, kertkapálás közben nem élhetem meg, csak olyan ügyekben, amelyek többek ügyei, amelyek minél nagyobbak, annál jobb érzést hoznak létre az emberben, ha sikerrel megoldják. Az a beteges kíváncsiság, most a betegest azt egészségesnek kell érteni, ami engem a kultúra megnyilvánulásai felé vitt gyerekkoromtól kezdve, az az iszonyatos éhségem, ahogy én hangszeren akkor tanultam, amikor valami hangszer közelébe jutottam, szóval a történelemtanár behozta a mandolint a kollégiumba, akkor én elkértem tőle, és akkor mandolinoztam. Ha fúvós zenekart szerveztek, akkor világos, hogy én ott voltam. Rém izgatott, hogy milyen az a trombita. Rajz szakkörben, az énekkarban, színjátszó csoportban, ifjúsági klubban, mit tudom én mikben voltam.

Elszakosodott a világ, itt maradtam olyan furcsa, nem is létező figuraként, aki szakmákat megtanul, megcsinál, a szakma ráadásul, ez a népművelő szakma, olyan hebehurgya helyze-

tekbe hoz, hogy sokszor soha nem volt képességek ugranak elő belőlem, mert a helyzet kikényszeríti. Szóval a géplakatos szakma, most a műanyag fröccsöntő szakmától a nőgyógyászatig, a pattanások eltüntetéséig, a képzőművészet, a filmművészet, a fene tudja milyen fontos ügyekig én hordok a bőröm alatt valamiféle érzékenységet, képességcsírát. Kifejlesztve, kibontva, valószínűleg egyik képességem sincs, de engem ez elégít ki, ez tesz boldoggá, hogy alkothatok. Most reklámkockát terveztem a Magyar Amatőrfilm Szövetségnek, elfogadták a plakett-tervemet. Hát nem akármilyen ügy átlátszó műanyagból, fémgolyóval, egy nagyon esztétikus tárgy. Ennek a létrehozásán fáradozom. Vagy készíthettem a képet a házasságkötőbe, a klubba. Nem akarok én képzőművész lenni, lehet, hogy most már halálomig nem fogok képet csinálni, de itt ez kihívás volt, hát válaszoltam erre a kihívásra.

– *A falu hogy fogadott téged be? Tehát mint egy hosszú hajú, farmerben járó ember*

– Később lettem hosszú hajú. Én azt hiszem, hogy a tűz meg a víz van együtt a megítélésemben jelenleg is. Az őszinte rajongástól a buta gyűlöletig én mindent kiváltottam már ebben a faluban. Én a faluban 21 év óta nem tartozom fehérabrosz társasághoz, nem is fogok halálomig, és ez zavarba ejti a falut és bizalmatlanok is irántam.

– *Milyen fehérabrosz társaságok vannak?*

– Egyrészt anyagilag. Lakásom nem volt 15 éven át. Nem is tudtam volna visszahívni senkit. És engem hallatlanul idegesítene, ha valaki kérdezés nélkül beállíthatna hozzám kártyázni így estére, mert én megőrülnék, ha énnekem kártyázni kellene valakivel azért, hogy a kapcsolatunk, hát megvalósuljon, vagy funkcionáljon. Ilyen kapcsolatokból nem kérek. Nekem sokkal sűrűbb az időm. Szóval, hogyha nekem kapcsolataim vannak, akkor ezek olyan kapcsolatok, amelyek mindig is ügyek megvalósítása kapcsán jönnek be az életembe. Szóval emberi kapcsolatokkal rendelkezem, de ha megkérdeznéd, hogy ki a barátom, hát zavarba jönnék és nem mondanék, azt hiszem, senkit. De ha azt mondanád, hogy kivel vagy jó kapcsolatban, akkor egy füzetet valószínűleg telediktálnék. Én így osztom szét magamat, egy normál ember egy anyagkönyvelő a tsz-ben 3-4 baráti kapcsolattal, családi kapcsolattal jól elvan, elégséges érintkezés ez a társadalommal, én ebbe belezárva, megfulladnék, megőrülnék, széttörném, otthagynám, nem tudom mit csinálnék vele, hogyha nekem magáért a kapcsolatért kellene kapcsolatot tartani.

– *Számodra mit jelent a barátság?*

– Én úgy gondolom, hogy minden embernek valamiért szüksége van a másikra. És ha megtalálja éppen azt az embert, akiből kiszedhet valamit, kilophat valamit, akkor az a kapcsolat fontos lesz számára. Csakhogy, hát lopni nem lehet. Szóval azért emberi értékek cseréje a barátság. Azok a kapcsolatok lesznek mélyülők, tartósak, vagy fontosak, ahol mindkét fél cserébe kaphat valamit.

– *Mondd Pista, téged megkerestek már úgy emberek, hogy megkérdezzék, hogy te hogy gondolkozol, hogy te hogy élsz ebben a világban.*

– Nemigen. Aki kérdezett engem ebben az ügyben, az mind-mind messziről jött idegen volt. Ki-ki rám vetíti a saját észjárásának, a saját tapasztalatainak megfelelően azt a képet, amit vél, hisz, gondol a szakmáról, rólam személyesen, és ebben még titkok is vannak, pletykák is vannak, hiedelmek is vannak. Szóval iszonyatosan tarka lehet a kép. Nem tudom, hogyan ítélnek meg. Én nyitottan és tiszta szívvel állok az emberek előtt, mert az ő ügyeik szolgálatába töltöttem el a 21 évemet. Vannak valószínűleg ellenségeim is. Annyi megalázás ért, annyi nyílt, és… nem is nyílt, inkább… az kevésszer, de a hátam mögött rendkívüli módon fölborzolom valamivel, és nem tudok rájönni, hogy mivel, tehát nincsenek valóságos okai. Legalábbis én értelmes eszemmel nem tudom fölfogni, hogy milyen motivációk vannak ebben, de nagyon randa ügyek sorozatában telt el ez a 21 év. Bár halvány fénysugár van, hogy ezt a szakmát az ezzel járó tevékenységet munkaként fogom immár 21 év után elismertetni. Nem kitüntetésre… egyszerűen munkaként.

A 8 éves önfölmérésem egyik adatát hadd mondjam itt el, hogy kereken 100 kenyéradó gazda volt itt, aki kérem szépen, paranccsal, így-úgy, amúgy, de igényt tartott időmre, tehetségemre, munkámra, s a 101-dik vagyok én magam, aki magamnak is sugallok azért föladatot, találok ki a szakmában, a faluban, kezdeményezek. Tehát 100 ilyen jogi személy, vagy minek nevezzem őket, és ebben a 100-ban a lakosság egy. És valószínűleg minden népművelő kollégának ez az alapvető gondja, ha gondja egyáltalán a munkája elismerése. Az emberek többek, mások, gazdagabbak lesznek, de ottmarad kifosztva, üresen a népművelő, és a hivatalos megítélés minderről gyakorlatilag semmit nem tud. Egyetlen munkanapló ilyet nem rögzít, nem kommentál, nem őrzi meg. Akkor 1000 ember látogatja őt meg, 9-10 ezer alkalommal egy évben. Ez ’75-ös adatom. Tehát ennyiszer jön be valaki az ajtón. Oszd el, ezeket meg kell hallgatni, s akiket én keresek meg… akkor könnyen kiszámíthatod, hogy közművelődés szakmát én 20-21 év alatt gyakorlatilag a munkaidőmön túl, már olyan magánlelkesedésből csináltam. És akkor még jön a ház élete, a tárgyak, a javítások, az örökös változás. Akkor tényleg ott vagyok, hogy gyakorlatilag alig tudok kimutatni időt 8 év alatt, amit tisztán közművelődéssel foglalkoztam.

*

Hogy lehet kibírni a konfliktusokat, a besározódásokat, a megaláztatásokat, a kifosztottságokat? Úgy, hogy ennek a tevékenységnek a másik oldala fényes. Ez az árnyékos oldala. Csakhogy ugyanez termeli meg a napfényt is az én életemnek, az örömeimet, a sikerélményeimet, divatos szóval: egyáltalán a fontosságom tudatát, ugyanennek a tevékenységnek a másik oldala, a másik fele. És ha igaz az, hogy fény nélkül nincs árnyék, akkor énnekem ezt úgy kell tudomásul vennem, ha nem is szívesen, és nem is lelkesen, de még hosszútávon jogosultnak tartom az én sorsomban a konfliktusokat. Nem fogom megúszni, nem tudom kikerülni, mert vagy önmagamat adom föl, vagy a szakmámat adom föl, és akkor megint nullára futok. Következésképpen száraz, rideg ténye az életemnek, hogy ütközésekbe kell kerülnöm, ahonnan vagy győztesen, vagy vesztesen, de idáig élve kerültem ki, és mindig volt lelkierőm, hogy újraépítsem magamat.

De azért hadd mondjam el itt mindjárt, hogy nagyon nagy bukásaim nem voltak, és 21 évet tényleg csak úgy lehet kibírni, ha hosszú távon azért igazolódnak az ember elképzelései. A hite, az elkötelezettsége éppúgy, mint a munkája, mert hogyha ezek balul ütöttek volna ki, azért nem bírtam volna ki biztosan. Ez megmaradt. Ez a hitem megmaradt, hogy jól van, most ez van, de én hiszem, hogy három éven belül nem ez lesz, és tényleg nem az van három éven belül. Néha ezt nehéz kivárni, de hát hogy mondjam…, hát ebben a hazában csak Balástyán van konfliktus? Hát nem. Ez az ország történelmi léptékű változásokat él meg. Hát csak az én sorsom szorult oda a fogaskerekek közé? Nem. Másoké is biztos. Csak valószínű, hogy nem egyforma esélyünk van az erőforrásokra. Lelki tartalékokat nem jól használtuk mindannyian, és éppen ezért van, aki öngyilkos lesz. Én is jártam már a balástyai síneken, bár Szárszóra kellett volna menni, az messzi volt, és nem jött a vonat. Teljesen megfáztam, és hazakullogtam, hazafelé már szórakoztam az egészen, hogy mégiscsak őrület, hogy egyszer akarok öngyilkos lenni, és nem jött a vonat. Ez is egy vicce az életnek.

*

– Volt-e olyan srác, lány, akinek a további életét te terelted valamilyen irányba?

– Hát ez mély meggyőződésem. Én tudom, hogy van szerepem, volt szerepem, hiszen egy versmondó fölkészítése egy országos szavalóversenyre és az ott elért siker, hát hogy mondjam…, 5%-ban a felkészítőé, 95-ben a versmondóé. Na de az az 5% néha nagyon jól jönne. Nagyon fontos. Az 1000 órák, és nem a beszélgetés, hanem az éveken át tartó kapcsolat, ez belőlem sem múlt el nyomtalanul, hát őrzöm a neveket, őrzöm a kapcsolatokat. És én tudom,

hogy milyen ügyben foglalkozom én a gyerekekkel. Alapvetően a deviánsokkal, alapvetően a tehetségekkel. Ez a két szélsőség, ami engem helyzetbe hoz mindig is. A középembereknek pedig a szokásos: a szorongások, a szakmai kapcsolatok, a szülői házzal való konfliktusok, a munkahelyi, a barátság, a szerelmi ügyek. Egy srácra gondolok, aki az impotenciája problémájával mint öngyilkosság előtt álló félőrült keresett meg. Hát kezelésbe fogtam, pszichiátriai kezelésbe. Elnézést. Ezt úgy hívják. Meggyógyítottam, két gyermek apja, boldog családapa. Egyszerű lelki gátlás volt.

Nemrégiben hallottam egy református lelkésznőt beszélni, azt hiszem a televízióban, ahová bemennek a gyerekek, és még a nem vallásos szülők is lelki megnyugvással veszik tudomásul, hogy nincs rossz helyen a gyerek. Nem ideológiai nevelés folyik ott, hanem egyszerűen törődik velük, megszervez dolgokat, kiszolgálja őket. Le lehet vele ülni dumálni. Elnézést kérek minden baloldali közművelőtől, de lelki rokonságot éreztem a református lelkésznővel, és ezt a mozzanatát, ezt a részét ennek a szakmának nem feszegetjük, elhallgatjuk, maga a népművelő is. Nem számol be róla, mert nem kérdezik meg soha, hogy ilyenfajta feladata is van. Nem az ismeretterjesztő, a műsorok, a bálak, meg a szakkörök szervezése. Persze. És akkor hova teszi az emberi kapcsolatait? Hát valahol ennek a munkának, a közművelődési munkának ez a legszebb része. És én ezért nem megyek városi intézménybe. Az egy nagy szolgáltatóház, ott ilyen közvetlen kapcsolatom nem lehet az emberekkel. Egyrészt nekem szükség volt ezekre a konkrét kapcsolatokra, mert minden képességemnek ezek voltak a próbái. A beilleszkedésre még nem válaszoltam.

– Igen arra akarok visszatérni, hogy lehet, hogy azért nem sikerült ez a beilleszkedés, vagy úgy ahogy sikerült, de nagyon más vagy. Gondolkozásban vagy más.

– Nem tudom, most kezdek erre rájönni, és én nagyon szomorú vagyok ettől. Én annak a mélységes hitében éltem, hogy minden fontosabb kérdésben igazam van, hogy az erkölcsöm magasabb rendű, hogy a világnézetem sziklaszilárd, hogy a munkavégzésem példamutató, és én ezt evidenciának tartottam, mert számomra a legfontosabb viszony ez, amiben dolgozom. A társadalomhoz, a világhoz való kötődésemben a legfontosabb. Ennek a rendezettsége számomra létkérdés. Elpusztulnék nélküle, ha én ezt nem tudnám a helyén, nem tudnám jónak, nem tudnám progresszívnak, vagy értékesnek, akkor ennek a visszacsatolódása nélkül megőrülnék valószínű.

– Nem helyezed magad magas piedesztálra?

– Valószínű, hogy ilyesmiről van szó, mert… De mondom, a munkásgyerek eszével végiggondolt idearendszer ez, nem egy ilyen fennköltség, vagy magasabbrendűség, mert ha a tevékenységemet, vagy a kapcsolataimat nézed, akkor sehol egy ezredrészben sem mutathatsz ki semmilyen olyan szándékot, ami elfelé tart az emberektől. És az emberek alatt én azért igyekszem emberi értékekre lelni a napszámos gyerekben, meg a Páva-körös nénik közül is azokat becsülöm, akik nagyszerű emberek. nagyon valószínű, hogy négy elemijük van. A párttitkárok közül a legegészségesebb és az én nagyrabecsülésemet is bíró kapcsolatú emberem a Bárkányi Jóska az Alkotmányból a maga nyolc elemijével. Nagyszerű ember. Szóval nem hiszem, hogy ilyesmiről van szó, bár kimutatható egyfajta kisszerűség az én dolgaim megítélésében, komplexusos lelkibeteg emberek vesznek körül. És érzem, hogy valami munkálja őket, csak én ezt… mindig azt hittem, hogy csak a Gogol: A revizor című darabjában fordulhatnak elő, mint irodalmi műben, ami egy író agyréme. És aztán itt az irodámban lejátszódott ilyen vígjátékba illő helyzet, és ekkor döbbentem rá, hogy ez egy őrület. Szóval, ha mindenben igazam van, ha minden jó, amit csinálok, akkor miért bántanak? Szóval, akkor miért van ez a gyűlölködés, ez a fojtogatás? Szóval mért bántanak akkor? És akkor rá kellett jönnöm, hogy ezért. Ez valami féltés, presztízs, vagy én nem tudom micsoda. Hatalomra nem törtem, nem is érdekelt soha. Én a dolgaimat szerettem volna csinálni jól, de mindig emberekkel, vállam összevetve, egyéni ügyeim nem voltak. És ez tesz végül is nyugodttá, hogy hosszú távon mindig engem igazolt az élet.

– *Tudom, hogy egy időben téged tanácselnöknek javasoltak.*

– Hát én abban a pillanatban elhárítottam, mert nem az én területem. Már beszéltünk róla, hogy a humánus töltöttségem az más tevékenységek felé űzött mindig. Bár a politikai érzékenységem ez is családi hagyomány, az én keresztapám, apám bátyja volt Makó város első polgármestere, Veszprém megyében megyei tanácselnök, országgyűlési képviselő, régi 19-es kommunista. Valahogyan gyerekkoromtól ez a fajta közéletiség az eszményképem volt. Nekem ez is olyan egyszerű és természetes volt, hogy a világ az politika, én már ’49-ben mentem a VIT-re Budapestre jutalomból, mert kidekoráltam az egész iskola homlokzatát hatodikos gyerekként, emlékszem. Őrület volt. Szóval jutalomból elvittek, aztán később két év múlva, vagy egy év múlva a legjobb békerajzosnak kijáró jutalmat, egy borzasztó rossz könyvet kaptam. De őrzöm is ezt a könyvet. Hogy május 1-jéken az általános iskolában már én politikai plakátokat rajzoltam…

Énnekem ez egy olyan nyilvánvaló és tiszta ügy volt, hogy a közélet az az enyém, és én abban mindig ott akartam lenni. Énnekem ez nem egy szerep volt, nem egy ilyen elhivatottság, hanem a természetes észjárásból fakadóan volt szükségletem, hogy én igenis baloldali, politikailag meggyőzött, vagy fölfűtött ember vagyok, és talán forradalmárnak is hívtam magam. Ma már nem merem mondani, nevetséges lenne. De akkor én ezt olyan kemény öntudattal csináltam, ez volt számomra olyan lelki erőforrás, amire talán ma nincs is szükség, vagy ezt a lelki erőforrást másutt találják meg az emberek. Nem a világnézetükben, nem a politikai meggyőződésükben, mert ma lépni, előre haladni döntően szaktudással lehet. A politikum háttérbe szorul. De én olyan viszonyok között nőttem föl, vagy váltam fölnőtté, amikor ez a fajta politikus elkötelezettség volt számomra a lelki erőforrás, különben nem bírtam volna ki. Szóval én olyan nyílt szívvel mentem neki minden gazembernek, aki az volt, ijesztgettek engem a saját osztályom hatalmával.

Sokáig én munkás öntudattal dolgoztam, nem értelmiségi öntudattal. Határozottan nem volt közöm az értelmiségiekhez. Én az egyszerű emberek között éltem, dolgoztam, velük voltam mindennapi kapcsolatban, eszem ágába nem jutott, hogy én népművelő vagyok, és… szóval nem így vetődtek fel a dolgok. Ez már az utóbbi éveknek a következménye. Igaz, késélen volt az életem, de végső soron, legvégső soron a cirkusz - hát el lehet mesélni, mivel járt ez -, de legvégső soron azért úgy végződött, hogy az a járási párttitkár itt a nagyteremben jelentette ki, hogy ilyen elvtársakra van szükségem, mind a pártnak, mint a Kiss elvtárs. Balinkai elvtárs a központi bizottság revíziós osztályától köszönő levelet írt a beadványáért, hogy erről van szó Kiss elvtárs, máskor is keményen. Végső soron igazam volt, és meg is nyertem ezeket a csatákat, dehát én ezt másként nem tudtam akkor csinálni. Most is van énbennem balos elkötelezettség egyfelől, de jóval áttételesebb és jóval átgondoltabb…

– *Sértődött ember vagy? Vagy megelégedett.*

– Érzékeny vagyok. Tudod? Az elébb szóba hoztam, hogy nem az anyai javakban, nem a ház, kocsi, nyaraló, szóval nem ez a terület volt számomra elérhető, se külső lehetőségeimet illetően, de a belsőket aztán abszolút nem. Még most is közömbös vagyok, az autó… nem érdekel. Hát ha ideadnák, eladnám, és az árán vennék valamit, de nem kellene, nem kell. Hétvégi ház sem kellene, oda ki kéne menni és úgy kéne csinálni, mintha nyaralnék. Szóval én nem kikapcsolódni akartam soha a világban, hanem bent lenni, még a szabadságom alatt is. Á…! Marhaság. Na… Miután nem ez maradt a számomra… Mi volt a kérdésed? Annyira eltértem a saját…

– *Hogy sértődött ember vagy-e.*

– Ja igen, az érzékenységet. No. Igen, erre akartam mondani, miután nem az anyagi javak, nem az anyagi javak megszerzésében váltam én emberré, vagy nem ebben élem meg a sikereimet, így aztán ez a sokfajta humánus tevékenység egyetlen nagy kincset hozott össze az életemben, az emberi méltóságot. Ez az egyetlen, számottevő, valamirevaló értékem van. És tényleg nincs más. Ez az egy nadrágom van. Nincsen. Nincsenek javaim. Víziló figuráim van-

nak, de ezek barátságot jelképeznek, nem anyagi értékük van. Szóval megérted ezt? Hogy nem sértődékeny vagyok, hanem érzékeny. Kötni akarom az ebet a karóhoz. Ilyen marhaságaim vannak, hogy a Magyar Népköztársaság Alkotmányában biztosított emberi jogaimban senki ne korlátozzon. Ilyen marhaságok jutnak… Hogy a Munkatörvénykönyve, hát az rám is lehessen érvényes… Ilyen a lelkiismereti szabadság, a szólásszabadság… Szóval mindazok a deklarált emberi szabadságjogok, amik tényleg vannak ebben a hazában. Hát az Alkotmány az ki van hirdetve…

– Említetted a barikádot. Te hogy álltál helyt ezen a barikádon a magánéletedben, a családi életedben?

– Hát nem övön aluli kérdés, de majdnem az. Azt hiszem, az első házasságom fölbomlása egyértelműen a szakma rovására írható. Szakmai ártalom. Nem is hiszem, hogy van olyan kolléga, aki hosszú évek óta a pályán van és az első feleségével él. Hát én sarkaiból fordítottam ki az életemet a világ felé, és ez óhatatlanul azzal járt, hogy a szűkebb magánügyeimre nem jutott se energia, se idő. Szükségképpen ment nullára 10 éves együttélés után az első házasságom. Négy éves szabadúszás következett. Akkor tényleg a szakmában fürödtem 24 órán át naponta. Szóval egy év alatt másfél évet dolgoztam, de tehettem. Aztán az új családi életem az kicsit befékezte az ügyeket, de most hogy fölnőtt a gyerek, most újra 800 óránál tartok, most már nem beteg, édesanyám is meggyógyult, a gyerekkel se kell már annyit törődni. Újra kezdem elhanyagolni, bár a házasságom és a családi életem igazán helyén van. Olyan partnert találtam, aki most már a szakmában is, hogy mondjam, hát egyfajta gebines tudattal együtt csinálja velem a szakmát könyvtárosként, szóval most már szakmai feszültségeink sincsenek, és hát az egyéni életemben és a gyerekünkkel való közös törődésben olyan családi háttérrel rendelkezem, ami optimálisnak írható le, hogyha ezt egy száraz, kívülálló írja. Én megélem ennek a nagyszerűségeit, kis feszültségeit, de köszönöm szépen, jól vagyok.

*

114 km^2, 4300 lakos. Tanyavilág. Ezt lehet mondani a reménytelenség hangsúlyával éppen úgy, mint romantikus nosztalgiával. A tanyák 90%-a villamosított. A 4300 lakos még 5700 volt nem egészen másfél évtizede. Évente a halálozás több, mint a születés. A takarékszövetkezetben 70 millió forint a betétállomány. Nagy az építési kedv a belterületen. Falusi paloták sora épül. Miközben elhagyatott öregek morzsolják a napokat konokul régi házaikban. Vékony értelmiségi réteg, menetközben egyre fogyatkozó értelmiségi megnyilvánulásokkal, és egy csak szorongva kimondható adat: a falu nevét listavezetőként emlegetik, ha az emberek, a megye statisztikai adatairól beszélnek és az öngyilkosságokra terelődik a szó. Az ezektől az adatoktól behatárolható területet az E5-ös főút óvatosan szeli ketté, Balástya névvel látta el a történelem. S talán magyarázatként, talán okként vagy célként: nem messze innen Szeged.

A művelődési ház épülete 1936-ban épült, ekkor katolikus népháznak hívták. Több, mint 40 évnyi ugrás. A '80-as évek elején korszerűsítik. Két és félmillió forint az állami befektetés. 700 ezer forint a társadalmi munka. De még kellene 500 ezer a befejezéshez. Tavaly 40 ezer ember fordult meg a házban. Tendencia, csökken a fiatalok száma. Van társastánc, és aerobic tanfolyam, lehet karatézni, gépjárművezetői tanfolyamra beiratkozni, TIT-előadásokra, műsoros előadásokra járni, vagy az ifjúsági klubot látogatni. Ez utóbbit hatszor látta el a kiváló címkével a legújabb kori történelem. Csökkenés érzékelhető a rendezvények látogatottságánál, de az ok nem Balástyán keresendő. A művelődési házban három fő az intézményi létszám, ha a megszállottságot, a hivatástudatot, vagy a foglalkozást a hivatal nyelvére fordítjuk le. Egy fő intézményvezető, egy fő gazdasági ügyintéző, egy fő takarítónő.

Az intézményvezetőt hallották. Kiss Istvánnak hívják, aki azt kérte, hogy ne csodálkozzunk rá, ne minősítsük, ne szeressük. Kérése tiszteletben tartandó, pedig ennek betartása azok után, amit meg lehetett tudni róla, nehéz. Ezért őt idézzük. „Nem bírom az igen-nem; fekete-fehér stílusában egyszerű tényekké lebontani az életemet. Ember vagyok, aki válaszolni próbál az őt

ért igenekre, aki ideákat gyártott, vagy fogadott el másoktól és buldózerként rontott a világnak, hogy leleplezze saját szorongásait." *Mindezt – most már mi tesszük hozzá – jól illusztrálja a fegyelmi, a felmondólevél, a Szocialista Kultúráért kitüntetés és az Ifjúsági Díj furcsa, szokatlan keveréke. Lenne összegzés, vagy hozzátennivaló? Szándékunk szerint igen. Hiány, erősen érezhető hiány van azokban a nehezen kezelhető emberekben, akik fegyelmik, felmondólevelek és kitüntetések útjelző karói között teszik becsülendő és tiszteletreméltó konoksággal a dolgukat.*

F. Almási Éva interjúja
Szerkesztette: **László György**
Felvétel: 1982. nyarán
Adás: Petőfi Rádió, 1984. augusztus 24.

Kiss István

Tények, adatok egy falusi népművelő szakmai életéből

(részletek)

I. Aki „felmérte” magát

Kiss István vagyok, 1980 óta okleveles népművelő. Kinevezésem óta (1962. január 16.) Balástyán dolgozom, egyszemélyes művelődési házam van. Negyvenhárom éves vagyok (látszik rajtam), nős (másodszor), egy fiam van, hatéves. A társadalom figyelme eddig hét alkalommal fordult felém négy fegyelmi, egy felmondólevél, egy Szocialista Kultúráért kitüntetés és egy Ifjúsági Díj formájában.

A népművelés minden „hangszerén” játszom, a közművelődés minden szférájában megfordultam már. Tipikusan félművelt (értelmiségi) vagyok. Nagy előnyöm a többi félművelttel szemben, hogy én mindezt tudom magamról. Sokirányú érdeklődéssel érkeztem (nem véletlenül) a pályára. A falusi népművelés szervezetlensége, a feltételek hebehurgyasága nem akármilyen szocializálódási lehetőséget adott nekem; olyan képességek is kifejlődtek bennem, amelyeknek genetikai megalapozásáról anyámék nem is gondoskodtak. Az ezerféle gondolkodási, cselekvési lehetőség huszonegy szakmai évem, életem gyönyörűsége. Ez az ezerféleség a nyomorúsága is, hiszen személyiség legyen a talpán, aki nem esik szét a követelmény nyomásától, a kifosztottság, a megalázottság, a tehetetlenség és az anarchia emberek, tárgyak, ideák formájában támadó rohamaitól. Mindezek mellett és ellenére higgadt-dacos elkötelezettséggel hiszem magamról: valamennyi gondolatom, a világ ellen kitaláltam megannyi magatartásom, viselt dolgaim, a világért vállalt, lelkesedéssé bőszített cselekvéseim külön-külön és együtt is: *válaszok* voltak környezetem (falum, megyém, országom) *kihívásaira*, szakmai munkám minden mozzanatát a társadalom gazdasági, politikai, kulturális folyamatai kondicionálták!

Nem volt próféta, megváltó, lámpás. „Csak” népművelő, aki kiszolgálta az embereket, s eközben megtanulta szolgálni is őket. Közepesnél jobb szakmai eredményeket még sohasem értem el, nem vagyok büszke semmire. Megtanultam (volt tanárom elég), hogy a közművelődés jó, vagy kiváló eredményeihez nem jó népművelőre, hanem jó társadalomra van szükség.

Párttag vagyok.

II. Ahol a felmérés történt

Balástya község Csongrád megye egyik legtanyásabb községe, 114 km^2-nyi területén a négy és félezer lakosság 80%-a külterületen él. Jól él. A takarékszövetkezet 52 milliós betétállománya, az új temető műkő-rengetege, az ezernemtudomhány gépkocsi, a villamosított tanyák, az emeletes új lakóházak jelzik, hogy az itt élő emberek képesek saját hasznukra fordítani a gazdálkodás lehetőségeit. A megszelídített homokon és a megvadított közgazdasági viszonyokon ugyanazzal a paraszti leleménnyel lesznek úrrá, szívós, önsanyargatásig menő szorgalmukkal alapozzák a következő generáció jobb életét. A magukét még alig merik vállalni.

Az Európát átszelő 5-ös főút csak kettészeli, a termelőszövetkezetek három részre tagolják területét. Lakosságát százfelé is osztják. Magas az eljárók (ingázók) száma: mintegy másfélezer. Szeged közelsége (23 km) a község társadalmi életének valamennyi szférájában érzékelhető. A társadalmi mobilizáció már szétzúzta a hagyományos faluközösséget, a társadalmi

struktúra átrendezése sorsokat, családokat maga alá gyűrve zajlik, hát állandó lidérce gazdaságnak, politikának, kultúrának az átmenetiség.

Az adatgyűjtés körülményei:

Szakmai munkám (életformám) elfogadtatása Balástyán máig nem sikerült. Egyetlen indítékom volt a szakmai adatok halmozására: hiteles forrásból megtudni, amit mindig is hittem: nem vagyok „lusta disznó", nem vagyok léhűtő, nem „élem világomat". Önigazolás, igen. Mert nem voltam (vagyok) hajlandó abban a tükörben felismerni magamat (szakmámat), amelyik a tények helyett ilyen-olyan elvárásokat, ideákat, konyhában étteremben kiagyalt „irányelveket", előírásokat vetít rám. A baleseti jelentést, a tűzvédelmet, a selejtezési szabályozott, a naplózást, egyáltalán, a szakma intézményi szervezettségét nagyon fontosnak tartom. Azt *azonban* nehezen viselem el, ha gyönyörű hivatásomat hol egy kocsmai zenész „megrendelhetőségével", hol egy SZTK ügyintéző precizitásával, hol az adminisztrátor utasításokra érzékeny fegyelmével *azonosítják*!

Állami alkalmazott vagyok. A két kezembe adott (lyukas) vödörrel hordom a vizet a butaság tengeréből; én ugyan *tudom*, hogy fogy a víz, hiszen hordom, de magam is *látom*, hogy növekszik.

Nem volt tudományos hipotézisem. Ma sincs. Nem a tudomány számára készült a felmérés, én akartam biztos lenni a dolgomban. Éppen azokat a vonatkozásokat próbáltam rögzíteni, amiről a naplók, statisztikák, a beszámolók, a vizsgálatok *soha* nem beszéltek. Szakmai munkám nagyobb részéről máig csak nekem van tudomásom! Előítéletek, téveszmék, felelőtlenség, kisszerűség ellen hadakozom huszonegy éve. Ehhez a hadakozáshoz kellenek életem rideg tényei. Hosszú távon ugyanis győzelemre vagyok ítélve.

III. Mit csinál a népművelő?

1. ÍR

Levelet, beszámolót, tájékoztatót, jelentést, munkatervet (intézményi éves- és középtávú, községi (!) éves és középtávú, és kiscsoportok terveit), dalszöveget, rigmust, plakátot, szórólapot, KISZ-jellemzést, önéletrajzot (másoknak), munkanaplót, naplót, statisztikát, a saját nevét, irányelveket (pártnak, tanácsnak „községi méretűt"), szerződést, együttműködési megállapodást, cikket, feladatterveket, szabályzatokat, jegyzőkönyveket, humoreszket, kuplét, konferansz-szöveget, ünnepi beszédet, költségvetést, pénzügyi beszámolót, leltárívet, selejtezési jegyzéket, kimutatásokat, belépőjegyeket (számoz)…

Adataim csak az 1975-ös évről vannak. Eszerint 415 hivatalos levelet kaptam 1 év alatt. Én magam 133 darabot adtam postára. Nem nagy ügy. De idő fordítódott rá. Nemcsak a levél megírására (gépelésére), inkább a levelek formájában érkező sugallt, kért feladatok elvégzésére. Egyéb irományaim (hatalmas munkával feltárhatók lennének, hiszen a községben (művelődési háznál, tanácsnál, pártnál) és másutt fellelhető *valamennyi* közművelődési anyagot én írtam. De nem ér annyit az egész. Maradjon sima ténye munkámnak, hogy *szoktam* írni is.

2. OLVAS

Riasztóan sokfélét, felsorolni felesleges. Általában a szükségesnél kevesebbet. (Az olvasással eltöltött időről nincs adatom.) De: legyen nyilvánvaló, hogy a népművelői munkában eléggé gyakori tevékenység az olvasás, hiszen a leveleket, beszámolókat, egyéb dokumentumokat, a rendeleteket, a szaksajtót, a napilapokat és szakmai kiadványokat, netán szakkönyveket illik átnézni, elolvasni.

3. BESZÉL (tárgyal, megbeszél, lebeszél, kibeszél, beszélget)

Na, helyben vagyunk. nem tudok róla, hogy bárki is érdeklődött volna afelől, hogy egy népművelő egy-egy munkanapján mennyi időt kénytelen tárgyalással, beszélgetéssel eltölteni. Sajnos nekem sincs pontos adatom, de érzékeltetni azért tudom ezt a jelenséget. 1975-ös adataim vannak, amit még 1976 januárjában összesítettem. Az „emberforgalom"-ról van szó.

Arról, hogy hány személyes megkeresés történt egy-egy munkanapon, hányan kerestek meg engem, hány embert, vagy intézményt kerestem meg én.

A megkeresések így alakultak 1975-ben: Személyek hivatalosan 5679 alkalommal kerestek meg. Ne kelljen bizonygatnom, hogy mindegyik személyes találkozás valamilyen ügy, feladat kapcsán történt, hogy az érintkezés fő formája a pantomimika mellett a beszélgetés volt. Az is nyilvánvaló, hogy egyetlen személyes megkeresés általában több ügyet „hozott", így a személyek által felém kezdeményezett feladatok száma jóval több, mint a megkeresések száma. De ha csak egy ügynek veszünk egy megkeresést, akkor is 5679 felfognivaló, továbbgondolnivaló, megvalósulásra szánt ügy került a világomba. (Csak úgy barátságból, beszélgetni, melegedni 5941-szer nyitottak rám ajtót.) Én magam 3201 alkalommal kerestem meg hivatalosan személyt, vagy intézményt. (Magán-kapcsolataimban 3516 alkalommal voltam megkereső.)

Nos, adjuk össze: 1975-ben 8880 hivatalos találkozásom volt, ennyi alkalommal kellett mondatokat (isten látja lelkem: gondolatokat) megfogalmazni, ennyiszer kellett meghallgatnom másokat. Mindez időbe tellett. Hogy hány valóságos személy produkálta felém az 5679 megkeresést? Csak féléves adatom van; eszerint a 2980 megkeresést 661 valóságos személy „eszközölte". (…)

4. TELEFONÁL

Sima ügy. Persze, hogy telefonál. Adatom – kigyűjtve legalábbis – csak 1975-ből van: az év folyamán 49 alkalommal kerestek engem (sikeresen) hivatalosan (magánügyben 13-szor), én 147-szer telefonáltam hivatalosan (magánügyben 18 alkalommal). Nem sok, de ez is egy része szakmai munkámnak.

A telefon-forgalomról is csak öt évről (1975-1979) vannak adataim. Azt azért megjegyzem, hogy az 1975-ös adatok erősen „békebeli" jellegűek, hiszen amióta tárcsás telefonunk van, jelentősen megnövekedett a telefonon intézhető ügyek száma. (A legutóbbi, 1982 decemberi telefonszámla 1480 Ft volt.)

5. UTAZIK

Itt elidőzhetünk, ugyanis mind a nyolc év adatát kigyűjtöttem. Egyszerű ügy. Felsorolom hol és hányszor jártam, mennyi időt töltöttem utazással. (…) Az utazással 8 év alatt eltöltött idő (1203 óra) a kötelező éves munkaidőnek (15 769 óra) 7,63%-a, a teljesített munkaidőnek (17 543 óra) 6,86%-a.

6. ÜLÉSEZIK (értekezlet, ankét, megbeszélés, képzés, továbbképzés)

Nyolc év kigyűjtött adatai következnek. (…) Tehát politikai-ideológiai képzésre, továbbképzésre, tevékenységre a nyolc év kötelező munkaidejének (15 769 óra) 4,54%-át, a teljesített munkaidőnek (17 543 óra) 4,08%-át fordítottam. Szakmai képzésre, továbbképzésre a 8 év kötelező munkaidejének 5,45%-át, a teljesített munkaidőnek 4,89%-át fordítottam. A közművelődés gyakorlatával összefüggő értekezletekre a nyolc év kötelező munkaidejének 6,78%-át, a teljesített munkaidőnek 6,09%-át fordítottam.

Az összes értekezleten eltöltött idő (2644 óra) a nyolc év kötelező munkaidejének 16,77%-a, a teljesített munkaidőnek 15,07%-a. Az utazással és az értekezletekkel együttesen eltöltött idő a nyolc év kötelező munkaidejének 24,40%-a, a teljesített munkaidőnek 21,93%-a.

7. SZEREPEL

Előadást tart, vetélkedőt, játékot, versenyeket vezet, konferál, muzsikál, énekel, ünnepi beszédet mond, elnökségekben ül, társadalmi munkát végez, hozzászól, tévének, rádiónak, sajtónak nyilatkozik, focizik (kövérek-soványak meccse) – ennyi. Ezek az *időben* kiterjedő események.

8. SZERVEZ

Ismeretterjesztő előadásokat, műsorokat, közönséget, klubokat, szakköröket, művészeti csoportokat, ügyvezetőségeket, tanfolyamokat, kirándulásokat, az intézmény belső életét, az intézményi munka tárgyi, pénzügyi feltételeit, társadalmi munkát, találkozókat.

9. TERVEZ

Felújítást, gazdálkodást, intézményi munkát, takarékosságot, programokat, szabadidős parkot, jelrendszert, piktogramokat, szabadtéri játékokat és szalonnasütőt, házasságkötőt (igaz, ez 1974-ben lett kész, de ideírom, nehogy feledésbe merüljön), bútorokat, audiovizuális stúdiót, álmennyezetet, a szénfűtésre való áttérést, jelvényeket, emblémákat, tréfás díjakat, emlékművet.

10. ALKOT (Elnézést kérek…)

Képeket fest, illetve készít, fotókat, filmeket csinál, verseket ír, műsorokat szerkeszt, karikatúrákat rajzol, ajándéktárgyakat fabrikál, klubindulót ír, emblémákat, maketteket készít.

11. TELEVÍZIÓT NÉZ

1975 első félévéről van kigyűjtött adatom: 15 alkalommal, 12 óra 30 percen át néztem televíziót. Ez igazán nem sok. Azóta többet nézem, főleg a „szakmai műsorokat", de mindez nem terheli hivatalos munkaidőmet, a TV-nézés nálam magán-időnek számít.

12. ÉS MINDEN MÁST CSINÁL

Ügyel (bent van), gondolkozik (sokszor éjszakákon át), tanul (vizsgázik), készít valamit, eszközöket javít, anyagokat szerez be, erősítőt szerel, dekorál, nevel, oktat, betanít, vezet, irányít, ellenőriz, harcol, vitatkozik, részt vesz, politizál, ügyintéz, gyógyít (főleg lelki bajokat a lélek üzemmérnökeként), utasításokat ad, tűri, hogy ellenőrizzék, kéréseket teljesít, gyalogol (falun belül intézi a dolgát), művezet, rakodik, elemzéseket készít, berendez, szakipari munkákat végez, kritizál, vetít, takarít, fűt-fát vág… (…)

IV. 1983 noteszlapjai

A tevékenység általános és konkrétabb felsorolása után egy harmadik módszert is „kitaláltam". Kimásolom határidős füzetemből (emlékeztető ez, feladatjegyzék azokról a teendőkről, amelyek vagy folyamatok, vagy határidősek) a legutóbbi időszak (1983. január 28. – február 18.) előrelátott ügyeit, feladatait, hogy részletesebb képet is adhassak egy rövid időszakról. Feladatjegyzéket mindig is vezettem, többnyire csak egy papírlapon, de a korábbi lapokat nem őriztem meg, így 1983-as példát tudok csak felhozni.

A feladatjegyzék nem tartalmazza a szokványos és folyó ügyeket, csak azt írom fel, amiben intézkedni kell, amit időre el kell készíteni, ami személyesen nekem feladatom. A keletkezésükkel egyidőben elintézhető ügyeket felesleges volna jegyzékbe venni, de a nagyobb, vagy időhöz kötött feladatokat ajánlatos rögzíteni, mert én „el tudok felejteni" akár egy VB ülést is.

A feladatok „termelődnek". Jönnek be az ajtón (ablakon), és könyörtelenül követelik a velük való foglalkozást. Senki ne higgye, hogy a jegyzékbe sorolt feladatokat mind megoldom. Nem. Mindig a nagyobb, az erősebb, a sürgősebb ügy győz. Általában a határidős ügyek élveznek elsőbbséget, de ezeknél is előfordul, hogy átmentődnek, vagy elhalasztódnak. (Ilyenkor kerülök valakinek a „bögyébe", ilyenkor szerzek fekete pontokat.)

A magamnak szóló feljegyzéseket az érthetőség kedvéért – ahol szükséges – rövid magyarázatokkal látom el, esetleg a megvalósulásukhoz is fűzök utólagos megjegyzést.

Íme a 22 nap, nagyító alatt, a füzetbe való beírás sorrendjében:

1. Játszóházi animátorképző tanfolyamra beiskolázás (Vass Terézia)
2. Elnöknek jelentés Szeged várossal való közművelődési kapcsolatainkról
3. Három műsorengedély
4. Keleti Pált felhívni; Radványi Barna jön-e?
5. AF Szemle Gyula (filmszakkörben szervezni)
6. Plakett-rajz a MAFSZ-nak
7. Magyar Jancsival aláíratni az anyagutalványokat
8. Az 1982-es pénzügyi beszámoló elkészítése Paulónéval
9. A 100 W-os erősítő összeállítása, az audiokonténer beállítása

10. TV-antennarendszerek felülvizsgálata (rosszak)
11. 1983. évi munkaterv elkészítése
12. Költségvetési megbeszélés az elnöknél
13. Klubvezetői és a szociológiai tábor ügye Frányóval és az elnökkel
14. Szépkutinénak útiszámla pénzét átadni
15. Az 1982. évi munkanaplók irattározása
16. Az 1983. évi munkanaplók kiadása
17. Tanulmányom írása, gépelése
18. Politikai szociológia, II. félév
19. II. 1. nevelési értekezlet az iskolában
20. II. 4. megyei klubtalálkozó előkészítése Árpádhalmon
21. II. 9. Kabos-est plakátjai, szórólapjai
22. II. 11. MNE MOSZSZ elnökségi ülés
23. II. 12-re büfészolgálat biztosítása (Hurka-csárda)
24. II. 12-re bálengedély
25. Lakodalmas bál műsora, zenekar, plakát, szórólapok
26. II. 16. MI továbbképzés, Szeged
27. II. 19. Kiváló cím átadása a klubban, az est előkészítése
28. II. 27-re Lórán Lenke-est plakátok, szórólapok
29. II. 27. 15 óra szentes, Ki-mit-tud? selejtező (TRI-K.O.)
30. II. 28. Amatőrfilmes estem Dorozsmán
31. III. 22-24. AF'83 előzsűrizés Dombóváron
32. IV. 8-10. AF'83 filmszakkör szervezése
33. V. 14-15. MNE találkozó Dombóváron
34. VI. 23-26. Árpádhalom, megyei klubtalálkozó (két klubunk felkészítése)
35. Íróasztal vásárlás az új kolléganőnek
36. TV-szekrény vásárlás (előcsarnok)
37. Játékok vásárlása, játszóház
38. Szőnyeg felszabása a két irodában
39. ÁFÉSZ és Takarékszövetkezet terembére elszámolása
40. Nőnapi műsor összeállítása, szervezése, gyakorlása
41. Kondász Kati felkészítése az országos szavalóversenyre
42. Dobverők, tik-fa, rumbareszelő és csörgődob vásárlása
43. Fotózás, képek a gyulai filmszemléről
44. Két darab fotóalbum beszerzése (klub-krónikához)
45. Értelmiségiek klubjának megszervezése
46. Játszóház megszervezése (szombat 9-12 óra)
47. Melléképület elmaradt munkái
48. Árpádhalom „díjai", emblémája
49. Irodarend kialakítása
50. Németh Sándor és Bárkányi Erzsébet szerződése
51. Belépőjegyek megrendelése a nyomdában
52. Szél Andris szerződése
53. KRESZ-akadémia előadásainak naplózása
54. Ifjúsági klub éves munkaterve
55. Bitó Zoli szerződése
56. Vass Teri szerződése
57. Bianco szerződés stencilezése a tanácsnál (200 db)
58. 5000 db szívópapír beszerzése
59. Kazán füstcsövének javítása (Nagy István)

60. Blokkok elszámolása Rácznéval
61. Kimutatás Nellinek (január hó rendezvényei)
62. Járási munkaközösség munkaterve (2 példányt a járáshoz!)
63. A februári munkaközösségi foglalkozásra meghívók kiküldése (Mórász Attilával egyeztetni!)
64. II. 4. Klubvezetőségi ülés
65. II. 5. Klubtaggyűlés
66. II. 15. Szegedre (gk.) vásárlások
67. Gyulai útiköltség elszámolása Rácznéval, Nellitől engedélyt kérni
68. UFO-előadó a Móra klubnak
69. Kondász Rózsa nőnapi versének beállítása
70. Eszti nénivel rigmus-köszöntő ügye
71. Őze Lacit felhívni, a nőnapi társastánc bemutató dolgában
72. HTT műsora a nőnapra, próbák
73. Tomával a cigánytánc szóló ügye III. 8-ra
74. Fotózás a klubfarsangon
75. II. 27-re buszt kérni a Móra tsz-től
76. Udvari villany és a gyermekklub villanykapcsolójának javítása
77. Az Elektron Áruház főnökét felhívni (hangfal-csere)
78. Fényképek Komlóssy Laci bácsinak felesége sírjáról
79. Selejtezési jegyzőkönyv elkészítése
80. II. 8. Almási Éva műsorát Sankó vegye fel kazettára
81. II. 18. Úttörőfarsang (zene, technika, TRI-K.O.)
82. Színes negatív vásárlása
83. Filmforgatás előkészítése II. 13-ra
84. Taurus Gumigyárnak programjainkról tájékoztató elküldése
85. 1000-1000 Ft felvétele a tsz-ektől nőnapra
86. 1000 liter olajjegyért és olajért
87. Tréfás díjak II. 19-re a megyei klubtanács tagjainak
88. Faesztergályos szerzése Árpádhalomra
89. 500 db fafigura elkészítése
90. Pontozási rendszer kidolgozása Árpádhalomra
91. Címjegyzék elküldése Iglói Saroltának
92. Tíz tekercs film, D-hangos Árpádhalomra (megyei KISZ pénzén)
93. MNE találkozó Balástyán szeptemberben, májusig a program elkészítése
94. Kónya Kati beiskolázása tűzvédelmi tanfolyamra
95. Klubvezetőségi ülés (II. 16.)
96. Bánfi Ferivel a járdaépítés ügye
97. Anyagbeszerzés: 30 m^3 sóder, 50 q cement
98. HTT-be Magyar Dénes műsorát meghívni
99. Török Józsit felhívni, kik jönnek II. 19-én
100. Citerák felhangolása II. 12-re
101. II. 16. 15 óra: nőnapi megbeszélés a tanácsházán
102. II. 15. VB-ülés(éves községi közművelődési terv)
103. Bíró Tibitől hangszórókat visszahozni
104. Rövidital ügye III. 9-re Németh Misivel
105. Az új munkavédelmi felelős: Kónya Kati
106. III. 28. Kiselőadásom a pol. szoc.-on
107. Idei béralap felosztása Nellivel
108. 20 méter 12-es gömbvas beszerzése földeléshez

109. Villámhárító utójavítása (Nagymihály Anti)
110. Földelés utójavítása (Tóth Tibi)
111. Nőnapi meghívót stencilre Katinak
112. II. 22. 14 óra: Környezetvédő Akció Bizottság ülése
113. 20 000 Ft új pávaköri ruhákra valahonnan
114. Új formák, tanfolyamok, plakátok és szórólapok
115. Színes tv-t hetente háromszor sürgetni Bíró Tibinél
116. Zárjavítás (főbejárat 1. ajtó)
117. Szél Pisti KISZ jellemzése
118. Zámbó Gézát felhívni (III. 8.)
119. Asztalok áthordása a pártházból (III. 8.)
120. Abroszokat elhozni a Kisteleki Kölcsönzőből
121. Magilla-gorilla fej rajzolása Tóth Zsuzsa kisfiának
122. Udvari ajtó javítása (Herceg Mihály)
123. Terike fűtési díja (járást felhívni, béresíthető-e?)
124. Terike soron kívüli 270 forintja (átsorolás)
125. Könyvtár beázás ügye Bánfival
126. Tégla, cserép ára Csókásiéktól (Csekk!)
127. Szalonnasütő betonelemeit megrendelni Kisteleken a műkövesnél
128. Hangfal beszerelés az előadóban
129. Kerámia-égető kemence befedése, Bánfi F.
130. Zsurkánnak szólni kerítés, vízvető ügyében
131. TV beállítása az előcsarnokban
132. Hinta felszerelése a platánfára, kötélvásárlás, a hinta elkészítése a klubosokkal
133. Tollaslabda-pálya kialakítása a klubosokkal
134. Parktervek megrajzolása a bizottságnak
135. Információs falmegtervezése, elkészítése (előcsarnok)
136. Belső tájékoztatási rendszer, feliratok elkészítése
137. Szervezeti Szabályzat legépelése
138. Színpadi függöny javítása bitó Zoliékkal
139. Öltözőbe asztalok, tükrök ügye
140. URH-antennák felszerelése (stúdió és főépület)
141. Tábla átfestése az előadóban
142. Ajtószámozás befejezése, Andrisék
143. III. 1. Baleseti jelentés a járásnak
144. II. 20. Társastáncosok jönnek próbára
145. Háztáji kocsi árának elszámolása Bitó Zolival
146. Fakitermelés az udvaron, a ház előtt a klubosokkal
147. Előadó ajtózár javítása (új zárat venni)
148. 5 q anyagért Hódmezővásárhelyre (Czakót felhívni!)
149. III. 18. Feleki-est, plakátok, szórólapok
150. II. 24. 19 óra KISZ-bizottsági ülés
151. II. 25. 10 óra: járási munkaközösségi foglalkozás Szatymazon
152. Klubnőnap, program, ajándékok
153. II. 24. 15 óra: vezetői megbeszélés a tanácsházán
154. 4 darab hangszóróért Szegedre az Elektronba
155. Záray–Vámosi est engedélye, plakátok,
156. Négyes elosztó a gazdasági irodának
157. 10 méter alumínium szegőcsík beszerzése az audio konténerhez
158. Juhász Zsuzsi KISZ-jellemzése

159. Zenekari tagok kikérése február 18-ra
160. Fotózás (Jenci és Marika esküvőjén, III. 26.)
161. Juhász Zsuzsinak egy tekercs film kölcsön, vasárnap jön érte
162. Villanykapcsolók cseréje a klubban
163. Fazekaskorong beállítása a laborban
164. Juhász Tibivel tisztázni a HTB-ügyet
165. A régi WC lebontása (Bánfival megbeszélni)
166. Házitelefon harmadik alállomásának beszerelése (Andrisék)
167. Vakut feltölteni (II. 19-re)
168. Székhordó brigád megszervezése III. 8-ra
169. Magyar Jancsitól gyümölcsfa-hasábok
170. A Szegedi Ifjú Gárda asztalosához a fahasábokat beszállítani, 500 db falapocska megrendelése (megyei klubtalálkozó emblémáihoz)
171. Pávakörnek buszt kérni a Móra Tsz-től III. 20-ra
172. Paulóné búcsúztatását előkészíteni (III. 31.)
173. Török Józsit felhívni, klubvezetői tábor ügye
174. Énekesek zenei kísérete (III. 8.), Tari vállalja?
175. Mágneses társasjátékot megvenni
176. Telefonregiszter (68 Ft-os az Óra-ékszerből), Klári
177. Macát felhívni, gépelés ügy
178. Horváth Dezsőt felhívni: A Lorán-est hírét tegye bele az újságba
179. Bitó Zolit meghívni II. 25-re
180. TRI-K.O. zenekari embléma II. 27-re, 30 darab
181. Kapuvári verbunk kottáját Molnár Erzsinek (Judittól)
182 Munkaközösségünk névjegyzékét legépelni
183. III. 3. 15 óra: megbeszélés a közös fenntartásról az elnökkel
184. Negatívot Raykihoz, szombatra képek
185. Rencsinek válasz
186. Tamási cikkét fénymásoltatni
187. Virágh Babinak valami tréfás díj… (Böröcznének kell)
188. Kazettát Molnár Erzsinek (KISZ-biz. ülésre)
189. Számla az ÁFÉSZ-nek a terembérekről
190. II. 18. 18 óra: KISZ-taggyűlés
191. II. 18-án reggel Terike gyújtson be az előcsarnokban
192. II. 18. Úttörőfarsang, zsűrielnök leszek
193. Jelentés az MMK-nak a megyei klubtalálkozó létszámáról
194. II. 25. Klubvezetőségi ülés (filmszakkör előtt)

Íme 194 pont, 194 darab „lámpácska” ez a fejemben. Egyszerre ugyan nem ég valamennyi, de teljességgel rapszodikus a váltakozás; egy-egy ügy naponta többször is felerősödik, világít, elhalványul, mindaddig pislákol, amíg végképp el nem intéződik. Jónéhány égő csak egyetlen villanásnyi életet l, egy lendülettel, cselekvéssel megoldható az ügy. Vannak 100-200-500 és 1000 W-os lámpák is, amelyek hónapokon át világítanak, igaz, nem kapják meg a 220 Voltot, de nagyságrendjük miatt teljesen kikapcsolni soha nem lehet őket. A teljesen kihunyt, kiégett „lámpácskák” helyébe az élet nap mint nap újakat csavar, így aztán a fejem belülről aligha-nem úgy néz ki, mint egy sötét diszkó-klub: futófény, fényorgona, fényszabályzott égőcskék fényének lüktető pulzálásában keresik gondolataim – a kijáratot… (…)

V. „Szakmáim”

Kimutatás arról, hogy 8 év alatt milyen szakmák, elkülönült tevékenységek feladataiba ártottam magam (ez nem tréfa!). Az „x” jel csak azt jelzi, hogy abban az évben legalább egyszer

végeztem a jelzett szakmai munkát. Hogy hány alkalommal voltam pl. (1 éven belül)rakodó, azt most nem gyűjtöttem ki!

	Szakmák:	**’75**	**’76**	**’77**	**’78**	**’79**	**’80**	**’81**	**’82**	**Össz.**
1.	műsorszerkesztő	x	x	x	x	x	x	x		7
2.	rigmus-költő	x	x	x	x	x				5
3.	anyagbeszerző	x	x	x	x	x	x	x	x	8
4.	lakberendező	x	x	x	x	x	x	x		7
5.	pszichiáter	x	x	x	x	x	x	x	x	8
6.	politikus	x	x	x	x	x	x	x	x	8
7.	művelődéspolitikus	x	x	x	x	x	x	x	x	8
8.	andragógus	x	x	x	x	x	x	x	x	8
9.	szociológus	x								1
10.	szociálpszichológus	x	x							2
11.	fotós, fényképész	x	x	x	x	x	x	x	x	8
12.	filmoperatőr	x	x	x	x	x				5
13.	ép. mérnök	x			x	x	x	x		5
14.	zenész	x	x	x	x	x	x	x	x	8
15.	képzőművész	x	x	x		x	x	x	x	7
16.	közönségszervező	x	x	x	x	x	x	x	x	8
17.	alkalmazott grafikus	x		x	x	x	x	x	x	7
18.	előadóművész	x	x	x	x	x				5
19.	konferanszié	x	x	x	x		x	x		6
20.	újságíró	x	x			x	x	x	x	6
21.	asztalos	x	x				x	x	x	5
22.	gépíró	x	x	x	x	x	x	x	x	8
23.	ügyintéző	x	x	x	x	x	x	x	x	8
24.	segédmunkás	x	x	x	x	x	x	x	x	8
25.	pszichológus	x	x	x	x	x	x	x	x	8
26.	rakodómunkás	x	x	x	x	x	x	x	x	8
27.	látnok (5 éves terv)	x								1
28.	dalszöveg író	x	x	x	x	x	x	x	x	8
29.	vetítő-gépész	x	x			x	x	x	x	6
30.	pénzügyi előadó	x	x	x	x	x	x	x	x	8
31.	adminisztrátor	x	x	x	x	x	x	x	x	8
32.	portás	x	x	x	x	x	x	x	x	8
33.	filozófus	x	x			x	x	x		5
34.	festő-mázoló	x					x	x		3
35.	művezető	x	x			x	x	x		5
36.	dramaturg	x	x							2
37.	logopédus	x		x	x	x	x	x		6
38.	ép. technikus		x	x	x	x	x	x	x	7
39.	kritikus		x	x	x	x	x	x	x	7
40.	iparművész		x	x	x	x	x	x	x	7
41.	humorista		x	x	x					3
42.	zsűritag		x	x	x	x	x	x	x	7
43.	hangtechnikus		x	x	x		x	x	x	6
44.	játékmester		x		x	x		x	x	5
45.	népdalénekes		x							1
46.	fotóamatőr		x							1

47.	parodista		x						1
48.	ács			x					1
49.	nőgyógyász		x						1
50.	hangszerkészítő		x	x					2
51.	illusztrátor		x		x				2
52.	karikaturista		x	x	x	x			4
53.	menedzser		x						1
54.	fűtő		x		x				2
55.	statisztikus		x					x	2
56.	vízvez. szerelő			x					1
57.	asztaliteniszező			x					1
58.	műszerész			x	x	x	x	x	6
59.	riporter			x	x				2
60.	zenei szerkesztő			x	x	x			3
61.	zenei oktató			x	x	x	x		4
62.	lakatos			x	x	x	x	x	5
63.	ellenőr			x	x	x			3
64.	pedagógus			x	x	x	x	x	6
65.	kereskedő				x				1
66.	személyzeti ea.				x				1
67.	kérd. biztos					x			1
68.	ötletmester					x	x	x	3
69.	színész					x			1
70.	burkoló						x	x	2
71.	jelmeztervező						x		1
72.	zongorahangoló						x		1
73.	játéktervező							x	1
74.	parktervező							x	1
75.	művészeti oktató							x	2
76.	üvegező							x	1
77.	takarító							x	1
78.	keramikus							x	1
79.	szakíró							x	1
80.	népművelő	x	x	x	x	x	x	x	8
						MINDÖSSZESEN:			1

VI. „Munkaadóim”

Kimutatás azokról az egységekről, jogi és valóságos személyekről, amelyek és akik 8 év alatt munkát adtak nekem. (Akik vártak, elvártak, kértek tőlem segítséget, munkát, közreműködést.) Ennyi „kenyéradó gazdám” volt 8 év alatt. Munkáltatóm a községi tanács mindezt nem ismeri (nem is ismerheti), így az elszámolás soha nem történhetett meg. Azért is állandósult a feszültség közöttünk, mert feladataimnak 1-3%-át adja közvetlenül a tanács, a többi munkát akár nemlétezőnek is tekintheti, hiszen nem a tanácson keresztül keresnek meg engem a feladatok. Azt gondolom ez az alaphelyzet minden magyar községben hasonló lehet.

Nézzük hát a kigyűjtést:

1. Művelődési ház (tárgyak, eszköztök, pénz, dolgozók, látogatók, irányítók, ellenőrök, ügyek és iparosok)
2. ifjúsági klub (klubvezető, vezetőség, tagok, programok, ügyek, naplók, fotózás, építés)
3. Móra Tsz. Petőfi szocialista brigádja (vetélkedő, társadalmi munka, TIT-sorozatok, előadásaim)

4. Móra Tsz. KISZ-szervezete (klubépítés, előadásaim, programok, kirándulások)
5. takarítónő (hordók begurítása, tárgyak cipelése, s ha beteg volt, helyettesítése)
6. gazdasági vezető (papírmunkák rengetege)
7. Csongrád Megyei Tanács VB Művelődési Osztálya (irányítás, ellenőrzés, stb.)
8. községi tanács (tanácselnök, VB-titkár, VB, tanácsülés, ÁB, albizottság, gazdálkodási előadó)
9. úttörőcsapat (vezetője, úttörők, kulturális szemle, farsang, télapó, karácsony)
10. pávakör (vezető, tagok, műsorok, tárgyi feltételek, cimbalom-ügy)
11. irodalmi színpad (vezető, feltételek, tagok, szcenika)
12. községi pártvezetőség (beszámolók, feladattervek, rendezvények)
13. fúvószenekar (alkalmi szervezés)
14. KISZ községi bizottsága (ülések, akciók, rendezvények, vezetők, tagok)
15. KISZ járási bizottsága (akciók, rendezvények, vezetők, ülések)
16. KISZ községi alapszervezet (vezető, vezetőség, tagság, programok)
17. MSZMP pedagógus alapszervezet (tagja vagyok)
18. MSZMP községi alapszervezet (tájékoztatók)
19. Hazafias Népfront (elnökségi tag vagyok)
20. Vöröskereszt (akciók, rendezvények)
21. Népművelési Intézet (közművelődési rendezvények, ügyek, amatőrfilm, vezetők)
22. Magyar Amatőrfilm és Video Szövetség (elnökségi tag vagyok)
23. Gyermekfoglalkozás (vezető, feltételek, gyerekek)
24. Alkotmány Mg. Tsz. (közgyűlések)
25. Rákóczi Mg. Tsz. (közgyűlések)
26. Móra Mg. Tsz. (közgyűlések)
27. Szegedi Textilművek Ifjúsági Klubja (Török József klubvezető kért segítséget)
28. zongoraoktató (hangolás, hangoltatás, javítások, szervezés, vizsga)
29. TIT Járási Szervezete (TIT-csoportvezető vagyok)
30. citerazenekar (3 évig vezettem)
31. amatőr szólisták (felkészítés, személyes foglalkozás velük)
32. aktivisták (személyes foglalkozás mindenféle ügyekkel)
33. klubtagok, KISZ-tagok (foglalkozás mindenféle ügyekkel)
34. lakosság (mint fentebb)
35. Csongrád Megyei Módszertani Intézet (továbbképzés, MK-foglalkozások, levelek, ügyek, előadók, megyebál)
36. Járási Hivatal Művelődésügyi Osztálya (irányítás, ellenőrzés, engedélyek, értekezletek)
37. közalkalmazottak szakszervezete (tagja vagyok)
38. ÁFÉSZ (rendezvények)
39. Takarékszövetkezet (rendezvények)
40. Polgárvédelem (beosztásom van benne)
41. NEB (ellenőrzésekben vettem részt)
42. MSZMP járási bizottsága (politikai irányítás, rendezvények, munkatársak)
43. MSZMP Csongrád Megyei Bizottsága (politikai irányítás, rendezvények, munkatársak)
44. Amatőrfilmesek Országos Tanácsa (tagja voltam a testületnek)
45. Nőbizottságok (TIT-sorozatok, vezetők)
46. Műsorszervezők (tárgyalások, megállapodások, viták, elszámolások)
47. Magyar Rádió (riporter, riportalany voltam többször is)
48. Moziüzemi Vállalat (napi munkakapcsolat)
49. MHSZ (vezető, rendezvények)
50. Községi Sportkör (vezető, rendezvények)
51. Színjátszó csoport (vezető, tagok feltételek)

52. Dead Mouse duó (tagja voltam)
53. egyetemisták népművelési gyakorlata (szakmai irányítás, foglalkozás velük)
54. megyei tanács KISZ-alapszervezete (felértek játékos klubest vezetésére)
55. Községi Tűzoltó Egyesület (járási verseny, filmezés, vetítés, ellenőrzések)
56. TIT megyei szervezete (rendezvények, Nyári Egyetem, előadások, tanfolyamok)
57. Ópusztaszeri Községi Tanács (házasságkötő terem kialakítása)
58. Általános Iskola, Balástya (napi munkakapcsolat)
59. operatív bizottság (május 1. előkészítése)
60. szilveszteri bizottság (szervezője, szereplője voltam a műsornak, a mulatságnak)
61. SZTK (ellenőrzések, levelek)
62. 80 foglalkozásos tanfolyam (szervezés, vezető, feltételek, hallgatók)
63. nyugdíjasok klubja (vezető, feltételek, tagok, program)
64. SZOTE KISZ-alapszervezet (találkozó szervezése)
65. operatív bizottság (férfinap)
66. Tanárképző Főiskola, Szeged(államvizsgáztam)
67. Járási Klubtanács (tagja voltam)
68. Tüdőszűrő Állomás (vezető, feltételek, ügyek)
69. Zöldkereszt (orvosok, középkáderek, tárgyi feltételek)
70. Községi Könyvtár (a könyvtár tervezése, kialakítása, munkatervek, programok, közös társadalmi vezetőség)
71. operatív bizottság (gyermekév)
72. társadalmi vezetőség (titkára vagyok)
73. gyermek néptánc-csoport (vezető, feltételek, utazások, gyermekek, zenei anyagok)
74. ifjúsági rock-zenekar (menedzselés, dalszöveg, zenei kidolgozás, tárgyi feltételek)
75. Télapó-szolgálat (szervezés, Télapó-szerelés elkészítése, feltételek, propaganda)
76. KPM (tanfolyamok)
77. szabás-varrás tanfolyam (vezetők, feltételek, tagok)
78. ATI (tanfolyamok)
79. Megyei Klubtanács (tagja vagyok)
80. KIOSZ (rendezvények)
81. alkotmány Tsz. KISZ-alapszervezete (tanyai centrum kialakítása, társadalmi munka)
82. TESZÖV (vetélkedő, tájékoztatók, találkozók
83. báli zenekarok (vezetők, feltételek, adminisztráció, engedélyek)
84. diszkósok (szerződtetés, feltételek, propaganda)
85. Horgászklub (szervezés, feltételek, vetítés)
86. Húszon Túliak Társasága (szervezés, vezető, tagok, feltételek, programok)
87. TINI-KLUB (szakmai segítés, közreműködés, feltételek)
88. karate-tanfolyam (szervezés, vezető, feltételek, adminisztráció
89. tánctanfolyam (szervezés, vezető, feltételek, vizsgabál)
90. német nyelvtanfolyam (szervezés, vezető, tagok, én is hallgató voltam)
91. angol nyelvtanfolyam (mint fentebb)
92. furulyazenekar (tagja voltam)
93. amatőrfilm szakkör (vezetem, „A” kategóriás működési engedélyem van)
94. „Klubélet” szerkesztősége (tagja vagyok)
95. MTV (Pergő képek műsorok)
96. TIT-csoport (tervezés, szervezés, adminisztráció)
97. Illetékhivatal (ellenőrzések, ügyek)
98. mérleghitelesítők (feltételek a hitelesítéshez)
99. Véradó Állomás (feltételek a véradáshoz)
100. operatív bizottság (nőnap)

101.szociológiai tábor
102.MAFILM (filmforgatás Balástyán)
103.Magyar Népművelők Egyesülete (a Művelődési Otthon Szakmai Szervezetnek és a Csongrád Megyei Területi Szervezetnek elnökségi tagja vagyok)
104.jómagam (mindaz, amit én találok ki magamnak)

Tagja voltam nyolc év alatt:

1. Magyar Szocialista Munkáspárt, 2. Közalkalmazottak szakszervezete, 3. Magyar Népművelők Egyesülete, 4. Magyar Amatőrfilm és Video Szövetség, 5. Gyermek- és Ifjúságvédelmi Albizottság, 6. Családi és Társadalmi Ünnepeket Szervező Bizottság, 7. Hazafias Népfront, 8. operatív bizottságok (május 1., nőnapok, férfinapok, szilveszter, gyermekév), 9. választási elnökség, 10. Népi Ellenőrzési Bizottság, 11. Úttörő Csapattanács, 12. társadalmi vezetőség, 13. pávakör, 14. citerazenekar, 15. AFOT, 16. TIT Járási Munkaközösség, 17. megyei munkaközösség, 18. Fotó- és Amatőrfilm Szakbizottság, 19. megyebáli operatív bizottság, 20. ÁFÉSZ, 21. Takarékszövetkezet 22. Dead Mouse duó, 23. Járási Klubtanács, 24. Megyei Klubtanács, 25. HTT, 26. német nyelvtanfolyam, 27. angol nyelvtanfolyam, 28. furulyazenekar, 29. amatőrfilm szakkör, 30. Klubélet Szerkesztősége, 31. HTB-zenekar, 32. kövérek focicsapata, 33. Környezetvédelmi Akció Bizottság.

Öt szervezetnél tagdíjat is fizetek, melyeknek éves összege 2340,- Ft.

VII. A népművelő munkaideje

Nem tudom, sikerült-e már valakinek, valaha is értelmezni, szétválasztani egy egyszemélyes intézmény esetében a ház nyitvatartási idejét és az intézményben dolgozó népművelő munkaidejét?! Egyáltalán; érzett-e valaki kényszert, hogy ezt megtegye? Balástyán ugyanis (21 év alatt) soha nem volt azonos a kettő. Mégis úgy teszünk (itt is, másutt is), mintha ez teljes fedésben volna.

Nos, adataim – többek között – éppen azt bizonyítják, hogy a népművelő nem a hétvégeken dolgozik sokat – ekkor a házon a sor –, hanem köznapokon. Akkor tud ugyanis bármit elintézni. Minden más intézmény, üzlet, szervezet, személy a hétvégeken általában nem érhető el, így a fontos ügyek elintézése, a hétvégi programok előkészítése – akár a szabadnapok felhasználásával – a munkanapokon történik.

Az intézményben szombaton és vasárnap megvalósuló programok, rendezvények alig igénylik a népművelő jelenlétét, hiszen a kiscsoportos foglalkozásoknak fizetett vezetőjük van, s a rendezvényeken is begyakorlott, tiszteletdíjas dolgozók (rendezők, jegyszedők, pénztáros) biztosítják a zavartalan megvalósulást. Persze, „bent” van a „főnök” is, de munkája alig akad, különösen, ha jó előkészítette a rendezvényt. Az intézmény tehát működhet a hét végén anélkül, hogy a nyitvatartás 10-13 órás idejét a népművelő végigülné. (Megjegyzem, hogy a művelődési házban lakom, így „családi élet” közben is figyelemmel kísérek minden rendezvényt, foglalkozást. Az irodában való üldögélést (ügyelést) teljesen feleslegesnek tartom, annál is inkább, mert általában nekem is szükségem van egy-egy lazább napra, meg nejem és a kisfiam is kikövetelik férji-apai teendőim ellátását. Persze, néha zsúfolt a szombat, vagy a vasárnap is; ilyenkor nincs lehetőség családi életet élni.)

A második ellentmondás – számomra legalábbis – az intézmény nyitvatartása. 21 éve nem értem, hogy miért kell nyitva lenni egy művelődési háznak, ha nincs benne rendezvény? (Miért kell zárva lennie, ha benne rendezvény „szeretne lenni”?) Komolyan hiszi bárki is, hogy minden magyar falu művelődési háza a kulturális szolgáltatások magas fokon szervezett rendszere? Hogy a nyitvatartás minden órájában – mint egy büfében – tudunk valamit adni a betévedőnek? Ne higgye ezt senki, hiszen eleve nincs felhalmozva – a népművelőn és a holt tárgyakon kívül – semmiféle osztható, adható, eladható kulturális érték, minden értelmes, vagy akár csak kellemes közművelődési perc összehozására emberek, ideák, forintok, tárgyak,

anyagok sokasága lendül mozgásba. A művelődési ház nem bolt, hanem csak lehetőség az „üzletelésre”, arra, hogy furcsa emberi szükségletek pénzért, vagy anélkül (még többe kerülően…) valahogy kielégüljenek.

A közművelődés – mozgalom. Ezerarcú, naponta változó massza. Miért kel szabályokba merevíteni, „védettségbe” parancsolni egyáltalán? Ki bizalmatlan itt, és kivel szemben? A népművelőt kell figyelmezni a munkaidővel? (Különben nem dolgozna meg a fizetéséért?) A lakosságot kell önfegyelemre szoktatni? (Ne akkor „vakaróddzanak”, amikor és ahol „viszket”, hanem akkor, amikor engedélyt kapnak rá.)

Miért csak a (valóban létező) hivatali vetületével, a szervezeti keretével foglalkozunk a közművelődésnek? Ki vizsgálja, arányítja, minősíti, ellenőrzi magát a mozgalmat? Azt, hogy hogyan (milyen áron) lesz a gondolatból, kívánságból esemény, történelem. A tartalmi munka frászai, küzdelmei, csodái és folyamatai mindenféle hivatalos érdeklődés körén kívül esznek, mindenki beéri a „lázas tevékenység” látszatával, az előírások egyszerű betartásával, az adatokkal, a statisztikákkal. Rengeteg konfliktusom volt emiatt 21 év alatt. (…)

Sorolom tovább; tűzvédelem (tűzvédelmi szervezetet hoztam létre kettőnkre), vagyonvédelem, érintésvédelem, munkajog, társadalmi vezetőség (mint előírás), villámvédelem, szervezeti szabályzat, selejtezési, pénzkezelési, leltározási szabályzat, házirend, munkanapló (roszszak!) stb. stb. Mindezek fontos kísérői a közművelődés intézményi szervezettségének, de nem azonosak vele!

Én megpróbáltam(-ok) megfelelni valamennyi elvárásnak, érvényre próbálom juttatni valamennyi szakmai előírásunkat, de tudom, egyidejűleg és azonos minőséggel nem tudok megfelelni, garanciákat adni. *Valaki* mindig görbe szemmel néz rám (minél magasabb beosztásban van, annál rosszabb nekem…), valakinek mindig tartozok valamiféle munkával, jelentéssel, jegyzőkönyvvel. Nekem 21 év alatt egyszer sem sikerült a jól elvégzett munka örömével lefeküdnöm (feloldott lelki-szellemi feszültséggel kikapcsolódnom); az elintézendő ügyek száma úgy szaporodik, mint fogamban az idegen anyag, mint szívemben a halál.

Egy falusi lakos nem azért megy el a művelődési házba, mert az nyitva van, hanem, mert foglalkozás, vagy rendezvény van benne. S hogy rendezvény, foglalkozás legyen a házban, az nem attól függ, hogy van-e „nyitvatartása”, hanem attól, hogy van-e igény, van-e miből, van-e kikkel, van-e hol egyáltalán. A rendezvények, foglalkozások nem tisztelik a nyitvatartást. (Például a szünnapjaimra esik a legtöbb teljesítet munkaidő!) Balástyán egyetlen este, december 24-én zárunk be az év folyamán, a többi napon „nyitva” vagyunk. *Akkor* vagyunk nyitva, amikor a rendezvény, a foglalkozás „lenni akar”. (…)

Hogyan vegye ki a szabadnapját a falusi népművelő, ha ügyek százai, határidők tömkelege feszíti munkáját? Pihenjen? Szórakozzon? Családi életet éljen? (De kedden, szerdán nincs családja; az asszony dolgozik, este hétig a könyvtárban, a gyerek óvodában!) Egyáltalán: kapcsolódjon ki, amikor „ég” a háza? Állítsa le azt, amit kínok, keservek között beindított? Nekem ez soha nem sikerült. (Ha elhagyom a falut, családom, barátaim „forgatják” az óriáskereket, de meg nem állhat miattam semmi.)

Nade: „NEM MONDTA NEKI SENKI, MINEK MENT BE!”

El is érkeztünk újabb kedvenc témakörömhöz, az ötnapos munkahéthez… – Na. A levegőt én vagy fújom, vagy szívom (ilyen vagyok) *egyszerre* nem tudom a kettőt. Növekedjek úgy, hogy csökkenek? Nekem nincsenek belső tartalékaim. Én nem tudom átszervezni a belső tevékenységet. Ne is haragudjon rám senki hát, ha az „ötnapos rendelet” is csak úgy érvényesül Balástyán, mint az Alkotmány: mindenki hallott már róla.

A munkaidőt a feladatok áradása határozza meg. Ezért aztán a művelődési háztól 100 méternyire, vagy 100 kilométerre bárki bármit leírhat; ám *minden* (az ember, a tárgyak, a pénz és az eszme összekeveredéséből létrejövő valamennyi folyamat) a házhoz kötődve valósul meg. És ez a mozgásba lendült szervezet öntörvényű, csak objektív hatásokat fogad magába.

A megállapított hivatalos munkaidő miatt gyakran tekintenek engem is hivatalnoknak. Különösen hivatalban dolgozók tolerálják nehezen rakoncátlan, hebehurgya dolgaimat. De én nem vagyok hivatalnok. „Fölöttem" azonban… valamennyi állami, párt és szakmai szerv íróasztalos, kötött munkaidős, telefonos – hivatal. Tényleg: még Módszertani Intézetünk is irodák, íróasztalok, előadók, telefonok strukturált rendszere! Talán ezért is van, hogy a közművelődés valóban szabályozható, mozzanatai, adatjózanságú mutatói a legismertebbek, a legelismertebbek.

Félreértés ne essék, én mindenkit meg akarok bántani, aki egy pillanatra is elhiszi, hogy íróasztala, beosztása a kulturális forradalom legfontosabb bázisa, fellegvára, műhelye. Hogy a nép szellemi felemelkedését okos jelenlétével kell szalonképessé tenni.

Velem bárki csak adminisztratív lehet. Az állami, a párt- és a szakmai irányítás hierarchikus felépítésű intézményesült rendszereivel, le- és felmenő szolgálati útjaival kevés választási lehetőséget ad bárkinek is. Én azonban még a takarító nénivel sem lehetek „hivatalos"! Csak emberi eszközeim vannak arra, hogy hajnalban bejöjjön, hogy hajnalig bennmaradjon. Mindezt megparancsolni badarság lenne!

Az emberekkel különösen nem lehetek „adminisztratív". Velem elfogy a hivatal, én az emberek felé már politikus, pszichiáter, pedagógus, show-man, jópajtás, haver vagyok. Nem is lehetek más. Mégis: politikusi, pszichiáteri, pedagógusi, show-man-i, jópajtási, haveri mivoltomat rettegve kellett takargatnom, mert aki engem megítélt (de sokan vannak, istenem!), jutalmat adott, „erkölcsi megbecsülésben" részesített, csak az általa belátott, megtudott, az általa ésszel felfogott, az általa egyáltalán elismert néhány mozzanatot, tényt vette alapul, *éppen az* maradt ki minden elszámolásból, ami a dolgoknak sava-borsa volt, amire ráment az életem. Vagy ami éppen olyan rossz: „pofára", elfogult jóindulattal nagyolta el ügyeim megítélését.

Mert nemcsak a nyitvatartási időt tévesztik össze a népművelő munkaidejével, de az intézményi feladatokat is a népművelő munkájával azonosítják! (hányszor sorolták személyes hibáim közé vezetők, irányítók és testületek a *maguk* felelőtlenségét, a társadalom ellentmondásait, az intézményi munka szervezetlenségét, a tárgyi, pénzügyi és személyi feltételek hiányait! (Megyei ember esett nekem az épület állaga miatt, mintha személyes mulasztásom lett volna a felújítás elmaradása!)

Pedig: valóságos (elemezhető) *tények* szorításában él valamennyi népművelő, igazán könnyű lenne átlátni helyzetünket. Mégis sokszor papírhoz, rendelethez, egy-egy vezető fixa ideájához, egy piás tanácstag „okos" felszólalásához kell igazítani magunkat. Elemi tisztelet-nek fognám (fognánk) fel, ha nem azt kérdeznék tőlem (tőlünk), hogy minek kellene lennie, hanem, hogy mi van és miért éppen az van Óránként negyven népművelővel több akarna akkor apályán maradni. (…)

A mi szakmánkban az a szép, ha sokat kell dolgozni. Akkor éled fel az animátor, akkor éli meg élete legfőbb értelmét: az emberek szolgálatát, s e szolgálatért járó tiszteletet, szeretetet, elismerést. Nagy bajok vannak itt Balástyán is, ha én keveset dolgozom. (Van ilyen is!) Én szeretek sokat dolgozni. A baj az, hogy itt (és máshol az országban) ezzel a társadalom alaposan *visszaél*. („Örüljek, hogy szeretnek a fiatalok, milyen elismerést akarok még?") A lelkesedés (a megszállottság) nem lehet(ne) munkatervi feladat! Ne kalkulálják be előre, hogy én *úgyis* megoldom a feladatot. Adják meg nekem – és minden kollégámnak – azt az örömöt, hogy a 100% feletti teljesítményeket a magunk akaratából adhassuk a közönségnek, ezt ne kérhesse számon senki. Mert az nagyon megalázó. (…)

Szolgálni az embereket

Aki fölmérte magát

Mi dolga egy népművelőnek? Százszor megfogalmazták már, mégse tudjuk. Mennyi a munkaideje? Szabályok vannak rá, mint minden állampolgáréra, de valójában ezt se tudjuk. Az a bökkenő, ha valaki elkezdi úgy csinálni a dolgát, ahogy az előírások kívánják, legföljebb hivatalnoka lesz szakmájának, és nem művelője népének. Ha viszont nem tudjuk a valóságot, föltevésekből, „elvárásokból" indulunk ki, egy kitalált képhez akarjuk igazítani a valódit, és vagy lehetetlent kívánunk, vagy azt se vesszük észre, ami van. És ha nem ismerjük a valóságot, ugyanaz a népművelő kaphat a munkájáért fegyelmit is, kitüntetést is. *Kiss István*, a balástyai művelődési ház igazgatója mindkettőből kapott. Könnyű kitalálni, hogy elmarasztalásban többször lehetett része, mint elismerésben, hiszen fontosnak tartotta nyolc év adatait sorba rakni. Igazolni akarta legalább maga előtt saját magát. A Népművelési Intézet kíváncsi volt az önigazolásra, és közreadta – igaz, csak kilencven példányban – *Tények, adatok egy falusi népművelő szakmai életéből* címmel.

Labilis műfaj az önjellemzés. Ha például azok írnának magukról, akik el-elmarasztalják, föltehetően hasonlóan mutatós összeállítással állnának elő. Nem pályáját elhagyó, nem nyugdíjba vonuló ember írja meg visszaemlékezéseit sérthetetlensége tudatában, hanem ma is ott *dolgozó*, és dolgozni ezután is ott akaró ember rótta a sorokat, számítani lehet rá tehát, hogy szakmai körökben *viták* gyűrűznek majd a kötet körül. Ha gyűrűznek, már nem íródott hiába.

Ki ez a Kiss István? Megszállottja a munkájának. Követni más nem tudná, utánozni szinte lehetetlen, annyira egyéniségére szabódik, amibe belekezd. Élete gyönyörűségének nevezi Balástyán eltöltött huszonegy évét. Félreértés ne essék, nem panaszok áradatáról van szó. Hamisítanánk azonban, ha a gyönyörűséget említő mondatot követő sorokat elhallgatnánk. Íme: „Ez az ezerféleség a nyomorúsága is, hiszen személyiség legyen a talpán, aki nem esik szét a közvélemény nyomásától, a kifosztottság, a megalázottság, a tehetetlenség és az anarchia emberek, tárgyak, ideák formájában támadó rohamaitól… Nem voltam próféta, megváltó, lámpás. ‚Csak' népművelő, aki kiszolgálta az embereket, s eközben megtanulta szolgálni is őket."

Mérhető egyáltalán ez a munka? Ha ennyi vasból ennyi csavar lesz, ha ennyi föld ennyi búzát terem, ha ennyi buszon ennyi ember utazik, ki lehet fejezni számokkal, de hogy ennyi ember más lett, mint volt, azt nem. Azt se tudjuk mérni, mennyire lett más, vagy miért lett más, amikor mi úgy akartuk. Méri a ráfordított időt, ebből viszont az derül ki, hogy a népművelő éjjel-nappal, télen-nyáron népművelő, akkor is, ha értekezleten van, akkor is, ha egyszerűen csak gondolkodik. Kiszakít a nyolc évből huszonkét napot, és kiderül, százkilencvennégy föladat várta megoldóját.

Kívülállónak csemege lehet a most következő fölsorolás. *Hány szakmába ártotta bele magát nyolc év alatt?* Hogy hányszor, az nem derül ki. Műsorszerkesztő, rigmusköltő, anyagbeszerző, lakberendező, pszichiáter, politikus, művelődéspolitikus, szociológus, szociálpszichológus, fényképész, filmoperatőr, építészmérnök, zenész, képzőművész, közönségszervező, alkalmazott grafikus, előadóművész, konferanszié, újságíró, asztalos, gépíró, ügyintéző, segédmunkás, pszichológus, rakodómunkás, látnok (ötéves távlatra), dalszöveg-író, vetítőgépész, pénzügyi előadó, adminisztrátor, portás, filozófus, festő-mázoló, művezető, dramaturg, logopédus, építésztechnikus, kritikus, iparművész, humorista, zsűritag, hangtechnikus, játékmester, népdalénekes, fotóamatőr, parodista, ács, nőgyógyász, hangszerkészítő, illusztrátor, karikaturista, menedzser, fűtő, statisztikus, vízvezeték-szerelő, asztaliteniszező, műszerész, riporter, zenei szerkesztő, zenei oktató, lakatos, ellenőr, pedagógus, kereskedő, személyzeti előadó, kérdezőbiztos, ötletmester, színész, burkoló, jelmeztervező, zongorahangoló, játékter-

vező, parktervező, művészeti oktató, üvegező, takarító, keramikus, szakíró – és mindezeken túl, ahogy írja, népművelő.

Aki végigolvassa a sort, első gondolatként ez koppan a fejében: ez egy veszedelmes ember. Pszichológusok, logopédusok, nőgyógyászok joggal fölháborodhatnak, hogy mer kívülálló beleavatkozni az ő dolgaikba? Egyszer ács, egyszer zongorahangoló, egyszer nőgyógyász? Amikor iparművészt említ, biztosra vehetjük, valamilyen emblémát faragott fából vagy radírból, az üvegezőt is bizonyára úgy kell értenünk, ahogy írva van. A kényesebbeket, azt hiszem úgy, hogy le kell ülnie beszélgetni azzal is, akinek éppen nőgyógyászati problémái vannak, és tudnia kell annyit, hová irányítsa.

Ilyen lenne minden népművelő? A muszáj-munkákat tekintve bizonyára sok a hasonlóság köztük. Fűtenek is, üvegeznek is, talán vízvezetéket, villanyt és hangosítót is szerelnek, de nem biztos, hogy mind merné vállalni a zongorahangolást, a népdaléneklést, a versmondásra való fölkészítést vagy a zsűrizést. Kiss István rengeteg olyan dologba üti bele az orrát, ami csak az ő egyéniségéhez kapcsolható. Mondhatnánk csodabogárnak is, hiszen gyönyörűségét leli benne, ha mindig más problémával keresik föl, vagy egyszerűen csak beszélgetni akarnak vele, de ha ő népművelőnek nevezi magát, evvel az összetettségével hagyjuk meg annak. A többit bízzuk rá a szakmai vitákra.

A beszélgető népművelő fogalmánál azonban álljunk meg még egy pillanatra. A „klasszikus” követelmények szerint neki az a dolga, hogy szervezze meg ezt vagy azt az előadást, készítsen tervezeteket a szakkörök és művészeti csoportok működtetésére és teremtse meg a működés föltételeit. És mi legyen avval az emberrel, aki nem akar mást, csak elmondani valakinek örömét vagy búját? Iratkozzon be a citerások közé? Távolodunk egymástól, jó, ha van valaki a faluban, *akivel lehet és akivel érdemes* beszélgetni is.

Horváth Dezső
(Délmagyarország, 1983. november 17.)

„Csak” népművelő

„A társadalom figyelme eddig hét alkalommal fordult felém, négy fegyelmi, egy felmondólevél, egy Szocialista kultúráért kitüntetés és egy Ifjúsági Díj formájában…”, mutatkozik be ily meglepő módon a Népművelési Intézet gondozásában nemrég megjelent kiadvány szerzője. A dolgozat folytatása hasonlóképpen rendhagyó. Igaz, jobbára adatok sorakoznak a kötetben, a szinte végeláthatatlan táblázatokat csak imitt-amott szakítják meg röpke magyarázó szövegek, de ezek a számok *nem a szokványos közművelődési statisztikák nézőpontjából* szemlélik a kultúrházak és a bennük dolgozók helyzetét.

A füzet tartalma felmérés. *Önfelmérés*. Egy falusi népművelő készítette Csongrád megye egyik – nagy tanyavilággal rendelkező – községében 1975 és 1983 között. Mint a bevezetőből megtudjuk, a vallomástevő *Kiss* István sokirányú érdeklődéssel érkezett (huszonkét esztendeje) a pályára, több kollégájával ellentétben nem véletlenül. S bár a népművelés minden „hangszerén” játszik, szakmai tevékenységét, mely óhatatlanul életformájává is vált, mindeddig nem sikerült elfogadtatnia környezetével. Ez indította az adatok halmozására. Önigazolást keresett. S naplót kezdett írni. Följegyezte, hogy mikor és mennyit dolgozott, hány levelet kapott, hányszor telefonált, intézkedett… Nos, évente több mint száz alkalommal volt kilenc vagy annál több (olykor huszonhárom) órás munkanapja. A legerősebb, az 1975-ös esztendőben ezer órával dolgozta túl a kötelező munkaidőt. A vizsgált időszakban nyolcvan szakmában volt kénytelen beleártani magát, s száznégy jogi és valóságos személy adott neki feladatot. A művelődési házban ezenközben összesen ötezer (naponta két!) műsor, klubfoglalkozás, tanfolyam és egyéb rendezvény zajlott le.

Végezetül a szerző felteszi a kérdést, amely az üresen tátongó művelődési otthonok láttán a közvéleményben is fölmerül: *Mit csinál a népművelő?* A naplótöredékek szerint tájékoztatót, jelentést, munkatervet, dalszöveget, rigmust, KISZ-jellemzést, együttműködési megállapodást, jegyzőkönyvet, leltárívet, humoreszket, kuplét, ünnepi beszédet *ír*, belépőjegyeket számoz, riasztóan sokféle dokumentumot olvas; *tárgyal*, *megbeszél*, *lebeszél*, *beszélget*; műsorokat és közönséget *szervez*, felújítást, gazdálkodást, takarékosságot, tréfás díjakat, emblémákat *tervez*, képeket *fest*, fotókat, filmeket készít, karikatúrákat *rajzol*, ajándéktárgyakat, bútorokat *fabrikál*, előadást *tart*, vetélkedőt, játékot, versenyeket *vezet*: *konferál*, *muzsikál*, *énekel*… Kötelező éves munkaidejének csaknem egynegyedét *utazással* és *ülésezéssel* tölti. Szabad óráiban pedig foglalkozási ártalomként szerzett betegségeit gyógyíttatja. A szívét, a gyomrát, a szemidegét, a cukorbaját és a depresszióját. Mert mindennek, még a lelkiismeretességnek is – ára van.

Így fest tehát a napirendje egy – buzgó és jobbító szándékú – vidéki népművelőnek, aki ugyanannak a népművelő társadalomnak a tagja, amelyről a kívülállók gyakorta meglehetősen elmarasztaló véleményt alkotnak, mondván, hogy a művelődési házak dolgozói tudálékossággal, fontoskodással álcázzák a semmittevést. Miért ilyen szélsőségesen ellentétesek a nézetek e foglalkozás megítélésében? Részint azért, mert ennek a szakmának is – éppúgy, mint sok másiknak – akadnak közömbös és hányaveti képviselői. Másrészt e munkaterület eredményei nem mindig kézzelfoghatóak és nem az egyik napról a másikra mutatkoznak meg. Aztán: sem a művelődési házaknak, sem a műveknek az alkotótól a befogadóig vezető útját egyengetni hivatott kultúraközvetítői munkának nem voltak nálunk előzményei, ez a szolgáltatási és tevékenységi forma nem túl régen – az ötvenes évek elején – kezdte keresni a helyét, feladatait, munkamódszereit. És a kedvezőtlen történelmi örökségektől a körötte megváltozott világban is csak nagy nehezen és csigalassúsággal tud megszabadulni. Az előírások értelmében a művelődési ház mind a mai napig helyt ad, segít, fölkarol, módot nyújt… A népművelők munkaköri leírása pedig olyan általánosságokban merül ki, mint állampolgáraink műveltségi színvo-

nalának emelése, az önművelés iránti igény felkeltése, a kultúra értékeinek terjesztése, természetesen minél szélesebb körben.

Sokan és sokszor adtak már okos tanácsokat, jó ötleteket e kulturális ágazat megújítására, felvirágoztatására – váltakozó sikerrel. Hazánk háromezer művelődési otthona közül mindössze nyolcszáz tölti be maradéktalanul a feladatát. Talán nem is lehet minden bajt elmulasztó gyógyírt, mindenhol egyaránt üdvözítő módszert javasolni. Hiszen a közművelődésnek – amint az elnevezésében is benne foglaltatik – egy bizonyos közösség adottságaihoz, igényeihez, sajátos feltételeihez, belső erőviszonyaihoz kellene mindenekelőtt igazodnia. Alkalmazkodóképesség, rugalmasság és engedékenység nélkül a lánglelkű népművelő mit sem ér.

Az előbbi önfelmérés készítője ugyanezt vallja: *„Nem voltam próféta, megváltó, lámpás. Csak népművelő, aki kiszolgálta az embereket, s eközben megtanulta szolgálni őket.”* Bár némelyik közművelődési dolgozó esetleg hivatása lefokozását érzi ki e szavakból, mégis, mintha a sokuk által áhított csodaszert kínálnák, amely elhessegeti e fiatal szakma minden gondját. A bűvige mindössze kilenc betűből áll: *szolgálat*. Ahhoz azonban, hogy a varázslat sikerüljön, mind a negyvenezer népművelőnek – falun, városban és lakótelepen tevékenykedőnek egyaránt hinnie kell e szó csodatevő erejében. Talán még áldozatok árán is.

Mátraházi Zsuzsa
(Magyar Nemzet, 1984. február 16.)

3300 színes papír kocka

1983 augusztusában a Népművelési Intézet házinyomdáját elhagyta egy kétszáz-egynéhány oldalas, sokszorosított – könyv?, füzet?; szétkapkodták, de a híre végigsöpört a szakmán, még azon kívül is. Hiszen aki e naplóféle írás sorait szinte félóráról félórára papírra vetette; azt a népművelőt vagy személyesen, vagy látásból (nemrég éppen a tévéből, *Buglya Sándor*nak az ifjúsági klubokkal foglalkozó filmjéből), vagy hírből mindenki ismeri, aki csak egy kicsit is forgolódik művelődési otthoni berkekben, vagy az amatőr filmesek között, vagy az ifjúsági klubok táján, vagy… De itt elhagyom a felsorolást, úgysem győzném számba venni, mi mindent csinált és tesz, hol-merre meg nem fordul ez az *egy* ember, aki saját bevallása szerint eddig tizenháromszor futott neki eredménytelenül különféle fölvételi vizsgáknak, és 45 éve alatt tizenhétféle foglalkozást űzött: a végén diplomás népművelő lett belőle.

Ezek után talán el sem hiszik, hogy 1962. január 16., azaz kinevezése óta egyazon falu egyszemélyes művelődési házának igazgatója.

Huszonkét és fél esztendeje él és dolgozik **Kiss István** *Balástyán*. Mert nem ott született, hanem Makón, s első tíz szolgálati évében, mikor még járási feladatokat is ellátott az intézménye, jutalmat sem kapott, nemhogy kitüntetést. Aztán egyszercsak szinte dőlt hozzá az elismerés. Először amatőr filmes hazai és nemzetközi díjak, aztán a *Szocialista Kultúrá*ért, tetejébe az ÁIB *Ifjúsági Díj*a, s most a *Kiváló Népművelő* kitüntetés.

Voltak nehéz évei, de ezek alatt megedződött, s olyan szakmai és erkölcsi tekintélyt vívott ki magának széles e hazában, olykor külhonban is, amilyennel kevesen dicsekedhetnek. Pedig a falujának mindössze négy és fél ezer lakója van, ennek is nagyobb része külterületen él, fölöttébb szorgalmas és gyarapodik; ezt az is fölmérheti, aki gyalog teszi meg a vasútállomástól a művelődési házig tartó kilométernyi utat.

Balástya nincs az isten háta mögött (mindössze 25 kilométerre fekszik Szegedtől), de nem is a világ közepe. Csak Kiss István tette azzá, hogy onnét is beláthassa egész szellemi glóbuszunkat. Dehogy ásta el magát egy faluban! A munkába sem beletemetkezett, hanem úgy merült bele, mint búvár a tengerbe: hogy fölhozzon valamit. S amit gyűjtött, amit a szellem égtájairól hozott, azt mindjárt tovább is adta. Úgy lett belőle „világfi”, hol itt, hol ott híva föl magára a figyelmet tehetségével, tudásával, sokoldalúságával, hogy közben mind mélyebb gyökeret eresztett falujában.

Mi fogta itt? Talán az anyagi gyarapodás lehetősége? *„Nincs gépkocsim, vagyonom, csak ez az egy nadrág jön föl rám (úgy megvastagodtam), de nem cserélnék egyetlen milliomossal sem”*. Az tartotta itt, amit csinált, amiről körötte minden beszél.

Itt van mindjárt maga a szép és tiszta művelődési ház. 1934-ben katolikus körnek épült, s idők folyamán mind szűkebbé, alkalmatlanabbá vált arra, hogy a művelődés hajléka legyen. Kiss István maga tervezte meg az átalakítást több százezer forintot takarítva meg. Ám nemcsak tervezte: építette is a házat, együtt a falubeliekkel legalább háromezer óra társadalmi munkában. Magának is! – mondhatná egy helybeli, s kétszeresen igaza lenne. Az ő munkájához kellett a művelődési ház, s végre megkapta benne a szolgálati lakást is, miután 15 évig egy 12 m^2-es szertárban „lakott”, s éppen ekkor nősült. (Az ifjúsági klubban ismerte meg feleségét, most ő a könyvtáros.) Kiss István keze nyomát őrzi az épület udvari bejáratánál egy fiatalokat ábrázoló sgraffito, a csongrádi táj derűjét, fényét árasztva. De benne van az ő munkája abban az udvaron álló „bicikliautóban” is, amellyel idén a megyei klubtalálkozóra vonultak a fiatalok Szegedre. S benne van abban az op-artos, 8-10 négyzetméteres színes faliképben, melyet a klub fényorgonájához készítettek háttérül. Az ő lelkesedése lüktet azokban a fiatalokban, akikkel együtt dolgoztak a klubépítésen, s kikhez éjszakákba nyúló baráti beszélgetések fűzték (még klubtagsági díjat is fizetett, hogy egyenrangúságukat kifejezze). Benne van azoknak a fiataloknak a hivatásszeretetében, akik maguk is népművelő pályára léptek.

Miként ő is örökölte ezt a hevületet hajdani makói matematikatanár-osztályfőnökétől, *Domokos Gézá*tól, aki „egész szívével-eszével” a övék, diákoké volt.

Ideköti őt a ma is eleven pávakör, a meg-megújuló amatőrfilmes élet, a *Trikó* zenekar és baráti köre, a *HTT*, azaz a húszon túliak társasága.

„Életem színe-javát itteni emberekkel, főként a fiatalokkal töltöttem – mondja. Az én szerepem az előhívás, a fölszabadítás, a célokra való mozgósítás. Táncolhattam, citerázhattam, gitározhattam, dalolhattam, valamennyi mozgalmat én szíthattam. Éppen ez a sokféleség tartott vonzásában. Ilyen polihisztor lelkű ember, mint én, meg sem maradhatott volna máshol, csak ebben az egyszemélyes művelődési házban. Különben is: csak azok bírják ki, akik közösségekhez kötődnek. Nekem ilyen a klub, az amatőrfilmezés.”

Elaprózta magát? *„Mindig csak abba fogtam bele, amit az emberek kicsikartak belőlem.”* Arról, hogy színvonalasan végezte, sokat mondanak az említett elismerések meg a hazai s nemzetközi amatőr filmes zsűrikbe való fölkérések, ötletmesteri működése egy filmstúdiónál, az általa készített (gyakran rendelt) rajzok, emblémák, plakettek stb.

Szétforgácsolta erejét? Már csak külseje miatt is azt mondhatnánk, hogy balzaci alkat „napi tizennyolcórás odaadással” (de a feketékről már lemondva), kereső-kutató szellem – kifogyhatatlan erejű. Ha a helyzet úgy hozza: kemény, harcias, ha kell, makacs. Ezért született meg az a számadás is, a *Tények, adatok egy falusi népművelő szakmai életéből*. Mert ma már ugyan elismerik munkáját, de volt idő, mikor némelyek kétségbe vonták. Kiss István érzékeny (*„az emberi méltóságról van szó!”*), határozott választ adott: egy egész könyvvel (*„nyolcéves önfelmérés”*), amelyből mindenki megtudhatja, mi mindent kell tennie még napjainkban is egy „egyszemélyes ház” igazgatójának.

Az irodájában a szekrény tetején áll egy önmagáról készített gipszportré. Talán azért, hogy legyen még egy népművelő a házban. Mert a humor is erős oldala: *„Azzal lehet leginkább hidat verni ember és ember között, megnyithatsz vele mindenkit, mert benne is, bennem is, benned is ott van”*. De az is lehet: igazából csak önmagára támaszkodhat.

Utolsó mohikán? Nem hiszem. Inkább a néptanítók fajtájából való, az igaziak közül, akik rájöttek s tudják, hogy nem mindenért abban a közösségben kapnak elismerést, ahol mégis a legszívesebben tartózkodnak, mert az az éltető elemük, értékeiknek és érdemeiknek is *állandó* táplálója. *„Szükségem volt a fényre, de azt csak árnyékkal együtt kaphatjuk.”*

Kiss István szerelmese a falujának, intézményének. Mindig megújul reményeiben is, a mai nehezebb időkben is. *„Valami hiány mindig idehozza az embereket. Ez a művelődési ház is mindig megtalálta az utat hozzájuk.”*

Jelképesnek is felfoghatjuk, ahogy az a nagy op-artos falikép készült a klubban. Ő rajzolta meg s jelölte ki a színeket, a klubtagok aztán írógéppapírból kivágva 3300 apró, színes kockát festettek, s fölragasztották őket terv szerint: így állt össze, s áll, ki tudja, meddig, az óriás tabló mindenkinek a gyönyörűségére. Így osztja szét – kincseit? magát? – a népművelő mások s a maga épülésére, gyönyörűségére.

K. B.
(1984)

Az ötletmester

Ilyen státus, tudtommal, nálunk nincsen. A televízió is, ha szerződést köt vele, mindig szakértőnek írja. Pedig a szakértő a szakmájához legjobban értők közül kerülhet ki, Kiss István pedig, a balástyai művelődési ház réges-régi igazgatója és fölújítója, egyetlen szakma művelőivel se akar versenyre kelni. Van egy animációs filmsorozata a tévének, abban egy gyurmafigura, akit egyszerűen Augusztának neveznek, annak a forgatókönyvéhez szolgál mindenféle agyafúrt ötletekkel. Van annyi törvénysértő hajlandóság benne, akkor is ötletmesternek mondja magát, ha ilyen állás nincsen. Olyan sokat egyébként se fizetnek érte, hogy érdemes lenne maga gyártotta elnevezését sutba dobnia.

*

Ha rákapcsol, alig látszik ki sziporkázó ötletei közül. Valósággal ötletgyárosnak kell lennie egy falusi igazgatónak, ha a kultúra asztalánál akar megélni. Irigykedve mondja, városi kollégái bármikor hívhatnak cimbalmost, ha arra van szükségük, citerást is, ha az hiányzik a műsorból, ő azonban rákényszerült, hogy egyiket is, másikat is maga bírja szólásra. Az is benne bujkál, hogy mindezek ellenére egyetlen városi emberrel nem cserélne. Összeszámláltuk hamarjában, legalább huszonhárom hangszeren megérteti magát. Fono-amatőr is, ez pedig a magnós klubok vetélkedőjére utal. Képzőművészeti beütései régóta ismertek, ő készítette el a házasságkötő terem képét, nagy képpel díszítette a művelődési ház klubját, kifaragta édesanyja portréját, szobrok, grafikák, vasmunkák, mindenféle emblémák jelzik, hogy ezekbe is belekóstolt. Fotózik, filmezik, néha-néha verset is ír (a költészet szent dolog!), karikatúrát rajzol, igen nehéz súlya ellenére táncolt is középiskolás korában, kórusban is énekelt, később a Pávakörben is, és ne folytassuk tovább, mert alig van az életnek olyan területe, amibe legalább a nyelvét bele ne öltötte volna. Kínálkozik az alkalom, hogy újra föltegyük neki a kérdést: miért nem választott ki egyet a sok közül, és fele energiával nagy ember lehetett volna. Netán a kitartás hiányzott?

Érdekes feleletet kapunk. Szembenézett már ő is, talán ezerszer is evvel a kérdéssel, jól tudja, a kiemelkedő egyéniségeket becsüli a társadalom, azt is tudja, hogy Kocsis Zoltán ilyen ember, meg azt is, hogy ő soha nem ér föl Kocsis Zoltánig, és ha emezt nyárfának nevezzük, ő nem lehet több bozótnál, de értsük meg végre, hogy minden bozótnak is megvan a maga szerepe a természetben. Azt mondani már nagyzolás lenne, ha bozót nem lenne, akkor miből emelkednének ki a nagyok? Vagy: ki venné észre azokat? Esetleg: mi lenne a bozót helyén?

*

Négyszer jelentkezett annak idején a színművészetire, kellemes orgánummal mondta el a verseket, de nem vették föl. Kicsit se bánja már. Azt mondja, rengeteg izgalomtól szabadult volna meg, ha csupán csak színész lett volna. Elég későn, negyvenéves elmúlt már, amikor ráébredt, bozótként is hajthat hasznot. Óriási katarzis szülhette a fölismerést. Azt is mondja, baj akkor lenne, ha nem tudná, meddig ér el a karja, és azt hinné, minden megpróbált változatban ő az utolérhetetlen. Hatalmas tragédiákhoz vezetne el ez az önáltatás, lemondott róla. Rengetegen vannak ebben az országban is és az egész világon is, akik a leglényegesebbet nem tudják magukról: azt, hogy mit nem tudnak. Ő fölmérte határait, ha nem is lesz belőle világmegváltó zseni, akkor is élnie kell és dolgoznia rendületlenül.

Lépjünk vissza a gyurmászfilmekhez. Amatőr filmesként csinált egy burleszket. Igen egyszerű a történet, jön egy anya a gyerekével, hogy fényképezze le a fényképész bácsi. Bebújik a fekete lepedő alá, aztán elkezd mindenféle figurát csinálni, hátha nevetne a gyerek, de az

nem tágít a savanyú ábrázat mellől. Tehetetlenségében szilaj haragra gyullad a fényképész, odavágja a masináját, és erre a gyerek elkezd ugrálva nevetni. Filmes fesztiválon meglátta egy másik amatőr, a Varga Csaba, és kiválasztotta társául. Azóta „profi" lett Csabából, a Pannónia filmstúdiónak készíti Augusztáit, kitalál hozzájuk valami egyszerű mesét, és elküldi Balástyára. Kezébe veszi őket a Kiss Pista, és önti hozzájuk az ötleteket. Üres vagy olcsó poénok helyett a megfontolt, mély humort.

– Az élet egyik legkomolyabb dolgának tartottam mindig a humort, ezt szeretném belevinni Augusztába is. Idomtalan női figura ez, állandóan változtatja alakját és helyét, vele minden megtörténhet, csak az ötletburjánzásnak kell gátat vetnünk. Beleéltem magam Auguszta gondolatvilágába, azt hiszem, beszélem a nyelvét. Augusztusa szépítkezik, Auguszta sportol, Auguszta férfit vár, és az alapváltozat, az Auguszta ebédel. Kitalálom őket? Kell is kitalálnom, mert anélkül nem megy, de gyűjtöm is az ötleteket hozzá. Látok valamit, megnézem mindjárt Auguszta szemével is. Auguszta és az olimpia – tele van ötletekkel az élet is. Húszatharmincat leírok egy-egy témához, elküldöm. Forgatókönyv lesz belőlük, megkapom azt is, átnézem, kiegészítem újabb ötletekkel, visszaküldöm. Érdemes lenne megszámlálni egyszer, hány százalékuk épül be a filmbe. „Ragadós" figura a gyurma, sok tévéstúdió is megvette már.

– Tehát vita soha nincsen köztetek?

– Emberileg baráti a kapcsolatunk, de ez a vitát nem zárja ki.

*

Jó piaca az animációs filmeknek a televízió, mindenre vevő, amiben ötletet lát. Veres Péter többször írogatott arról, hogy a nagy műsormoloch tönkretehet irodalmat, fölhígíthat művészeteket, hiányt teremthet bennünk, noha inkább a hiányt kellene eloszlatnia. Kicsike porszem csak ebben a gépezetben a balástyai ötletmester, de igyekszik kiiktatni a mindenevő molochot, és egészséges ötleteket vinni a helyére.

Horváth Dezső

(Délmagyarország, 1985. július 5.)

Kiss István

Mire ösztönöz a helyi társadalom?

Vita a közművelődésről

A május elsejei kerekasztal beszélgetésben kollégáim a közművelődés szinte valamennyi gondját szóba hozták. Huszonnyolc éves szakmai tapasztalataim alapján mégis úgy érzem, el kell mondanom gondolataimat. Nem vagyok társadalomtudós, a „kétkezi" népművelő helyzetéből szemlélem szűkebb-tágabb világom változásait.

A közművelődést, a társadalom, külön a helyi társadalom elidegeníthetetlen részeként fogom fel. Egy művelődési ház helyzete szubjektív és objektív viszonyok függvényeként, mindig is a körülötte szerveződő társadalom anyagi, szellemi, politikai, kulturális, erkölcsi értékeinek és hiányainak nyomata, tükre. Így aztán az én gondolkozásomban a közművelődés helyzete csak a társadalom helyzetének vizsgálatával tárható fel. A szakmán belüli vizsgálódás a lényegi kérdéseket kerülné meg. Ha a település, a helyi társadalom szerepét ennyire felértékelem, akkor nyilván azt is gondolom, hogy a társadalom működtetésében részt vevő erők együttesen hozzák létre a közművelődés teljes feltételrendszerét.

Visszahúzódóban van ugyan, de még hatnia kell a művelődéspolitikának, léteznie kell a lakosság lelki, szellemi, fizikai szükségleteinek, működniük kell valóságos közösségeknek, élednie kell a demokráciának, „üzemelnie" kell az emberi kapcsolatoknak, hiszen egy működő társadalom éppen ezeken a területeken hozza létre szellemi értékeit, éppen a humanizálás, a civilizálás, a szocializálás, az alkotás folyamataiban élheti meg létezése igazi minőségét.

Vegyük sorra: a társadalomban működő erők hogyan hatnak intézményeinkre, a helyi társadalom integrálja-e a művelődési házakat saját működésébe, egyáltalán működik-e a helyi társadalom?

Számomra riasztó jelenség, hogy a helyi társadalom működésének intézményes formái lassan kiürülnek, hogy az emberi teljesítmények a magánszféra ellenőrizhetetlen, gyakran elvtelen „szükségnormákkal" működő területein dúsulnak számottevően. Úgy tűnik: a „nagy" művelődéspolitika – a központi akarat befolyásoló ereje – teljesen magára hagyta az intézményeket. Nincs már szándéka a fővárosban senkinek arra, hogy például Balástya község közművelődésébe beleszóljon. Direkt módon semmiképp. Nekünk magunknak kell „művelődéspolitizálnunk", itt, helyben kell ideákat, terveket gyártanunk. Az állami és a politikai vezetés viszont éppen ezen a területen a legfelkészületlenebb, a legbizonytalanabb. Amúgy is nagy a kísértés, hogy a kultúra ügyét a napi politika praktikus céljainak rendeljük alá, így aztán sokszor irreális, a szakmaiságot nélkülöző elvárások is megfogalmazódnak. Egyszóval: nem áradnak a helyi politika, művelődéspolitika, az állami irányítás, a hatalom felől a kívánságok, az elvárások, nem tölti fel lemerült „energiatelepeinket" a vezetés tettekre szító akarata. A helyi (és országos) pénzhiány is arra készteti az adott települések vezetőit, hogy ne „szítsák" a közművelődést, elég, ha „szinten" marad a tevékenység. És ez lényegében visszafejlődés. Bizonyára, olyan település is akadt, amelyik valóságos csökkentést is kénytelen elhatározni. Összegezésképpen: a helyi irányítás energiáinak, figyelmének legnagyobb részét a kommunális, a szociális, az egészségügyi, az oktatási stb. feladatok megvalósítása köti le; a közművelődés nem alapellátás, így szabadon sorvasztható. A legyengült lakossági művelődési mozgalmak még külön is jó hivatkozási alapot adnak a vezetésnek, hiszen, ha „nincs élet" a művelődési házban, akkor fejlesztéséről még beszélni is felesleges.

A helyi társadalom fontos működtető a társadalmi és tömegszervezetek. Én legalább is változatlanul nagy felelősséget szánok neki, hiszen közvetlen kapcsolatban állnak az emberekkel, így be kellene tölteniük – több más feladat mellett – a transzmisszió, az összekötő szerepét is.

Az emberi szükségletek, a vágyak, a célok, az érdekek közösségi egyeztetése után a társadalmi szervezetek önmagukban is képesek lennének mozgásba hozni a közművelődés szinte valamennyi területét. Nos, megtörten mondom: a pártszervezetek, a népfront, a KISZ, a szakszervezet alig-alig foglalkozik saját tagjainak közművelődési érdekeivel, egyre több a formális elem a szervezetek működésében. (Valamennyi említett szervezetnek tagja vagyok-voltam, személyes tapasztalataim mondatják velem, hogy a művelődés társadalmasításában éppen a hivatott szervezetek nem képesek erjesztő, meghatározó tényezővé válni.

Külön gondnak látszik, hogy a napjainkra túlságosan is „megszínesedett" társadalom túl sok fajta igényét, érdekét társadalmi szervezeteink nem képesek integrálni, a „másság" toleranciahiányból adódó elutasítása emberek, csoportok, rétegek „kívülrekedtségét" eredményezi, és mindez a társadalmi atomizálódás folyamatának teremt jó feltételeket. A társadalmi szervezetek erőtlen, formális működése végül is a bennük összegyűlő emberek gondja, helyzete és felelőssége.

Közművelődési intézményeink végső soron szabadidős intézmények, azt feltételezik, hogy a lakosságnak (életkor, érdeklődés, életmód és érdekek alapján) valóságos szándéka van arra, hogy műveltségbeli hiányait pótolja, hogy információkat szerezzen saját világáról, hogy készségeit, tehetségét fejlessze, hogy szórakozzon, pihenjen, hogy társasági, közösségi életet éljen. A művelődési ház „ideális" látogatója mindenekelőtt nyitott személyiségű és aktív Olyan ember, aki szabad idejében az intézmények segítségével ismerethez, élményhez jut, emberi kapcsolataiban magára, értékeire ismerve személyiségét gazdagítja. Egyszóval testi, lelki és szellemi egészsége alapján keresi nálunk a több kevés sokféle lehetőségét.

Társadalmi gondjaink megszaporodásával, a rohanó élettempó felszínességével, az önpusztításig menő munka „elterjedésével", a pszichés terhelések növekedésével napjainkra éppen a fentebb említett testi, lelki, szellemi egészség vált illúzióvá. Intézményeinknek mindez olyan elképesztően újszerű kihívás, amire nem lehet sem a szakembernek, sem az irányításnak, sem a „tárgyi-pénzügyi feltételeknek" a korábban megtanult válaszokat adni, alapvetően más feladatrendszert kell kimunkálnunk. Ma már nem boldoggá kell tennünk az embereket, elég, ha a dolgok elviseléséhez adunk valamilyen segítséget. Kimondtam a vezérszót: segíteni. A szociális segítői magatartás és népművelői szándék a problémákkal küszködő, a leépülőben levő, az eltévelyedett, a testi, lelki zavarokkal bajlódó, az életvezetés feszültségeibe belebonyolódó, gyarló embert kell célba vennünk, az egyéni élet jó (jobb) megszervezésénél kell jelen lennünk. Nem a „nagyteremnyi" közönség, hanem az állampolgárok életében kell hasznossá, fontossá tenni magunkat. Mert a lakosság – a társadalom alaphelyzetéből adódóan – egyre kevesebb pénzt, időt és energiát fordíthat a létezés humánus szükségleteire. A gazdag saját gazdagsága rabságában hajt, a szegény pedig a meggazdagodás reményében vállal erején felül feladatokat, de elég gondot ad a szinten maradás is bárkinek.

Nem érkezik hát a lakosság felől sem „működtető erő", a művelődési mozgalmak életre neveléséhez most nincsenek jó feltételek. Én tehát így látom: gyenge, legyengült hatások érik ma a művelődési házakat, sem az irányítás, sem a szervezetek, sem az egyének – összességében maga a társadalom – nem „bíztatnak" bennünket a korábban, ideálisnak tartott tevékenységek fejlesztésére. Mindenki félretette egy kicsit a kultúra ügyét, a művelődésre motiváló társadalmi tényezőket lepisszentette a gazdasági válság, a létért folytatott kemény küzdelem. Maguk az intézmények is – hogy létüket, életre valóságukat bizonyítsák – a kommersz, a tömegkultúra könnyebben eladható termékeit „árusítják", itt-ott még kultúraellenes ügyeket is beengednek tevékenységükbe.

Van felelőssége – nem is kevés – magának a népművelőnek is, de ő hivatásos népszolgaként, csak széles körű társadalmi segítséggel képes feladatokat végrehajtani, hiszen megyénk legtöbb művelődési házában a takarító néni a legfőbb munkatársa. alig tehetünk mást; tovább „faggatjuk" településünk társadalmát, hátha előtör valahonnan az igény, a szükség, és mi újra és újra megpróbálunk megfelelni a társadalom elvárásainak. Persze a szakmán belül is akad

megoldásra váró probléma. Jómagam például szertelennek, átgondolatlannak tartom a szakmai képzés egészét. A mindenből egy keveset elve szakmai identitászavarokat eredményez. A közművelődés szakmai irányítása szinte teljességgel megoldatlan. A tárgyi-pénzügyi és személyi feltételekre is ráfér az átgondolt fejlesztés. Az erkölcsi és anyagi megbecsülés területén is akad jócskán javítanivaló. De ezek másodrangú feladatok. az első nagy feladat mégis csak a helyi társadalom és az intézmények új, összetettebb kapcsolatának kialakítása. Ez az új viszony a társadalom aktivitását éppúgy feltételezi, mint a népművelők megújuló képességét.

Nem a borúlátás terjesztése miatt írtam le aggódó gondolataimat. Nagyon fontosnak tartom, hogy igazi, a helyzetünkön nyomot hagyó gondolatok keletkezzenek a közművelődés gondjairól, helyzetünket a maga összetett valóságában próbáljuk megragadni, mert szakmánk igazi helyét, szerepét mindig is a társadalom, a helyi társadalom fogja kijelölni.

(Csongrád Megyei Hírlap, 1987. június 20.)

„Hazudtunk évtizedeken át…”

Balástyán az emberek túlnyomó többségének nincsenek megélhetési gondjai, sőt, bizonnyal többre is telik nekik a puszta megélhetésnél. *Kiss István*, a művelődési ház igazgatója azt mondja, meggyőződése, a szegénység nem a falvakban termelődik. Legalábbis egyelőre még nem .Balástyán a művelődési ház sem nélkülöz. Tevékenységének az utolsó fillérig megvan az állami fedezete: évi 1 millió forintból gazdálkodik, s ez, úgy tűnik, elegendő. A népművelők itt sosem pénzügyi gondokkal hadakoztak, s nem azzal hadakoznak ma sem. Harcuk sokkal nehezebb: szembesülniük kell – s nemcsak nekik – a mögöttünk álló évtizedek szakmai munkájával.

– Huszonnyolc éve érkeztem Balástyára – *hallom Kiss Istvántól*. – Megéltem társadalmi változásokat, de most látom csak, milyen naiv ember voltam. Nem restellem, az utóbbi egykét esztendő társadalmi fölindulása teljes világnézeti válságba sodort. Meghasonlottnak, becsapottnak éreztem magamat. Ebben a lelkiállapotban döntöttem úgy 1988 októberében, hogy kilépek az MSZMP-ből. Nehezen éltem meg ezt az időszakot, de most úgy érzem, nem csupán bennem, de az általam gyakorolt szakmában is lezárult egyfajta ideológiai szakasz.

– *Hogyan látja a népművelés elmúlt évtizedeit?*

– Hazudtunk évtizedeken át. Hagytuk, hogy a kultúra úgy működjék, mint hab a társadalom tetején. Sokszor úgy éreztük, gyönyörű folyamatok részesei vagyunk, de végső soron csak arról volt szó; nem láttuk a fától az erdőt… Tevékenységünk tulajdonképpen egy vékonyka rétegen érintett, a művelődési házakat gyakorlatilag a lakosság 8-9 százaléka használta. Felelősségünk, hogy nem indukáltunk társadalmi folyamatokat, bűnünk, hogy hagytuk megkérdőjelezni az értékeket: a vallásos embert, a vallásosságában, a gazdálkodó embert tudásában, önazonosságában, megkérdőjelezték a magántulajdont, a személyiséget, az értelmet, a gondolatot, mert gyanús volt, lásd értelmiségi politikánk. Mindennél jobbat, mást akartunk adni, nemesebbet… Azt tekintettük kultúrának, ami kívülről jön, s nem vettük figyelembe az ember eredendő belső kultúráját. Mindezek közös bűnök; a szakma hamis ideológia szolgálatába szegődött.

– *S miként lesz képes talpra állni?*

– Jómagam nem úgy számoltam el szakmai munkámmal, hogy letéptem magamról a húst. Ez a ház sohasem működött a hatalom nyúlványaként. az én orrom előtt már a nép kezdődött… Nem tagadom meg, amit eddig népművelőként tettem, s talán a szakmának sem kell megtagadnia önmagát, ám mindenképpen másképp kell cselekednünk a jövőben. Úgy vélem, egyfajta szociális segítői magatartást kell elsajátítanunk. Nem „népművelni” kell az embereket. Úgy fogalmaztam meg; a népművelés a „vakarás” szakmája, csakhogy eddig sosem ott vakartuk az embereket, ahol valójában viszketett nekik… Most kell megtanulnunk, hogy ott segítsünk, ahol kell. Hagyni kell, hogy az emberek tegyék fel a kérdéseket.

– *S gondolja, fel is teszik?*

– Nem csupán gondolom, hiszem. Az emberek nem ostobák, ráismernek önös érdekeikre. Talán nem is olyan apró jele ennek, hogy a balástyai lányok-asszonyok összefogtak, és szabás-varrás tanfolyamot szerveztek maguknak. Egy másik csoport megalakította a nótakedvelők klubját, ahol természetesen nem csupán nótáztak, de beszélgetnek, vitatkoznak, politizálnak is. Aztán jöttek a fiatalok, hogy csináljunk lambada-tanfolyamot, de katonabúcsúnak is otthont adott már a ház. Partnernek kell lenni mindenben, nem pedig arisztokratikus gőggel elfordulni. Ideje elfelejteni téveszméinket. Ha erre képesek leszünk, a szakma átéli a politikai megrázkódtatást.

– *S a falu miképpen éli át?*

– A falu nem viseli el a politikai szélesőségeket. Itt Balástyán öt taggal alapítottuk meg a Szabad Demokraták Szövetségének helyi szervezetét. Én azért csatlakoztam az SZDSZ-hez, mert eddig nem voltam szabad, s főleg nem éltem demokráciában. Azt remélem, ezután ez következik. Nagy ugrás ugye, az MSZMP-től az SZDSZ-ig? Megszenvedtem érte. Nagyobb mértékben mozgolódnak azonban a kisgazdák, ők bevallottan a „földosztásra" szerveződtek. Nem számottevő az MSZP, nem beszélve az MSZMP-ről, amelyik jóformán nem is létezik. Egyszóval, itt nincsenek politikai csatározások .Egyelőre nem érzik az emberek, hogy történelmi időket élnek. Gondolom, a helyhatósági választások meghozzák a falu ébredését. Ám jelenleg az tapasztalható: nincs elég információ. Vagy éppen a nagy információözönben nem tudnak eligazodni az emberek? Nem jártam utána, de szinte biztosra veszem, a balástyaiak kilencvennyolc százaléka a kopogtatócédulákat nem adta oda senkinek. Nem tudják, kire szavazzanak. A közelmúltban az SZDSZ gyűlésén azt kérdezte egy néni: aztán ha maguk lesznek, lesz-e beszolgáltatás? Látható, még mindig a régi félelem igazgat, a parasztság nem felejtette el meghurcoltatásának, megaláztatásának éveit. Óvatos. Talán, ha majd a termelés jövedelemhozó értéke emelkedik, nagyobb bizalommal, jobb közérzettel él. Igazán csak most érezzük a korábbi értelmiségpolitika káros következményeit. A falvakban nincs számottevő értelmiségi, nincsenek olyan emberek, akik pezsdítenék, húzóerői lennének a helyi társadalomnak.

– *Hát a népművelők, a pedagógusok?*

– Nekünk most abban kell segíteni, hogy a falu minél jobban felkészüljön a jövőre. Az emberek gazdálkodni akarnak, meg kell hát őket tanítani a gazdálkodásra, azokra a praktikus ismeretekre, amelyek feltétlenül szükségesek a majdani farmergazdaságok működéséhez. Mert van ugyan néhány nagygazdaság a faluban, de nem ez a jellemző. Ugyanakkor azt akarom hinni, hogy Balástya felfedezi önmagát, és valóságos szükségletei alapján szervezi meg az életét. Nem elmaradott, sötét falu. Életképességét már akkor bebizonyította, amikor a futóhomokon virágzó mezőgazdasági kultúrát teremtett. Ha nem éri több bántódás, igazságtalanság az embereket, ha hagyják őket élni, lesz minden, ami kell. A kultúrában is. Pesszimizmusra, sopánkodásra ezért nem érzek okot. Igaz, ma még bizonytalan minden – Balástya nem szakítható ki az ország egészéből –, de azért, ha óvatosan is, a helyi társadalom működése megkezdődött. S népművelőként épp ebben van minden bizodalmam.

Török Erzsébet

(Délmagyarország, 1990. március 6.)

Kispista

Kispista. A szakma így anyakönyvezte Kiss István balástyai népművelőt, aki 28 évet húzott le abban a művelődési házban, melynek bejárati ajtaja az E5-ös útra nyílik. Talán nem véletlen, hogy a makói fiú éppen itt vert gyökeret, az isten háta mögött, de az Európába vezető út mentén.

Van egy éve, hogy utoljára találkoztunk, akkor keserűen mesélte: *„Képzeld, nemrég B. bácsi azt mondta nekem, piszkos csirkefogó vagyok, tönkretettem a falut."* Egy év alatt sok minden történt. Pista közben megbirkózott egy komoly betegséggel, s míg gyógyult, volt ideje visszatekinteni, mérleget készíteni. Mikor a múlt héten telefonon felhívtam, a hangján éreztem, ismét két lábbal áll a földön, humora a régi: *„Te jó Isten, Magyarországról beszélsz, vagy Európából?"* – kérdezte, s szívesen vállalta a másnapi beszélgetést.

*

– Fontos, hogy az ember tisztában legyen vele, mennyit ér. S helyzet kell ahhoz, hogy kiderüljön, milyenek vagyunk, mire vagyunk képesek. Engem a dühös elkötelezettség tartott itt Balástyán. Szakköri szobában laktam 15 évig, ráment az első házasságom, de én akkor itt az alvégen komolyan elhittem, hogy a szocializmus a felemelkedést szolgálja, hogy majd különbek leszünk, mint a Nyugat, ahol a pénz az úr. Hogy nálunk a humánum fog győzedelmeskedni mindenek fölött. S én a meztelen fenekű, makói proligyerek – apám kőműves segédmunkás, anyám takarítónő volt – azt gondoltam, nekem itt kell kipróbálnom az erőmet, a képességeimet.

– *Te többféle műfajba is belekóstoltál, nem éreztél magadban annyi tehetséget, hogy valamelyikben jobban elmélyedj?*

– Amikor én gyerek voltam, nem volt arra idő és lehetőség, hogy a tehetségemet figyelje valaki. Ha rajzoltam valami szépet, megmutattam anyámnak. Ő azt mondta: „Jól van, kisfiam, szép. Hozzál be egy kanta vizet!" Aztán végre nagy elismerést kaptam, az iskola homlokzatának dekorációjáért néhány társammal a pesti VIT-re is fölküldtek. A képzőművészeti gimnáziumba jelentkeztem persze, majd megjött az értesítés: felvettek a makói gimnázium matematika tagozatára. A furcsa átirányítást megszenvedtem, de mit tehetett akkoriban egy diák. Verseket írtam, eljártam a hagymaházi színjátszó körbe, s tanultam a matematikát. Érettségi után isten tudja, hány helyen dolgoztam. Levéltárban, könyvesboltban. Kiderült, van némi ritmusérzékem is, így egy ideig a Korona éttermében doboltam. Közben költősködtem, irodalmi díjakat nyertem. Az egyik ilyen díjból vettem életem első karóráját. Verset mondtam. A színművészetire is jelentkeztem háromszor.

– *S vajon miért nem vettek fel?*

– Ó, hát mondtam én lelkesen, amit mondani kellett, nagy hangon, teli tüdőből, de az kevés volt a sikerhez. Szegény jó Páger Antal is ott ült a zsűriben: „Hát hangja, az van" – mondta, de én tudtam, nem elég a tehetségem. Aztán művelődni, okosodni akartam, behozni minden lemaradást. S miután igényes voltam magammal szemben, látnom kellett: semmihez nincs igazán akkora tehetségem, hogy bármelyik műfajra föltehessem az életem.

– *Így a mindent választottad?*

– Ugrásra készen állok most 51 évesen is, hogy befogadjam az újat. Tipikus félművelt vagyok, mentségem, hogy mindezt tudom is magamról. Engem a körülmények kirekesztettek egy-két dologból, s én egy csellel mindent megszereztem magamnak. Ezen a pályán mindent kipróbálhattam. Nem lettem színész, hát itt színdarabot rendezhettem, súghattam. Nem lettem író, hát itt színdarabokat írhattam. Tudok kicsit zongorázni, citerázni, gitározni. Mikor az

egyik balástyai kislány cigánydalokkal lépett fel valami ki mit tud-on, hogy legyen, aki hangszerrel kísérje, megtanultam cimbalmozni.

– Közben festesz, rajzolsz… S mondd, a falu milyen szemmel nézte ezt a te sokoldalúságodat?

– Én itt elsősorban az ifjúságé voltam. Az ifjúsági klubban, csapatban, bandában éreztem mindig csak jól magam. A nagy hajamat az idősek, s a faluvezetők nem nézték jó szemmel. Ha a klubtagok közül valaki elkövetet valamilyen garázdaságot, annak a megítélése, elítélése visszahullt a klubra, így rám is. Mikor amatőrfilmezéssel kezdtem foglalkozni, gyanakodva méricskéltek, vajon mennyit költök a falu pénzéből a saját passziómra. Sokszor úgy jártam, mint Móricz Zsigmond Árvácskája. Elértem valami sikert, megvalósítottam valamit, s boldogan vártam a dicséretet, s helyette szidást, dorgálást kaptam.

– Rengeteg balástyai sikerről tud a szakma, ennek azért részesei voltak az itt élő emberek is, nem?

– Így visszatekintve azt kell mondjam, nem így kellett volna a vidéki kultúrát csinálni. Én eddig azt hittem, emberekkel, személyekkel van konfliktusom, s most egyszerre rájöttem, a rendszer volt rossz. Ennek a közművelődésnek, népművelésnek – nevezzük, aminek akarjuk – nem volt köze a paraszti létformához. Amolyan díszítményjellegű volt ez a kultúra. Hab a valóság tetején. Bizonyítottuk a létünket mindenféle őrülettel, ahelyett, hogy a falusi emberekre figyeltünk volna! Magára hagytuk a tanyai embert! „A tanyai gyerek le ne maradjon” – jelszóval megszüntettük a tanyai iskolákat. Pedig, milyen szívesen vittük nekik el a gyermekműsorokat a helyükbe. Nyolc helyen volt aggregátoros filmvetítés! Olyan értékeket akartunk ráerőltetni az emberekre, melyekre valójában nem volt szükségünk. S helyette elvettük tőlük azt, ami az övék volt. A pávakör, a díszítő-, hímző-szakkör nem a lényeghez kapcsolódik, sohasem szervült bele a paraszti létbe! Lehet, hogy nekem – mint munkásgyereknek – is csak amolyan nosztalgikus kötődésem volt a paraszti világhoz. Nem tudom, egy biztos: a falusi embereket hagyni kell szabadon élni, gazdálkodni, ők nagyszerűen kitalálják, mit szeretnének látni, hallani, tanulni a művelődési házban. A népművelőnek nem kell azt hinnie: ő műveli meg a népet, valami fentről jövő eszmék, határozatok és módszerek segítségével.

Pacsika Emília

(Délmagyarország, 1991. február 19.)

Névjegy

Beszélgetés Kiss István népművelővel

– Sokan azt mondják, hogy amikor ereje, formája teljében volt, minden fővárosi fórum hívta, várta; hiába. Ideológiája is volt hozzá, hogy miért nem megy. Azt mondta, itt van szükség rá Balástyán. Mennyire avult, mennyire nevetséges ez a nézet ma, kedves István?

– Valóban elavult, de akkor én ezt így hittem. A fontosságtudatomat azok a feladatok táplálták, azok a kihívások, amelyek itt érkeztek hozzám hívatlanul, törtek be az ajtón, ablakon. Én nem értem rá azon filozofálni, hogy az egyéni sorsom, az önmegvalósításom, a kiteljesedésem milyen programot vegyen, hiszen vergődtem, kínlódtam, buktam, diadalt arattam ezekben a feladatokban, és éltem az életemet a többiekkel együtt. És mindig a többiekkel.

– Mi volt az ára ennek az életnek?

– Egyfajta boldogság, mert ha arra kérdezel rá, hogy ez mennyire volt teher, hogy bírja az ember idegrendszere, napi 18-20 órában, de dolgoztam napi 49 órát is egyhuzamban a közösségért, az ügyekért, amit fölvállaltam.

– Ez ma nem egy divatos mondat, hogy én a közösségért dolgoztam. Te ilyenformán egy kövület vagy.

– Ahogyan most látom a társadalmat, a fölöslegesség-tudatom tökéletesen a helyére lépett a fontosságtudatomnak. De én ezt földolgoztam már, nem panasznapot akarok tartani. Bennem működött a szocializmus. Én nem párttag voltam, hanem kommunista, aki hitt abban, hogy egy igazságos társadalmat lehet csinálni, és én, naiv ember, azt hittem, hogy én mindig a szocializmus hibáival találkozom. Nem kis megrázkódtatást jelentett nekem, amikor kiderült, hogy én a szocializmus lényegével találkoztam. Bevallom nekem őszintén, hogy én nem tudtam a malenkij robotról, Recskről is csak valami nagyon halványat, és a többi disznóságról, a folyamatos 56-os disznóságokról se tudtam, hiszen nagyon fiatal voltam még.

– István, túl infarktusokon, azt szokták mondani, hogy ebben a korosztályban akinek nincs, az előtte áll. Te utána vagy. Hogy összegzel? Lehet egyértelműen azt mondatni, hogy a te 40 éved ebben pergett el?

– Elszállt a semmibe. Most úgy érzem, mint a jó pedagógusnak az életét szétviszik a gyerekek, és alig igazolódik belőle valami vissza. Szűk baráti kapcsolatokban, a családban nem is tudom, jelzőt keresek most, hogy alig megérdemelt, izzó szeretetben élek, és ez mentette meg az éltemet, vagy menti folyamatosan, napról-napra hogy az a fontosságtudatom, amiről beszéltem, annak elmúltával megmaradt egy magánéleti fontosságtudat. A gyerekem nevelése, a család szellemi, lelki karbantartás. Jobb szót nem találok; ilyesmiben élem most ki magam. el akarom felejteni, de le is zártam az éltemben, nem kis meghasonlás volt az, hogy én ennek az istenverte szocializmusnak odaadtam legszebb tulajdonságaimat, legjobb képességeimet; a munkámat, a hitemet, az erkölcsi tartásomat. Hiszen a baloldaliság nem volt ennyire riasztó, a század elején mindenféle valamire való értelmiségi baloldali volt. Én komolyan vettem, és nekiestem minden hibának. Sokkal nagyobb hangon kritizáltam, borítottam asztalt, mint az ellenzékiek. Szemtől-szembe beszéltem, ordítottam, hiszen a négy fegyelmi, a fölmondólevél, az azért jelzi, hogy hogyan tolerálták ezt a főnökeim. Gyűlöltem a bürokráciát. Olyan belső ellenzék voltam, akitől rettegtek. Mert én azt természetesnek tartottam, hogy a hatalom tízmilliomod része az enyém, és ennek a nevében mindenhez hozzászóltam, amihez közöm volt. De igazán nekem az elmúlt 40 év tartozik, és most látom kinyílt csipával, hogy milyen kisszerűvé, milyen törpévé tett bennünket, milyen módon lopták ki az életünkből azokat a gyönyörű értékeket, amit az ember tiszta hittel adott oda a munkájában, életében.

– Hogy állt ez össze egy olyan építménnyé, amin te, innen Balástyáról még helyi viszonyokban sem láttál keresztül?

– Helyi viszonyokban talán átláttam. Én ezt az építkezést a hatalom ellenében tettem. Ez furcsa dolog, hiszen párttag voltam. De szélsőségek, ilyen szájtépő…, szóval, szélsőségek abszolút nem fordultak elő, csak korábban, az én időm elején. De arról én tettem, hogy az megszűnjön.

– *Akkor Balástya kivétel volt vagy modell?*

– Balástya nem tükrözte a társadalom egészét. Itt atomizáltan éltek az emberek, tehát ez nem volt szembetűnő. A hatalom túlkapásaira a kiskirályoskodásra, arra csípőből tüzeltem, közvetlenül, ököllel. Szóval, mentem neki. És én ezt átéltem, mint diadalt. Hát ne haragudj, az egész járási pártbizottságot lecserélték, amikor 20 oldalas levelet írtam, hogy gazemberség van. Megpróbáltak, persze egzisztenciálisan megfenyegetni, mindenféle módon gyűjtötték az aláírást ellenem, de én tudtam, hogy igazam van. És országos szinten ezt nem lehetett elkenni. Leváltották az egész bizottságot.

– *Mennyire erős érv, mennyire döntő tényező az, hogy igazam van. A történelem elbukott hősök ezreit vonultatja föl, akiknek igazuk volt.*

– Én attól, hogy igazam volt, vagy hittem az igazamban, az engem arra is följogosított, hogy fejjel rohanjak a betonfalnak és megéltem élményeket, hogy a betonfal megrepedt. Voltak kudarcaim, volt, amikor ők győztek. Hiszen kétszer fordultam meg a vasútnál, hogy alá-fekszem a közeledő vonatnak, de nem jött a vonat, nagyon fáztam, lehiggadtam, és hazajöttem… Volt, amikor ők voltak erősebbek, ilyen is volt. De én nem a múltamból akarok élni. Én leéltem az életemet egy szakmában Én nem a politikai hatalom része voltam. Soha nem választottak be semmibe. Ezt a 40 évet lezártam, pontot tettem rá.

– *Na, de lehet-e, amikor még most is így fogalmazol, hogy „ők és én”. Holott, tulajdonképpen egy-gyékényen árultátok a cseresznyét.*

– Ha egy szélsőséges helyzetben történik a rendszerváltás, föltehetőleg a lámpavason kötök ki, mint a régi rendszert kiszolgáló stb. A tanyai parasztember szemében én biztosan annak a gyűlölt, előző rezsimnek az embere voltam. De aki ismeri az életemet, az nagyon is jól tudja, hogy szó se volt ilyesmiről, hiszen az én humánus töltöttségem eleve kizárta, hogy a hatalomhoz egyáltalán dörgölődzem vagy egyáltalán azonosuljak vele, mert ez teljes képtelenség volt. Így éltem. Azért 7600 forint a nyugdíjam, mert a jogos fizetésemnek egész életemben a felénél többet nem kaptam meg soha. Így büntetett a rendszer.

– *Az a rendszer, amit a magadénak vallottál…*

– Igen. Ennek ellenére vallottam magaménak, hiszen azt hittem, ha ezeket a hülyéket lecseréljük, tisztességes, rendes, fölkészült, tudós emberekre, akkor ez működni fog. Aztán kiderült, hogy ez egyáltalán nem így van, hanem ez egy tákolmány, nem szerves fejlődése a társadalomnak. Hogy ez egy idekreált, íróasztalnál kitalált őrület, hogy ennek az eszmének nincs aranyfedezete.

– *Te Balástyán döbbentél erre rá, vagy pedig országos példán?*

– Országos példán. Mondom, a helyi viszonyok sokkal áttekinthetőbbek voltak, ma is barátaim a régi párttagok. Nincs közöttük gazember. Kisstílű vagy kishitű vagy kis képességű van közöttük. De amióta én aktívan politizálok Balástyán, gazember egy sincs köztük. Csurka István – olvasom – definiálta, hogy ki a kommunista. Hát, mondom, az anyád szentségit, hát én ezek ellen éltem egész életemben, akit te definiálsz. Nem lehet, hogy mindenki olyan. Ezek ellen éltem. Ezért ment tönkre az életem. Ezért kaptam az infarktust.

– *Mi született itt mégis azokban az átkos években? Mert Balástya híres volt; beszélt róla a sajtó. Kiss István plecsniket is kapott.*

– Igen. Éppen ez volt a második fájdalmam. Azt már tudomásul veszem, hogy az előző rezsim nem ismerte el a munkámat.

– *De akkor miért tüntetett ki?*

– A szakmai fölsőbb körök nyomására történt az én kiváló népművelői kitüntetésem is, meg az ifjúsági díjam is. Meg azok az eredmények, amiket elértem, kiverték a szemét a kör-

nyezetemnek. Az én gazdag életművem, aminek a dokumentumait, Imre, tizenvalahány papírdoboz őrzi a tanyán, ezt semmisnek nyilvánították mindig is. Arra a hihetetlen gazdag szakmai életre, ami azt jelentette, hogy Balástya művelődési háza a megye, az ország említésre méltó intézménye volt, fölszereltségét, tevékenységét, látogatottságát, szakmai sikereit illetően oda se figyeltek. Párttaggyűlésen vetették föl, hogy miért nincs abban a rohadt kultúrházban legalább pávakör: tíz éve működött országos eredménnyel. Azt a fáradtságot se vették, hogy megkérdezzék, van-e. Meg azt hitték, hogy a báli bevétel az én személyes jövedelmem, minek fizetésemelést adni. Szóval, ilyenfajta tájékozatlanság volt. Ha ez nem is esett jól, de földolgoztam gyorsan; ezeken a naivságokon nem akadtam fönn. Nekem az igazi ütközésekhez azért nagyobb horderejű konfliktusok kellettek, nem ilyen gyerekes dolgok, bár bántottak ezek mindig. Én akkor azt mondtam, hogy diófát ültettem, meg akarom várni a dió termését, én elkötelezett vagyok a szakmával, azzal a faluval, amikhez kötődöm emberi kapcsolatok, ügyek révén. Azért nem megyek el, mert itt a terhelésemben megélhettem, hogy fontos ember vagyok, mert egy csomó feladat kizárólag engem kereshetett meg és talált meg, mert más nem volt rá alkalmas. A női citerazenekart azért vezettem, mert kéznél voltam. Be kellett hangolni a hangszereket, egyáltalán igazságot kellett tenni. A nők egymás közül nem tudtak elfogadni senkit vezetőnek, mert mindenki egyformának, vagy… érted… Nem hallgathatjuk el, bár komor témákról beszéltünk, hogy azért én a humor embere voltam. Harmincvalahány évig a szakmának is, meg az életnek is bohóca voltam, színjátszó voltam, előadóművész, paródiáimat előadtam profi művészekkel. Kabarét írtam a Szegedi Nemzeti Színháznak. Verset írtam, gitároztam. A baletton kívül nincs olyan művészet, amelyet ne műveltem volna. A néptáncban szólótáncos voltam. Átment rajtam minden művészet, a vers volt talán az első, amit hatodikos koromban írtam a tavaszról. Olyan lázba jöttem, hogy találtam rímszót, hogy teljesen magamon kívül voltam. Aztán a gyerek-színjátszás, ifjúság; Dürrenmattot én adtam elő, én voltam az íróélményben az író-főszereplő.

– *Balástyán…*

– Nem. Makón, ezek még makói évek voltak. Ott láthatod a vasmunkáimat. Fotókiállításom volt, zsűrizett képeim vannak a faluban. Ezt el se érdemes sorolni, mert ez magában egy őrület. Elképesztően meggazdagult az életem azáltal, hogy itt a kultúra valamennyi ügye engem keresett meg. A városokban, nagyvárosokban szakosodás van. Egy-egy népművelő kolléga specializálja magát, mint a kutatóintézetekben. Itt én voltam a sebész, a nőgyógyász, a csillagász, a kőműves, a napszámos, gépelő, intéző, bevásárló.

– *Kőművességet emlegetsz. Amikor itt voltam, éppen építették a kultúrházat.*

– Másik nagy fájdalmam. Nagyon nehéz róla beszélni, még most is. Én megterveztem – kérem az olvasót, hogy értse ezeket a mondatokat a helyén –, megszerveztem, "munkavezettem", társadalmi munkáját megszerveztem, szakipari munkáit végeztem, segédmunkáit végeztem egy két és félmilliós átalakítás jellegű felújításnak. Akkor kapta ezt a képet 1980-ban, azóta van ez a képe az intézménynek. Igaz, ha elakadtam statikai számításokkal, akkor beszaladtam a tervezőirodába, egy mérnök meg kiszámolta nekem, szóval, nem ilyen mélységben, de a centiket, az éjszakákon való rágódást…, szóval, hogy elmentünk az elnökkel és száz mázsa oltott meszet fölraktunk, mert nem volt senki, és el kellett hozni, mert akkor volt mész. Fölugrottunk a teherautóra és elmentünk, és a mészkőpor az izzadtsággal összefolyt a hátamon és összegyűlve a derekam táján egy 20 forintos nagyságú sebet égetett. Még a vérem is benne van a dologban. Mindezt megcsináltam. 45 szervezet, nem tudom hány száz ember vett részt a munkában. A kiemelkedő munkásoknak egy kis cseréptábla őrzi az elismerést az előcsarnokban. Gúlaalakra tettem ki, úgy jött ki a táblák száma miatt. Ez egy hatszor tizenkettes cseréptábla, ami föl van ragasztva a falra, és az úristen úgy adta ki, hogy a teteéről egy gúla hiányzik, egy lap. Akkor fejeződne be a gúla. Ez a véletlen műve. Azóta se, senkinek nem jutott eszébe, hogy az az én szellemi, fizikai, erkölcsi munkámnak, adottságomnak, ké-

pességemnek olyan teljesítménye a kultúrház, amit legalább ezzel a rohadt tizenkétszer hat centis cseréptáblával talán illett volna elismerni.

– Mennyiben könnyíti vagy nehezíti a dolgod az, hogy sokan, százak, ezrek, tízezrek monológja kezdődhet így, és végződhet ilyen keserű összegzésben, hogy az életem ebben a 40 évben pergett le.

– Mindig úgy fogalmaztam, hogy méltó hozzám a harc, maga a csata, a vér, a pocsolyába zuhanás, a föltápászkodás, a diadal, az ökölcsapás, a fal-ledöntés. Ettől volt kerek az életem. Még azt is kockáztatom, hogy a harcaimban voltam boldog.

– Egy ilyenfajta karakter, aki ennyiszer képes újjászületni, a pocsolyából feltápászkodni, tipikus alakja lehetne a mai átalakulás társadalmának. Nem gondoltál arra, hogy ez előiskola volt, és most kellene, most lehet?

– Hát, rákérdeztél. Én olyan szellemi, lelki izgalomban éltem meg a társadalom változásait, olyan hatalmas élményem volt. 1988-ban kiléptem, 1990 februárjában léptem be az SZDSZ-be. Részt vettem abban az autós konvojban, amikor Tamás Gáspár Miklósék jöttek Szegedre, Fogadtuk őt, zászlós, autós menetben megszervezték itt az SZDSZ-es aktivisták a dolgot. Az autóba befújó szél a történelem szele volt…

– Nem nagy szavak?

– Nagy szavak, tudom. Torokszorító volt autóba ülni és fogni egy SZDSZ-zászlót, érted? Valami csodát éltem meg, és hogy Istenem, én még elérhettem az életemben, hogy fordul a világ, hogy valami tisztulás jön, valami katarzis. És teltek-múltak a hónapok, már akár évekről is beszélhetünk…, hát nem tudom, hol volt ez a rengeteg mocsok, mert biztos volt, honnan, hogyan tört elő. Tudom, hogy ez velejár. De iszonyatosan taszít a parlamenti demokráciának ez a primitív formája, ahol még csürhejellege is van alkalmasint ennek az együttlétnek. Én olyan döbbenettel nézem, hogy a primitívség, a középszerűség, a kisszerűség – ugyan megválasztották a szerencsétlent, dehát csöbörből vödörbe estünk. Itt a demokráciáról szó nem volt eddig. A hatalomért való acsarkodás, a koncért való elvtelen módszereket is fölvállaló harc folyik. És én csak nézem, hogy… hát gyerekek, hát fújjátok föl, hát egyet akartunk. Én a kisgazdát a keblemre ölelném. A baloldali eszmék? Hát maradjanak, frissüljenek, újuljanak, hiszen van mögöttük tömeg, akiknek az érdekeit képviselni kell. Keresztények: ti fogjátok össze a tiéteket. És borozgatva beszéljünk, hogy mit kell csinálni, hogy jó legyen. És ehelyett azt látom, hogy azok az elvtársak, tehát akik az ellenzékiségben összeforrtak, izzó gyűlölettel beszélnek egymásról, lejáratják egymást, megkérdőjelezik mindenét, ami létezik. Megadták az alaphangot a parlamentben arra, hogy az országban lefelé haladva a demagógia, az önzés, a gőg, a hatalomvágy érvényesüljön. A kisembereknek, az eddig elnyomott, sérült lelkű középszerűeknek megadták a lehetőséget, hogy ebben a nagy szabadságban felszínre törjenek és élre álljanak, mert rendes, tisztességes ember ebben a kalandban nem vesz részt.

– Balástyán hogy csapódott le a rendszerváltás? Hogy élted meg? Hogy dolgozta föl a falu?

– A rendszerváltásnál mint SZDSZ-es aktivista szorgoskodtam, hogy jó önkormányzat jöjjön létre, hogy képzett szakemberek, tisztességes emberek kerüljenek. Engem nem érdekel, hogy katolikus, zsidó vagy mohamedán, nem érdekel, hogy a bőre barna, nem érdekel, hogy kisgazda, nem érdekel, hogy kommunista. Végezze jól a dolgát, lehessen benne hinni, legyen hiteles személyiség. Sikerült is jó néhány értékes embert a faluval elfogadtatni, de a létszámában nagyon erős Kisgazdapárt hatalmas szervezőmunkával a voksok többségét megszerezte, és az a kínos helyzet alakult ki, ami a parlamentben, hogy itt vitára soha semmi nem kerülhet. Itt most hatalom van. A Kisgazdapárt azt a fölényét, ami az önkormányzatban létezik, arra használhatja, hogy diktátumokban gondolkodik. Most az van, amit mi akarunk. Eddig az volt, amit a kommunisták akartak. Tiszta észjárás, követhető, logikus. Hiszen az Antall-kormány sem csinál mást, mint a hatalmat szépen, finoman megszerezni, megtartani, háromezer évre berendezkedni. Ők egyfajta központi irányítás miatt is, és egyfajta leszámolás szándékával

fogtak hozzá a helyi politizáláshoz, de az általánosságok szintjén, nem konkrétan. Kiidegesítették a volt tanácselnököt is, akit a falu megválasztott. Elzavarták a jegyzőt, mert törvényekre hivatkozva mindig beleszólt a dolgokba.

– *Félresöpörték Kiss Istvánt…*

– No most, nem söpörtek félre. Én emberileg nagyon jóban vagyok a kisgazda-vezetőkkel, sőt bennem nagyfokú tisztelet is van. Ami hiba van, azt tudom, hogy miből ered, és nem tudom hibáztatni őket. Olyan fokú bizalmatlansággal voltak a kisgazdák a régi rendszer emberei iránt, de hadd mondjam el, hogy joggal. Mert ők a rosszat, azt a sok megalázást, a föld elvételét, a kisemmizést, az előző rendszertől kapták, és ez okozott feszültséget, konfliktusokat, de a kizárólagosságra törekvésüket nem tudom elfogadni. Tudom, hogy ilyen 40 év után, a parasztember ennyi lelki, fizikai, erkölcsi sérelme után nem várhatom azt, hogy a hatalom asztalához barátságosan invitáljon másokat. De tudod, hogy az országban is mennyi önkormányzati cirkusz volt, itt is volt. Úgy érzem, túl vagyunk rajta, és kialakul majd az emberekben is a valódi demokrácia iránti készség. És ez volt is a kezdetben falugyűléseken meg a nyilvános önkormányzati üléseken, hogy majd a voksok leadásával igyekeznek egyre tisztább, egyre jobb önkormányzatot létrehozni, mert már valóságosan a felelősség súlya a helyi vezetőkön van. Eddig azért a madzag vége volt, az államhatalom helyi képviselője. Most az itt élő embereket kell reprezentálni, és ez majd megtanulódik, majd kialakul, a készség. És, hogy hiába, voltak rossz érzéseim, sérelmeim, ilyen horkantásaim, most érkeztek a kisgazdáktól felém otrombaságok is, bár az első időkben megkerestek, hogy legyek országgyűlési képviselő jelöltjük. Őrület.

– *A kommunista, az SZDSZ-es, kisgazda országgyűlési képviselőjelölt.*

– Lajos bácsi, a pártelnök azt mondta nekem: nézd István, a kommunisták között is vannak rendes emberek, és a kisgazdák között is vannak gazemberek. Ezzel Lajos bácsi helyre tette bennem a dolgokat. Ez nem attól függ, hogy kisgazda vagy kommunista. Hogy tisztességes ember, hiteles ember, erkölcsi, szellemi vonatkozásban van-e értéke. Szóval, itt az SZDSZ-szel az elején politizáltunk. Egy tag kilépett és megszűntünk egység lenni. Azóta ez az SZDSZ-tagságom átfinomult SZDSZ-szimpatizáns kategóriára.

– *Gonosz lehetek? Mert ez kényelmesebb…*

– Lehet, hogy kényelmesebb, de a párt szervezéséhez nincs erőm. Nem esett szó arról, hogy én rokkantnyugdíjas vagyok. A mozgásterem 100-200 méter. És egyre kevesebb lesz; érszűkülettel, trombózissal, infarktussal, cukorbetegséggel vagyok megáldva. Tehát én a szervező ereje nem lehetek az SZDSZ-nek. De faluhelyen egy SZDSZ-sejt létrehozása sehol nem lehetett könnyű ebben az országban, hiszen a liberális szabadgondolkodás esik legmesszebb a hagyományokban, a kemény konzervativizmusban nevelkedett parasztemberek körében. Az előbb azt mondtam neked, hogy kommunista voltam. És magam is mosolyogva gondolok rá, látod, hogy tulajdonképpen én szabad demokrata voltam a pártban. Ez nevetségesen hangzik, de az én alkatom, a gondolkodásom a dolgokról…, a pártiskolán is azt mondtam, hogy hagyjuk már az öreg Marxot, az Isten verje meg, próbáljuk már a saját eszünkkel végiggondolni a dolgot, és mindenki hátranézett, hogy ki ez az őrült. Ez az első napon volt. Hogy Úristen, hogy beszél ez.

– *És ha most valaki azt mondja neked – eléggé nem ismerve az életedet -, hogy az a kultúra, amit te itt megteremtettél, az mégiscsak egy imazsámolya volt annak a rendszenek, amelyiket szolgáltál?*

– Ez a rendszer szerette volna, hogy imazsámolya legyen, persze, csakhogy én munkás-származású gyerekként egyfajta kínos-keserves önműveléssel értelmiségivé válva nem hagytam. Nem hagytam, hogy a politika szócsöve legyen. Annyit megtettem, hogy kidekoráltam meg a mikrofont odatettem november 7-én az ünnepségre. Persze. Ezt minden népművelő megcsinálta. Ezeken át kellett esnem, az ünnepnapokon. Ha lehet valamit gyűlölni, akkor egy népművelő az ünnepeket gyűlöli. Az egész országban beszélhetsz bárkivel. Mert őt vonták

felelősségre, ha gerjedt a mikrofon, ha elhallgatott. Mennyi sztorit tudnék mesélni! De hát a politika, ha akarta is, hogy tudta volna belevinni az én citerazenekaromba a paraszt bácsik, nénik énekébe a politikát? Sehogy. A fiatalok önmagukra ismerésének a folyamatában, hol volt szó szocializmusról? Semmikor, soha. Jól éreztük magunkat. Emberi hangon beszéltünk,, problémákra választ kerestünk.

– Ne mondd, hogy ez kipusztult a falu tudatából! Hogy ez nyomtalanul elfüstölt! Hogy ennek árnyékában a te életed egy félresöpörhető valami!

– Félresöpörhető. Én nem érzem nyomát se a mostani, se a valahai életemben, hogy ezt a falu észrevette volna. Hadd mondjam el neked: egy népművelési intézmény az országban a lakosság 7-8-10 százalékát köti le, azzal valósítja meg azt a hihetetlenül gazdag programot, a 90 százalék nem jár a művelődési házba. Tehát Balástyán az a 10 százalék, az a nemzedék, amely a kezem alatt nőtt föl. Ezt visszaigazolták klubtalálkozón. Mint az érettségi találkozó, hogy 5-10 év után újra összejöhessünk a régi klubosokkal, klubépítőkkel, a hőskorszak embereivel. Egymást is és engem is nagy szeretettel fogadtak. Tudom, hogy azoknak, akiknek valaha velem beszédjük volt, a kezemet szorították, ügyük volt velem, megéltek velem helyzeteket, azok számon tartanak, azok mélységes tisztelettel, igazi szeretettel gondolnak rám. Ha mégy a faluban, és éppen ilyen emberrel találkozol, akkor csodálatos dolgokat mesél rólam.

– Hány éves vagy?

– 53 éves vagyok.

– Ebből az 53 évből, az a bizonyos negyven, amit gyakran emlegetünk mostanában, a te eszmélésed és férfikorod dele.

– Igen. Én átmentem a történelem fejlődésén, a történelem fejlődése átment rajtam. Mit mondjak; nem minden nyom nélkül. Én a jó ügyekért lelkesedtem, a rossz ügyeknek nekimentem. Ilyen egyszerű volt az egész. Fogalmam se volt, hogy az ellenzéki magatartás, amit én csinálok. Imre, ha nekem a kezembe kerül a 70-es években egy szamizdat, ha én ilyen szellemi hatásoknak lettem volna kitéve, valószínű, hogy most is börtönben ülnék. Nem tudtam, hogy itt van ellenzék, én nem tudtam ennek a rendszernek a bűneiről. Nem tudtam! Én nem voltam beavatva. Ilyenekbe aztán különösen nem, tizenéves emberként. Én együtt eszméltem a Kádár-fajta új korszakkal. Akkor én úgy éltem meg, hogy lezártuk ezt az iszonyatosan ronda korszakot. Én akkor 18 éves voltam, negyedikes gimnazista. Írtam a verset: „Óriás vagy, hazám ifjúsága.” Vittük a marhákat, félmarhákat, meg disznóhúst föl Pestre október 27-én a Nemzeti Bizottság megbízásából, mi vettük át a vágóhídon, és vittük föl. Hogy 56 nekem egy olyan fölfokozódott csoda volt. De amikor Makón láttam, hogy az a tetovált kezű kocsmatöltelék áll a dolgok élére; ordít, hogy szabadítsuk ki testvéreinket a börtönből, amikor tudvalevő volt, hogy Makón politikai elítélt véletlenül se volt. Köztörvényesek voltak ott. Hogy testvéred neked a tudod ki… És nem csak én éreztem így. Betörtek a kollégiumba, kiszabadítottak ezek bennünket, hogy menjünk tüntetésre, verjük agyon a polgármestert. A Főtéren visszafordult az egész kollégium. Ezzel már nem lehetett azonosulni. És én akkor a propagandának bedőltem, hogy ellenforradalom volt, mert személyes tapasztalataim is valami ilyesmit…, hogy kezdetben volt egy csoda, és aztán erre rátelepültek ezek a csúnya emberek, ezek a deklasszált elemek; elhihető volt a dolog. Mert, én még most is úgy érzem, hogy az 56-os indulás, az nem a tőkés társadalom restaurációjának a jegyében történt. Az a függetlenség, az oroszok hazatakarítása és egy társadalmi szabadság létrehozása, politikai elnyomástól való megszabadulás jegyében történt. Nézd, megszűnt a politikai elnyomás, és nem jött létre helyette egy gazdasági elnyomás? Ami még jobban megnyomorít bennünket; a családomat. Létminimum alatt élünk. 25 ezer forint hármunkra a jövedelem. Számold ki: a lakás rezsije, a vízdíjtól az úristennyiláig.

– Tudod mi erre a tipikus válasz: fizetünk. Megfizetjük a hajdani kölcsönöket, és a vér nélküli rendszerváltás árát pengetjük…

– Igen. Igen, azt pengetjük. A gyerekem történész akar lenni. Jó képességű. Egy egész más világban él, majd kialakulnak és helyrebillennek a dolgok. Tudom, hogy működőképes társadalom lesz az eredménye. De most úgy tűnik, hogy nincs meg a föltételrendszere. Egyfelől a politika keresztbeveti a lábát a dolgok előtt, másrészt tőkehiánnyal rendelkezünk, és ebből nem lehet jólétet csinálni. Mert ha az emberek jól élnek, akkor a politika a kártyaparti közbeni beszélgetést fogja jelenteni és nem a tüntetésen való verekedést a zászlórúddal. Én mondom azt igazságomat s hiszem igazságomat. De azonnal, ha ez lemegy adásba, lehet, sérti valakinek az igazságát. Miért? Én nem akarom őt sérteni. Dühös lesz rám, hogy az anyjaistenit…

– *Benned is munkálnak indulatok azok iránt, akik hátat fordítanak, amikor egyfelé kellene fordulnunk. Te is pont olyan vagy, mint a többi…*

– Lehetséges, lehetséges. Nem tudom, én találnék 30-40 olyan területet a társadalomépítés 30-40 területén, oktatás stb., ahol a konszenzusnak egy délutáni vitával létre kellene jönnie. Nem értem igazán, hogy a gyilkos ellentétek miből táplálkozva jönnek létre.

– *Valahol azokat is meg lehet érteni, akik végre tabula rasát szeretnének csinálni az elpergett 40 év fölött. De ehhez sok embernek meg kell hasonulnia. Ezt a te életed is példázza.*

– Természetesen, ez így van. Én a múlt embere vagyok. A fájdalmam ott van magamon belül. Én a pártállami struktúrának a haszonélvezője lettem volna és a kisgazda – mondjuk – parasztember pedig az áldozata. De én szívesen vállalom az összevetést, hogy melyikünk a nagyobb áldozat. Én haszonélvezője három másodpercig sem voltam a szocializmusnak. Holott híve voltam. Haszonélvező? Mi az úristen haszon volt abban a rengeteg küzdelemben, megalázásban, ami naponta háromszor érkezett. Én lezártam, elrúgtam magamtól mindent. Elrúgtam magamtól a szakmát, a politikusi hajlamaimat, nem akarom magamba engedni…

– *Mit fogsz mondani a történésznek készülő gyerekednek?*

– Sokat beszélünk erről természetesen. Neki elég jó átlátása, rálátása van az én múltamra. Ő például keresztény. Én ateista maradtam. És csodálatos szellemi-lelki kapcsolatban létezem a gyerekemmel. Mert én tisztelem az ő vallásosságát…

– *Mitől lett az?*

– A döbbenet, és ezt most…, fogódzkodj: azt mondja nekem a gyerek beszélgetés során, ti neveltetek így. Én se köpni, se nyelni nem tudtam. Hogy én neveltelek kereszténynek? És kiderült, hogy az az értékrend, amit az életemmel követni igyekeztem, az a tízparancsolat volt. Nem véletlen, jó kapcsolatom volt mindig a papokkal, hogy a vallásos ember iránt mélységes tisztelettel éreztem. Hogy én azt hittem; hogy jó ez a tízparancsolat, ez a tiétek, de én mint kommunista, ezt még hajazni fogom. Még erkölcsösebb, még magasabbrendűt hozok létre. Persze, ez nevetséges volt önmagában. De én azt hittem. Mert hiszem, Krisztus köpenye alól bújtunk elő mindannyian. Én őt mint a történelem kiemelkedő személyiségét, az életművét nem tudom semmisnek nyilvánítani. Akármilyen módon közelítem. Ő olyan mély hatást gyakorolt az emberiségre, hogy ezért a krisztusi életmű az én kommunistaságomban is munkált, jelen volt, de én az Istent nem tudom elképzelni. Hiszen mi találtuk ki. Mi vetítettük föl legszebb tulajdonságainkat transzcendens módon és nem ő vigyáz rá. Mi őrizzük őt, a mi képzeletvilágunk teremtett számára létezést. Én, ha jól összevetjük a dolgokat, vállalható lennék a katolikus egyház számára is, mint az emberekért tevő-vevő karitatív személyiség. Vállalna egy egyház engem.

– *Ha te nem vállalod önmagad…*

– Önmagam már nem vagyok. Azt sikerült belőlem tökéletesen kiirtani, hogy én valami szerepet szánjak a társadalmiságomnak. Komolyan hittem, hogy az a valaki, akit elismernek, aki díjakat nyer, meg kitüntetést kap, meg ismerik, meg tapsolnak neki, a sikerélmény. Mert karrierben én nem gondolkoztam, hiszen a szakmám legalján dolgoztam. A legteteje – mondjuk – a minisztérium, a miniszter. Innen fejlődni, hova az istenbe lehetett volna. Én nem fölfelé, nem ranglétrán, nem karrierben gondolkozhattam egész életemben. A karrierem a vízszintesen való terjeszkedés-kiteljesedés. Nem az égigérő fa példájával mondom a sorsomat, ha-

nem a bokrok lapuló, terjeszkedő voltával. Szóval, én ebben éltem meg a sikereimet, ebben éltem meg fontosságomat, és én nem akartam csúcsokra törni.

– *De mégse vállalod magad, ez az összegzés vége…*

– Nem vállalom magamat…

– *De Balástya vállal…*

– Nem, nem, egyáltalán nem. Senkise vállal semmit. Itt beijedtek. Az igazi gondolatok bent rekednek. Az igazi cselekvések csak szándékok, lapuló szándékok. Most olyanfajta politikai béna csönd van, amiben igazán kreatív módon a lakosság nem tud belekapaszkodni, nem tud hozzáfogni önmaga fölépítéséhez. Nem tudja megteremteni a működő, helyi társadalmat.

– *Nem azért, mert a Kiss Istvánok fogták magukat és hátat fordítottak az életművüknek és kivonultak a társadalomból?*

– Lehetséges, de én már nem vagyok abban a szellemi, fizikai helyzetben, hogy azokat az ökölcsapásokat, vagy ha tetszik, ágyúlövéseket, amit kaptam, hogy azt még elbírjam. Ebben a buliban, ahol egymás méltóságát semmibe veszik a politikában, ahol gyilkos öldöklés, fenyegetés folyik akár fizikailag is – a kisgazdák fönn csinálják a cirkuszt –, ilyenfajta szerepre, politikai szerepvállalásra már nem vagyok hajlandó, és képes. Az ellenzékiségem most is éppen úgy, gyakorlatilag tökéletesen ugyanúgy működik, hogy a szart most is szarnak nevezem, az aranyat most is aranynak, a tisztaságot tisztaságnak, a gazemberséget gazemberségnek. És egész mindegy, hogy milyen színezetű vagy zászló alatt találom meg ezeket az értékeket vagy értéktelenségeket. Nem akarok gondolkozni.

– *Te hazudsz önmagadnak, hogy nincs ilyen típusú emberekre szüksége egy faluközösségnek.*

– Nincs. Megkerestek volna. Hadd mondjam el akkor, hogy értsd, hogy miről van szó. A kisgazdák nagyon erős hangon nekiestek a 28 éves mérnöknek, a 29 éves pedagógusnak, hogy a ti bűnötök, értelmiségieké ez a 40 év. Hát, pici úttörőgyerekek voltak. Miben felelős ez a két nyomorult? Miben? Hát, semmiben. Tehát, az értelmiségi ellenesség, a kultúraellenesség, országosan is. Aki kéjjel hagyja veszni a kultúra ügyét, aki fölhúzza a vállait, hogy uraim, nincs pénz. Nem tudja, hogy akár a tömegtájékoztatás, akár a kultúra, magasabbrendű-rangú dolog, mint a politika. Ilyen ellenfeleket a bolsik se bírtak ki. Én nem voltam másként gondolkodó, csak gondolkodó. De ez is sokba került. Ez is rettenetes volt. A Panorámát nem tudom megnézni. A parlamenti közvetítéseket csak azokért a cirkuszokért, szórakozásképpen. Nem azért, hogy politikailag fontos számomra. Én a baloldal és a Fidesz megerősödését várom a választáson. Nem beszéltünk a baloldalról.

– *Azt mondod, várod. Ezzel kigolyóztad legalább félórás önmagadat…*

– Kikacsintok én azért a társadalomra, nehogy azt hidd, hogy ez egyfajta buta bezárkózás, szó nincs róla. Olvasom az újságot. De az aktív szereplést nem vállalom. Tehát figyelem és örülök, ha elintéz valamit, ha sínre tesz valamit, ha jól csinálja a dolgát. Szó nincs tehát egyfajta előítéletről bennem. De azt gondolom, hogy az egész társadalom ügye, tehát minden szférája a társadalomnak elmozdulni csak akkor tud, ha ez a váltás megtörténik, és az egyik az egyiket hangsúlyozva, a másik a másikat hangsúlyozva 15-20 év távlatában azért kikerekít egy működőképes társadalmi modellt. Megvédem magam ebben a csigaházban, és ennek a csigaháznak a széle az a kerítés, aminek a kapuján bejöttetek; ott ér véget. Itt érzem biztonságban magam. És itt tudom most azt az újfajta fontosságomat működtetni, hogy főzök, hogy a gyerekemet nevelem, hogy segítem a nejemet abban, hogy családfenntartóvá válva, állja a helyét a kapitalista kemény viszonyok között is. Nézd meg a könyvek sokaságát, most készül menedzser-tanfolyamra, könyvtáros. Dehát a fizetésünk az a mínusz háromezer fejenként. Messze a létminimum alatt élünk, ez még nyugdíjasoknak is szörnyű, akik egy szelet kenyérrel, tejjel beérik, de egy aktív 34 éves nőnek egy tizenöt és féléves gyereknek ez a létminimumot s az éhenhalást jelenti. Szó szerint az éhenhalást. Ha ennyi lenne a jövedelmünk, akkor megdöglenénk. Nincs munka. Munkanélküliek a népművelők. Intézmények sokasága

szűnik meg, válik szórakozóhellyé, kaszinóvá, ha tetszik kuplerájjá. Népművelő kollégák sokaságát rúgták ki. Nehogy azt hidd, hogy a mai társadalmi helyzetben bárhol is örülnének, ha felhívnám őket, hogy adjatok munkát. A megyei művelődési központban már csak hárman dolgoznak.

– *István, idézzem egy 15 évvel korábbi nyilatkozatodat, amikor azt mondtad, hogy egy igazi népművelő nem vár hívó szóra? Hanem árasztja magából azt, amije van? Neked pedig van…*

– Hova árasszam? Hol árasszam? Kinek árasszam,? A tömegkultúra mocska ellepett bennünket. Nézd meg a moziműsort. Te ágálsz itt, a tiszta emberi szó, a humánus értékek mellett ágálsz, drágám, ágálsz. Valóságos szerepet, valóságos súlyt hol találsz a társadalomban, ahol ezekre valóban szükség van? Az én népszolgai életformám teljes csődjét éltem meg. Addig nem vakarom senkinek a hátát, míg nem viszket neki. Ezzel azt mondtam, hogy a kultúra iránti igénynek létre kell jönni, és majd válaszként, én bárhol, bármikor a szívem-lelkem odaadom, de kérdésként nem. A kérdés már nem az én területem. A kérdésnek, a hiánynak ott kell létrejönnie, ott az emberekben. És ha majd ez megmozdítja őket, hogy ha kérdéseket tesznek fel, akkor majd eljön az én szerepem esetleg újra. De, hogy én tukmáljam, bizalmatlansággal felém az emberekre, mert megkérdezik, hogy miért akarom én azt. Miért akarom átnevelni, megnevelni, mit akarok velük? Majd ha ők megszomjazzák a tiszta kultúra embernemesítő csodáit, akkor majd jöhet szerepem még. Én nem ilyen beteges módon zártam le az életemet, de a mostani mocsoktengerben én nem szolgáltatom ki magam. Tehát, hangsúlyozom Imre, hogy válasz, válasz lehetek csak. Ez az én tanult szakmám. Ezek a képességeim vannak, hogy egy problémát megoldjak, hogy karitatív módon segítsek embereknek. De csak akkor, ha igénylik.

– *Ha Balástya kérdez?*

– Válaszolni fogok.

Riporter: **Hegyi Imre**
Szerkesztő: **Kovalik Márta**
Adás: Kossuth Rádió, 1992. szeptember 6.

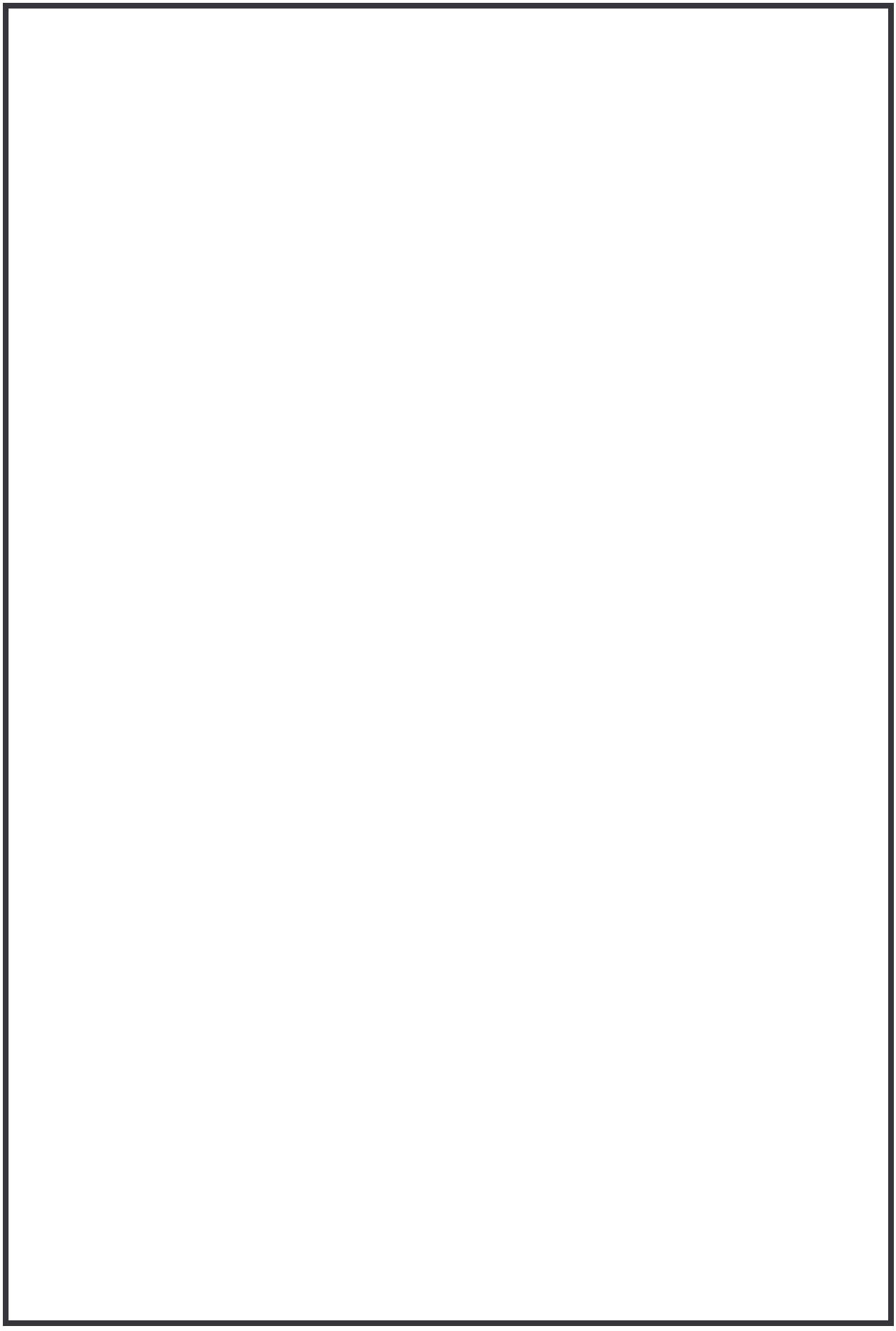

Kiss István halálára

Lehetetlen megértenünk a megérthetetlent, fölfognunk a fölfoghatatlant: szívelégtelenségben meghalt a balástyai Kiss István. Ötvennegyedik évének küszöbén érte az ostoba halál, ez önmagában megrendítő, a szívelégtelenség ráadás. Az az ember halt meg így, aki csupa szív volt világéletében. Akinek a falu minden lakójához bármikor volt jó szava, és amit szóval, tanáccsal segíteni lehet, azt mindenkor megcselekedte.

Sokféle névvel illetik választott hivatását mostanában, de talán nem sértjük emlékét, ha azt mondjuk, népművelő maradt minden szívdobbanásában. Makóról már ilyen töltéssel indult, ezt a szakmát környékezte akkor is, amikor Szegeden hivatalt vállalt, és ezt űzte ősidők óta Balástyán. Nincs talán a művészetnek olyan ága, amelybe bele ne kóstolt volna, és az elméleti tudományoknak se olyan szelete, amelyben az átlagos színvonalat jóval meghaladó fokon jártas ne lett volna. Népművelők között az egész ország ismerte nevét, és elismerte munkásságát. Gondjai csak azokkal támadt, akik mindenáron népművelő-hivatalt igyekeztek csinálni a művelődési házakból, és közhivatalnokot a népművelőből. Emberközpontú népművelés szerepelt egyes-egyedül az ő szótárában. Lehet, hogy ez okozta a vesztét? Mert ezt minden időbeli megkötöttség nélkül, nappal, este vagy éjszaka művelte, teljes szívvel, minden tudásával. Neve szerint Kiss, valójában óriás volt.

Mi történt a szívével? Ha nem értünk valamit, jelképeket keresünk: szétosztotta.

Temetéséről később intézkednek.

Horváth Dezső
(Délmagyarország, 1993. március)

Nekrológ

Kiss István a vízilovakat gyűjtötte. Fából, műanyagból, szőrméből, bármiből. Lelki rokonságot érzett az ormótlanul kedves, nagytestű vízipacikban. Aki szerette, vízilovat hozott neki ajándékba. Kiss István az egyik legnagyobb magyar népművelő önmagát ajándékozta környezetének. Lehetséges, néhány személyt nem igazán szívlelt, de az embereket tisztelte és szerette. Abból állt az élete, hogy aki igényelte, megtanította eligazodni a világban. Magyarázta, hogyan kell az összeütközéseket kikerülni. Közben kétlábbal tiporta a helyi nagyságok tyúkszemét. A derűs életet tanultuk tőle. Nem hittünk a gyengülő félmosolyának. Csak most látjuk, hogy mindent elosztogatott. Aki ismerte, tudja, polihisztor volt. Nem a tudományt kereste, hanem a kezével teremtett harmóniát. Filmet készített, plakátot rajzolt tollal, krétával. Fényképezőgéppel írta le a látványt, és a közeli világának kesergő, derűs rezdüléseit. Muzsikált, szavalt, énekelt, színjátszott, agyagba mintázott. Formálta és rögzítette a világot. Írt. Jelenetet, tréfát, forgatókönyvet, naplót. Igényesen, hitelesen és színvonalasan. Görgette maga előtt a klubmozgalmat. Meghatározó egyénisége volt az amatőr filmes világnak. Kár is sorolni tovább. Akit megérintett kétméteres egyénisége, nem tudja elfelejteni a KISS PISTÁT. Aki nem találkozott vele, csak sejtheti, hogy miből maradt ki. És most már örökre. Bírálói hol kitüntették, hol megfenyítették. Néha ugyanazért. Most, hogy szemébe már nem lehet, legalább a tükörbe néznének hosszan néhányan. A rendszerváltozás zajos igénylőjét elgázolták az új világ képviselői. Egészségével fogyott a kedve, kedvével csökkent a türelme. Csak Balástya és az emberek tisztelete maradt fontos számára. A kedves falu, a tisztességes emberek sorsa lett a mérce. A mestersége soha nem lett hűtlen hozzá. Mestere lett a művelődési szakmának. Szeretve átkozta a művelődési házakat és harcolt a közösségekért. A Balástyai kulturális élet sarokköve lett. Munkahelyét a közművelődés lövészárkának tartotta, mert ott volt a legközelebb a barát és az ellenség egyaránt. Piperkőc tanulmányok írói egy életen át nem találkoztak annyit a magyar kulturális közállapotokkal, amennyit egy falusi népművelő egyetlen héten megélt a művelődési házában. Legjobban a fordulatos történeteit szerettük. Hullott a könnyünk az állandó nevetéstől.

Képzeld Pista!

Az este múlt időben beszéltek rólad a tévéhíradóban. Micsoda butaság?

Kedves Kiss István!

Ki mondja most meg, hova küldjük ezután a vízilovakat?

Kruzslicz Pál

(Szegedi Körzeti Rádió, 1993. március 6.)

Balástyai KISS PISTA

Élt…

A 70-es évek elején még voltak számontartott és számontartani való események a magyar amatőr művészeti mozgalomban. Ilyen volt Dombóváron a filmszemle is. Molnár Tibor, Féjja Sanyi, Bán Róbert, Szabó Balázs, Lohr Feri bácsi, Zágon Berti, Buglya Sanyi bíbelődtek itt a filmekkel meg a filmesekkel. S persze: a világmegváltással. A nagyobb, országszerte ismert filmes-nevek mellett, a hírt és hírnevet szerezni igyekvő alkotókon kívül. Kiss Pistából is volt itt ekkoriban még legalább kettő.

Az egyik, a pipás, a szekszárdi Kiss Pista kollégánk; a másik pedig a Balástyai Kiss. A szekszárdi, a pipás, az előkészítésben és a kedélyes jó hangulatú lebonyolításban tette magát nélkülözhetetlenné; no meg a pocokirtónak nevezett pálinkafélék éjfél utáni elővarázsolásában.

Balástyai Kiss Pista pedig – aki az évek során talán egyetlen kortyot se nyelt le a pocokirtókból – hol zsűritag volt, hol volt egy jó néprajzi vagy animációs filmje, hol pedig egyszerűen csak eljött Szeged melletti falujából a soros őszi filmszemlére, mert tudta, itt „jóemböröknek vagyon szokása ögybegyönni”. S ha már eljött, színt, életet, mókát, rajzokat, rímeket, fesztiválújságot, fotókat, szemle-tablót, montázsokat – élményt és értelmet itt a baráti együttlétbe. Látszólag néha csak hülyéskedett, de ostoba volt az, aki nem vette észre, hogy ilyenkor is filozófiai mélységek tárulnak föl gegjei, poénjai vagy bohóckodásnak tűnő, groteszk és ironikus villanásai, vibrálásai mögött. A könnyezésig röhögtünk néha azon amit és ahogyan közölt, mert olyan megdöbbentően igaza volt…

Balástyai Kiss Pistát sokan és sokfelé szerették ebben az országban és a népművelő szakmában. Aki megismerkedett vele s még egy csöpp esze – netán humora – is volt, az nem tudta nem szeretni ezt a mackót, jópofa, eredeti - vagyis hát végtelenül bölcs és tevékeny, életismerő és emberszerető - népművelőbohócot. Egy vergődve születő szakma egyik legfinomabb lelkű, legérzékenyebb és legönfeláldozóbb Cyránóját.

A dombóvári filmszemlék ellaposodását, elszikesedését a Kiss Pisták nélkül maradás okozta is meg jelezte is…

*

Magányos szabadságharcos volt. Vízilófigura-gyűjtő!!! Dehát falun élt, a 45 utáni Magyarországon s ott is dolgozott népművelőként. Balástyán, 1962-től. „Az én falumban az alkotmány is csak tendenciaszerűen érvényesül” – jellemezte a maga sajátos mezei zsenialitásával nemcsak települése, hanem egyszermind kora viszonyait.

Az egyik legkarakteresebb és legklasszikusabb, legműveltebb újkori népművelője volt Magyarországnak. Magyarországi népművelő volt, aki történetesen Balástyán lakott.

*

Ha nagyritkán találkoztunk Dombóváron kívül, valamilyen országos vagy szakmai szellemi habostorta-dobáláson, szerettem a közelébe kerülni. Örültem, amikor kérésemre vállalta a 79-ben alakult népművelő-egyesület művelődési otthon szervezetének vezetőségében a részvételt. Tudtam, hogy természete elleni a nyájasodás, de éreztem, hogy mi, a többiek csak tanulhatunk tőle, nyerünk vele.

Amikor egy alkalommal Nádudvaron, a köztünk lévő munkamegosztás értelmében az ő körzetében a csapat „vendégüllátta” az egykori minisztérium sláger-főkáderét, előzetesen kérdéseket gyűjtöttünk össze a bennünket látogatásával megtisztelő főmuftinak. Amikor a kérdéseket átadta nekem, azt firtattam, hogy személy szerint neki is van-e valamilyen kérdése, amit

feltétlenül fontosnak tart, hogy feleletet kapjunk rá. – Komám, én csak egyetlen aprócska, de vélhetőleg föltehetlen kérdésre szeretném a válaszukat tudni. – Mi volna az? – tudakoltam, mert mindig kesernyés volt egy kicsit, és szerettem volna a kedvében járni. – Hát én már csak azt szeretném tudni, hogy mi a faszt képzelnek?! – dörmögte el Pista, s mint a legtöbbször, amikor tudta, hogy szokatlan dolgot mond, a szeme se rebbent, nemhogy – mint én – elröhögte vagy tréfálkozóra vette volna magát e kérdés – nem is annyira valóságos, hanem helyzetünkből következő – abszurditásán.

*

Talán 84-ben vagy 85-ben történhetett, amikor a világ már mocorgott a forduláshoz s nem lejöttek hozzánk a főelvtársak, hanem fölhívtak bennünket a parlamentbe egy országos közművelődési tanácskozásra: meglehetősen nagy volt már az „ágazatban" a kulimász; soknak sokfélét akartak meg nem akartak; hogy ne mondjam Balástyai Kiss Pista fenti kérdésére a legnagyobb jóindulat mellett sem volt még mindig világosan kiolvasható a magas művelődéspolitikai felelet.

A véletlen úgy hozta, hogy Pistát is és engem is meghívtak erre az országházbeli „nagyaktívára". (Ahol egyébiránt Pozsgay és Aczél pengéi szikráztak össze, de már Siómarosról Pápai Lajos bácsi is emlékezetes felszólalást hallatott.) S úgyszintén a sors műve lehetett, hogy Pistával egyszerre érkeztünk az igazoltatók elé a főbejárathoz, majd egymás mellett lépegettünk fölfelé a magas hely magas-magasztos lépcsőjén. A kupola alá, vagy már egyenes a mennybe, azt nem tudhattuk még előre…

Pista meg-megállt, morgó-medvés-rozmáros hangján dirmegett-dörmögött, szuszogott, fújtatott, de nem hallottam elég jól. – Mit morogsz? – kérdeztem feléje hajolva, mert amiként ő, én is darabosan kapkodtam a levegőt s tekergettem a nyakamat álmélkodva. – Csak azt mondom, hogy szegény jó édesapám, ha megérhette volna, hogy az ő gyeröke ballag befelé a magyarok országházába…, aztán ha elmesélhetném neki majd otthon, amit most itt látunk… – Majd rámnézett Balástyáról Kiss István, s én olyant láttam, amitől bizisten az én szemeim is telefutottak könnyel. Az én apám is már jó hét éve – 52 évesen – halott volt, s bennem is éppen hasonló áramok rezegtek. Pista a parlament oszlopsorai közt – sírt.

Talán ez volt az első alkalom – de mindenképpen a legemlékezetesebb –, amikor ha akartam volna se lettem volna képes elröhögni magam azon, amit tőle hallottam.

*

Tudtuk, hogy beteg, már elég régen és készültünk hozzá hónapok – de lehet hogy évek óta –, hogy meglátogassuk. Amikor rokkant-nyugdíjazták, még ijedtebben hoztuk szóba néhányan, hogy el kellene már mennünk hozzá.

Jónéhány hónapja a rádióban egy hosszú, vasárnap délutáni riport ment vele s többünknek, akik hallottuk, eszünkbe jutott, hogy a Kígyós-díjat legközelebb neki kellene adni. Hogy már régen, talán legeslegelőször őneki kellett volna adni… Hogy talán senki se volt Magyarországon annyira Kígyós Sanyihoz hasonló formátumos népművelőpolgár, mint Balástyai Kiss Pista…

Aki úgy hagyott itt bennünket 1993 elején, mint földből kiforduló tölgyfa. Életének elénkszakadt, súlyos és hatalmas gyökereivel

…53 évet

Balipap Ferenc
(Parola, 1993)

Előszó
Kiss István: Balástyai képek c. könyvéhez

40 éve már, hogy 1962. január 16-án egy 23 éves makói fiatalember munkába állt a balástyai művelődési házban, s csak egészsége – no meg a friss hatalom – kényszerítette arra, hogy 1991. január 31-én abbahagyja. Majd' három évtizeden át végezte munkáját Balástya javára. Tette mindezt abban a tudatban, hogy ő sem lett próféta maga választotta hazájában. 1983-ban kiadott önfelmérésében írta: *"Szakmai munkám (életformám) elfogadtatása Balástyán máig nem sikerült."*

Azóta tudjuk: sajnos, később sem. A falu társadalma és mindenkori helyi hatalma hol távolságtartással, hol értetlenkedéssel, hol lekicsinyléssel fogadta személyét és munkáját. Visszanézve láthatjuk: talán maga sem tudta (nem is akarta?) önmagát és munkáját elfogadtatni, talán azt hitte, elég jól dolgozni. Nem vágyott "baráti" vacsorákra – többre tartotta a hozzá betérőkkel folytatott őszinte személyes beszélgetéseket. Hiba volt? Tévedett? Ki tudja?

Tény: ellentmondásos megítélését jól jelzi idézett önfelmérésének egy sajátos leltára: *"A társadalom figyelme eddig hét alkalommal fordult felém: négy fegyelmi, egy felmondólevél, egy Szocialista Kultúráért kitüntetés és egy Ifjúsági Díj formájában."* Kell-e mondanunk, hogy a kitüntetések – a később kapott Kiváló Népművelő címmel együtt – országosak, a fegyelmiek pedig helyiek voltak… Korai – 1993. márciusi 3-i – halálában a ténylegesen felerősödő kór mellett mindezek lelki keserűsége is benne volt. S még valami: a várva-várt rendszerváltás után látta addigi munkájának szétzüllesztését-szétzüllését; látta, hogy az új helyi hatalom mivé teszi azt a művelődési házat, amelyért nemcsak tudásával, de a többszöri klubépítésnél és a nagy felújításnál fizikai munkájával is dolgozott - amelyért élt.

Talán nem véletlen, hogy igazi közege a falu ifjúsága volt, az a generáció, amely koránál fogva még tiszta és ártatlan, tud hinni ideákban, értékekben, s megérzi a velük szemben álló felnőttben az őszinteséget, a partneri kapcsolatot. Ezt érezhették (velem és kortársaimmal együtt) azok a fiatalok, akik felszabadultan lubickoltak az országos hírű balástyai klub közösségi életében, élvezték Kiss Pista társaságát, széleskörű műveltségét és humorát, s közben életre szóló értékeket kaptak tőle; ő pedig köztük érezhette azt az elfogadást, amelyre emberként-népművelőként vágyott.

A korosztályhoz való vonzódását szakmai hitvallásaként így fogalmazta meg 1981-ben: "…a művelődési ház változatlanul szolgálni akarja az ifjúságot, és elsősorban az ifjúságot". Így már az sem lehet véletlen, hogy közülük – példáját követve – többen népművelők lettek. Ez a hétköznapi értékközvetítés volt személyiségének egyik nagy varázsa. Ennek jelképe utolsó képünk, amelyet jól láthatóan nem ő fotózott, hiszen ott áll "csapata" egyik tagjaként – boldogan és jókedvűen.

Nincs könnyű dolga a szerkesztőnek, amikor egy ezerszínű személyiség életművének parányi szeletét akarja bemutatni. Kiss István ugyan hivatását tekintve népművelő volt, ám azon utolsó polihisztorok egyike, aki a munkájából adódó milliónyi helyzet kezelésén, megoldásán túl a művészet több műfajában otthon volt. Országos hírű amatőrfilmes volt, ifjúkori versei antológiában jelentek meg, kiválóan bánt az agyaggal, a ceruzával, írt humoreszkeket, köszöntőket, s legalább tucatnyi hangszeren játszott.

Itt most azonban a 40 éve közénk érkező fotósra emlékezünk – általa pedig Balástya hétköznapjaira és ünnepeire. Gondoljuk csak meg: jött-ment köztünk egy ember, csattogtatta masináját, mi mosolyogtunk, dolgoztunk, ünnepeltünk – s egyszer csak összeállt egy hatalmas dokumentumtár rólunk, a falunkról.

Az itt közölt fotók zömében a falu 70-es, 80-as éveinek ismert és kevésbé ismert személyeit, eseményeit örökítették meg – kétség kívül – egyenetlen időrendben, hiszen egyes évekről több, másokról kevesebb fotó készült. Válogatni pedig csak a létezőkből lehetett. Többségét maga a szerző feliratozta – kiállítási szándékkal. Láthatóak itt hagyományos portrék, hétköznapi munkafotók, falusi ünnepek képei, klubos életképek. Láttukon nem dolgunk esztétikai elemzésbe bocsátkozni. A szakértő szem bizonyára találna jobbat és kevésbé jobbat köztük, s ne tagadjuk: egyiken-másikon visszaköszönnek a régi "termelési fotók" képi megoldásai. Számunkra azonban ezek ellenére, sőt, ezekkel együtt is fontosak.

Fontosak, mert a képek – Kiss Pista szeretettel fényképezett képei – rólunk, balástyaiakról szólnak. Ifjúságunkról, örömeinkről, szerelmeinkről, barátainkról – egy kis falu két évtizedéről a XX. század végén. A képek értéke az idő előre haladtával egyre nő, mert az egykori fiatalból mára szülő és nagyszülő lett - s egyszer emlékké válik minden. Csak egy kis füzet marad rólunk, amelyben majd lehet emlékezni a citerásra, a legendás doktor úrra, az egykori focistákra, a régi klubosokra s a többi falubelire. Évek múltán minderről már csak annyit fognak tudni, hogy: fényképezte Kiss István.

S ha valaki éles emlékezete úgy véli, némelyik fotót más kéz alkotta, nem röstelljük bevallani: meglehet, hiszen pontos leltárat a szerző sosem készített. Mégis úgy hisszük, sem más szerzői jogát, sem Kiss Pista emlékét nem sértjük, ha azzal adjuk közre az itt látható képeket: bizonyosan megfelel az ő szándékainak, s jól megfér e kötetben valódi képeivel együtt. Ez a 100 fotó azonban csak kis része annak a sok száznak, amely arra vár, hogy avatott kezek feldolgozzák és Balástya helytörténeti gyűjteményében méltó helyére kerüljön – hogy unokáink is láthassák.

Mi, balástyaiak pedig mindezért most, utólag e kötettel és a javaslatunkra adományozott Magyar Kultúra Lovagja címmel mondjuk: **köszönjük, Pista!**

Török József